

Yərəmiya

Hudaning Yərəmiyani qakirixi

¹ Binyamin kəbilisi zeminidiki Anatot yezisida turuwatқан kaһinlardin boloqan Hilkianing oqlı Yərəmiyaning sezliri *təwəndə hatirilidu*:
—

² Yəhuda padixahi, Amonning oqlı Yosiyanning künliridə, yəni u təhtkə olturoqan on üqinqi yilida *Yərəmiya*oqa Pərwərdigarning sezi kəldi;
■

³ Yəhuda padixahi Yosiyanning oqlı Yəhoakimning künliridə həmdə Yəhuda padixahi Yosiyanning oqlı Zədəkiyaning on birinqi yilining ahiriqiqə, yəni xu yilning bəxinqi eyida Yerusalemdikilər sürgün qilinoquqə uningqa Pərwərdigarning sezi yənə kelip turdi. ■

⁴ Pərwərdigarning sezi manga kelip:

⁵ — Anangning qorsikida seni apiridə qilixtin ilgirila Mən seni biləttim; sən baliyatqudin qikixtin burun seni Əzümgə atap, əllərgə pəyoqəmbər boluxqa tiklidim, — deyildi.■

⁶ Mən bolsam: — Apla, Pərwərdigar! Mən gəp qilixni bilməymən; qünki mən gədək

■ **1:2** 2Pad. 21:26; 22:1-23; 2Tar. 34:1-30 ■ **1:3** 2Pad. 23:34; 24:17; 25:8; 2Tar. 36:4, 10-23; Yər. 52:1-30 ■ **1:5** Gal. 1:15

balidurmən, dedim. □ ■

⁷ Ləkin Pərwərdigar mənə: — Özüngni gədək bala, demə; çünki Mən seni kimgə əwətsəm, sən xularəqə barisən; wə Mən seni nemə də dəp buyrusam, sən xuni dəysən.

⁸ Ulardın qorkma; çünki seni kütquzux üçün Mən sən bilən billidurmən, — dedi. ■

⁹ Wə Pərwərdigar qolini sozup aqzimoqə təgküzdi; Pərwərdigar mənə: Mana, Öz səzlimni aqzingoqə qoydum; ■

¹⁰ Qara, muxu küni Mən seni yulux, səküx, həlak qilix wə ərux, qurux wə terip ətürux üçün əllər wə padixahlıqlar üstigə tiklidim, — dedi. ■

İkki alamət kərünux

¹¹ Wə Pərwərdigarın sözi mənə kelip: «Yerəmiya, nemini kərüwatisən?» — deyildi. Mən: «Badam dərihining xehini kərüwatimən» — dedim.

¹² Pərwərdigar mənə: «Kərgining yahxi boldi; çünki Mən səzümning əməliylıxixi üçün səzümni kəzıtip turimən» — dedi. □

□ **1:6 «Mən gəp qilixni bilməymən; çünki mən gədək balidurmən»** — ıbraniy tilida: «bala» degən bu söz 5-16 yaxtıki balını kərsitidu. Kitabning baxqa məlumatlırioqə qarışanda bizningqə Hudaning sözi Yerəmiyaqə kəlgəndə u bəlkim təhminən on altə yaxqa kirgənidi. ■ **1:6** Mis. 3; 4; 6:11,29

■ **1:8** Qan. 31:6, 8; Yə. 1:5; Əz. 3:9 ■ **1:9** Yəx. 6:6, 7; Yər. 5:14 ■ **1:10** Yər. 18:7; 2Kor. 10:4, 5 □ **1:12 «Kərgining**

yahxi boldi; çünki Mən səzümning əməliylıxixi üçün səzümni kəzıtip turimən» — badam dərihi bəharda birinçi bolup qeqəkləp, bəharning kəlgənlikini jakarlıoquqi boləoqqa ıbraniy tilida «kəzətqi» dəp atıladı.

13 Wə Pərwərdigarning sözi manga ikkinçi qetim kelip: «Nemini kərüwatisən?» — deyildi. Mən: «Poruq-poruq qaynawatқан, aqzi ximal tərpidin qiysayoqan bir qazanni kərdüm» — dedim.

14 Pərwərdigar manga: — Külpət ximal tərəptin kelip bu zeminda turuwatқанlarning həmmisi üstigə bəsüp kelidu — dedi.■

15 — Qünki mana, Mən ximaliy padixahlıqlarning barlıq jəmətlirini qaqirimən, — dəydu Pərwərdigar; — ular kelidu, padixahlar hərbi öz təhtini Yerusalem qowuqliri aldioqa selip, həmmə sepillaroqa wə Yəhudaning barlıq xəhərlirigə hujumoa təyyarlinidu; □ ■

16 xuning bilən Mən *Yəhudadikilərnin* barlıq rəzillikliri üqün ularning üstidin həkümlərnı jakarlaymən; qünki ular Məndin waz keqip, baxqa ilahlaroa huxbuy yekip, öz kolliri yasioqanlirioqa qoqundi.

17 Sən əmdi belingni baqlap ornungdin turup, sanga buyruoqanlirimning həmmisini ularoa eyt; ular aldida həduqup kətmigin; bolmisa Mən seni ular aldida hədukturimən.

18 Qara, Mən bügün seni Yəhudaning padixahlirioqa, əmiririgə, kaqinlirioqa həm pütkül zemin həlqigə qarxi turoquqi mustəhkəm xəhər, təmür tüwrük wə mis sepillardək

■ 1:14 Yər. 4:6 □ 1:15 «padixahlar hərbi öz təhtini Yerusalem qowuqliri aldioqa selip,..» — baxqa birhil təjmisı: «padixahlar hərbi öz təhtini Yerusalem qowuqlirioqa selip...» ■ 1:15 Yər. 5:15; 6:22; 10:22; 52:4, 5

tiklidim. □ ■

¹⁹ Ular sanga qarxi jəng kilidu, ləkin sening üstüngdin oqəlibə kilalmaydu — Qünki Mən seni kətqüzux üqün sən bilən billidurmən, — dəydu Pərwərdigar.

2

Israilning Pərwərdigarəya boləjan dəslepki muhəbbiti

¹ Əmdi Pərwərdigarning səzi manga kelip mundaq deyildi: —

² Berip Yerusalemdikilərnin qulaklırioqə mundaq jar saləjin: — «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən sening yax waqtingdiki wapadarlıqingni, yəni qızning axiqioqə boləjan muhəbbitidək sening qəl-bayawanda, yəni terilmiəjan yərlərdə Manga əgixip yürgənliringni sening üqün əsləymən.

³ Xu qaəda Israil həlki Pərwərdigarəya pak, alahidə ataləjan, ular uning əz həsulining tunji mewisi dəp qaraləjanidi; ularni yəwalməqci boləjanlarning həmmisi gunahkar dəp

□ **1:18** «Mən ... seni... mustəhkəm xəhər, təmür tüwrük wə mis sepillardək tiklidim» — oqurmənlər xuningə diqqət kiliduki, Hudaning bu sözliri «ətəkən zamanda» eytiləjan. Bir qaraxqə, Yərəmiya pəkət gədək bir yax yigittək kərənsimu, ləkin iman-ixənqkə nisbətən Hudaning səzi alliqəjan ixəngüqilərgə pakit boləjan. İman-ixənqtiki adəm ixlarəya Hudaning kəzqarixi bilən qaraydu. ■ **1:18** Yər. 6:27; 15:20

hesablanoqanidi həm ularning baxlirioqa balayi'ap t q xk nidi, — d ydu Pərwərdigar.□

Ata-bowilar arisida wapasizlikning p yda bolooanliki

⁴ Pərwərdigarning s zini anglanglar, i Yakupning jəməti, Israil j m tining barlik ailə-tawabiatliri: —

⁵ Pərwərdigar mundaq d ydu: — Ata-bowiliringlar Məndə zadi kandaq adal tsizlikl rni bayqaptu, ular M ndin xunq  yiraklixidu? Ular nemixka bim n  butlaroqa bax urup,  zliri bim n  bolup k tti?■

⁶ Ular heqqaqan: «Bizni Misir zeminidin kutkuzup qikirip, bayawandin, y ni q l-d xt w  tik azgallar bil n kaplanooan jaylardin, qur aqqilik w   l m sayisi orap turoqan y rl rdin, ad mzat  tm ydioqan h md  insan turmaydioqan xu bayawandin bizni  tk zg n P rw rdigar keni?» d p sorap koyuxmaptioqu?

□ **2:3 «Xu qaoqda Israil h lki Pərwərdigaroqa pak, alahidə ataloqan»** — «...pak, alahidə ataloqan» deg n s z ibraniy tilidiki «Pərwərdigaroqa «kod x»» («Pərwərdigaroqa muk dd slik») deg n s z bilən ipadilinidu. Oqurm nl rg  bəlkim ayanki, «mukəddəs»ning  sli mənisi d l «Hudaqoqa alahidə ataloqan, pak» deg nliktur. Musa p yq mb rg  q x r lɡ n qanun boyiqə «h sulning tunji mewisi»ni bolsa Hudaqoqa atap, Hudaning w kili bolooan kaqinlaroqa beoixlax ker k idi. Huda muxu y rd : «Israil alahidə Meningki idi» d ydu. Yənə bir tərəptin eytkanda Israil Hudaning «h sulining tunji mewisi» bolsa,  mdi ulardin keyin Hudaning yolida mangidioqan baxka əllərdin bolooanlarmu Hudaning yenioqa kelip uningqoqa «h sul bolup» Hudaning  z h lki boluxka kelidu. ■ **2:5 Mik. 6:3, 4**

7 Mən silərnı mewisı həm molqılıkıdın huzurlınıx üqün munbət bir zemınoqa elıp kəlgənmən; silər kelıp zemınımnı buloqıdınqlar; Menıng mirasımnı yırgınqlık bır nərsıgə aylandurup qoydunqlar.□

8 Kaqınlar: «Pərwərdıgar qeni?» dəp heq so- rap qoymıdı; Təwrat-qanun ıjraqılırı menı heq tonumıdı; həlk padıqılırı manga asıylık kıldı; pəyoqəmbərlər bolsa Baalning namıda bexarət bərdı, ularning həmmısı heq paydısız bıməne nərsılərgə əgıxıp kətti.□ ■

9 Xunga silər bilən dəwalaxmaqımən, balılırlınqlar həm balılırlınqlarınq balılırı bilən dəwalıxımən, — dəydu Pərwərdıgar;

10 — silər Sıprustıki dengız boylırıoqa ətüp beqınqlar, Kedaroqa təkxürüxkə adəm əwətıp beqınqlar — muxundak bır ıx zadı bolup

□ **2:7 «Mening mirasım»** — bu söz ikki bislik bolup, mənisı: (1) Huda «bular alaııdə Menıngkı» degən Qanaan (Pələstın) zemınını wə unıng üstıdıkı Yəhıdıy həlkını kərsıtıdı; (2) «miras kılıp bərgınımnı» degən mənıdə bolup, Huda İsraıloqa «Silərnıng mirasınqlar bolsun» dəp tapxuroqan zemınını kərsıtıdı. Omumən bu söz xu zemınını wə xundakla, bəlkım, xu zemındıkı həlkınımu kərsıtıdı. □ **2:8 «Təwrat-qanun ıjraqılırı»** — Təwratnı həlkqə əgıtıxkə məs’ul boluqan kaqınları («Yər.» 18:18, «Qan.» 33:10) yaki Təwratnı kəqürüxkə məs’ul boluqan Lawıyları («Yər.» 8:8) kərsıtıdı. «**həlk padıqılırı**» — (yəni «baqarmənlırı» yaki «baqqıqlar») ıbranıy tilıda «qoyqıqlar», «padıqıqlar», «qupanlar» deyılıdı. Adəttə bu söz qopan-qoyqıqları kərsıtıdı. Muxu yərdə «həlk baqqıqılırı» İsraılning yetəkkılırını kərsıtıdı, əlwəttə. «**Baalning namıda bexarət bərdı**» — «Baal» degən Pələstındıkılərnıng yırgınqlık bır butı ıdı. ■ **2:8** Rim. 2:20

bakқанmu-yok dəp kərüp bekinglar — □

¹¹ Kaysi bir əl öz ilahlarını (ular heq ilah əməs, əlwəttə) əzgərtkənmu? Ləkin Mening həlkim əzlrining xan-xəripi Boluquqisini bolsa paydisiz-bimənə bir nərsigə almaxturoqan. ■

¹² Buningə əjəblineqlar, i asmanlar; hang-tang bolunglar! Sarasimigə qūxunglar! Qəqunglar! — dəydu Pərwərdigar, ■

¹³ — qünki Mening həlkim ikki rəzil ixni kildi; ular həyatlik su mənbəsi boləqan Məndin waz kəqti; andin əzliri üqün su azgallirini, yəni su turmaydiəqan yerik su azgallirini yonup qikti. ■

İsrail Hudaəğa əməs, yat ilahlarəğa wə yat əllərgə tayinidu

¹⁴ İsrail əsli kəlmidi? U hojayinning əyidə tuəquləqan kəlmidi? Nəmixkə əmdi u oljiəğa aylinip qəldi?

¹⁵ Yax xirlar uni olja kəlip həkiridi; ular awazini qoyuwətti; ular *İsrail* zəminini wəyranə kildi; xəhərliri kəydürüldi, adəmzatsiz qəldi. □ ■

□ **2:10 «Siprus»** — Siprus arili (İbraniy tilida «Kittim») bolsa Pələstinning yirək qərbidə; Kedar bolsa Pələstinning yirək xərkiyə idi — demək, xərktin qərbkiyə boləqan yərlərdimu muxundaq ix bolup bəkmioqan. ■ **2:11** Zəb. 106:20 ■ **2:12** Qan. 32:1; Yəx. 1:2 ■ **2:13** Küy. 4:15; Yər. 17:13 □ **2:15 «Yax xirlar...həkiridi»** — xirlar oljisini tutqandin keyin andin həkirəydu. Muxu ayəttiki «xirlar» bəlkim Asuriyə, andin Babilni kərsitidu. ■ **2:15** Yəx. 5:29; Yər. 4:7

16 Uning üstigə hətta Nof wə Tahpanəs xəhridikilərmu qoqqangni yeriwətti. □

17 Bu ixlarni özüng kəltürüp qıqaroqan əməsmu? — Qünki sanga yol baxlawatqinida Pərwərdigar Hudayingdin waz kəqkəniding.

18 Əmdi bügünki kündə yənə Xiḥor dəryasining süyini iqix üqün Misirning yolini baskining nemisi? Əfrat dəryasining süyini iqix üqün Asuriyəning yolini baskining nemisi? □ ■

19 Əz rəzilliking özünggə sawaq elip kelidu, özüngning yenimdin qətnəp kətkining özünggə tənbiḥ bolidu; əmdi sening Pərwərdigar Hudayingdin waz kəqkining wə Mening kərkunqumning səndə bolmasliqining intayin rəzil həmdə zərdapqa toloqan ix ikənlikini bilip qoy, — dəydu Rəb, samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar. ■

20 Qünki sən kədimdinla Mən sanga saləqan boyunturukni buzup, uning rixtini üzüp taxliwətkənsən; sən: «Kullukungda bolmaymən!» deding. Qünki barliq dəng-egizliktə wə barliq yexil dərəh astida sən paḥixə

□ 2:16 «...Nof wə Tahpanəs xəhridikilərmu qoqqangni yeriwətti» — «Nof wə Tahpanəs» Misirdiki xəhərlərdur. Yəhuda kəp kətim Misirdin yardəm sorioqanidi. Misir qoxuloqan bolsimu, ləkin əksiqə Israiləqa wapasizlik qilip kəlgənidi. Nof keyin «Məmfis» dəp ataloqan. Baxqa birhəl tərjimisi: «...Nof wə Tahpanəs xəhridikilərmu bax qoqqangni (rəsua qilix üqün) oqirdiwətti». □ 2:18 «Xiḥor dəryasining süyini iqix üqün... Əfrat dəryasining süyini iqix üqün...» — «Xiḥor (Misirdiki bir dərya yaki wadi)ning sulirini iqix» həmdə «Əfrat (Asuriyədiki dərya)ning... sulirini iqix» Israil Misirdin wə Asuriyədin panah izdigənlikini kərsitidu. ■ 2:18 Yəx. 31:1 ■ 2:19 Yəx. 3:9; Həox. 5:5

ayaldək kerilip yatqansən. □

²¹ Lekin Mən bolsam seni əsli esil sortluk üzüm telidin, sərhil uruktin tikkənidadim; sən Manga nisbətən kandaqmu yat wə yawa bir sesik üzüm telioqa aylinip qalding? □ ■

²² Qünki sən xulta bilən yuyunsangmu, kəp aqartkuq sopun ixlətsəngmu sening kəbihliking Mening aldimda tehi daq bolup turidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ■

²³ Sən kandaqmu: «Mən heq buloqanoqan əməsmən, mən «Baallar»qa heq əgəxmidim!» deyələysən? Jiloqida mangoqan yolungni kərüp bak, kilmixliringni ikrar kil — sən əz yol-lirida uyan-buyan katrap yüridioqan qakqak hingqandursən! □

²⁴ Sən qəl-bayawanoqa adətləngən, həwisi qozqaloqanda xamalni purap yüridioqan bir yawayi mada exəksən! Küyliyəndə kim uni

□ **2:20 «barlik dəng-egizliktə wə barlik yexil dərəh astida sən pahixə ayaldək kerilip yatqansən»** — Israil muxu yərlərdə (dəng-egizliktə ... yexil dərəh astida...) butpərəslik paaliyətlirini ötküzgən. Ularning mundaq butpərəsliki Hudaqa wapəsizlik bolup rohiy jəhəttə pahixiwazlik bolupla qalmay, ular Pələstindikilərnin butpərəslikini dorap ularning butlirioqa «ataloqan», buthanida turoqan pahixə ayallar bilən yatatti.

□ **2:21 «yat wə yawa bir sesik üzüm teli»** — «yat wə yawa» əsliy ibranıy tilida bir söz bilənlə ipadilinidu. ■ **2:21**

Mis. 15:17; Zəb. 44:2; 80:8 ■ **2:22** Ayup 9:30 □ **2:23**

□ **«Jiloqida mangoqan yolungni kərüp bak, kilmixliringni ikrar kil»** — «jiloqida mangoqan yolung...» bəlkim kəp kəsim Yəhudadikilər Yerusalemoqa yəkin boluqan «Hinnom jiloqisi»da əz balilirini butlaroqa atap «insan kurbanliqi» qiləqlikini kərsitidu. Israilni hingqanoqa ohxitixi bəlkim uning heqkandaq muqim yəlünuxining bolmaydioqanliqini təkitleydu.

tosalisun? Uni izdigən hanggilar əzlrini heq upratmaydu; xu waqitlarda uni izdöp tapmaq asandur. □

²⁵ *I Israil, bikar yügürüp, putungni ayaqsiz, gelingni ussulüksiz kilip qoyma!* Lekin sən buningə: «Yaq! Ham hiyal qilma! Qünki mən bu yat *ilahlarni* yahxi kərüp qaldim, ularning kəynidin mangimən!» — deding. □

²⁶ Oqri tutulup kəlip hijalətkə qaloqandək, Israil jəmətimu hijalətkə kalidu — yəni əzliri wə ularning padixahliri, kahinliri wə pəyoəmbərliri —

²⁷ ular yaoqəq kətikigə: «Atam!» wə taxka: «Sən meni tuəqdurdung!» dəydu; qünki ular yüzini Manga qarətməy, əksiqə Manga arkisini kildi; lekin külpət bexioə qüxkəndə ular: «Ornungdin turup, bizni kutkuzəyəsən!» dəydu.

²⁸ Əmdi əzünggə yasioəlan ilahliring kəni!? Külpət bexingə qüxkəndə seni kutkuzalaydioəlan bolsa, ular ornidin tursun! — Qünki xəhərliring qəncə kəp bolsa butliringmu xunqə kəptur, i Yəhuda! ■

□ **2:24 «... həwisi qozəloqənda xamalni purap yüridioəlan bir yawayi mada exəksən!»** — bu ohxitix xübhisizki, Israilning butlarə qə bolə qə buzuk həwəslirini, uni butpərəsliktin tosuxning mumkin əməslikini kərsitidu. □ **2:25 «putungni ayaqsizliktin... gelingni ussulüksiz kilip qoyma!»** —

bu səzlər bəlkim ikki bislik; — (1) butlarning yolida yügürüp mengix bəribir bikar ixtur — butlar adəmlərgə yardəmdə boləlməydu; (2) əgər Israil butpərəsliki bilən Hudaə qə wapəsizlikini dawamlaxtursa, ular ahir bərip ayaqsiz, qəngqəp sürgün bolə qə bolidu. «Yaq! Ham hiyal qilma!» — ibrəniy tilida «Yaq! Ümid yoq!». ■ **2:28** Yəx. 2:8; Yər. 11:13

29 Nemixka silər Mən bilən dəwaəə qüxməkqisilər? Silər həmminglar Manga asiylik kıləansilər, — dəydu Pərwərdigar.

30 Baliliringni bikardin bikar urup qoydum; ular heq tərbiyini qəbul kilmidi. Öz kiliqing yirtkuq xirdək pəyoəəmbərliringni yəwətti.■

31 I bu dəwr kixiliri! Pərwərdigarning səzigə kəngül qoyunglar! Mən Israiləə qəl-bayawan yaki kapkarangoquluk baskan zemin bolup bakkanmu? Mening həlkim nemixka: «Nəgila barsaq öz ərkimiz; əmdi yeningəə yənə kəlməymiz!» — dəydu?■

32 Kiz zibu-zinnətlirini untuyalamdu? Toy kilidioəan kiz toy kiyimlirini untuyalamdu? Lekin öz həlkim san-sanəksiz künliridə Meni untudi.■

33 Sən ixk izdəp baridioəan yollarəə xunqə mahir bolup kəttinq! Bərhək, həttə əng buzuk ayallarəə yolliringni kərsəttinq.

34 Uning üstigə tonungning pəxliridə gunəhsiz namratlarning keni bar! Sən ularni temingni texip oərilikqə kirgini üqün əltürdingmu?! Ixlarning həmmisi xundək tursimu, □

35 sən tehi: «Məndə gunəh yok; Rəb məndin rənjiwərməydu!» dəysən. Bilip qoy! Mən üstüngdin həküm qikirimən, qünki sən: «Mən gunəh sadir kilmidim!» — dəwerisən.

36 Sən nemixka bunqiwala uyan-buyan katrap

■ 2:30 Yəx. 1:5; Yər. 5:3 ■ 2:31 Mat. 23:26-39 ■ 2:32 Yər. 3:21 □ 2:34 «Sən ularni temingni texip oərilikqə kirgini üqün əltürdingmu?!» — Musa pəyoəəmbərgə qüxürülgən kanun boyiqə oəri kəqtə əygə bəsup kirgən bolsa u urup əltürülsə əy igisi gunəhsiz həsəblinidu.

ala kəngüllük kilisən? Sən Asuriyə tərripidin yərgə qaritiloqandək Misir tərripidinmu yərgə qaritilisən. □

³⁷ Bərhək, sən Misirdin kolliringni bexingoğa aloğan peti qikisən; çünki Pərwərdigar sən yelənçük kılolanlarni çətkə kəkəti; sən ulardin heq payda kərməysən. □

3

Wapasizlik üstigə wapasizlik

¹ Xundak deyiliduki, birsi ayalini koyuwətsə, ayal uningdin ajraxsa wə keyin u baxka ərgə yatlık bolğan bolsa, birinçi eri uning bilən kayta yarixiwalsa bolamdu? Bundak ix bu zeminni mutlək buləjimamdu? Ləkin sən xunçə kəp axniliring bilən buzukluk kilip turup yənə

□ **2:36 «Sən nemixka bunqiwala uyan-buyan katrap ala kəngüllük kilisən?»** — demək, Israil hərdaim Hudani əməs, bəlki yat əllərnə öz yelənçüki kilməçqi. □ **2:37 «sən Misirdin kolliringni bexingoğa aloğan peti qikisən»** — demək, əsir bolğan peti.

yenimoğa qaytay dəwatamsən tehi? □ ■

² Bexingni kətürüp yukiriöğa qarap bak; —

Sən zadi nədə yat ilahlar bilən buzukluk ötküzmigənsən?!

— Sən qəl-bayawanda kütüp olturoğan ərəbdək ularni yollar boyi kütüp olturoğansən; zeminni buzuklukliring wə rəzilliking bilən bulojoğansən. □

³ Xuning üqün qattik yamoqurlar tutup kəlinip sanga berilmidi həmdə «keyinki yamoqurlar» yaoqmidi. Ləkin səndə tehi paħixə ayalning kəlin

□ **3:1 «...biringi eri uning bilən qayta yarixiwalsa bolamdu? Bundak ix bu zeminni mutlək bulojimamdu?»** —

«Qan.» 24:1-4-ayətlərnı kərsitixi mumkin. Əgər pəyoqəmbər məzkur bexarəttə bu ixni kəzdə tutqan bolsa, undaqtə bu 3-babning omumiy mənisigə qarjoğanda, Huda muxundak ixlarnı (ajrixix andin qayta toy kəlix) Yəhudiylaröğa mən'i kəloqini bilən, muxu yərdə Huda «Mening ayalim boləğan Israil»ning Əz yenimoğa qaytip kəlidioğan yoli bar, degən ohxaydu (14-22-ayətlərdə, ahirkı zamanlarda Pərwərdigar muxundak qəksiz rəħim-xəpəkətnı Israil həm Yəhudaöğa kərsitidu, deyilidu).

«Ləkin sən xunqə kəp axniliring bilən buzukluk kəlip turup yənə yenimoğa qaytay dəwatamsən tehi?» — baxqə birhil tərijimisi: «Ləkin sən kəp axnilar bilən buzukluk kəloğan bolsangmu, yenimoğa qaytip kəl!». Huda təwəndiki 4- wə -22-25-ayətlərdə ularni kəytixqə qəkirixqə muxundak rəħimlik bilən ətünidu, biraq 3-babning omumiy mənisigə qarjoğanda, Hudaning səzlırini muxu yərdə tərijimizdikidək «retorik soal» dəp qaraymız. ■ **3:1** Qan. 24:1-4 □ **3:2 «bexingni kətürüp yukiriöğa qarap bak»** — Yəhuda hərdəim «yukiri jaylar»da butpərəslik ətkəzğənidi. **«sən qəl-bayawanda kütüp olturoğan ərəbdək...»** — «ərəb» muxu yərdə bəlkim yol boyida olturoğan paħixə ayalni kəsitidu. Bəzi alimlar bu səz yoluqılarnı bulax üqün marap turoğan qarəqini kərsitidu, dəydu.

yüzi bar, iza tartixni heq bilgüng yoktur. □

⁴ Həttə sən bayatin Manga: «İ Atam, yaxlıkimdin baxlap manga yetəkqi həmrah bolup kəlding!» — dəysən, wə: —

⁵ «U hərdaim oşəzipini saklamdu? U oşəzipini ahirqiqə tutamdu?» — dəysən. Mana, sən xundak degining bilən, lekin sən qolungdin kelixiqə rəzillik kıləansən.

⁶ Yosiya padixahning künliridə Pərwərdigar manga: «Wapasiz İsrailning nemə kıləanlığını kərdüngmu? U barlık egiz taşka qikip həm barlık yexil dərəh astioğa kirip xu yərlərdə pahixidək buzukluk kıləan» — dedi. □ ■

⁷ — «Mən: U bularning həmmisini kıləandın keyin, qokum yenimoğa kaytip kelidu, — dedim; lekin u kaytip kəlmidi. Uning asiy singlisi, yəni Yəhuda buni kərdi;

⁸ lekin wapasiz İsrailning barlık zina kıləanliri tüpəylidin uningoğa talak hetini berip uni qoyuwətkinimni kərüp, asiy singlisi Yəhuda qorkmidi, bəlki özimu berip pahixilik kildi. □

⁹ Xundak boldiki, öz buzukqılığını xunqə kiqik

□ **3:3 «keyinki yamoqur»** — Kanaanda 3- yaki 4-ayda yaşıdu, ətiyazlık ziraətləni pixurux rolını oynaydu. Bu yamoqurlar bolmisa heq həsul bolmaydu. □ **3:6 «Wapasiz İsrailning nemə kıləanlığını kərdüngmu?»** — muxu ayəttə «İsrail» ximaliy padixahlık, yəni «on kəbilə»ni kərsitidu. «Buzukluk» asasen butpərəslikni kərsitidu; 2:20diki izahatnimu kərüng.

■ **3:6** Yər. 2:20 □ **3:8 «lekin wapasiz İsrailning barlık zina kıləanliri tüpəylidin uningoğa talak hetini berip uni qoyuwətkinimni kərüp,...»** — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə «lekin wapasiz İsrailning barlık zina kıləanliri tüpəylidin uningoğa talak hetini berip uni qoyuwətkinimni mən kərdüm,...» deyilidu.

ix dəp qarışaqla, u hətta yaqlaq wə tax bilən zina kəlip zeminni buləiwətti.

10 Bularning həmmisigə qarimay Israilning asiy singlisi Yəhuda tehi pütün kəngli bilən əməs, pəkət sahtilik bilən yeniməyə kaytip kəlgəndək boluwaldi, — dəydu Pərwərdigar.

11 Pərwərdigar munga mundak dedi: — «Wapasiz Israil özini asiy Yəhudadin həkkəniy kərsətti.

12 Barəqin, ximaləyə qarap bu sözləni jakarlap mundak degin: —

«Kaytip kəl, i yoldin qikkuqi Israil, — dəydu Pərwərdigar — wə Mən sanga kapikimni kayta türməymən; qünki Mən rəhimdil, — dəydu Pərwərdigar — Mən qəzipimni mənggügə saklap turmaymən. □ ■

13 Pəkət sening kəbihlikingni, — Pərwərdigar Hudayingəyə asiylik kəloqanlikingni, uyan-buyan qatrap yürüp özüngni hər bir yexil dərəh astida yat ilahlarəyə beqixliqanlikingni, xuningdək awaziməyə heq kulak salmiqanlikingni ikrar kilsangla *Məndin rəhim-xəpəkət kərisən* — dəydu Pərwərdigar.

14 Kaytip kelinglar, i yoldin qikkuqi balilar, — dəydu Pərwərdigar — qünki Mən siləni həkikiy səyğüqidurmən; *silər xundak kilsanglarla* Mən silərdin talliqanlarni, yəni hər kəysi xəhərdin birdin, hər kəysi jəməttin ikkidin puqrani

□ **3:12 «ximaləyə qarap... mundak degin»** — bu sözlər bəlkim Asuriyə tərpidin 100 yil ilgiri sürgün kəlinəqan Israil (on kəbilisi)əyə eytilidu. ■ **3:12** Zəb. 86:15; 103:8, 9; 145:18

Zionğa qayturup kelimən. □

¹⁵ Mən silərgə kənglümdikidək həlq padiqilirini təksim qilimən; ular silərnı danalıq-bilim, əkil-parasət bilən bekip ozuklanduridu. ■

¹⁶ Xundak boliduki, xu künlərdə silər zeminda köpiyip, kəp pərzəntlik boləjininglarda, — dəydu Pərwərdigar, — silər: «Pərwərdigarning əhdə sanduqi!» dəp yənə tiləğa almaysilər; u heq esinglarəğa kəlməydu, uni heq əsliməysilər wə uni heq seqinimaysilər; silər baxka bir sanduqmu yasimaysilər. □

¹⁷ Xu tapta ular Yerusalemnı «Pərwərdigarning təhti» dəp ataydu; barlık əllər uningəğa yioqilidu, — yəni Pərwərdigarning namioğa, Yerusalemoğa yioqilidu; ular kəlbidiki rəzil jahillikioğa qaytidin heq əgixip mangmaydu.

¹⁸ Xu künlərdə Yəhuda jəməti Israil jəməti bilən birliktə mangidu; ular ximal zeminidin billə qikip Mən ata-bowiliriəğa miras boluxka təkdım kıləğan zeminoğa kelidu.

¹⁹ Mən: «Mən seni balilirim qatiriəğa koyup, sanga güzəl zeminni, yəni kəpligən əllərnıng zeminliri arısidiki əng kərkəm jayni miras kılıp

□ **3:14 «qünki Mən silərnı həkikiy səyğüqidurmən»** — ıbraniy tilida «qünki Mən silərgə ərdurmən». ■ **3:15** Yər. 23:4; Əz. 34:23; Əf. 4:11 □ **3:16 «(silər) uni heq seqinimaysilər»** — baxka birhil tərjimisi: «ular uni izdəp tawap kılmaydu». **«silər baxka bir sanduqmu yasimaysilər»** — baxka birhil tərjimisi: «ular qaytidin xundak kılmaydu». Demisəkmü «əhdə sanduqi» ibadəthana tüzümining mərkizi boləqəqka, bu ayət bəlkim ibadəthana wə uningəğa baqlıq tüzümning (qurbanlıklar, kahınlar, nuroqun qaidə-yosunlar) yengi bir əhdə bilən inawətsiz qilinidəğanlikini kərsitidu. 31:31-34 wə izahatlarnı kəring.

ata qilixni xunqilik halayttim!» — dedim, wə: «Sən Meni «mening atam» dəysən, wə Məndin yüz ərüməysən!» — dedim.□

²⁰ Lekin bərhək, asiylik qiləqan ayal öz jərisidin ayriloqandək, silər Manga asiylik qiləqansilər, i Israil jəməti, — dəydu Pərwərdigar.

²¹ Yukiri jaylardin bir awaz anglinidu! U bolsa Israil jəmətidikilərninq yioə-pəryadliri; qünki ular öz yolini burmilioqan, Pərwərdigar Hudasinini untuoqan.

²² — Qaytip kelinglar, əy yoldin qikquqi balilar; Mən silərninq yoldin qikip ketixinglarəqə xipa bolimən.

— «Mana, biz yeningəqə barimiz; qünki Sən Pərwərdigar Hudayimizdursən» — dənglar!

²³ — Bərhək, egizliklərdə həm taqlarda angli-tioqan *butpərəslikning* kiyqas-sürənliri bihudə ixtur! Bərhək, Israilning kutkuzux-nijati Pərwərdigar Hudayimizdinladur. □ ■

²⁴ Lekin yaxlikimizdin tartipla, atabowilirimizning əjrini, yəni ularning kala-qoy padilirini, kız-ooqullirini axu uyat-nomus yəp kətkən; □

²⁵ Nətijidə biz uyat-hijillik iqidə yattuk,

□ **3:19 «Mən seni balilirim katirioqə koyup,.. əng kerkəm jayni miras kilip ata qilixni xunqilik halayttim!»** — Pərwərdigar muxu ayəttə Israiləqə Əzigə sadik boləqan ayalining süpitidə sözləydu. □ **3:23 «butpərəslikning kiyqas-sürənliri»** — «butpərəslik» əyni tekistə yok, birək bizningəqə ayət buni kərsitidu. Butpərəslikdə butlardin «yardəm sorax» üqün kiyqas-sürən kətürək kerək idi. ■ **3:23 Zəb. 121:1**

□ **3:24 «axu uyat-nomus»** — muxu ibarə «Baal» degən intayin yirginqlik məbudni kərsitidu. 11-bab, 13-ayətni kərüng.

qalaymıqanqılık wə alaqzadilik bizni qaplıwaldi; qünki yaxlıkimizdin tartip bögünki küngə qədər biz wə ata-bowilirimiz həmmimiz Pərwərdigar Hudayimiz aldida gunah sadir kılıp kəldük, Pərwərdigar Hudayimizning awaziqə həq kulak salmidük. □

4

¹ — «Bu yollirimdin burulay!» desəng, i Israil — dəydu Pərwərdigar — Əmdi Mening yenimoqa burulup kaytip kəl! Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kılsang, wə xundakla yoldin yənə tenəp kətmisəng, □

² — əgər sən: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqkinəgdə, u kəsəm həkikət, adalət wə həkqaniylik bilən bolsa, undakta yat əllərmu Uning namida əzlrigə bəht tilixidu wə Uni əzining pəhir-xəhriti kılıdu. ■

³ Qünki Pərwərdigar Yəhudadikilər wə Yerusalemdikilərgə mundaq dəydu: — «Boz yeringlarni qepip aqdurunqlar; tikənlik arisiqə

□ **3:25 «qalaymıqanqılık wə alaqzadilik»** — bu sözlər muxu yərdə ibrani tilida birlə söz bilən ipadilini. □ **4:1 «Mening yenimoqa burulup kaytip kəl!»** — bu ibarə bəlkim «səllimaza towa kıl», «ikkilənmə!», «ala kəngüllük bolma!» degən mənini intayin təkitleydu. «**Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kılsang, wə xundakla yoldin yənə tenəp kətmisəng,...**» — baxqa birhil tərjimişi: «Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kılsang, əmdi sən sərgərdan bolmaysən». ■ **4:2** Yar. 22:18; Yəx. 48:1

uruk qaqmanglar! □ ■

⁴ Əzliringlarni Pərwərdigarning yolida sünnət kilinglar; kəlbirlarni sünnət kilinglar, i Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlar! — Bolmisa, Mening kəhrim partlap ot bolup silərnə köydüriwetidu; kilmixliringlarning rəzilliki tüpəylidin uni eqürələydiyən heqkim qikmaydu. □ ■

⁵ — Yəhudada muxularni elan kilip, Yerusalemda: — «Zemin-zeminda kanay qelinglar!» — dəp jakarlanglar; «Yioqilinglar! Mustəhkəm xəhərlərgə keqip kirəyli!» — dəp nida kilinglar! □

⁶ Zionni kərsitidyən bir tuoqni tiklənglar;

□ **4:3 «Boz yeringlarni qepip aqdurunglar; tikənlik arisioqa uruk qaqmanglar!»** — bu sirlik ayət Yəhudadikilərnə nadan dehqanlaroqa, ularning hayatirini ahtarma yərgə ohxitidu. «Nemixka hayatimizdin heqkandak bəht, muwəppəkiyəət yok?» dəp sorisa, «Silər uruklirini tikənlər arisioqa terioqan dehqanlaroqa ohxax, heq həsulluk bolmaysilər» dəp jawab berilidu, əlwəttə. Dehqanlar həsul kəruş üqün boz yərlirini qepip, tikənlərnə yulup taxlixə kerək boloqiniqə ohxax, Yəhudiylər əzlrini kəzoqap kattik towa kilixə kerək, andin bəhtning həsulini kəridu. ■ **4:3** Həox. 10:12 □ **4:4 «kəlbirlarni sünnət kilinglar»** — səzmusəz tərjimisi: «kəlbirlardiki hətnilikni elip taxlanglar». Demisəkmə, Israillar ətliridə sünnət kilinoqini bilən ularning kəngülliri towisiz kattik idi; xunga pəyoqəmbər: «**kəlbirlarni sünnət kilinglar**» dəp agah beridu. ■ **4:4** Qan. 10:16; 30:6; Yəx. 65:5 □ **4:5 ««Yioqilinglar! Mustəhkəm xəhərlərgə keqip kirəyli!» — dəp nida kilinglar»** — bu səzlər bəlkim baxka pəyoqəmbərlərgə, yaki «həlkə padiqiliri» boləən padixah, həkəmdarlar wə kahinlar katarliklaroqa eytilidu (9-ayətni kəruş). Demək, ular öz ihlassizliqi, itaətsizliki tüpəylidin həlkə xundak jar kilixka məjbur kilinidu.

dərhal keqinglar, keqikip qalmanglar! Qünki Mən külpət, yəni zor bir həlakətəni ximaldin elip kelimən.

⁷ Xir öz qatqallikidın qıqti, «əlləni yoqatquqi» yoloqa qıqti; u öz jayidin qıqip zeminingni wəyran kılıxka kelidu; xəhərliring wəyran qilinip, adəmzatsiz bolidu. ■

⁸ Bu səwəbtin əzliringlaroqa bəz kiyim oranglar, dad-pəryad kətürüp nalə qilinglar! Qünki Pərwərdigarning kattik oqəzi pi bizdin yan-midi!■

⁹ Xu küni xundak boliduki, — dəydu Pərwərdigar, — padixahning yüriki, əmirləarning yürikimu su bolup ketidu, kahınlar alaxzadə bolup, pəyoqəmbərlər təəjjüplinidu.

¹⁰ — Andin mən: — Ah, Rəb Pərwərdigar! Bərək Sən bu həlkni, jümlidin Yerusalemni: «Silər aman-tinq bolisilər» dəp alding; əməliyəttə bolsa kiliq janəqa yetip kəldi, dedim.□

¹¹ — Xu qaşda bu həlkə wə Yerusalemoqa mundak deyilidu: «Qəl-bayawandiki egizliklərdin qıqқан issik bir xamal həlkimning kizining yolioqa qarap qūxidu; lekin u haman soruxka yaki dan ayrixka muwapik kəlməydu!

■ 4:7 Yəx. 5:29; Yər. 2:15; 5:6 ■ 4:8 Yəx. 32:12 □ 4:10 «Silər aman-tinq bolisilər» — bu ayəttiki: «Silər aman-tinq bolisilər» degən səzlər sahta pəyoqəmbərləarning səzidur (6:14, 8:11 katarliklərnəni kərüng).

□

12 — Buningdin əxəddiy bir xamal Məndin qıqıdu; mana, Mən hazır ularoşa jaza həkūmlirini jakarlaymən.

13 Mana, u top bulutlardək kelidu, uning jəng hərwiliri qara kuyundəktur, uning atliri bürkūtlərdin tezdur!

— «Həlimizoşa way! Qünki biz nabut bolduq!» □

14 — «I Yerusalem, öz kūtuluxung üqün qəlbingni rəzilliktin yuyuwət; kaçanoşiqə kənglūnggə bihudə oy-hiyallarni püküp turisən?

■

15 Qünki Dan diyaridin, Əfraidiki egizliklərdinmu azab-kūlpətni elan kılıdioğan bir awaz anglitilidu: —

16 Ular: Əllərgə elan kilinglar, Yerusaleməşimu anglitinglar: — Mana, qorxawoşa aloquqilar yirak yurttin keliwatidu! Ular Yəhuda xəhərlirigə qarxi jəng quqanlirini kətürüxkə təyyar! — dəydu.

□ **4:11 «həlkimning kizi»** — xundaqla «pak **kizim** boləğan həlkim», «Zion **kizi**» qatarlıq ibarilər Hudaning Öz həlkiğə yaqi baxqa həlk (məsilən, «Misirning **kizi**», (46:11))kə boləğan məhri-xəpkitini, ularoşa baqlioğan muhəbbitini kərsitidioğan mənini öz iqigə alidu. □ **4:13 «Mana, u top bulutlardək kelidu, uning jəng hərwiliri qara kuyundəktur, uning atliri bürkūtlərdin tezdur!»** — «u» kimni kərsitidioğanlıki eytilmaydu. Birək aldi-kəyni səzlərgə kərişanda, «u» 7-ayəttiki «əllərnə yokatquşi» boləğan düxmənni kərsitidu. Bəzi alimlar bu səzlər ximaldin kelidioğan «Skitlar»ni kərsitidu, dəp qaraydu.

Ləkin Skitlarning jəng hərwiliri yok həm ular xəhərlərnə «qorxawoşa aloquqilarmu (16-ayət) əməs; xunga biz bu səzlərnə Babilliklarnə wə bəlkim ahirki zamandiki dəjjalning qoxunlirini kərsitidu, dəp qaraymiz. ■ **4:14** Yəx. 1:16

17 Etizlikni mudapiə kiliwatqanlardək, ular Yerusalemlni qorxiwalidu; qünki u Manga asiylik qiloan, — dəydu Pərwərdigar.

18 Sening yolung wə qilmixliring muxularni öz bexingə qüxürdi; bu rəzillikingning aqiwitidur; bərħək, u azabliktur, yürikinggimu sanjiydu!».

19 — *Mən:* «Ah, iq-baqrim! Iq-baqrim! Toləqkə qüxtüm! Ah, kənglüm azablandı! Yürikim düpüldəwatidu, süküt qilip turalmaymən; qünki mən kanayning awazini anglaymən; jəng quqanliri jenimoqə sanjidi.■

20 Apət üstigə apət qüxti! Pütkül zemin wəyran boldi; qedirlirim dəqikidə bərbat qilindi, pərdilirim həyt-huytning iqidə yirtip taxlandı!

□

21 Kaqanoqiqə tuqkə qarap turuxum, jəng awazlirini anglixim kerək?» — *dedim.*

22 — «Qünki Mening həlkim nadandur; ular Meni həq tonumioqan; ular əqli yok balilar, ular həq yorutulmioqan; rəzillikkə nisbətən ular danadur, əmma yahxilikkə nisbətən ular bilimsizdur».

23 — «Mən yər yüzigə qaridim; mana, u xəkilsiz wə qup-quruk boldi; asmanlarəqimu qaridim, u

■ 4:19 Yəx. 21:4; Yər. 8:23 □ 4:20 «**qedirilm**» ... «**pərdilirim**»... — Yerəmiya pəyoqəmbər həlkining azablrini əziningki dəp həs qilip, «həlkimning qedirlirim» wə «həlkimning pərdiliri» deməy, bəlki «qedirilm» wə «pərdilirim» toqruluk sözləydu.

nursiz qaldi; □

²⁴ taqlarəqa qaridim, mana, ular zilziligə kəldi, barliq dənglər əxəddiy silkinip kətti.

²⁵ Qarap turuwərdim, wə mana, insan yoq idi, asmandiki barliq uqar-qanatlarimu əzlrini daldioqa aldi.

²⁶ Mən qaridim, mana, baq-etizlar qəl-bayawanəqa aylandi, barliq xəhərlər Pərwərdigar aldida, yəni uning qattiq oəzipi aldida wəyran boldi.

²⁷ Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Pütkül zemin wəyran bolidu; əmma Mən uni pütünləy yoqatmaymən. ■

²⁸ Buning tüpəylidin pütkül yər yüzi matəm tutidu, yukirida asman qarilik bilən qaplinidu; qünki Mən xundaq səz kildim, Mən xundaq niyətkə kəlgənmən; Mən uningdin ökünməymən, uningdin heq yanmaymən;

²⁹ atliqlar wə okyaliklarning xawkun-sürəni bilən hər bir xəhərdikilər keqip ketidu; ular qatqalliklarəqa kirip məküwalidu, taxlar üstigə qikiwalidu; barliq xəhərlər taxlinip adəmzatsiz qalidu.

³⁰ — Sən, i həlak boləuqi, nemə kilməqəisən?

□ **4:23 «Mən yər yüzigə qaridim; mana, u xəkilsiz wə kup-kuruk boldi; asmanlarəqimu qaridim, u nursiz qaldi...»** — demisəkmü, bu ayəttiki wə təwəndiki ayəttiki iqlar Yerəmiya pəyğəmbərgə Rohta kərsitilgən alamət kərünüxtur. Bu kərünüx: (1) Israil zemini Babilliklarning tajawuzluqi astida bolidioqan wəyranə həlitini; wə (2) xuning bilən bir waqıtta ahirki zamanlardiki həlitini kərsitidu. Bu hələt Huda jəhanni yaratqinida yər-zeminning awwalki xəkilsiz, tərtipsiz həlitigə ohxaydu. ■ **4:27** Yər. 5:10,18; 30:11; 46:28

Gərqə sən pərəng kiyimlərnı kiygən bolsangmu, altun zibu-zinnətlərnı taqıoqan bolsangmu, kəz-kaxliringni osma bilən pərdazlıoqan bolsangmu, əzüngni yasioqining bikardur; sening axıqliring seni kəmsitidu; ular jeningni izdəwatidu. □

³¹ Qünki mən toloqakka qüxkən ayalningkidək bir awazni, tunji balini tuoqandikidək azabda boləqan Zion kızining awazini anglawatimən; u qollirini sozup: «Həlimoqa way! Bu qatillar tüpəylidin həlimdin kəttim!» dəp həsirimakta. □

5

Yerusalem jazaqə layıq

¹ *Pərwərdigar:* — Yerusalemning rəstəkoqilirida uyan-buyan aylinip yügürüqlar, obdan kərüp biliwelinglar; məydanlıridin izdəp kərüqlar; adalət bilən ix kərıdıoqan, wədisidə turuxka intilıdıoqan birla adəmni tapsanglar, xunda mən bu *xəhərni* kəqürimən!

² Gərqə ular: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqqən bolsimu, ular yaloqandin

□ **4:30 «əzüngni yasioqining»** — bəlkim Yəhuda yat əllərdin yar-yələk izdigəndə yalaqqılıq qıləqanlıqını kərsitidu. □ **4:31 «tunji balini tuoqandikidək azabda boləqan Zion kızining awazini anglawatimən»** — oqurmənlərnıng esidə barkı, «Zion» Yerusalem jaylaxqan taq bolup, «Zion» yaki «Zion kızi» degənnıng əzi Yerusalem yaki Israilni bildürıdu.

sözləydu, *dedi*.□

Yərəmiya söz qilidu

³ — I Pərwərdigar, kəzüng adalət-bitərəplikni izdəp yüridu əməsmu? Sən bularni urdung, lekin ular azablanmaydu; Sən ularni nabut kiliپ түgəxtürdüng, lekin ular tərbiyə qobul kiliپni rət kiliپ kəldi; ular yüzlrini taxtin qattik kildi, ular yolidin yenixni rət kiliپdu» ■

⁴ — mən: «Xübhisizki, bundak kiloanlar pəkət namratlar, ular nadanlar; qünki ular Pərwərdigarning yolini, Hudasing həküm-kərsətmilirini bilməydu» — dedim.

⁵ — «Mən mətiwərlərninğ yenioqa berip ularoqa sözləymən; qünki ular Pərwərdigarning yolini, Hudasing həküm-kərsətmilirini bilidu». Biraқ ularmu boyunturukni üzül-kesil buzup, rixtilirini üzüp taxlioan.

Pərwərdigar jawab beridu

⁶ — Xunga ormandin qikқан bir xir ularni öltüridu, bayawandin qikқан bir bərə ularni wəyran kiliپdu; yilpiz xəhərlərgə qarap paylaydu; xəhərlərdin qikқан hərbiři titma-titma

□ 5:2 «...birla adəmni tapsanglar, xunda mən bu xəhərnı kəqürimən! (1-ayət)... Gərqə ular: «Pərwərdigarning hayati bilən!» dəp kəsəm iқkən bolsimu, ular yaloqandin sözləydu, dedi» — keyin, Yərəmiya birnəqqə xundak adil, sadik adəmlər (məsilən, Baruқ, Aқikam, Əbəd-Mələk) bilən tonuxқан. Lekin Pərwərdigar uningoqa bu sözlərnı kılıoqanda u muxundaqlarnı tapalmioan. ■ 5:3 Yəx. 1:5; 9:12; Yər. 2:30

kilinidu; çünki ularning asiylikliri köpiyip, wapasizlikliri awuydu. □ ■

⁷ Mən zadi nemigə اساسən seni kəqürimən? Sening baliliring Məndin waz keqip, Huda əməslərgə kəsəm iqməktə; Mən həmmə həjətliridin çikқан bolsammu, lekin ular zinahorluk kılıp, pahixilərninğ öyigə top-top bolup mengiwatidu. □

⁸ Ular səmrigən ixkwaz ayoqirlar, ular hərbiəri öz yekinininğ ayalıoqa həwəs kılıp kixnəwatidu. ■

⁹ Bu ixlar tüpəylidin ularni jazalimay qoyamdim? — dəydu Pərwərdigar, — Mening jenim muxundak bir əldin kisas almay qoyamdu? ■

¹⁰ Uning üzüm qünəkliridin ətüp, tallirini wəyran kilinglar; lekin ularni pütünləy nabut kilmanglar; xahlirini kirip taxlanglar, çünki ular Pərwərdigarəqa təwə əməstur; □ ■

□ **5:6 «ormandin çikқан bir xir ..., bayawandin çikқан bir bərə ...; yilpiz xəhərlərgə qarap paylaydu»** — bu ayəttiki yirtkuq haywanlar keqmə mənidə bolup düxmənlərnı kərsitidu, əlwəttə. ■ **5:6** Yər. 4:7 □ **5:7 «Mən həmmə həjətliridin çikқан bolsammu, lekin ular zinahorluk kılıp, pahixilərninğ öyigə top-top bolup mengiwatidu»** — bu ayət bəlkim rohıy jəhəttiki wapasizlikni kərsitidu. Huda Israilni «Mening ayalim» dəp ataydu (2:10, 3-babni kərünğ). 8-ayət jismaniy jəhəttiki zinahorluknimu kərsitidu. ■ **5:8** Əz. 22:11 ■ **5:9** Yər. 5:29; 9:9 □ **5:10 «Uning üzüm qünəkliridin ətüp, ... xahlirini kirip taxlanglar, çünki ular Pərwərdigarəqa təwə əməstur»** — bu ayətninğ baxka birhil tərjimisi: «Uning sepillirioqa yamixip çikqip wəyranqilik kilinglar, lekin ularni pütünləy nabut kiliwətmənglar; istihkamlirini elip taxlanglar, çünki ular Pərwərdigarəqa təwə əməstur». ■ **5:10** Yər. 4:27

11 çünki İsrail jəməti wə Yəhuda jəməti Manga mutlək wapasizlik kildi, — dəydu Pərwərdigar.■

12 Ular: «U heqnemə kılmaydu! Bizgə heq apət qüxməydu; nə kıliq nə kəhətqilikni kərməymiz!» — dəp Pərwərdigardin tenip kətti.

13 Pəyoqəmbərlər bolsa pəkət bir xamaldin ibarət bolidu, halas; *Pərwərdigarning* səz-kalami ularda yoktur; ularning səzliri öz bexioqa yansun!□

14 Xunga Pərwərdigar, samawi koxunlarning Sərdari boləjan Huda manga mundak dəydu: — Bu həlk muxu səzni kıləini üqün, mana, Mən aozingəqa saləjan səzlimni ot, bu həlkni otun kilmənki, ot ularni kəydürüp taxlaydu.■

15 — Mana, Mən yiraqtin bir əlni elip kelimən, i İsrail jəməti, — dəydu Pərwərdigar, — U küqlük bir əl, kədimiyy bir əl, tilini sən bilməydiəjan wə gəplirini sən heq qüxənməydiəjan bir əl bolidu; ■

16 ularning okdeni yoəjan eqiləjan bir gərdur; ularning həmmisi batur palwanlardur.

17 Ular həsulingni wə neningni yəp ketidu, oəul-kizliringni yəp ketidu, kala-koy padiliringni yəp ketidu, üzüm talliringni wə ənjur dərəhliringni yəp ketidu; ular sən tayanəjan mustəhkəm xəhərliringni kiliq bilən wəyran kildu.■

18 Həlbuki, — dəydu Pərwərdigar, — xu

■ 5:11 Yər. 3:20 □ 5:13 «Pəyoqəmbərlər bolsa pəkət bir xamaldin ibarət bolidu, halas» — ibraniy tilida «roh» wə «xamal» bir səz bilən ipadilinidu. Xubhəsizki, «pəyoqəmbərlər» əzlrini «bizgə Hudaning Rohi tolduruləjan» dəydu, ləkin Huda ularni pəkət «xamaləqa tolduruləjan» dəydu. ■ 5:14 Yər. 1:9-10

■ 5:15 Kən. 28:49; Yər. 1:15; 6:22 ■ 5:17 Law. 26:16; Kən. 28:31,33

künlərdimu siləni pütünləy tügəxtürməymən.

■
 19 Xu qaoqda *həlking*: «Pərwərdigar Hudayimiz nemixka muxu ixlarning həmmisini beximizə qüxürgən?» — dəp sorisa, əmdi sən Yərəmiya ularə: «Silər Məndin yüz ərüp, öz zeminlarda yat ilahlarning kullukida boləninglardək, silər öz wətinglar bolmioqan bir zeminda yat bolənlarning kullukida bolisilər» — degin. □ ■

20 — Yakupning jəmətidə xuni jakarlioqinki wə Yəhuda arisida xuni elan kילוqinki,

21 «Buni anglanglar, i nadan wə əqli yok, kəzi turup kərməydoqan, kulikı turup anglımaydoqan bir həlk: — ■

22 Məndin kərkəmsilər? — dəydu Pərwərdigar, — Dengiz süyi üqün sahilni mənnggülük qəklımə kilip, «Bu yərdin ətə» dəp bekitkən Mening aldimda təwrıməmsilər? Mana, dolkunliri ərəkəxlignini bilən ular sahil üstidin heq ələlibə kilmaydu; xawkunlioqini bilən bu qəktin hərgiz həlkıp ətəlməydu. ■

23 Ləkin bu həlkning jəhil wə asiylık kəngli bardur; ular yoldin qikip öz beximqilik kilip kətti.

24 Ular kənglidə: «Əz waktida yaməurlarni, yəni awwalkı həm keyinki yaməurlarni Bərgüqi, bizgə həsul pəslini bekitip amanəsən Saklioquqi Pərwərdigar Hudayimizdin

■ 5:18 Yər. 4:27 □ 5:19 «yat bolənlarning kullukida bolisilər» — «yat bolənlər» bəlkim ikki bislik səzlər bolüp, həm «yat butlar» həm «yat adəmlər»nimu kərsitidu. ■ 5:19 Yər. 16:10 ■ 5:21 Yəx. 6:9 ■ 5:22 Ayup 38:10, 11; Zəb. 33:7-8; 104:9

əyminəyli» degənni heq deməydu. □ ■

²⁵ Silərninğ kəbihlikliringlar muxu ixlarni silərgə nesip kilmioqan; silərninğ gunahlıringlar silərdin bərikətni məhrum kילוan.

²⁶ Qünki həlkim arisida rəzillər bardur; ular pistirmida yatqan kiltəqılardək paylap yürüdu; ular tuzəq selip, adəmlərninğ tutuwalidu.

²⁷ Tutqan kuxlaroqə toloqan kəpəstək, ularning əyliri əldəmqiliktin erixkən mallar bilən toloqan; ular xu yol bilən bükük həm bay bolup kəttili.

²⁸ Ular səmrip, parkirəp kəttili; bərhək, ular rəzil ixlarni kilixkə məhir bolup kəttili; ular əz mənəpətini kəzləp həklərninğ dəwasini, yetim-yesirlərninğ dəwasini sorimaydu; namratlarning həkukini qoqdaydioqan həkümni ular qikərmaydu. □ ■

²⁹ Bu iqlar tükəylidin ularni jazalimay qoyəmdim?! — dəydu Pərwərdigar, — Mening jenim muxundək bir əldin kisas əlməy qoyəmdü? □ ■

□ **5:24 «awwalki yəmoqur»...«keyinki yəmoqur»...** — «awwalki yəmoqur» adətə 11-ayda yeoqip, tuprakni yumxitidu, yərninğ həydəp uruk selixkə təyyarlinidu. «keyinki yəmoqur» bolsa Pələstində 3- yəki 4-ayda yəoqidu, ətiyazlık ziraətlərninğ pixurux rolini oynaydu. Bu yəmoqurlar bolmisa heq həsul bolmaydu. **«bizgə həsul pəslini bəkitip əmən-əsən səklioquqi»** — ibrəniy tilidə «bizgə həsul pəslidiki həptilərninğ səklioquqi...».

■ **5:24** Qən. 11:14 □ **5:28 «ular əz mənəpətini kəzləp həklərninğ dəwasini, yetim-yesirlərninğ dəwasini sorimaydu...»** — bəxkə birhil tərjimisi bolsa: «ular həklərninğ dəwasini, hətta yetim-yesirlərninğ dəwasini sorioqini bilən hərgiz uni ədil sorimaydu». ■ **5:28** Qən. 32:15; Yəx. 1:23; Zək. 7:10 □ **5:29 «jazaliməy qoyəmdim»** — ibrəniy tilidə «yokliməmdim?!».

■ **5:29** Yər. 5:9; 9:9

³⁰ Zeminda intayin kərəkunqluq wə yirginqluq bir ix sadir qilinotanki —

³¹ Pəyoqəmbərlər yaloqan-sahta bexarətlərnı bərməktə; kaşınlar bolsa öz hokuk dairisini kengəytip həkumranlıq qılmakta; Mening həlkimmu bu ixlarnı yaqturidu. Ləkin bularning aqiwitidə qandak qilisilər? □ ■

6

Yerusalemning halak boluxı toqruluq bexarət

¹ Jeninglarnı kutkuzux üqün Yerusalem xəhiridin qeqinglar, i Binyamin jəmətidikilər! Təkoa yezisida kanay qelinglar! Bəyt-Hakkərəmdə is signalini kətürunglar! Qünki balayi'apət, yəni dəhxətlik həlakət ximal tərəptin pəyda bolidu. □ ■

² Zion kizi, yəni nazinin saşibjamalni, mən nabut kilimən.

³ Yerusalemoqa qarxi qikiwatқан pada baqquqilarmu öz padilirini epkelidu; ular

□ **5:31 «kaşınlar bolsa öz hokuk dairisini kengəytip həkumranlıq qılmakta...»** — baxqa birhil tərjimisi: «kaşınlarmu ularning wasitisi bilən (demək, pəyoqəmbərlərnıng yaloqan bexarətliridin paydilinip) həkumranlıq qılmakta». Ləkin «Yerəmiya» degən kitabta bundak ixlər yənə tiloqa elinmaydu, xunga tərjimimiz bəlkim toqrıdur. ■ **5:31** Yər. 14:18; 23:25, 26; Əz. 13:6 □ **6:1 «Jeninglarnı kutkuzux üqün Yerusalem xəhiridin qeqinglar... dəhxətlik həlakət ximal tərəptin pəyda bolidu»** — 4-bab, 6-ayətnimu kərüp selixturung. Xu yərdə həlkə, «Yerusalemoqa qeqip kiringlar» deyilgən. Biraq hazır Yerusalemning əzi həlak bolidu. ■ **6:1** Yər. 1:13,14

Yerusalemni qorxawoqa elip qedirlirini tikidu; ularning həmmisi əzi igiligən jayda pada bakidu.□

⁴ *Ular*: «Uningoqa qarxi jənggə təyyarlininglar! Turunglar, qüx waqtidin paydilinip hujum kilayli!», «Apla! Kün patay dəp kaptu, kəqtiki sayilər uzirawatidu!» — *dəydu, andin*: □

⁵ «Xunga, keqiqə hujum kilip qikayli, uning mustəhkəm ordilirini yokitayli!» — *dəydu*.□

⁶ — Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar ularoqa mundaq dəydu: — Dərəhlərnə kesip, ular bilən Yerusalem ətrapida dəng-potəylərnə yasanglar; qünki u jazalanmisa bolmaydioqan xəhərdur; uningda barliq ixlar

□ **6:3 «Yerusalemoqa qarxi qikiwatkan pada bakquqilarmu əz padilirini epkelidu; ular Yerusalemni qorxawoqa elip qedirlirini tikidu; .. Həmmisi əzi igiligən jayda pada bakidu»** — 4-ayətkə qarışanda bu ayəttiki «pada bakquqiliri» wə ularning «padiliri» yat əllərnəng padixahliri həmə həkümdarliri wə ularning qoxunlirini kərsitidu. Bu həjwi, kinayilik gəp bolidu; qünki yukirida (məsilən 2:8də) Yerəmiya İsrailning bakquqi boləqan padixahlirini «əz padiliri»ni bakmasliki tüpəylidin əyibləydu. Biraq muxu yərdə Hudani tonumaydioqan «yat əl padixahliri» əz «padiliri» boləqan həlki üqün yol kərsitip ularni bakidu. □ **6:4 «Ular: «Uningoqa qarxi jənggə təyyarlininglar!» — dəydu** — «Ular» — əllərnəng «pada bakquqi»liri. □ **6:5 «(Ular): «... Turunglar, qüx waqtidin paydilinip hujum kilayli!», «Apla! Kün patay dəp kaptu, kəqtiki sayilər uzirawatidu!» — dəydu (4-ayət), andin: Xunga, keqiqə hujum kilip qikayli... » — dəydu** — 4- həmə 5-ayəttiki bəxarət xuni təkittiməqçiki, düxmənlər kəlgəndə bügüni bolmisa ətisi hujum kilidu, Yəhuda üstidin qəlibə kilməy kətməydu; yənə kelip, ular hujumni baxliqanda, Yəhudadikilər düxmənni keqə-kündüz hujum kilip qəlixə mümkün, dəp həq dəmə alalmaydu.

zulum-zomigərlikdur.

⁷ Kuduk öz sulirini uroqutup qikaroqandək, umu rəzilliklirini uroqutup qikarmakta; uningdin zulmət-zorawanlik wə həlakət sadaliri anglanmakta; mening kəz aldında həmixə aotriq-kesəllər həm yarılanoqanlar pəyda bolmakta. □

⁸ I Yerusalem, təlim-tərbiyə qobul kıl; bolmisa jenim səndin waz keqıdu, — bolmisa, Mən seni harabilik, adəmzatsiz bir zemin kiliwetimən.

⁹ Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar mangu mundak dəydu: — Ular üzüm telini pasangdioquqılardək Israilning qaldisini pasangdaydu; xunga sən üzüm üzgüqidək üzüm telidiki xahlar üstidin yənə bir ketim qolungni etküzgin! □ ■

¹⁰ Mən: — Mən hazır kimgə söz kılıp agahlandıray? Ulardın angliqudək zadi kim bar? Mana, ularning kulaklıri sünnet kılınmioqan, ular heq angliyalmaydu. Mana, Pərwərdigarning sözi ularoqa eoqır kelidu;

□ **6:7 «kuduk öz sulirini uroqutup qikaroqandək, umu rəzilliklirini uroqutup qikarmakta»** — baxka birhil təjimişi: «kuduk ekin suni saqlioqandək, u rəzilliklirini saqlımakta».

□ **6:9 «Ular üzüm telini pasangdioquqılardək Israilning qaldisini pasangdaydu; xunga sən üzüm üzgüqidək üzüm telidiki xahlar üstidin yənə bir ketim qolungni etküzgin!»**

— bu sirlik jumlining mənişi bəlkim, Yərəmiya pəyoqəmbər Hudaning sezlirining wasitisi bilən, kelidioqan duxmənlərnin heqnersə qaldurmaydioqan bulang-talanglıridin **ilgiri** Israilning «qaldisi»din tehi bəzi kixilərnı kutquzuximu mumkin, degənlik.

■ **6:9** Yəx. 24:13

ularoqə heq huxyakmaydu, — *dedim*. □ ■

11 — Kəlbim Pərwərdigarning oqəzəp otliri bilən tolup taxti; uni iqimgə siqduruxtin həlsirap kəttim; uni koqidiki balilar, yigitlərninğ məxrəp sorunliriqə təkkəysən. Ərayallar, qerilar həm yaxanoqanlarmu buningdin mustəsna bolmisun! □

12 — Ularning əyliri, etizliri ayalliri bilən billə özgilərgə tapxurulidu; qünki Mən qolumni zemindikilərgə sozimən, — dəydu Pərwərdigar. ■

13 — Qünki əng kiqikidin qongioiqə ularning həmmisi aqkəzlikkə berilgən; pəyoqəmbərdin kahinöiqə həmmisi ohxaxla aldamqilik qilidu; ■

14 ular: «Aman-esənlik! Aman-esənlik!» dəp həlkimning kızining yarisini susluq bilən qol uqida qala tengip qoydi. Lekin aman-esənlik yoxtur! ■

15 Ular yirginqlik ixlarni sadir qiloqinidin hijil boldimu? — Yaq, ular heq hijil bolmidi, hətta kızirixnimu ular heq bilməydu. Xunga ular yikilip əlgənlər iqidə yikilip əlidu; ularni jazalaxqa kəlginimdə ular putlixip ketidu, — dəydu

□ **6:10** «Mən: — Mən hazır kimgə söz qilip aqahlandıray?... ularoqə heq huxyakmaydu, — dedim» — «Mən» (səzligüqi) wə «dedim» degən səzlər əslidiki teksttə yox, oqurmənlərgə tekistni qüxinixlik bolsun dəp kirgüzduq. Qünki bizningqə eytiləjan gəp pəyoqəmbərninğ əziningki idi. ■ **6:10** Yər. 7:26 □ **6:11** «Kəlbim Pərwərdigarning oqəzəp otliri bilən tolup taxti» — xühhisizki, Yərəmiya pəyoqəmbər əzi toqruluk səzləwatidu. U Pərwərdigarning həlkiqə qaratqan oqəzipigə əzini bir qilip, Pərwərdigardin oqəzipini ularoqə təküxni tiləydu. ■ **6:12** Qan. 28:30 ■ **6:13** Yəx. 56:11; Yər. 8:10 ■ **6:14** Yər. 8:11; Əz. 13:10

Pərwərdigar.□

16 Xunga Pərwərdigar *Əz həlkiyə* mundak dəydu: — Silər tət aqa yolda turuwatisilər; xunga yolunqlarni obdan kərüp koyunglar, kədimki, yahxilikqə elip barəjan yollarni sorap, ularda menginglar; xundak kıləanda jeninglar obdan aram tapidu. Lekin ular: «Biz xularda mangmaymiz!» — dəydu.■

17 Mən: Silərgə «Kanayning agah sadasioja kulak selinglar!» dəydiəjan agah bərgüqi kəzətqiləni tiklidim; lekin silər: «Kulak salmaymiz» dedinglar.

18 Xunga i əllər, anglanglar; guwahqilar bolup ular arisida bolidiəjan ixlarni bilip koyunglar!

□

19 Angla, i yər-zemin! Kara, Mən bu həlkning bexioja külpət, yəni ularning oy-hiyallirining akiwitini qüxürimən; qünki ular səzlirməgə kulak salmiəjan; Mening Təwrat-qanunumni bolsa, ular qətkə kəkkan.

20 — Əmdi zadi nemə məqsəttə Xebadin qikkan huxbuy, yirak yurttin elip kelingən egir Manga sunulidu? Kəydürmə kurbanlikliringlar qəbul kılarlik əməs, silərnin «təxəkkür qurnanlik»liringlar Meni hursən kilmaydu.■

21 Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana,

□ **6:15 «jazalaxqa kəlginimdə»** — ibranij tilida «yokliənimda» deyilidu. «Yərəmiya»diki «(yeniəja) kelip... jazalax» degən səz adəttə ibranij tilida «yoklax» degən birlə səz bilən ipadilididu. ■ **6:16** Mat. 11:29 □ **6:18 «Xunga i əllər, anglanglar»** — «əllər», Yəhüdiy əməs əllər. «Guwahqilar bolup...» baxqa birhil tərijimisi: «Əy, jamaət(qilik),...». ■ **6:20** Yəx. 1:11; 66:3; Am. 5:21; Mik. 6:6-8

Mən bu həlkə aldioğa putlikaxanglarni salimən; xuning bilən həm atilar həm oqullar billə putlixidu; koxnilar wə dostlar ohxaxla nabut bolidu.

²² Pərwərdigar mundaq dəydu: — Qara, ximaliy zemindin bir həlkə kelidu, yər yüzining əng qəriliridin uluq bir əl qozqilidu; ■

²³ ular okya wə kiliq bilən korallinidu; ular zalim, heq rəhim kilmaydu; ularning awazi dengiz dolqunidək xawqunlaydu; ular atlaroğa minidu, jənggiwar adəmlərdək səp-səp bolup turidu; ular sanga qarxi jəng kilixka kelidu, i Zion kizi!

²⁴ «Biz ular toqruluk həwər angliduk; qolimiz boxixip kətti; oqəxlik, toloqakta qaloqan ayaldək azab bizni tutti» — *dedim*. ■

²⁵ «Dalaqə qıqmanglar, yollar bilən mangmanglar, qünki düxmənning kiliqi bar, tərəp-tərəplərnə wəhimə basidu.

²⁶ I həlkimning kizi, sən özünggə bəz kiyim kiyiwal, küllər iqidə eqinap yat; özüngning bir tal oqlungdin juda bolqandək qattik yioqlap matəm tut; qünki bulang-talang kiloquqi bizgə qarap tuyuksiz kelidu». □ ■

²⁷ *Pərwərdigar manga:* — Mən seni roda sinioquqi kilip tiklidim, həlkim bolsa huddi təxürülidioqan rodidək bolidu; seni ularning yollirini kəzitip sinaxka tiklidim, — *dedi*.

²⁸ — Ularning hərbiəri asiyning asiysi, ular təhmət qaplap uyan-buyan katrap yürməktə;

■ **6:22** Yər. 50:41,42,43 ■ **6:24** Yər. 4:31; 49:24; 50:43 □ **6:26** «**özünggə bəz kiyim kiyiwal...**» — bəz kiyim kiyix, küllər iqidə olturux yaki yetix qattik matəm tutuxni yaki towa qilixni bildüridu. ■ **6:26** Yər. 4:8

ular mis wə tēmürning əzidur, həmmisi qirip kətkəndur; □ ■

²⁹ tēmürqining kərükimu keyüp kətti, qoşuxun bolsa otta yəm boldi; rodini eritip tawlox bikar boldi; həlkim yamanlardin haliy bolmidi. □

³⁰ Ular «daxqal kümüş» dəp atilidu; çünki Pərwərdigar ularni rət qildi. ■

7

Bihudə diniy murasimlar

¹ Pərwərdigardin Yerəmiyağa mundaq bir söz kəldi: —

² Pərwərdigarning əyidiki dərwarzida turup muxu sözni jakarlap: «Pərwərdigarning sözini anglanglar, i Pərwərdigarğa ibadət qilix

□ **6:28 «ular mis wə tēmürning əzidur»** — bəlkim həlkning tax kəngüllüklükini həm xuning bilən bir wəqitta ularning «qirip kətkənlik»ning mumkinqilükini kərsitidu. Nemila bolmisun ular tawlioquqi izdigən altun-kümüş əməs. ■ **6:28** Əz. 22:18 □ **6:29 «tēmürqining kərükimu keyüp kətti, qoşuxun bolsa otta yəm boldi; rodini eritip tawlox bikar boldi; həlkim yamanlardin haliy bolmidi»**

— bu ayəttiki sözlər Yerəmiya pəyoqəmbərnin Pərwərdigar Əzigə tapilioqan wəzipini orunlioqandin keyin, Pərwərdigarğa bərgən jawabi bolsa kerək (28-ayətni kərüng). Kümüşni tawlioqanda, tawlioquqi qoşqan qoşuxun bilən kümüşning daxqili birlixidu andin qoşuxun wə kümüşning daxqilining keyüp tügixi bilən kümüş tawlinidu. Lekin Israil intayin naqar kümüştək bolup, həlkning «daxqal»i tolimu kəp boloaqqa, tawlox jəryani bikarğa kətti. «Qoşuxun ixlitilip tügəp boldi», hətta «kümüşqining otni püwləydioqan kərüki»mu keyüp kətti.

■ **6:30** Yəx. 1:22

üqün muxu dər wazilardin kiriwatқан barlık Yəhudadalar!» — degin.

³ — «Samawi qoxunlarning Sərdari bolıan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Yolliringlar həm qilmixliringlarni tüzitinglar; xundaq bolıanda Mən siləрни muxu yərdə mukim turoquzimən. ■

⁴ «Pərwərdigarning ibadəthanisi, Pərwərdigarning ibadəthanisi, Pərwərdigarning ibadəthanisi dəl muxudur!» dəp aldamqi səzlərgə tayinip kətmənglar. □

⁵ Əgər silər həkikətən yolliring həm qilmixliringlarni tüzətsənglar, — əgər kixilər wə qoxnanglar arisida adalət yürgüzsənglar, ■

⁶ — əgər silər musapir, yetim-yesir həm tul hotunlarni bozək kilixtin, muxu yərdə gunahsiz qanlarni təküxtin, — xundaq la özünglaroqa ziyən yətküzüp, baxқа ilahlaroqa əgixip ketixtin qol üzsənglar, — ■

⁷ xundaq qılqininglarda Mən siləрни muxu yərdə, yəni Mən ata-bowiliringlaroqa qədimdin tartip mənnggügiqə təkdin qılqıan bu zeminda mukim turidıoqan qılınən.

⁸ Lekin mana, silər heqkandaq payda yətküzməydiqan aldamqi səzlərgə tayinip kətkənsilər.

■ 7:3 Yər. 7:3; 18:11; 26:13 □ 7:4 «Pərwərdigarning ibadəthanisi, Pərwərdigarning ibadəthanisi dəl muxudur!» — xübhisizki, Israillar Hudaning ibadəthanisini birhil «tiltumar»dək, «Huda bizgə Öz ibadəthanisini tapxuroqandin keyin, nemə yamanlık qiliximizdin qət'iynezər heqkim bizgə təgməydu» — degəndək oyliqanidi. ■ 7:5 Yər. 5:28 ■ 7:6 Yəx. 10:1, 2; 59:7

9 Əmdi nemə degülük?! Oşrılıq, katillik, zinahorluk kılıp, sahta kəsəm iqip, Baaloğa isriq yekip wə silər heq tonumioğan yat ilahlaroğa əgixip, □

10 andin Mening namimda ataloğan muxu öygə kirip Mening aldimda turup: «Biz kütquzuloğan!» dəmsilər?! Muxu lənətlik ixlarda turuwerix üçün kütquzuloğanmusilər?!

11 Mening namimda ataloğan muxu öy silərnin nəziringlarda bulangqılarning uwisimu?! Mana, Mən Əzüm bu ixlarni kərgənmən, — dəydu Pərwərdigar.■

12 Xunga, Mən əslidə Əz namimda turaloğu kılğan Xiloğ degən jayoğa berip, həlkim İsrailning rəzilliki tüpəylidin uni nemə kiliwətkənlikimni kərüp bekinglar! □ ■

13 Əmdi hazır, silər muxundak kilmixlarni sadir kılqininglar tüpəylidin, — dəydu Pərwərdigar, — Mən silərgə tang səhərdə ornumdin turup söz kılıp kəldim, ləkin silər heq kulak salmidinglar; Mən silərnə qakirdim, ləkin silər Manga jawab

□ 7:9 «**Baaloğa isriq yekip...**» — «Baal» degən intayin yirginlik birhil but. ■ 7:11 Mat. 21:13; Mar. 11:17; Luğa 19:46 □ 7:12 «**Mən əslidə Əz namimda turaloğu kılğan Xiloğ degən jayoğa berip, ... uni nemə kiliwətkənlikimni kərüp bekinglar!**» — İsrail Qanaanoğa (Pələstingə) kirgəndin keyin, Musa pəyoğəmbərnin yetəkqilikidə yasaloğan «mukəddəs qedir» awwal Xiloğ degən jayoğa tikləngən. «1Sam.» 4-babni kərüng. ■ 7:12 1Sam. 4:11; Zəb. 78:60

bərmidinglar — □ ■

14 Əmdi Mən Xilohdiki əyni qandak qilojan bolsam, silər tayanqan, xundakla namim qoyulojan bu əyni wə Mən silərgə həm ata-bowiliringlaroqa təqdim qilojan bu zeminnimu xundak qilimən; □

15 Mən silərnin barliq qerindaxliringlar, yəni Əfrainning barliq nəslini həydiwətkinimdək silərnimu kəzümdin yirək həydeymən.

16 Əmdi sən, *Yərəmiya*, bu həlk üqün dua qilma, ular üqün nalə-pəryad kətürmə yaki tilək tilimə, Mening aldimda turup ularning *gunah*lirini heq tilimə, qünki Mən sanga qulak salmaymən. ■

17 Ularning Yəhuda xəhərliridə wə Yerusalem koqilirida nemə qilojanlirini kəruwatmamsən?

18 Balilar otun teridu, atilar ot qalaydu, ayallar kəstən Meni rənjitixkə «Asmannin Hanixi» üqün poxkallarni selixka hemirni yuquridu, xuningdək yat ilahlaroqa «xarab hədiyə»lərnini

□ **7:13 «Mən silərgə tang səhərdə ornumdin turup səz qilip kəldim»** — Hudaning «tang səhərdə ornumdin turup, ...» degən səzliri bəlkim Uning ixtin heli awwal, əstayidillik bilən ix kəridiojanliqini kərsitidu; bəzi waqitlarda Uning qayta-qayta, izqil halda məlum bir ixni kəridiojanliqini kərsitidu. ■ **7:13** 2Tar. 36:15; Pənd. 1:24; Yəx. 65:12; 66:4; Yər. 7:21-28

□ **7:14 «Mən Xilohdiki əyni qandak qilojan bolsam, silər tayanqan, xundakla namim qoyulojan bu əyni wə Mən silərgə həm ata-bowiliringlaroqa təqdim qilojan bu zeminnimu xundak qilimən»** — Huda duxmənlərnin wastisi bilən Xiloh degən jaydiki muqəddəs qedirini Əz xan-xəripidin juda qilojan wə xundakla Israilni məşlup qilojan («1Sam.» 4-bab, «Zəb.», 78:40ni kərüng). ■ **7:16** Mıs. 32:10; Yər. 11:14; 14:11

quyidu. □ ■

¹⁹ Azablinip oqəzəplinidioqini Mənmu? — dəydu Pərwərdigar; — Öz yüzligə xərm qaplap, azablinidioqini əzliri əməsmu?

²⁰ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mening oqəzipim wə kəhrim muxu jayqə təkülidu; insan üstigə, haywan üstigə, daladiki dərəhlər üstigə, tupraktiki mewilər üstigə təkülidu; u həmmiini köydüridu, uni heq oqürəlməydu.

²¹ Samawi qoxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Beriwerinqlar, köydürmə qurbanliqliringlarni baxqa qurbanliqlarəqə qoxup qoyunglar, barliq gəxlirini yəwelinglar!

□ ■
²² Qünki Mən ularni Misir zeminidin kutkuzup qıqarəan künidə ata-bowiliringlarəqə «köydürmə qurbanliq»lar yaki baxqa qurbanliqlar toqrisida gəp qilmioqan wə yaki əmr bərmigənidim;

²³ bəlki Mən ularəqə mundak əmr qilip:

□ **7:18 «Asmanning Hanixi»** — demisəkmü, «Asmanning Hanixi» birhil ayal but idi. ■ **7:18** Yəx. 65:11; Yər. 8:2; 19:13; 44:19; Yər. 44:19

□ **7:21 «Beriwerinqlar, köydürmə qurbanliqliringlarni baxqa qurbanliqlarəqə qoxup qoyunglar, barliq gəxlirini yəwelinglar!»** — oqurmənlər bəkim biliduki, «köydürmə qurbanliq»larning barliq gəxliri «Hudaəqə pütünləy ibadət süpitidə atalsun» dəp qurbangah üstidə köydürülətti. Muxu yərdə Muqəddəs Roh Yerəmiya arkilik: «Qurbanliqliringlarning həmmisi əhmiyətsiz, xunga «köydürmə qurbanliq»larning gəxlirini köydürsənglarmu, yesənglarmu, Manga bəribir» dəp Israiləqə həjwiyy, kinayilik gəp qilidu. ■ **7:21** Yəx. 1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21

«Awazimoşa kulak selinglar, xundak kılıp Mən silərning Hudayinglar bolimən, silər Mening həlkim bolisilər; Mən özünglaroşa yaxxilik bolsun dəp buyruoşan barlık yolda menginglar» — dəp buyruoşanidim. ■

²⁴ Lekin ular heq anglimoşan, Manga heq kulak salmoşan, bəlki öz rəzil kenglidiki jahilliki bilən öz hiyal-hahixlirioşa əgixip mengiwərgən; ular aldioşa əməs, bəlki kəynigə mangoşan. □ ■

²⁵ Ata-bowiliringlar Misir zeminidin qıkkəndin tartip bügünki künge kədər Mən kullirim boləşan pəyoşəmbərləni yeninglaroşa əwətip kəldim; Mən hər küni tang səhərdə ornumdin turup ularni əwətip kəldim.

²⁶ Lekin həlkim anglimoşan, heq kulak salmoşan; ular boynini kattik kıləşan; rəzilliktə ata-bowiliridin exip kətkən. ■

²⁷ Sən bu sözləni ularoşa eytisən; lekin ular sanga kulak salmaydu; sən ularni *towa kılıxqa* qakirisən, lekin ular jawab bərməydu.

²⁸ — Sən ularoşa: — «Pərwərdigar Hudasing awazini anglimoşan wə heq tüzitixni qəbul kilmioşan həlk dəl muxu!» — dəysən. Ulardin həkikət-wapalik yoşap kətti; bu ularning eoşizidinmu üzülöp kətti. ■

Huda yənə Yəhudaşa söz kılıdu

■ **7:23** Mis. 19:5; Law. 26:12; Qan. 6:3 □ **7:24** «**ular aldioşa əməs, bəlki kəynigə mangoşan**» — baxqa birhil təjimişi: «ular Manga yüz aldini kılmay, bəlki Manga kəynini kıləşan».

■ **7:24** Yər. 2:27; 3:17; 16:12; 32:33 ■ **7:26** Nəş. 9:17,29; Yər. 17:23; 19:15 ■ **7:28** Yər. 5:1-3

29 Qeqingni qūxürüp uni taxliwət; yukiri jaylarda bir mərsiyə okuqin; qünki Pərwərdigar Öz oəzipini qūxürməkqi boləqan bu dəwrni rət kəlip, uningdin waz kəqti. ■

30 Qünki Yəhudadikilər kəz aldimda rəzillik kələqan, — dəydu Pərwərdigar, — ular Mening namimda ataləqan əygə yirginqlik nərsilərnəni əkirip uni buləqələqan;

31 wə əz oqul-kizlirini otta kəurbanlık kəlip kəydürəx üqün «Hinnomning oqlı»ning jiləqisidiki Tofətning yukiridiki jaylarnəni kəurəqan; bundak ixni Mən həq buyrumioqanmən, u oyumoqə həq kirip bəkmioqandur. □ ■

32 Xunga, mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Tofət» yaki «Ibn-Hinnomning jiləqisi» əmdi həq tiləqə elinmaydu, bəlki «Kətl jiləqisi» deyilidu; qünki ular Tofəttə jəsətlərnəni yər kəlmioquqə kəmidu.

33 Bu həlkning jəsətliri asmandiki uqar-kənatlarning wə zemindiki janiwarlarning

■ **7:29** Ayup 1:20; Yəx. 15:2; Yər. 16:6 □ **7:31 «Tofət»** — «Tofət» degən səz ibraniy tilida «oqak» həm «uyat» degənnimu bildüridu. U yənə «tükürük» degən səzning ahangioqimu ohxap ketidu. Bu yər «Hinnomning oqlı (Ibn-Hinnom)ning jiləqisi»qə jaylaxqan, Yerusalem xəhirining jənubiy tərpidə idi. Həlk axu yərdə əhlətlərnəni wə napak nərsilərnəni taxlap kəydürətti. Xuning bilən u intayin «həram», əng buləqənoqan jay dəp həsəbləndi. «Yukiri jaylar» — Israil wə Yəhuda uzundin beri taql qokqiliri kətarlık jaylarda hərəhil butlarəqə qokunup, hətta axu jaylarda «insan kəurbanlık»larnəni kəlip kəlgən. Demisəkmə, «insan kəurbanlıqı» kəlix Təwratta kət'iy mən'i kəlinoqan. «Bundak bir ixni Mən həq buyrumioqanmən, həq oyumoqə kirip bəkmioqandur». ■ **7:31** 2Pad. 23:10; Yər. 2:23; 19:5, 6

taami bolidu; ularni өлüklərdin qorqutub həydəydiqan heçkim bolmaydu. ■

³⁴ Mən Yəhuda xəhərliridin həm Yerusalem xəhərliridin oyun-tamaxining sadasini, xad-huramlıq sadasini wə toyi boluwatqan yigit-qızining awazini məhrum qilimən; qünki zemin wəyranə bolidu. ■

8

¹ Xu qaşda, — dəydu Pərwərdigar, — ular Yəhudaning padixahlirining ustihanlirini, ularning əmirlirining ustihanlirini, kahinlarning ustihanlirini, pəyoəmbərlərnin ustihanlirini wə Yerusalemda turqanlarning ustihanlirini gərliridin elip qikiridu;

² xundak qilip ular bularni kuyax, ay wə asmanlardiki barlıq jisimlar astida yayidu; qünki ular bularni səygən, bularning kullukida bolqan, bularqa əgəxkən, bularni izdigən, bularqa qoqunqan; ularning jəsətliri bir yərgə heq yiqilməydu, heq kəmülməydu; ular zemin yüzidə oşut bolup yatidu. ■

³ Mən bulardin qaloqanlirini həydidgən jaylarda, bu rəzil jəməttin barlıq tirik qaloqanlar hayatning ornıqə mamatni tallaydu, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar.

■ **7:33** Qan. 28:26; Yər. 34:20 ■ **7:34** Yəx. 24:7; Yər. 16:9; 25:10; Əz. 26:13; Hox. 2:13 ■ **8:2** Yər. 7:18; 19:13

Hudadin waz keqix həlakətəni izdigənlik bilən barawər

⁴ Əmdi sən ularoqa mundak degin: Pərwərdigar mundak dəydu:

— Adəmlər yikilsa kaytidin turmamdu? Birsı yoldin qikip kətsə kaytip kəlməmdu?

⁵ Nemixka Yerusalemdiki bu həlk həmixə yoldin qikix bilənla yenimdin yiraklap ketidu? Ular aldamqilikni qing tutidu, yenimoqa kaytip kelixni rət kilidu.

⁶ Mən kəngül qoyup anglidim; lekin ular duruslukni səzliməydu; ularning rəzillikliridin: «Mən zadi nemilərnı kılıp qoydum?!» dəp towa kilidoğan heqkim yok; at jənggə burulup etiloqandək hərbersı öz yolioqa burulup etilidu.

⁷ Həttə asmandiki ləyləkmu əzigə bekitilgən waktilirini bilidu; pahtək, qarlıoq wə turnı-larmu kəqüp kelidoğan waktilirini esidə tutidu; lekım Mening həlkım Mən Pərwərdigarning ularoqa bekitkənlirimni heq bilməydu. ■

⁸ Silər kandaqmu: «Biz danadurmiz, Pərwərdigarning Təwrat-qanuni bizdə bardur!» dəysilər? Mana, bərhək, əlima-kəqürgüqilərnıng yaloqanqi kəlimi uni burmilioğan. □

⁹ Danixmənlər hijil bolidu, ular yərgə qarap qaldi; mana, ular Pərwərdigarning səzini qətkə

■ 8:7 Yər. 5:4, 5 □ 8:8 «əlima-kəqürgüqilərnıng yaloqanqi kəlimi uni burmilioğan» — «əlima-kəqürgüqilərnıng roli bəlkim Təwrat-qanunni kəqürüx wə uningoqa xərğ berix boluxı mumkin. «Basmihanılar» bolmioqəqka Təwratni kəqürüx in-tayin muğim hizmət, əlwəttə. Oqurmənlər baxka hil tərjimilirini uqritixi mumkin.

qakqandin keyin, ularda zadi nemə danalığ qalidu?

¹⁰ Xunga Mən ularning ayallirini baxqilaroqa, ularning etizlirini yengi igilirigə tapxurup berimən; qünki əng kiqikidin qongioiqə ularning həmmisi aqkəzlikkə berilgən; pəyoqəmbərdin kaqinoiqə həmmisi sahta ix kəridu. ■

¹¹ Ular: «Aman-esənlik! Aman-esənlik!» dəp həlqimning kızining yarisini susluq bilən qol uqida qala tengip qoydi. Ləkin aman-esənlik yoxtur!

¹² Ular yirginqlik ixlarni sadir qiloqinidin hijil boldimu? — Yaq, ular heq hijil bolmide, hətta kızirixnimu ular heq bilməydu. Xunga ular yikilip əlgənlər iqide yikilip əlidu; ularni jaxalaxka kəlginimdə ular putlixip ketidu, — dəydu Pərwərdigar.

¹³ Mən ularning həsulini elip taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar; üzüm telida üzümlər, ənjür dərihidə ənjürlər heq qalmide; yopurmaklıri solixip kətti; Mən ularoqa nemə beoqixlioqan bolsam, əmdi xular ulardin ətküzüwelinidu. □ ■

Kelidioqan həlakət — Yərəmiya səz qilidu

¹⁴ «Biz nemixka muxu yərdə bikar olturuwerimiz? Yioqilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə *kürəx qilip* tügixəyli! Qünki

■ **8:10** Yəx. 56:11; Yər. 6:12,13,14,15 □ **8:13** «...Mən ularoqa nemə beoqixlioqan bolsam, əmdi xular ulardin ətküzüwelinidu» — oqurmənlər baxka hil tərjimilirini uqritixi mumkin. ■ **8:13** Yəx. 5:1-7; Mat. 21:19; Luqa 13:6-9

Pərwərdigar Hudayimiz bizni tügəxtürüp, bizgə öt süyini bərdi; çünki biz Pərwərdigar aldida gunah sadir kilduk. □ ■

¹⁵ Aman-tinqlikni ümid kılıp kütüp kəlduk, lekin heq yahxilik bolmidi; xipa waqtini küttuk, lekin mana, wəhimə basti! ■

¹⁶ Düşmən atlırining hartildaxliri Dan zeminidin tartip anglanmaqta; ayoqirlirining kixnəxliri pütkül zeminni qorkitip təwrətməktə. Ular zemin wə uningda turuwatқан həmmi, xəhərni wə uningda turuwatқанlarning həmmisini yokitixқа kelidu!». □ ■

¹⁷ — Mana, Mən aranglaroqa yılanlarni, yəni heqkim sehırlıyəlməydiotan zəhərlik yılanlarni əwətimən, ular silərni qakıdu» — dəydu Pərwərdigar. □ ■

Pəyoqəmbərning nalə-pəryadi

- **8:14 «Yioqilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə kürəx kılıp tügixəyli»** — yaki «Yioqilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə süküt qılayli!» ibraniy tilida «süküt qılix» wə «tügəxmək» ohxax bir sız bilənla ipadilinidu. **«Pərwərdigar Hudayimiz bizni tügəxtürüp,...»** — yaki «Pərwərdigar Hudayimiz bizni süküt kıldurup...». Ibraniy tilida «süküt qılix» wə «əlūx, tügəx» birla sız (damam) bilən ipadilinidu. ■ **8:14** Yər. 4:5; 9:15; 23:15 ■ **8:15** Yər. 14:19
- **8:16 «Dan zemini»** — Israil zeminining ximaliy qetidə idi; demək, düşmənlər allıkaqan xu zeminoqa yetip boldi. ■ **8:16** Yər. 4:15 □ **8:17 «Mən aranglaroqa yılanlarni, yəni heqkim sehırlıyəlməydiotan zəhərlik yılanlarni əwətimən, ular silərni qakıdu»** — bu yılanlar xübhisizki, kəqmə mənədə bolup düşmənlərni kərsitidu. ■ **8:17** Zəb. 58:4, 5

18 *Mən*: «Mening dərd-əlimim dawalıoqusiz! Yürikim zəyiplixip kətti!» — *dedim*. □

Pərwərdigarning mərsiyə sözliri

19 «Mana, həlqimning qızining intayin yırağ yurttin kətürülgən pəryadining sadasi! *Ular* — «Pərwərdigar Zionda əməsmu? Zionning padixahı u yərdə turmamdu?!» — *dəydu*». «Nemixka əmdi ular Meni oyma məbudliri bilən, ərziməs yat nərsilər bilən oqəzəpləndüridu?!» □

Həlqning bolidioğan nalə-pəryadi

20 — «Orma waqti ətüp kətti, yaz tügidi, ləkin biz bolsaq yənıla kütquzulmiduk!»

Pəyoqəmbərning mərsiyəsi

□ **8:18 «Mening dərd-əlimim dawalıoqusiz! Yürikim zəyiplixip kətti!»** — bu sözlər pəyoqəmbərning mərsiyəsi boluxi kerək. «**Mening dərd-əlimim dawalıoqusiz!**» — baxka birhil tərjimisi: «I dərd-əlimimgə təsəlli bərguqi!».

□ **8:19 ««Mana, həlqimning qızining intayin yırağ yurttin kətürülgən pəryadining sadasi! Ular — «Pərwərdigar Zionda əməsmu? Zionning padixahı u yərdə turmamdu?!» — dəydu»** — bu sözlər yaki Pərwərdigarningki boluxi kerək, bolmisa pəyoqəmbərningki holidu. Keyin biz həlqning pəryadini anglaymiz: — (ular... dəydu). «**intayin yırağ yurttin kətürülgən pəryadining sadasi!**» — yaki «zemindiki hər bir bulung-puqçaqliridin qikkan pəryadining sadasi!». «**Nemixka əmdi ular Meni oyma məbudliri bilən, ərziməs yat nərsilər bilən oqəzəpləndüridu?!**» — bu sözlər Pərwərdigarning pəyoqəmbərgə, xundaqla ihlassiz həlqkə bərgən jawabidur.

21 «Həlqimning kizining sunuq yarisi tüpəylidin
 özüm sunuqmən; matəm tutimən;
 Dəkkə-dükkə meni besiwaldi, —□
 22 Gileadta tutiya tepilmamdikən?
 U yərdə tewip yokmikən?
 Nemixka əmdi mening həlqimning kiziqa dawa
 tepilmaydu?!».□ ■

9

Dawami

1 Ah, mening bexim suning bexi,

□ **8:21 «Həlqimning kizining sunuq yarisi tüpəylidin özüm sunuqmən; matəm tutimən; dəkkə-dükkə meni besiwaldi»** — oqurmənlərgə kaytidin təkrarlap ukturimizki, mawzularni (məsilən muxu yərdə «Pəyoqəmbərning mərsiyəsi») əzimiz hərmətlik oqurmənlərgə yardimi bolsun dəp qoxup kirgüzduk. Ular muqəddəs tekistning bir qismi əməs. 8-babtiki 21-ayəttin 9-babtiki 2-ayətqiğə həmmisi yaloquz Yerəmiya pəyoqəmbərning mərsiyəsimu, yaki buning iqidə Pərwərdigarning səzliri barmu? Kandaqla bolmisun, səzlər yaloquz pəyoqəmbərning səzliri bolsun, bolmisun, xubhisizki pəyoqəmbərning kayoqu-həsətlik səzliri ohxaxla Pərwərdigarningmu kayoqu-həsətlik səzlidir. □ **8:22**

«Gileadta tutiya tepilmamdikən?» — Gilead rayonida hərhil xipalik dorilar həm usta tewiplarning dangki bar idi. Xunga bu söz pəyoqəmbərning: «Jismaniy jəhəttə Pərwərdigar silər mening həlqimğə xundaq rəhimdillik kilip, ətraplik oylap, xipalik dorilarni wə danglik tewiplarni təminliğən yərdə, Uning rohij jəhəttimu silərninğə hərhil gunahij kesəlliringlarni sakaytixka dora-amalliri mol əməsmu? — Əmdi nemixka silər Uning yenəqa kəlməysilər?!» degəndək bir soali ohxaydu. Bu 22-ayət Pərwərdigarning Əzining səzliri boluximu mumkin.

■ **8:22** Yar. 37:25; Yər. 46:11; 51:8

Közüm yaxning buliği bolsiidi!
Undaқта həlqimning kızı arisidiki ɵltürɵlgənlər
ɵqun keqə-kündüz yioqlayttim!■

² Ah, mən ɵqun qəl-bayawanda yoluqilar
quxkidək bir turaloqu bolsiidi!

Undaқта həlqimni taxlap, ulardin ayriloqan bo-
lattim!

Qunki ularning həmmisi zinahorlar,
Munapiklarning bir jamaitidur!»□ ■

Pərwərdigarning səzining dawami

³ — Ular okyaqi ləxkərlər okyayini
egildürgəndək tilini yaloqanqilikka egildürüxkə
təyyarlioqan; ular zeminda üstünlük kəzənoqan,
birəq bu səmimiylilik bilən boləqan əməs; ular
rəzillik üstigə rəzillik kəloqan, Meni heq tonup
bilmigən» — dəydu Pərwərdigar. □ ■

⁴ — Hərbiringlar öz yeqininglardin hezi bol-
unglar, kərindaxliringlarəqə heq tayanmanglar;
qunki hər bir kərindax pəkətlə aldioquqi, ha-
las, hər bir yeqinliring bolsa təhməthorlukta
yürməktə. ■

⁵ Ular hər biri öz yeqinlirioqə aldamqilik
kəlməktə, heqkim həkəkətni səzliməydu; ular

■ **9:1** Yəx. 22:4; Yər. 4:19 □ **9:2** «**ularning həmmisi zinahorlar,...**» — «zinahorlar» bəlkim rohiy jəhəttin eytilidu, ular Hudaəqə wapasizlik kəlip butlarəqə qəkunup kətti. ■ **9:2** Yər. 5:7, 8 □ **9:3** «**ular zeminda üstünlük kəzənoqan, birəq bu səmimiylilik bilən boləqan əməs...**» — bəxkə birhil tərjimisi: «xu zeminda ular ələlibə kəloqan, birəq bu həkəkətni tikləx ɵqun əməs...». ■ **9:3** Yəx. 59:4,13,15; Yər. 6:7 ■ **9:4** Yər. 6:28

öz tilini yaloqan sozləxkə oğitidu, ular kəbihlikdə
özlrini upritidu.

⁶ Ular jəbir-zulum üstigə jəbir-zulum kılmakta,
aldamqılıqtin yənə bir aldamqılıqqa otməktə;
ular Meni tonuxni rət kılidu, — dəydu
Pərwərdigar. □

⁷ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari
boloqan Pərwərdigar mundaq dəydu: —
Mana, Mən ularni eritip tawlap sinaymən;
həlkimning kızining rəzillikigə Manga baxqa
yol qalmidimu?

⁸ Ularning tili əjəl okidur; u aldamqilikni
səzləydu; hər bir eoziz səzidə yekini bilən
tinq-amanlikni səzləydu, lekin kənglidə kıltaq
təyyarlaydu. ■

⁹ Bu ixlar tüpəylidin ularni jazalimay
qoyamdim? — dəydu Pərwərdigar, —
Mening jenim muxundaq bir əldin kısas almay
qoyamdu? ■

*Kelidioqan apət üqün Yərəmiya mərsiyə
oquydu*

¹⁰ «Taoqlardiki yaylaqlar üqün yioqa wə nalə-
pəryad kətürimən,
Daladiki otlaklar üqün mərsiyə oquymən;

□ **9:6** «ular kəbihlikdə özlrini upritidu (5-ayət)» —
5-ayətning ahirkı kısmi həm 6-ayətning bax kısmining baxqa
birhil təjmisisi: «Ular kəbihlik kılip towani heq bilməydu.
(6) sən (Yərəmiya) aldamqilik arisida turuwatisən; aldamqilikı
tüpəylidin ular Meni tonuxni rət kılidu...». ■ **9:8** Zəb. 12:2-4;
28:3; 120:3-4; Pənd. 30:14 ■ **9:9** Yər. 5:9,29

Qünki ular köyüp kəttiki, heqkim u yərdin
 ötməydu;
 Kalilarning hərkiyəxliri anglanmaydu;
 Həm asmandiki uqar-қанатлар həm
 һайванатларmu кəqip,
 Xu yərdin kətti!».

Pərwərdigar səzini dawam қilidu

11 — Mən Yerusalemnı harablaxqan top-top
 dəwə, qılberilərnıng bir turaloqusi қilimən;
 Yəһuda xəһərlirini adəm turmaydioqan dərijidə
 wayranə қilimən. ■

12 — Kim bu ixlarnı qüxinixkə danixmən bolidu?
 Kim Pərwərdigarning aqzidin səz elip bularnı
 qüxəndürələydu?

Nemixkə zemin wəyranə, heqkim ötmigüdək,
 köyüp qəl-bayawandək bolup kətti?

13 Pərwərdigar dəydu, — Qünki ular Mən ular
 aldioqə qoyoqan Təwrat-қанunni taxliwətkən,
 Mening awazimoqə қuləқ salmioqan wə uningda
 mangmioqan,

14 Bəlki öz қəlbidiki jaһillikqə əgəxkən, ata-
 bowiliri ularoqə əgətkəndək Baallarning kəynigə
 əgixip kətkən, □

15 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boloqan
 Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundəқ dəydu:
 — Mana, Mən bu həlқkə kəkrini yegüzimən,
 ularoqə öt süyini iқküzimən, ■

■ 9:11 Yər. 10:22 □ 9:14 «(Yəһuda həlқi) ...ata-bowiliri
 ularoqə əgətkəndək Baallarning kəynigə əgixip kətkən» —
 oқurmənlərnıng esidə barki, «Baal»lar intayin yirginqlik bir hil
 butlar idi. ■ 9:15 Yər. 8:14; 23:15

¹⁶ ularni ular yaki ata-bowiliri ilgiri heq tonu-maydioqan əllər arisioqa tarkitimən; Mən ularni yokatquqə ularning kəynidin kooqlaxka kiliqni əwətimən.■

¹⁷ Samawi koxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Kəngül koyunqlar, matəmqi ayallarni kelixkə qaqiringlar, yioqlaxka əng usta boloqan kız-ayallarni qaqirip kelixkə adəm əwətinglar!□

Yerəmiya Pərwərdigarning səzlidirigə jawab beridu

¹⁸ — Bərhək, ular tez kəlsun, biz üçün zor yioqa kətürsunki, bizning kəzlimizdinmu yaxlar taramlap təkülsun, qanaklirimizdinmu yax tamqiliri aksun —

¹⁹ qünki Ziondin yioqa awazi anglinip: — «Biz qanqilik bulang-talang kilinduk! Qanqilik xərməndə bolduk! Ular turaloqulirimizni erüwətti, biz zeminimizni taxliduk!» — deyilidu.

²⁰ Pərwərdigarning səzini anglanglar, i ayallar, Uning aozidiki səzgə kulak selinglar; Kizinglaroqa yioqlaxni əgitinglar, Hərbiringlar yekininglaroqa mərsiyə okutunglar;

■ 9:16 Law. 26:33 □ 9:17 «kəngül koyunqlar, matəmqi ayallarni kelixkə qaqiringlar, yioqlaxka əng usta boloqan kız-ayallarni qaqirip kelixkə adəm əwətinglar!» — kona zamanlarda bəzi bay adəmlər uruq-tuoqanlirini dəpnə kilixta muxundaq «yioqlaxka mahir» ayallarni «kəypiyatni yaritix» üçün yallaytti (məsilən, Injil, «Mat.» 9:37ni kəring).

21 Qünki əlüm bolsa derizilirimizdin yamixip kirkən,

Orda-istihkamlirimizoqimu kirkən;

U balilarni koqilardin,

Yigitləni rəstə-məydanlardin yulup taxliqan.

22 *Yeqinliringlarəqa* ukturup: «Pərwərdigar mundak dəydu: —

Bərək, jəsətlər dalada tezəktək yikilidu;

Ular ormiqining orəqikining astioqa yikiləqan,

Lekin heqkim yioqmaydioqan baxəktək yərgə qeqilidu!» — dənglar!■

23 Pərwərdigar mundak dəydu: —

Dana kixi danaliki bilən, küqlük kixi küqlükliki bilən, bay bayliqliri bilən pəhirlinip mahtanmisun; ■

24 pəhirlinip mahtioquqi bolsa xuningdin, yəni Meni, yər yuzidə mehır-muhəbbət, adalət wə həkkanıylikni yürgüzgüqi Mən Pərwərdigarni tonup yətkənlikidin pəhirlinip mahtansun; qünki Mening hursənlikim dəl muxu ixlardindir, — dəydu Pərwərdigar.

25 Mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən hətnə kılmioqanlarni hətnə kılinəqanlar bilən billə jazalaymən;

26 yəni Misir, Yəhuda, Edom, Ammoniyalar wə Moabiylar, jümlidin qəl-bayawanda turuwatqan, qekə qaqlirini quxüruwətkən əlləni jazalaymən; qünki bu əlləning həmmisi hətnisizdur; Israilning barlık jəmətimu kənglidə

hətnisizdur. □ ■

10

Butlar əməs, Pərwərdigarla ibadətə layiqtur

¹ Pərwərdigarning silərgə eytkən səzigə kulaq selinglar, i Israil jəməti: —

² Pərwərdigar mundak dəydu: — Əllərnin yollirini əgənmənglar; gərqə əllər asmandiki hədisə-alamətlərdin kərkup dəkkə-dükkigə qəmgən bolsimu, silər bulardin həq qəqüp kətmənglar. □

³ Qünki əllərnin qaidə-yosunliri biməniliktur; həmmisi ormanlıqtin kesilgən dərəhtin,

□ **9:26** «... **Bu əllərnin həmmisi hətnisizdur; Israilning barlıq jəmətimu kənglidə hətnisizdur**» — bu 25- wə 26-ayətlər Yəhuda (Israil)ə intayin eoqir kelixi kerək idi. Qünki Pərwərdigar ularni, əzliri kəmisitidiqan hətnə qilinmioqan «yat əllər» qatarida «hətnə qilinmioqan»dək həsabləydu. Hudaning kəz aldida Yəhuda hətnisiz, yəni u İbrahim hətnə arkilik tüzgən əhdigə layiq əməs bolup qaldı. «Kəngli hətnisiz» — «kəngli bu rəzil dunyadiki rəzil azzu-həwəsliridin kesilgən əməs, Huda wə uning ibaditi üqün rəzilliktin ayriloqan əməs» degən mənədə. «Əzakıyal»ə qoxuloqan «koxumqə səzimiz»ni wə Injil, «Rim.» 2-bab, «Fil.» 3:3, «Kol.» 2:11ni kərüng). Yənə kelip hətnə «kənglidə əməs» bolsa, «qəkə qaqlirini qüxürüwetix» (bəlkim butpərəslərnin matimining bir ipadisi)tin həqkandak pərki yaki əhmiyiti yoktur. ■ **9:26** Law. 26:41; Rim. 2:28,29 □ **10:2** «**əllərnin yollirini əgənmənglar; gərqə əllər asmandiki hədisə-alamətlərdin kərkup dəkkə-dükkigə qəmgən bolsimu, silər bulardin həq qəqüp kətmənglar**» — yat əllər bundak «asmandiki hədisə-alamətlər»ni hurapiylik, yəni munəjjimlik yolida qüxinətti, əlwəttə.

yaʼoʻqqining iskinisi bilən oyuloʻan nərsigə asaslanoʻandur. ■

4 Ular buni altun-kümüş bilən həlləydu; uni yikilmisun dəp ular bolqa, mihtar bilən bekitidu. ■

5 Bundak butlar tərhaməklikdə turidioʻan bir qaranquktur, halas; ular heq səzliyəlməydu; ular baxkilar tərpidin kətürülüşü kerək, qünki ular mangalmaydu. Ulardin qorqmanglar; qünki ular rəzillik qilalmaydu, ularning qolidin yaxilik qilixmu kəlməydu. ■

6 — Sanga ohxaydioʻan heqkim yoq, i Pərwərdigar; Sən uluʻoʻ, küq-qudriting bilən naming uluʻoʻdur. ■

7 Kim Səndin qorqmay turalisun, i barlik əllər üstigə həkümran padixah!? Qünki bu Sanga tegixlikdur; qünki əllərdiki danixmənlər arisida wə barlik padixahliklar arisida Sanga ohxax heqkim yoqtur. ■

8 *Əllərnin* həmmisi istisnasiz əkli yoq, nadanlardur; bu ərziməslər yaʼoʻqdur, halas! Ular təlim berələmdu!? □ ■

9 Soqup yalpaqlanoʻan kümüş Tarxixtin elip kelinidu; altunmu Ufazdin elip kelinidu; andin hünərwən wə zərgərlərnin qoli bu yasioʻiniʻoʻa kek wə səsün rəht bilən kiyim kiygüzidu — bularning həmmisi xübhisizki, danixmən usti-

■ **10:3** Yəx. 44:14-17 ■ **10:4** Yəx. 41:7 ■ **10:5** Zəb. 115:4-7; Yəx. 41:23; 46:1, 7 ■ **10:6** Zəb. 86:8,10 ■ **10:7** Wəh. 15:4 □ **10:8** «*Əllərnin həmmisi istisnasiz əkli yoq, nadanlardur; bu ərziməslər yaʼoʻqdur, halas! Ular təlim berələmdu!?*» — oqurmənlər ayətnin baxka hil tərjimilirini uqritixi mumkin. ■ **10:8** Yəx. 41:29; Həb. 2:18; Zək. 10:2

larning əjridur!

¹⁰ Ləkin Pərwərdigar Hudaning Əzi həkikəttur; U həyat Hudadır, mənggülükning Padixahidur; Uning qəzipi aldida yər-zemin titrəydu; əllər Uning kəhrini kətürəlməydu.

¹¹ Ularoqa mundak degin: «Asman bilən zeminni yaratmioqan ilahlar, ular zemin yuzidin wə asman astidin yokaydu!».

¹² *Pərwərdigar bolsa* yər-zeminni küq-kudriti bilən yasioqan,

Aləmni danaliki bilən bərpa kילוan,

Asmanlarni əkil-parasiti bilən yayoquqidur. ■

¹³ U awazini koyuwətsə, asmanlarda sular xawqunlaydu;

U yər qətliridin bulut-tumanlarni ərlitidu;

U yamoqurlaroqa qakmaqlarni həmrah kilip bek-
itidu,

Wə xamalni əz həziniliridin qikiridu. ■

¹⁴ Muxu kixilərninğ hərbi əkilsiz, bilimdin məhrumlardur;

Zərgərlərninğ hərbi əzliri oyoqan but tərpidin xərməndigə qalidu;

Qünki uning kuyma həykili yaloqanqilik, ularda heq tinik yoktur. ■

¹⁵ Ular bimənilərdur, mazak obyektidur;

□ **10:11** «Ularoqa mundak degin: «Asman bilən zeminni yaratmioqan ilahlar, ular zemin yuzidin wə asman astidin yokaydu!» — bu ayət ibraniy tilida əməs, bəlki aramiy tilida ipadilinidu. Enikki, Hudaning məksiti Əz həlkining bu həkikətni yat əllərgə ularning əz tilida bildürüxi kerək. ■ **10:12** Yar. 1:1; Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 40:22; 44:24; 51:13; Yər. 51:15

■ **10:13** Zəb. 135:7; Yər. 51:16 ■ **10:14** Yər. 51:17,18

Jazalinix waḳti ularning üstigə kəlgəndə, ular yokitilidu.

¹⁶ Yaqubning Nesiwisi Boloquqi bulardək əməstur,

Qünki barliq məwjudatni yasioquqi Xudur;

Israil bolsa Uning Öz mirasi boləqan kəbilidur;

Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan

Pərwərdigar Uning namidur. □ ■

Yərəmiya həlki üçün mərsiyə oqup dua kilidu

¹⁷ Zemindin qikixka yük-təkingni yioixturup al, i muhasirigə elinoquqi kiz; □

¹⁸ qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Mana, Mən bu waḳtitta zemindikilərnə elip u yərdin qəriwetimən wə ularning kəngli tonup yətküqə azar berimən!». ■

Yərəmiya həlkiyə wəkil süpitidə səz kilidu

¹⁹ Jaraḫitim üçün həliməya way! Mening yaram dawalioqusizdur! Birəq əslidə mən: «Bu pəkət bir kesəllik, halas, uningəya qidiəudəkmən» — dəptikənmən. □

²⁰ Mening qedirim həlak boldi, barliq tanilirim üzüldi; balilirim məndin juda bolup, ular yok

□ **10:16 «Yaqubning nesiwisi»** — «Yaqub» muxu yərdə Yaqub wə uning əwladliri boləqan Israilnimu kərsitidu. «Yaqubning nesiwisi» Hudaning Əzidur, əlwəttə. ■ **10:16** Zəb. 74:2; Yər. 51:19 □ **10:17 «muhasirigə elinoquqi kiz»** — «kiz» muxu yərdə xübhəsizki, pütin həlknə bildüridu. ■ **10:18** Yər. 6:24 □ **10:19 «pəkət bir kesəllik»** — bəlkim həlknə bəxiyə qüxkən külpətlər «pəkət waḳtilik awarə, halas» degən həssiyatini kərsitidu. Sahta pəyöəmbərlər bundaq həssiyatni kəp kollaytti.

boldi; qedirimni kaytidin sozup tikküdək, qedir pərdilirini askudək həqkim kalmidi.

²¹ Qünki həlk padiqiliri əkilsiz bolup, Pərwərdigarni izdəp yol sorimaydu; xunga ular danixmənlərdək ix kərəlməydu, ularning barlıq padisi tarkilip kətti. □

²² Anglanglar! Bir gəpning xəpisi! Mana, u kelidu, ximaliy zemindin qıkkən zor bir quқан-sürən! Yəhudaning xəhərlirini bir wəyrənə, qilbərilərning turaloqusiqa aylanduroquqi keliwatidu! ■

²³ Bilimənki, i Pərwərdigar, insanning öz yolini bekitixi öz qolida əməstur; mengiwatқан adəmning əzidə kədəmlirini halioqanqə taxlax kudriti bolmastur; ■

²⁴ Pərwərdigar, meni tüzigəysən, lekin oşəzipping bilən əməs, adil həküming bilən tüzigəysən; bolmisa Sən meni yokqa barawər kilisən. ■

²⁵ Kəhringni Seni tonumaydioqan əllər həmdə namingə nida kılmaydioqan jəmətlər üstigə təkkəysən; qünki ular Yakupni yəp kətkən; bərhək, ular uni yutup tügəxtürüp, turoqan jayini mutlək wəyrən kiləqan. ■

11

Həlkning Hudaning əhdisini kəzgə

□ **10:21** «**həlk padiqiliri**» — (yəni «pada bakquqiliri») xübhisizki, Yəhudaning padixahı, wəzirliri, kahinliri wə pəyoşəmbərlirini kərsitidu. ■ **10:22** Yər. 1:14; 4:6; 9:11

■ **10:23** Pənd. 16:1; 20:24 ■ **10:24** Zəb. 6:1; 38:1; Yər. 30:11; 46:28 ■ **10:25** Zəb. 79:6; Yər. 8:16; 9:16

ilmioqanlıqı

¹ Yərəmiyağa Pərwərdigardin kəlgən söz mundak idi:

² — Bu əhdining səzligə kulaq selinglar; xundakla Yəhuda kixilirigə, Yerusalemda turuwatqanlarğa ularni yətküzünglar, □

³ — sən Yərəmiya ularğa mundak eytkin: — Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Bu əhdining səzligə kim boysunmisa u lənəttə qalidu; ■

⁴ Mən bu əhdini ata-bowiliringlarni Misir zem-inidin, yəni tēmür tawlaydioqan humdandin kütquzup qıkaroqan künidə ularğa tapılar: «Awazimoğa kulaq selip, bu səzlərgə, yəni Mən silərgə tapxuroqan barlıq əmrlərgə əməl qilinglar; xundak qılöininglarda, silər Mening həlkim bolisilər, Mən silərninğ Hudayinglar bolimən; ■

⁵ xundak bolöinida Mən ata-bowiliringlarğa: «Silərgə süt həm bal ekip turidioqan bir zemin təkdim qilimən» dəp iqqən kəsəmni əməlgə axurimən» — degənidim. Silər bügünki kündə dəl xu zeminda turuwatisilər! Mən bolsam jawabən «Amin, Pərwərdigar!» —

□ **11:2 «Bu əhdining səzligə kulaq selinglar»** — bu bexarət (11:1-17)ning asas temisi (yukiriki mawzuyimizdək) — «həlkning Hudaning əhdisini közgə ilmioqanlıqı». Bexarət bəlkim Yosiya padixah həküm sürgən waqtida ibadəthanidin tepiloqan «Təwrat-qanunning bir qismi» bilən munasiwətlik. U Təwratning qismi bəlkim «Qanun xərhi» idi, kitab Huda Musa pəyoəmbər arkilik Israil bilən tüzgən əhdini təkrarlaydu wə təkitleydu. «2Pad.» 22-23-bablarni, «2Tar.», 34-35-bablarni körüng. ■ **11:3** Qan. 27:26; Gal. 3:10 ■ **11:4** Law. 26:3,12; Qan. 4:20

dedim. □ ■

⁶ Pərwərdigar mangu mundak dedi: — Yəhudaning xəhərliridə, Yerusalemining koqilirida bu sözləni jakarla: — Bu əhdining barlik səzlidirə kulaq selip əməlgə axurunglar!

□

⁷ Qünki Mən ata-bowiliringlarə Misir zeminidin kutkuzup qıkarəan künidin bügünki küngiqə «Mening awazimoğa kulaq selinglar!» dəp jekiləp agahlandurup keliwatimən; Mən tang səhərdə ornumdin turup ularni agahlandurup kəldim. ■

⁸ Ləkin ular həq anglimioğan yaki kulaq salmioğan; ularning hərbi rəzil kəngülliridiki jahillikə əgixip mangəan; xuning bilən Mən bu əhdidiki barlik sözləni ularning bexioğa qüxürdüm; Mən bularning həmmisini ularə tapilioğanmən, ləkin ular həq əməlgə axurmioğan. ■

⁹ Pərwərdigar mangu mundak dedi: — Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlarning arisida bir suyikəst baykaldi;

¹⁰ ular səzlimni anglaxni rət kילוan ata-bowiliringning kəbihliklirigə kaytip kətti; ularn-

□ **11:5 «Mən bolsam jawabən «Amin, Pərwərdigar!» — dedim»** — okurmənlərgə ayanki, «Amin» degən səz «xundak bolsun!» degən mənidə. Muxu yərdə Yerəmiya Pərwərdigarning əhdisigə boysunmioğan barlik kixiləni (3-ayəttə) lənətkə kalduridioğanlikioğa koxuluxni bildüridu. ■ **11:5** Qan. 7:12 □ **11:6 «Bu əhdining barlik səzlidirə kulaq selip əməlgə axurunglar!»** — hexarət (11:1-17)ning asas temisi toqrısıdiki 2-ayəttiki izahatni kəring. ■ **11:7** Yər. 7:13,25 ■ **11:8** Yər. 3:17; 7:24,26; 9:14

ing ibaditidə bolayli dəp baxka ilahlarəqa əgixip kətti. Israil jəməti həm Yəhuda jəməti atabowiliri bilən tüzgən əhdəmni buzdi.

11 Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən ularning üstigə heq kutulalmas apət qüxürimən; ular Manga pəryad kətüridu, lekin Mən ularni anglimaymən. ■

12 Andin Yəhudaning xəhərliri wə Yerusalemda turuwatqanlar isriq yekip qokunoqan butlarni izdəp ularəqa pəryad kətüridu; lekin apət qüxkən waktida ular bularni heq kutkuzmaydu.

13 Qünki xəhərliring qanqə kəp boləqanseri, butliring xunqə kəp boldi, i Yəhuda; Yerusalemning koqiliri qanqə kəp boləqanseri, silər «yirginqlik boləquqi»qə xunqə qurbangahlarıni kurdunglar, yəni Baaləqa isriq yekix üqün qurbangahlarıni bərpa qildinglar. ■

14 Əmdi sən, *i Yərəmiya*, bu həlk üqün dua qılma, ular üqün heq pəryad yaki tilawət qılma; qünki apət bexioqə qüxüxi bilən ular Manga nida kıləqan waktida Mən ularni anglimaymən. ■

15 — Mening səyümlük həlkimning öyümdə turuxioqə nemə həkqi? Qünki kəpinqinglar özünqlarning rəzil məksətlirigə yetixkə orunisilər; silər rəzillikinglar əməlgə axqanda hursən bolsanglar, undaqta «mukəddəs gəxlər» muxu asiyliqinglarni silərdin elip taxliyalamdu?

■ **11:11** Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 14:12; Əz. 8:18; Mik. 3:4

■ **11:13** Yər. 2:28 ■ **11:14** Yər. 7:16; 14:11

□

16 Pərwərdigar ismingni «Yapyexil, mol mewilik, baraksan zəytun dərihi» dəp atioqanidi; lekin *Pərwərdigar* dərəhkə xawqunlaydioqan zor bir otni salidu wə xahliri yok qilinidu.

17 Qünki seni tikkən samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar sanga qarap külpət bekitip jakarliqan; səwəbi, Israil jəməti wə Yəhuda jəməti özining mənprəətini közləp rəzillik qilip, Baaloqa isriq yekip, Mening oqəzipimni kəltürdi.■

*Yərəmiya oqə kilinidioqan suyikəstni
Pərwərdigar uning oqə ayan qilidu*

18 «Pərwərdigar manga həwər yətküzdi, xuning bilən mən qüxəndim; U manga ularning qilmixlirini ayan qildi;

19 mən bolsam huddi boquzlaxqa yetiləp mangoqan kənük paklandək idim; mən əsli ularning manga qarap: «Dərəhni mewisi bilən yokitayli, uning ismi kayta əskə heq kəltürülmisun, uni tiriklər zeminidin üzüp taxlayli» degən kəstlirini heq bilməyttim;

20 lekin Sən, i adil həküm Qıkaroquqi, adəmning wijdan-kəlbini Sinioquqi, samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar, Sening ularning üstigə qüxüridioqan qisasingni öz közüm bilən

□ **11:15** «**mukəddəs gəxlər**» — qurbanliqlardiki gəxlər, əlwəttə. Oqurmənlər ayətning baxqa kəp hil tərjimilirini uqritixi mumkin, lekin omumiy mənisi tərjimimizdikidək bolidu.

■ **11:17** Yər. 2:21

kөрүxkə nesip қилоғaysən; қүнki дәwayimni Sangila ayan қилиp tapxurdum».■

²¹ Xuning bilən Pərwərdigar *manga* mundaq dedi: — «Pərwərdigarning namida bexarət bərmə, bolmisa jening қolimizda түgixidu» — dəp sanga doқ қилиp yүrgən Anatottiki adəmlər jeningni izdəp yүridu. Əmdi ular toғrisida mundaq sөzüm bar: —

²² — bu ixka қarap samawi қoxunlarning Sədari boloқan Pərwərdigar mundaq dedi: — Mana, Mən ularni jazalaymən; yigitlər қiliq bilən əlidu, oқul-қizliri bolsa қəһətқilik bilən əlidu.

²³ Ulardin һeqbir қaldisi қalmaydu; қүнki Mən ular jazalinidoқan yilida, xu Anatottiki adəmlər üstigə apət қүxүrimən.

12

Yərəmiya pəyoғəmbərnin Pərwərdigaroғa dad eytixi dawamlixidu

¹ Mən дәwayimni aldingoғa elip kəlsəm, adil bolup kəlding, i Pərwərdigar; lekin Sən bilən Öz һökümliring toғruluk sөzləxməқqimən; nemixka rəzillərnin yoli ronak tapidu? Asiylik қилоуқилarning һəmmisi nemixka kəngri-azadiliktə turidu? ■

² Sən ularni yər yүzigə tikkənsən, ularmu yiltiz tartқan; ular əsүp güllinidu, ular mewiləydu;

■ **11:20** 1Sam. 16:7; 1Tar. 28:9; Zəb. 7:9; 26:2; Wəһ. 2:23

■ **12:1** Ayup 21:7; Zəb. 73:11-13; Һab. 1:3

Sən ularning aotzioqa yekın ohxaysən, lekin wijdanidin yiraksən; □ ■

³ lekin Sən, i Pərwərdigar, meni bilisən; Sən meni kərüp kəlgənsən, Əzünggə bolıqan sadiklikimni siniqansən. Ularıni boquzıaxqa bekitilgən qoylardək ayrip sərəp qıkkaysən, ularıni kətl künigə ayrioqaysən. □ ■

⁴ Zemin kaqanoıiqə kaqıjıraydu, etizdiki ot-qəplər kaqanoıiqə kuroqan hələttə turıdu? Zemında turuwakənlarning rəzilliki tıpəylidin həywanlar həm uqar-kanatlar kaqanoıiqə yokap tıgəydu? Qünki bu həlk: «Huda aqıwıtimizni heq kərməydu» dəwatıdu. □ ■

Pərwərdigar Yerəmiyaqı jawab berıdu

⁵ — Sən yıgürgən ləxkərlər bilən bəsləxkəndə, ular seni həlsiratqan bolsa, əmdi sən atlar bilən bəsləxsəng kəndək bolar? Sən pəkət

□ **12:2** «Sən ularning aotzioqa yekın ohxaysən, lekin wijdanidin yiraksən» — «wijdan» degən söz muxu yərdə ıbraniy tilıda «bərəklər» bilən ipadilınidu. ■ **12:2** Yəx. 29:13 □ **12:3** «...Ularıni boquzıaxqa bekitilgən qoylardək ayrip sərəp qıkkaysən, ularıni kətl künigə ayrioqaysən» — Yerəmiya əzining yurtdaxlırining suyikəstining obyektı bolup nuroqunlıqan japa tartmaqta, lekin ular kəng-azadə yaxaydıqan ohxaydu. ■ **12:3** Zəb. 17:3; 139:1; Yər. 11:20 □ **12:4** «**Bu həlk: «Huda aqıwıtimizni heq kərməydu» dəwatıdu?»** — ıbraniy tilidiki «Bu həlk: U aqıwıtimizni heq kərməydu» dəwatıdu?» deyilıdu. Bu degənliktiki «U»ni bəzi alımlar Yerəmiyani kərsitıdu, dəp karaydu. Lekin bizningqə həlkning: «Huda aqıwıtimizni heq kərməydu» degən sözi, Təwrat «Qan.» 32:30diki «Mən (Huda) ularning aqıwıtini kərimən» degən sözning dəl əksidur, xunga biz «Huda» dəp tərijimə kılduq. ■ **12:4** Yər. 4:25; 7:20; 9:10

aman-tinqılıqta turoqan zemindila hatirjəm bolup *Manga* ixinisən, əmdi İordan dəryasi boyidiki qoyuk qatqallıqlarda qandaq yürisən? □

⁶ Qünki hətta öz kərindaxliring, atangning jəmətimu sanga asiylik kılqan. Ular mu seni yokitix üqün awazini qoyup bərgən. Gərqə ular sanga mehirlik səzləni kılqan bolsimu, ularoqa ixənmə!»■

Huda Yərəmiyaning dad kətürüxlirigə yənə bir jawab beridu

⁷ — Özüm ailəmdin waz keqimən, mirasimni taxliwetimən, jan-jigirimni düxmənlirining qolıoqa tapxurimən.

⁸ Mening mirasim *bolqan həlk* bolsa *Manga* ormanlıqtiki bir xirgə ohxax bolup qaldı; ular *Manga* qarxi awazini kətürdi; xunga Mən ularni yaman kərimən.

⁹ Mening mirasim *Manga* sar-bürküt yaki qılberidək bolup qaldı əməsmu? Ləkin uning ətrapioqa baxqa sar-bürkütlər olaxmaqta! Beringlar, ularni yəwetixkə barlıq daladiki haywanlarni yioqıp kelinglar! □ ■

¹⁰ Nuroqunlıoqan həlk padıqiliri üzümzarimni həlak kılıdu, ular Mening nesiwəmni ayaoq asti

□ **12:5 «İordan dəryasi boyidiki quyuk qatqallıqlarda qandaq yürisən?»** — bu yər xirlar yaxioqan, intayin hətərlik jay idi (49:14, 50:44ni kərüng). Huda Yərəmiyaoqa: «İxliring tehimu kıyin, tehimu qatak, tehimu muxəkkətlik bolidu» dəp aqağlanduridu. ■ **12:6** Pənd. 26:25 □ **12:9 «dalidiki haywanlar»** — bəlkim İsrailni bulang-talang kılmaqçı bolqan yat əlləni bildüridu. Bu pərman («Beringlar...yioqıp kelinglar») bəlkim pərixtilərgə eytilsa kərək. ■ **12:9** Yər. 7:33

kilidu, ular Mening yekimlik nesiwəmni oşerib bir qəl-bayawanoşa aylunduridu; □ ■

¹¹ ular uni oşerib kiliwetidu; u Mening aldimda oşerib həm kaşjirak turidu; pütkül zemin oşerib qalidu; əmma heq adəm buningoşa kənglini bəlməydu.

¹² Qəl-bayawandiki barlik egizliklər üstigə həlak kילוquqilar oşuzuldap qikip kelidu; çünki Pərwərdigarning kiliqi zeminning bir qetidın yənə bir qetigiqə həmmını yutidu; heq ət igisining tinq-hatirjəmliki bolmaydu.

¹³ *Həlkim* buoşdayni terioşan bolsimu, lekin tekənlərnı oriydu; ular əzlrini upratkını bilən, payda kərməydu; xunga *naqar* məhsulatliringlar tūpəylidin, Pərwərdigarning qattik oşəzipi tūpəylidin, yərgə qarap qalisilər. ■

¹⁴ Mənki Pərwərdigar Əz həlkim Israilni waris kילוşan miraşka qanggal saloşan, zeminimning həmmə rəzil koşniliri toşruluk mundak dəymən: — Mana, Mən ularni əz zeminidin yulup alimən, xuningdək Yəhuda jəmətini ular

□ **12:10** «Nuroşunlioşan həlk padiqiliri» — bəlkim yat əllərnıng əmir-padixahlirini kərsitidu. Birak Israilning əzidiki «həlk padiqiliri» (padixahlar, kaşinlar, pəyoşəmbərlər)ning wapasziliki bilən bu akıwətni Israilning bexioşa kəltürgən, xunga «nuroşunlioşan pada baqqıqiliri» ularnimu əz iqigə elixi mumkin. Huda «Mening üzümzarım», «Mening nesiwəm» degən ibarilər bilən, bəlkim Əz həlki Israilni, jümlidin ularning zeminini kərsitidu. İbraniy tilida bu ayəttin 13-ayətikiqə bolooşan peillər «ətkən zaman»da ipadilinidu; pəyoşəmbər bularning həmmisini «allikaşan yüzbərgəndək», jəzmən yüz beridu, dəp bilidu. ■ **12:10** Yər. 6:3 ■ **12:13** Law. 26:16; Qan. 28:38

arisidin yuluwalimən; □ ■

¹⁵ lekin xundak boliduki, ularni yuluwaloqandin keyin Mən bu yoldin yenip, ularoqa iqimni aqritimən, ularning hər birini öz mirasioqa, hər birini öz zeminiqoqa kayturimən. □

¹⁶ Xundak kilip, əgər (ular otkəndə həlkimgə Baalning ismiqoqa kəsəm iqixni egətkəndək) kəngül koyup həlkimning yollirini egənsə, jümlidin Mening namimoqa kəsəm iqixni egənsə, — əmdi ularoqa həlkim arisidin *mukim* orun berilip, ular gülləndürüliđu. □

¹⁷ Birək ular anglimisa, Mən xu əlni mutlək yulup taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar. ■

13

Qirip kətkən iq tambaldin aloqan sawək

¹ Pərwərdigar manga mundək dedi: — Barəqin, kanap iq tambalni al, belinggə baqla; lekin uni suqoqa qilima.

² Xunga Pərwərdigar manga degəndək mən bir iq tambalni aldim wə belinggə baqlap koydum.

□ **12:14 «zeminimning həmmə rəzil koxniliri»** — koxna yat əllərni kərsitidu. ■ **12:14** Qan. 30:3; Yər. 32:37 □ **12:15**

«ularni ...ularning hər birini öz mirasioqa, hər birini öz zeminiqoqa kayturimən» — bu Hudaning bu yat əlləring hər birigə eytkən sözliri. □ **12:16 «ularoqa həlkim arisidin mukim orun berilip, ular gülləndürüliđu»** — ibraniy tilida sözmüzə bolsa «ular həlkim arisida kuralidu». Bu söz kəp jəhətlək bolup, etikad, əhlək, danalək, iktisad wə parawanlık, bolupmu hər hil rohiy bayliqlərni kərsitidu. ■ **12:17** Yəx. 60:12

3 Əmdi Pərwərdigarning sözi ikkinçi ketim manga kelip mundak deyildi: —

4 «Sən puloşa aloşan, belinggə başlanoşan iğ tambalni elip, ornungdin tur, Fratka berip xu yərdə taxning yerikioşa yoxurup koy». □

5 Xunga mən bardim wə Pərwərdigar manga buyruoşandək uni Fratka yoxurup koydum.

6 Kəp künlər ötkəndin keyin, Pərwərdigar manga: «Ornungdin tur, Fratka berip, Mən sanga xu yərgə yoxuruxka buyruoşan iğ tambalni qolungoşa al» — dedi.

7 Xunga mən Fratka bardim; mən yoxuroşan yərdin iğ tambalni kolap çikirip qolumoşa aldim; mana, iğ tambal sesip qirip kətkənidi, pütünləy kiygüsiz boləşanidi.

8 Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

9 Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən

□ **13:4 «...ornungdin tur, Fratka berip,...»** — baxka birhil tərjimisi: «...ornungdin tur, Əfrat (dəryasi)şa berip...». Yərəmiyaning yurti Anatotoşa yəkin «Frat» degən kiçik bir yeza idi. Əfrat dəryasi bolsa Pələstindin 550 kilometr yirək. Əgər toşra tərjimisi «Frat» bolsa, xübhəsizki, bu yənila səz oyuni arkilik «Əfrat dəryasi»ni, xuningdək Əfrat dəryasining boyida quruloşan Asuriyə imperiyəsini, xundakla keyinki Babil imperiyəsini kərsitidu. Bu ikki imperiyəning Israiloşa andin keyin Yəhudaşa (ular xu yərgə sürgün boləşan waqtida) etikadni buləydiyəşan təsiri boləşan. Asuriyəning butpərəslikining wə Babilning pulpərəslikining etikadni buləydiyəşan təsiri bar idi. İxning baxka birhil xərhi: ular əsli Pərwərdigarşa «qing munasiwəttə başlinix»i kerək idi. Ləkin bunun ornioşa ular Babiloşa başlanmaqçi bolup (Həzəkia padixahning künliridə) buləşinip kətkən. Ləkin bizningqə bundak xərhi Yərəmiyaning dəwriğə uyğun kəlməytti.

Yəhudaning pəhrini wə Yerusalemning qong pəhrini muxu həlda yokitimən;

¹⁰ Mening səzlirimni anglaxni rət qiloqan, kənglidiki jahillikida mangidoqan, baxqa ilahlarning kullukida bolup, ularoqa ibadət qilixka intilidoqan bu rəzil həlk pütünləy kardin qıkkən bu iq tambaloqa ohxax bolidu.

¹¹ Qünki huddi iq tambal adəmning qatirikoqa qing baqlanoqandək, ularmu Manga *yekin* bir həlk bolsun, Manga nam-abruy, mədhiyə wə xan-xərəp kəltürsun dəp, Mən Israilning pütkül jəmətini wə Yəhudaning pütkül jəmətini Özümgə qing baqlanduroqanmən — dəydu Pərwərdigar, — lekin ular heq kulak salmidi.□

¹² Ularoqa muxu səzni degin: — Israilning Hudası bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerək». Ular sanga: «Əjəba, həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerəklisini obdan bilməmdük?» —

□ **13:11 «...huddi iq tambal adəmning qatirikoqa qing baqlanoqandək, ularmu Manga yekin bir həlk bolsun ... dəp, Mən Israilning pütkül jəmətini wə Yəhudaning pütkül jəmətini Özümgə qing baqlanduroqanmən»** — bu təmsilning mənisi bəlkim xuki, Israil Hudaqa qing baqlanoqan bolsa, heq buloqanmaytti (təmsildə pəyoqəmbər əzi Hudaqa wəkil bolidu). Ləkin bu ziq munasiwəttin ayrilsa, bəribir yat əllər (məsilən, Asuriyə, Babildek) tərripidin buloqinidu. 1-ayəttiki «suoqa qilimə» degən sirlük buyruk, bəlkim bu ziq munasiwətning heq ayrılmasliki kerəklisini təkittigən boluxi mumkin.

dəydu; □

¹³ Sən ularoqa mundak dəysən: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, mən bu zeminda barliq turuwatqanlarni, Dawutka wəkil bolup uning təhtigə olturoqan padixahlarni, kahinlarni wə pəyoqəmbərlərnəni həmdə Yerusalemda barliq turuwatqanlarni məstlik-bihoxluk bilən toldurimən.

¹⁴ Mən ularni bir-birigə, yəni ata bilən oqullirininimu ohxaxla bir-birigə sokuxka salimən, — dəydu Pərwərdigar; — Mən ularoqa iqimni aqritmaymən, ularni ayimaymən, ularoqa rəhim qilmaymən; ularni nabut qilixka heqnersə meni tosumaydu.

¹⁵ Anglanglar, kulak selinglar, həli qong bol-manglar; qünki Pərwərdigar səz qiləqan.

¹⁶ Əmdi U bexinglaroqa zulmət qüxürgiqə, putunglar zawal qüxkən taqlarda putlaxkandək putlaxkuqə, U silər izdigən nurni ölüm sayisioqa, kapkarangoqulukka aylanduroquqə, Pərwərdigar Hudayinglaroqa layiq xan-xərəp kayturunglar! ■

Yərəmiya öz dərd-əlimini həlkəyə bildüridu

□ **13:12 «Həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerək»** — bəlkim həlk arisidiki maqal-təmsil boluxi mumkin — mənsi bəlkim «həmmə ix onguxluk bolidu» yaki «kəprək kütkün bolsang kəprək alisən» qatarliqlar. İbraniy tilida «idix» wə «əhmək» bir-birigə ohxap ketidu. Həlk pəkətlə öz kəyp-sapsini (xarab buning simwoli bolup) intilip qoqliqəndin keyin Huda ularoqa: «Mən silər izdigininglarni öz bexinglaroqa qüxürimən, silər bir-biringlarni nabut qilisilər» dəp jawap bərgən ohxaydu.

■ **13:16** Zəb. 44:20-21

17 Buni anglimisanglar, silərnin ħakawurlukunqlar tūpəylidin jenim yoxurunqə yioqlaydu; aqqıq yioqlap kəz yaxlirim ekıp taxidu; qünki silər, i Pərwərdigarning padisi, sürgün kılınisilər. ■

Pərwərdigarning səzi dawamlixidu

18 Padixah wə hanixqa: «Təhtinglardin qüxüp yərgə olturunqlar; qünki kərkəm tajliringlar bexinglardin qüxürülıdu» — deġin. □

19 Jənuıdiki xəhərlər kərxiwelnip takılıdu; ularni aqıdıoġan həqkim bolmaydu; pütkül Yəhuda sürgün bolıdu; ularning həmmisi əsirgə qüxüp sürgün bolıdu. □

20 Bexingni kətür, i Zion, ximaldin qıkkanlaroġa kəra; sanga tapxuruloġan pada, yəni yekimlik padang nəgə kətkəndu? □

21 *Pərwərdigar* seni baxkuruxka dostliringni bekitkinidə sən nemə deyələytting? Əsli özünġ ularoġa baxkuruxni əgətkən tursang! Xu tapta

■ 13:17 Yioġ. 1:2,16 □ 13:18 «Padixah wə hanixqa: «Təhtinglardin qüxüp yərgə olturunqlar... tajliringlar bexinglardin qüxürülıdu» — deġin» — padixah wə hanix bəlkim Yəhoakin wə anisini kərsitidu. Ular miladiyədin ilgiri 597-yili sürgün boloġan («Yər.» 22:26, 29:2, «2Pad.» 24:14-16ni kərüng). □ 13:19 «Jənuıdiki xəhərlər kərxiwelnip takılıdu; ularni aqıdıoġan həqkim bolmaydu» — demək,

həqkim qıqalmaydu, həqkim kirəlməydu. □ 13:20 «Bexingni kətür, i Zion, ximaldin qıkkanlaroġa kəra; sanga tapxuruloġan pada, yəni yekimlik padang nəgə kətkəndu?» — bu ayəttiki peıllar «ayalqə rod»ta bolup, bu səzlər bəlkim Yerusalemoġa, yəni uningda turoġan «Hudaning həlki boloġan pada bakkuqılıri»oġa — padixahqa, kaġınlaroġa wə «pəyoġəmbərlər»gə eytilidu.

toloqak tutqan ayaldək azab-oqubətlər seni tutmamdu?□

22 Sən əgər kənglüngdə: Bu ixlar nemixka beximoqa qüxti? — dəp sorisang, bu ixlar kəbihliking intayin eoqir boləjanlikidin boldi — kəyniking saldurup taxlandi, yotiliring zorawanlikta axkarilandi. □ ■

23 Efiopiyəlik kara terisini əzgərtələmdü? Yaki yilpiz qıpar tənggilirini əzgərtələmdü? Undak boləqanda silər rəzillikni kılixka kəngənlərnu yahxilikni kılalaydıqan bolisilər!

24 Əmdi qəl-bayawandiki xamal həydiwətkən samandək Mən silərni həydəp qaqimən.

25 Bu sening aqiwiting bolidü, Mən sanga bekitkən nesiwəng, — dəydu Pərwərdigar; qünki sən Meni untuqansən, yaloqanqilikka tayanqansən. □

26 Xunga Mən kəynikingning pəxlirini yüzüng üstigə kətürüp taxlaymən, nomusung kərülidü.

27 Ah, sening zinaliring, ayoqirningkidək pohur kixnəxliring, egizliklərdə wə etizlarda boləqan

□ **13:21 «Pərwərdigar seni baxkuruxka dostliringni bekitkinidə sən nemə deyələytting? Əsli özüng ularəqa baxkuruxni əgətkən tursang!»** — Israilning ittipakdaxliri («dostlar») awwal Asuriyə, andin Babilni öz iqigə aloqanidi. Ularning həmmisi Israil bilən boləqan munasiwitudin paydilanmaqçı boləqan, halas (məsilən, «Yəxaya» 39-babni kərüng; Babilning əlqiliri Yəhudaning kəp məlumatlirini igiligəndin keyin ularəqa asiylük qıləqan). □ **13:22 «yotiliring zorawanlikta axkarilandi»** — ibraniy tilida «tapanliring zorawanlikta yarilandi» — wapasiz ayal bəlkim öz yoldixi tərpidin xundak muamiligə uqrximi mumkin. ■ **13:22** Yəx. 47:2, 3; Yər. 5:19; 16:10 □ **13:25 «sən Meni untuqansən, yaloqanqilikka tayanqansən»** — «yaloqanqilik» muxu yərdə bəlkim butlarni kərsitidu.

buzuqçilikliringning pəskəxliki! — Barliq yirginçilikliringni kərdum! Həlingəyə way, i Yerusalem! Sən pak kəlinixni kaqanoçiqə rət kilməqçisən?!□

14

Quroqçiliklar üstidə boləjan mərsiyə

¹ Yərəmiyağa qüxkən, Pərwərdigarning quroqçiliklar toqruluk səzi: —

Yərəmiyaning mərsiyəsi wə duasi

² Yəhuda matəm tutidu, uning dərwaziliri zawaloğa yüz tutmaqta, həlk yərgə qaplixip qarilik tutidu; Yerusalemnin nalə-pəryad kətürülməktə. □

□ **13:27** «Ah, sening zinaliring, ayoqirningkidək po-hur kixnəxliring, egizliklərdə wə etizlərdə boləjan buzuqçilikliringning pəskəxliki! ...» — bu ayət xübhəsiziki, butpərəslikni kərsitidu. U Hudaning kəz aldida yirginçilik zinahorluqqa ohxaxtur. Ləkin oqurmənlərgə xu bəlkim ayanki, mundaq butpərəslik Hudağa wəpəsizlik bolup rohiy jəhəttə pəhixiwazlik bolupla qalmay, Pələstindiki butpərəslikte kixilər butlirioğa «ataləjan», buthanida turojan pəhixə ayallaroğa pul bərip ular bilən yatatti. □ **14:2** «**Yəhuda matəm tutidu, ... həlk yərgə qaplixip qarilik tutidu; Yerusalemnin nalə-pəryad kətürülməktə**» — bizningqə bu 2-9-ayətlər «Yərəmiyaning mərsiyəsi wə duasi». Bizningqə 1-ayəttə tiləyə elinojan «Pərwərdigarning quroqçiliklar toqruluk səzi» rəsmiy həlda 10-ayəttə baxlinidu. Bəzi alimlar 2-6-ayətləni Pərwərdigarning (bəxarət bəridiojan) səzi, 7-9-ayətləni Yərəmiyaning duasi dəp qaraydu. Xübhəsiziki, 10-15-ayətlər andin bəlkim 16-18-ayətlər Pərwərdigarning jawabi idi.

3 Mətiwərliri qaparmənlirini su əkilixkə əwətidu; ular su azgalliriqə baridu, ləkin heq su tapalmaydu; ularning küpliri quruk qaytip kelidu; ular yərgə qarap qalidu, sarasimigə qüxidu; ular bexini yepip təwən sanggilitidu. □

4 Heq yaməqur bolmioqəqqa yər yüzi yerilip kətti; yər həydidüqilər yərgə qarap bexini yepip təwən sanggilitidu.

5 Maral bolsa dalada bala qozilaydu, andin qozisidin waz keqidu; qünki ot-qəp yox.

6 Yawa exəklər egizliklərdə turup qilbərildək həsirap ketidu; ozuk izdəp kəzliri qarangoqulixip ketidu, qünki ozuk yox. ■

Yərəmiyaning duasi

7 — I Pərwərdigar, qəbihliklerimiz bizni əyibləp guwahlik bərgini bilən, Əzüngning naming üqün bir ixni qiloqaysən! Qünki bizning yol-ungdin qikip ketiximiz intayin kəptur; biz Səning aldingda gunah sadir kilduk.

8 I Israilning Arzusi, külpət qüxkəndə ularning qutkuzoquqisi Boləquqi, Sən nemixka bizgə zeminimizdiki musapirdək, bir keqila qonmaqqi boləqan bir yoluqidək bolisən?

9 Nemixka heq amalsiz kixidək, heqkimni qutkuzalmaydiqan bir palwanəqə ohxax bolisən? Ləkin Sən, i Pərwərdigar,

□ **14:3 «ular ... sarasimigə qüxidu; ular bexini yepip təwən sanggilitidu»** — kona zamanlarda bexini yepix qattik puxyaman qilix, qattik azablinixni bildürətti. ■ **14:6** Yər. 12:4

arimizda turisən, biz Sening naming bilən ataloqandurmiz; bizdin waz keqip kətmə!□

Pərwərdigarning sözi rəsmiy baxlinidu

¹⁰ Pərwərdigar muxu həlkəyə mundaq dəydu: — Ular dərəkəkət *məndin* tezip, kezixkə amraqtur; ular kədəmlirini *yaman yoldin* heq tizginliməydu; Pərwərdigarning ulardin heqkəndəq hursənliki yok; əmdi hazır ularning kəbihlikini esigə kəltürüp ularning gunahlrini jazalaydu.

Yaloqan pəyoqəmbərlərgə ixinixkə boləqan jaza

¹¹ Andin Pərwərdigar manga: — Bu həlkəning bəht-bərikiti üqün dua qılma — dedi. ■

¹² — Ular roza tutqanda, pəryadini angli-maymən; ular kəydürmə qurbanlıqlarni axliq hədiyələr bilən sunoqanda, Mən ularni qəbul qılmaymən; Mən ularni kiliq, kəhətqilik wə wabalar arkilik yəkitimən. ■

¹³ Mən bolsam: — Ah, Rəb Pərwərdigar! Mana, pəyoqəmbərlər ularoqə: «Silər kiliqni heq kərməysilər, kəhətqilikkimu duq kəlməysilər;

□ **14:9 «biz Sening naming bilən ataloqandurmiz»** — məlum bir kixi baxqa birsining nami bilən ataloqan bolsa uningəqə mənsup wə uning məs'ulluqə wə himayisi astida turidu. «İsrail» (Huda bilən boləqan xahzadə) wə «Yəhuda» (mədhiyə) degən isimlar Hudaning ikki namini kərsətkən; Huda Əzi İsrailni «Mening həlkim» dəp atioqanidi. ■ **14:11** Mis. 32:10; Yər. 7:16; 11:14 ■ **14:12** Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 6:20; 7:21,22; 11:11; Əz. 8:18; Mik. 4:3

qünki Mən bu yərdə silərnin amaneşənliklaroşa kapalətlük kilişən» dəydu, — dedim.

14 Əmdi Pərwərdigar manga mundak dedi: — Pəyoşəmbərlər Mening namimda yaloşan beşarətlər beridu; Mən ularni əwətmigənmən, ularni buyruşan əməsmən, wə ularoşa gəp kiləşinim yok. Ular silərgə sahta kəşünüş, palqilik, ərziməs nərsilər toşruluk öz kəşlidiki ham hişallarni eytip beşarət bərməktə. □ ■

15 Xunga Pərwərdigar: — Mening namimda beşarət beriwatşan, Mən əwətmigən, yəni: «Kiliş wə kəşətqilik bu zeminoşa heq kəlməydu» dəydişan pəyoşəmbərlər toşruluk; — bu pəyoşəmbərlər kiliş wə kəşətqilik bilən yokitilidu;

16 ular beşarət bərgən həlkşning bolsa, kiliş wə kəşətqilik tüşpəylidin jəşətliri Yerusalem koşilirişoşa taxliwətilidu; ularning əşlirini, ayallirini, kiz-ooşullirini kəşgüdək heqkim qalmaydu; Mən ularning rəşillikini öz beşioşa təkimişən.

17 Şən ularoşa xu səşni eytişən: — «Kəşlirimdin kəşə-kündüş yax tohtimisuş; qünki mening pak kizim boləşan həlkim yariş bəşüşgəndək kəşatik bir zərb yəp, intayin eşişir yarilandi», —

□ 14:14 «Ular silərgə sahta kəşünüş, palqilik, ərziməs nərsilər toşruluk öz kəşlidiki ham hişallarni eytip beşarət bərməktə» — «ərziməs nərsilər» bəlkim butlarni kəşsitidu. ■ 14:14 Yər. 23:21; 27:15; 29:8, 9

dəydu. □ ■

Yerəmiya duasini dawam qilidu

¹⁸ Mən dalaşa qıksam, mana kiliqtin öltürülgənlər; xəhərgə kirsəm, mana kəhətqiliktin solixip kətkənlər! Qünki pəyoqəmbər həm kaħin hər ikkisila bilimsiz-nadan bolup, ular zeminda öz sodisi bilənla bolup kətti. □

¹⁹ Sən Yəhudadin nemixka waz kəqting? Jen-ing Ziondin Zeriktimu? Sən nemixka bizni xunqə dawalıoşuzsiz dərijidə uroqaniding? Biz aram-tinqlikni küttük, lekin heq kütluq künlər yoktur; xıpalıq bir waqitni küttük, lekin mana dəkkə-dükkə iqdidurmiz! ■

²⁰ I Pərwərdigar, rəzillikimizni, atabowilirimizning kəbiħlikini tonup ikrar qilimiz; qünki Sening aldingda gunah sadir kildük. ■

²¹ Özüng naming üçün *Yerusalemni* kəzünggə ılmay qoymioqaysən; xan-xəraplik təhting

□ **14:17 «mening pak kızim boləjan həlkim»** — «pak kızim boləjan həlkim», wə «Zion **kızı**» «həlkimning **kızı**» qatarlıq ibarilər Hudaning Öz həlkiğə yaqi baxka həlk (məsilən, «Misirning **kızı**», 46:11)kə boləjan məħri-xəpkitini, ularəja baolıoqan muħəbbitini kərsitidoqan məninini öz iqigə alidu. ■ **14:17** Yər. 13:17; Yioq. 1:16; 2:18 □ **14:18 «Qünki pəyoqəmbər həm kaħin hər ikkisila ... zeminda öz sodisi bilənla bolup kətti»** — pəyoqəmbərlər wə kaħinlar soda bilən xuqullanmaslıq kerək idi, əlwəttə. Muxu ayəttiki «sodisi» ularning «Hudaning sözini burmilap satidoqanlıqı»ni kərsitidu. Baxka birhil tərijimisi: «... pəyoqəmbər həm kaħin hər ikkisi heq bilməydiəjan bir zeminoqə qikiq kətti». ■ **14:19** Yər. 8:15 ■ **14:20** Zəb. 106:6; Dan. 9:8

boloqan jayni rəswa kılmioqaysən; əhdəngni esinggə kəltürgəysən, uni buzmioqaysən! □

²² Əllər qokunidioqan «ərziməslər» arisida yamoqur yaqdurəuqi barmidu? Yeqinni asmanlar əzlirila berəmdü? *Bularni əməldə kərsətküqi* Sən əməsmü, i Pərwərdigar Hudayimiz! Xunga Seni təlpünüp kütimiz; qünkü Sənla bularni kıloquqidursən. ■

15

¹ Pərwərdigar manga mundaq dedi: — «Musa yaki Samuil *pəyoqəmbərlər* aldimda turoqan bolsimu, kənglüm bu həlkkə həq karimaytti. Ular ni kəz aldimdin kətküzüwət! Ular Məndin neri qikip kətsun! □ ■

² Əgər ular səndin: «Biz nəgə qikip ketimiz?» desə, sən ularqa: «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Əlümgə bekitilgənlər əlümgə, kıliqqa bekitilgənlər kıliqqa, kəhətqilikkə bekitilgənlər kəhətqilikkə, sürgün boluxqa bekitilgənlər sürgün boluxqa ketidu» — dəysən. □ ■

□ **14:21 «xan-xərəplik təhting boloqan jayni rəswa kılmioqaysən»** — «xan-xərəplik təhting» bəlkim Yerusalemda turoqan muqəddəs ibadəthanini kərsitidu. ■ **14:22** Zəb. 135:7; 147:8; Yəx. 30:23; Yər. 5:24; 10:13 □ **15:1 «Pərwərdigar manga mundaq dedi: — «Musa yaki Samuil (pəyoqəmbərlər) aldimda turoqan bolsimu,...»** — oqurmənlərgə ayan boliduki, Musa wə Samuil həzrətlər Israil həlki üqün kəp qetim gunahlırini tiliwaloqan (məsilən, «Mis.» 32-bab, «1Sam.» 7-babni kərüng). ■ **15:1** Mis. 32:14; 1Sam. 7:9; Əz. 14:14 □ **15:2 «əlümgə bekitilgənlər əlümgə... ketidu»** — muxu yərdə «əlüm» bəlkim waba arkilik boloqan əlümni kərsitidu. ■ **15:2** Zək. 11:9

3 Qünki Mən tət hil jaza bilən ularning üstigə qüximən, — dəydu Pərwərdigar, — eltürüx üqün kıliq, titma-titma kılix üqün itlar, yutux wə həlak kılix üqün asmandiki uqar-қанатлар wə yər-zemindiki həywanatlarni jaza boluxқа bekittim; ■

4 Yəhuda padixahı Həzəkiyaning oqli Man-assəhning Yerusalemda kıloqanliri tūpəylidin Mən ularni yər yüzidiki barlıq padixahlıklar arisida wəhimigə saloquci bir obyekt kılimən. □ ■

5 Qünki kim sanga iqini aqritidu, i Yerusalem? Kim sən üqün aq-zar uridu? Kim əhwalingni soraxқа yolda tohtap yeningoqa baridu? ■

6 Sən Meni taxliwətkənsən, — dəydu Pərwərdigar, — sən qekinip kəttin; Mən üstünggə qolumni sozup seni nabut kılixқа turdum; Mən *sanga* iqimni aqritixtin həlsirap kəttim. ■

7 Xunga Mən ularni zemindiki xəhər qowuklirida yəlpügüq bilən soriwetimən; Mən ularni balilardin juda kılimən wə həlkimni nabut kılimən; ular öz yolliridin həq yanmidi. ■

8 Kəz aldında ularning tul hotunliri dengiz qumliridin kəpiyip ketidu; qüx waqtida Mən ularoqa, yəni yigitlərnin anisioqa bir həlak kıloquqini elip kelimən; Mən uxtumtut ularning

■ 15:3 Law. 26:16; Yər. 7:33 □ 15:4 «Yəhuda padixahı Həzəkiyaning oqli Manassəhning Yerusalemda kıloqanliri ...» — «2Pad.» 21-babni kəring. ■ 15:4 Qan. 28:25 ■ 15:5 Yəx. 51:19 ■ 15:6 Yər. 5:7 ■ 15:7 Yər. 4:11

bexioğa dərd wə wəhimə qüxürimən. □

⁹ Yəttə balini tuoqkan ana solixip tinikidin qalay dəp qalidu; küpkündüzdə bu anining quyaxi tuyuksiz *məşripkə* patidu; u xərməndə bolup horluq-həkarətlərgə uqraydu. Ulardin qaloqanlarni bolsa Mən düxmənlər aldida qiliqqa tapxurimən, — dəydu Pərwərdigar.■

Yərəmiya dad-pəryad kətüridu, Pərwərdigar jawab beridu

¹⁰ Ah, ana, həlimoğa way, qünki sən meni pütkül zemin bilən qarixilixidioqan bir adəm, ular bilən elixidioqan bir adəm süpitidə tuoqkansən! Mən ularoğa əsümgə kərzmu bərmidim, yaki ulardin əsümgə kərzmu almidim; lekin ularning hər biri meni qarəydu!■

¹¹ Pərwərdigar mundak dedi: — Bərək, Mən bəhtinggə seni azad qilimən; külpət wə balayi'apət boləqan künidə Mən sanga düxmənni qiraylik uqraxturimən.□

□ **15:8 «qüx waktida Mən ularoğa, yəni yigitlərnin anisioğa bir həlak qiloquqini elip kelimən»** — «qüx wakti» bəlkim dəm alidioqan wakit, hujum qilixqa muwapik idi.

■ **15:9** Am. 8:9 ■ **15:10** Ayup 3; Yər. 20:14-18 □ **15:11**

«Bərək, Mən bəhtinggə seni azad qilimən; külpət wə balayi'apət boləqan künidə Mən sanga düxmənni qiraylik uqraxturimən» — bu ayəttiki ibraniy tilini qüxinix təs. Həlkilik məsilə xuki, bu sözləni Huda Yərəmiyağa, yaki həlkə eytkanmu? Həlkə bolsa, təjimişi bəlkim: «Mən sanga (ahirida) yaxsi bolsun dəp seni (zeminədin) neri kətküzimən (dəmək, sürgün qilimən); külpət wə balayi'apət boləqan künidə Mən seni düxmən bilən kəruxtürimən». Bizningə sözlər Yərəmiyağa eytiləqan; 40-bab, 1-5-ayətləni kərüng.

Həlqkə boloqan səz

12 Təmür sunamdu? Ximaldin qıqqan tēmür, yaki mis sunamdu? □ ■

13 Bəlki kıloqan barlıq gunahliring tüpəylidin, u qetingdin bu qetinggiqə Mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən; □ ■

14 Mən seni düxmənliring bilən billə sən heq bilməydiqan bir zeminəyə ötküzimən; qünki qəzəpimdə bir ot qozqaldi, u üstünggə quxüp seni köydüridu. □ ■

Yərəmiya yənə dad eytidu

15 I Pərwərdigar, Sən həlimni bilisən; meni esingdə tutqaysən, mənə yekın kelip məndin həwər alqaysən wə mənə ziyankəxlik kıləuqılardın intikamimni alqaysən; Sən

□ **15:12 «Ximaldin qıqqan tēmür, yaki mis sunamdu?»** — xu dəwərdə «kara dengiz» boyida (ximaldin) intayın kattıq birhil tēmür (əməliyətə, polat) ixləp qıqirilatti. Əsli tekistni quxinix təs. Baxka bir tərjimisi: «(Silər) tēmür wə mistək bir həlksilər, silər ximaldin kəlqən tēmürni sunduralamsilər?».

■ **15:12** Yər. 6:28 □ **15:13 «Bəlki kıləqan barlıq gunahliring tüpəylidin, u qetingdin bu qetinggiqə mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən; »** — ayətning baxka bir hil tərjimisi: «Bəlki u qetingdin bu qetinggiqə kıləqan barlıq gunahliring tüpəylidin Mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən». ■ **15:13** Yər. 17:3

□ **15:14 «Mən seni düxmənliring bilən billə sən heq bilməydiqan bir zeminəyə ötküzimən»** — baxka ikki hil tərjimisi: «... Mən ularni (baylıqliringni) düxmənliring bilən sən heq bilməydiqan bir zeminəyə ötküzüp berimən» yaki «Siləni heq bilməydiqan bir zemində düxmənliringning qulluqıqə ötküzüp berimən». ■ **15:14** Qan. 32:22

ularoqa səwr-takət kərsətküng bolsimu, meni yəkatmioqaysən! Mening Seni dəp horliniwəkanlikimni bilgəysən. □ ■

16 Səzliringgə erixip, ularni yəwaldim; səzliring həm meni xadlanduruqı wə kəlbimning huxallığı boləqan; qünki mən Sening naming bilən ataləqanmən, i Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Huda!

17 Mən bəzmə kılıquqılarning sorunida oynap-külüp olturmidim; Sening meni tutқан қолung түpəylidin yaləquz olturdum; qünki Sən meni *ularning kılıqanliri bilən* kattik oqəzəpləndürdüng. ■

18 Mening azabim nemixka tohtimaydu, mening yaramning dawasi yəq, nemixka xipa tapmaydu? Sən mənə huddi «aldamqi erik» wə tuyuksiz oqayib bolidioqan sulardək bolmaqisən? □ ■

□ **15:15 «Mənə yekın kelip məndin həwər aloqaysən»** — ibraniy tilida «meni yəqlioqaysən». «**Sən ularoqa səwr-takət kərsətküng bolsimu, meni yəkatmioqaysən! Mening Seni dəp horliniwəkanlikimni bilgəysən»** — Yərəmiyaning deməkqi boləqini, Huda düxmənligə səwr-takət kılıp, özini (Yərəmiyani) yənə əwətip, əzi arқilik ularoqa towa kılıx pürsiti bərməkqi bolsa, undaқта, əksiqə, ular towa kılımay, Yərəmiyani əltürüwetix həwp-hətiri bar idi. ■ **15:15** Yər. 11:20 ■ **15:17** Zəb. 1:1 □ **15:18 «Sən mənə huddi «aldamqi erik» wə tuyuksiz oqayib bolidioqan sulardək bolmaqisən?»** — ottura xərktə, qəl-bayawanda bəzi eriklar tosattin yəqap kətkəqkə, «aldamqi erik»lar dəp atilidu. Xularoqa ixəngən, boylap mangidioqan yoluqilar bəlkim usuzluqtin əlöp ketixi mumkin. ■ **15:18** Ayup 6:15-30; Yər. 30:15

Pərwərdigarning Yərəmiyağa bolıjan jawabi

¹⁹ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Sən hazırkı halitingdin yenip yeniməğa qaytsang, Mən kaytidin seni aldimdiki hizməttə turuxğa yandurup kelimən; sən qimmətlik *səzlər* bilən ərziməs *səzlərni* pərqləndürəlisəng, sən yənə aqzimdək bolisən; bu həlk sən tərəpkə kaytip kəlsun, ləkin sən ularning tərıpıgə hərgiz kaytmasliqing kerək;

²⁰ Wə Mən seni bu həlkə nisbətən mistin qopurulojan, mustəhkəm bir sepil kilimən; ular sanga hujum kilidu, ləkin ular üstüngdin oələibə kilalmaydu; qünki Mən seni qutkuzuxğa, ulardin halas kilixğa sən bilən billidurmən, — dəydu Pərwərdigar. ■

²¹ — Bərħək, Mən seni rəzilləarning qanggilidin qutkuzimən; əxəddiyləarning qanggilidin qutkuzidiojan nijatkaring bolimən.

16*Yərəmiyağa toy qilmasliq, matəm tutmasliq wə bəzmilərgə qatnaxmasliq buyrulidu*

¹ Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

² Sən ayal zatini əmringgə almaysən, xundaqla muxu zeminda oqul-kiz pərzənt tapmaysən.

³ Qünki Pərwərdigar bu yərdə tuoqulojan oqul-qizlar, bu zeminda ularni tuoqan anilar wə

ularni tuoqduroqan atilar toqrisida mundak døydu: —

⁴ Ular ələmlik kesəllər bilən əlidu; ular üqün heq matəm tutulmaydu, ular kəmülməydu; əlükliri tezəktək tupraq yüzidə yatidu, ular kiliq, kəhətqilik bilən yəp ketilidu; jəsətliri asmandiki uqar-kanatlar wə zemindiki həywanatlar üqün ozuk bolidu. ■

⁵ Qünki Pərwərdigar mundak døydu: — Sən *Yərəmiya*, həza boluwatqan heqbir öygə kirmə, yaki əlgənlər üqün aq-zar kətürük yaki ökünüxkə barma; qünki Mən bu həlktin hatirjəmlikimni, mehir-muhəbbitimni wə rəhimdillikirimni elip taxlidim, — døydu Pərwərdigar.

⁶ Uluqlardin tartip pəslərgiqə bu zeminda əlidu; ular yərgə kəmülməydu; heqkim ular üqün aq-zar kətürməydu, yaki ularni dəp, ya ətlirini tilmaydu, ya qaqlirini qüxürüwətməydu; □ ■

⁷ ular qarilik tutqanlarni yoqlap, nan oxtumaydu, əlgənlər üqün kəngül sorimaydu; atanisi əlgənlər üqün heqkim təsəlli kədəhini sunmaydu.

⁸ Sən bolsang əl-yurt bilən billə yəp-iqixkə toy-bəzmə boləqan öygimu kirmə;

⁹ qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak døydu: — Mana, Mən öz künliringlarda wə öz kəz aldinglarda, bu yərdin tamaxining sadasini, xad-

■ **16:4** Yər. 7:33; 9:22; 14:16; 15:2, 3; 25:33; 34:20 □ **16:6** «ətlirini tilix» wə «qaqni qüxürük» — bular kattik qayquni bildürətti. «ətlirini kesix» aditi Təwratta mən'i qilinəqan.

■ **16:6** Law. 19:28; Qan. 14:1

huramlıq sadasini wə toyi boluwatқан yigit-
kızning awazlirini tohtitimən.■

Sürgün bolux, andin zeminoğa qayturulux

¹⁰ Xundak boliduki, sən bu həlkə bu sözlərninğ
həmmisini eytkiningda, ular səndin: «Ne-
mixka Pərwərdigar muxundak zor bir külpətni
beximizə quxürüxkə bekitkən? Bizning
qəbihlikimiz zadi nemə? Pərwərdigar Huday-
imiz aldida zadi sadir qiloğan nemə gunahimiz
bardu?» — dəp soraydu. □ ■

¹¹ Əmdi sən ularəğa mundak dəysən: — Qünki
ata-bowiliringlar Məndin waz kəqkən, — dəydu
Pərwərdigar, — həmdə baxka ilahlərəğa əgixip
ularning kullukida boləğan, ularəğa qokunəğan;
ular Məndin waz kəqkən, Təwrat-kanunumni
heq tutmiəğan;

¹² silər bolsanglar, ata-bowililiringlardin tehimu
bəttər qiloənsilər; mana, hərbinglar öz rəzil
kənglidiki jahillikning kəynigə kirip, Manga heq
kulak salmiəənsilər; ■

¹³ Xunga Mən silərnəni bu zemindin elip, silər
yaki ata-bowiliringlar heq bilməydiəğan baxka
bir zeminoğa taxlaymən; silər xu yərdə keqə-

■ 16:9 Yəx. 24:7, 8; Yər. 7:34; 25:10; Əz. 26:13 □ 16:10
«Sən bu həlkə bu sözlərninğ həmmisini eytkiningda,
ular səndin: «... Pərwərdigar Hudayimiz aldida zadi
sadir qiloğan nemə gunahimiz bardu?» — dəp soraydu»
— xübhisizki, Yerəmiyaning ularning toy-nəzirlirigə kirməsliki
ularning kızixini kəzəyaytti. ■ 16:10 Yər. 5:19 ■ 16:12 Yər.
3:17; 7:26; 9:14; 11:10; 13:10; 17:23

kündüz baxqa ilahların g kullukida bolisilər; qünki Mən silərgə heq mehirni kərsətməymən. ■

14 Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Israillarni Misir zeminidin kütquzup qıkarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» degən kəsəm qaytidin ixlitilməydu, ■

15 bəlki *xu künlərdə* «Israillarni ximaliy zeminidin wə Əzi ularni həydidən barlıq zeminlərdin kütquzup qıkarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqilidu. Qünki Mən ularni ata-bowiliriəqə təkdım kıləqan zeminioqə qayturimən.

16 Həlbuki, mana hazır bolsa, Mən nuroqun belikqılarni əwətip ularni tutkuzuxkə qakirimən, — dəydu Pərwərdigar; — andin nuroqun owqılarni əwətip ularni kooqlap owlaxkə qakirimən; ular ularni hər bir taədin, hər bir egizliktin, qiya taxların g qar-kisilqaklıridin tepiwalidu. □

17 Qünki kəzlırim ularning barlıq yolliri üstidə turidu; ular aldimda heq sukunalmidi, ularning kəbihlikı kəzlırimdin heq yoxurulmidi. ■

18 Ləkin Mən awwal ularning kəbihlikini wə gınahını bexioqə həssiləp qayturimən; qünki ular zeminimni yirginqlı kərsilərnı g əlükliri bilən buləioqan, Mening mirasimni lənətlı kərsiliri

■ 16:13 Kən. 4:27; 28:64,65 ■ 16:14 Yər. 23:7, 8 □ 16:16 «Mən... nuroqun belikqılarni ... nuroqun owqılarni əwətip...» — «belikqılar» wə «owqılar» bolsa düxmənlərnı kərsitidu, əlwəttə. ■ 16:17 Ayup 34:21; Pənd. 5:21; Yər. 32:19

bilən tolduroqan. □ ■

Yərəmiya söz kısturidu

19 — I Pərwərdigar, Sən mening küqüm wə qorqinimsən, azab-okubət künidə baxpanahimsən. Əllər bolsa yər yüzining qət-qətliridin yeningoqa kelidu wə: «Bərħək, ata-bowilirimiz yaloqanqilik həm bimənilikkə mirashorluk kıloqan; bu nərsilərdə heq payda yoktur. □

20 İnsanlar öz-əzigə hudalarni yasiyalamdu?! Ləkin yasioqini Huda əməstur!» — dəydu.

Pərwərdigarning səzining dawami

21 — Xunga, mana, Mən bu qetim *bu rəzil həlkə* xuni obdan bildürimən, — ularoqa Mening qolum wə küq-kudritimni obdan bildürimən; xuning bilən ular Mening namimning Pərwərdigar ikənlikini bilidu! □ ■

□ **16:18 «yirginqlik nərsiliri... lənətlik nərsiliri...»** — butliri qatarlıqlarni kərsitidu. «Yirginqlik nərsilirining əlükliri» — bəlkim «Dərwəkə, ərziməslər!» dəp taxliwətkən butlirini yaki xu butlaroqa kurbanlıq kıloqan nərsilərnə kərsitixi mumkin.

■ **16:18** Yər. 3:2; Əz. 43:7 □ **16:19 «Bərħək, ata-bowilirimiz yaloqanqilik həm bimənilikkə mirashorluk kıloqan»** — «yaloqanqilik həm bimənilik» yənə «sahta ilahlar», butlarni kərsitidu. □ **16:21 «Xunga, mana, Mən bu qetim bu rəzil həlkə xuni obdan bildürimən, — ularoqa Mening qolum wə küq-kudritimni obdan bildürimən...»** — bu jümlidiki əng muħim söz «xunga»dur. Əgər kəlgüsidə «yat əllər» Hudani obdan tonuydiqan bolsa, undaqta Hudaning Əz həlkə boluqan Israil Hudani tonuxi kerək əməsmu? ■ **16:21** Yər. 33:2

17

1 Yəhüdaning gunahı almas uqluq tēmür kələm bilən taxtahtay kəbi yürəklirigə wə qurbangahlıridiki münggüzlərgə oyuloqan;

2 balilirimu yexil dərəhlər boyida tiklängən, egiz dənglər üstidə yasioqan *butlirining* qurbangahlırini wə «Axərah»lirini hərdaim seqinidu. □ ■

3 Mən taqliringlarda wə etizliringlarda, həm baylıqliringni həm həziniliringni, — sening «yukiri jaylar»ingmu buning sirtida əməs — bu qetingdin u qetinggigə boluqan gunahing tüpəylidin olja boluxqa tapxurimən; □ ■

4 Əzüngning xori, Mən sanga təkdim kילוan mirasing qolungdin ketidu; Mən sən tonu-maydiqan bir zeminda seni düxmənliringning kulluqioqa tapxurimən; qünki silər qəzipimgə ot yekip uni qozuqioqansilər; u mənggügə köyidu.■

Birnəqqə həkmətlik sözlər

5 Pərwərdigar mundaq dəydu: —

■ **17:1** Yər. 11:13 □ **17:2** «**Axərah**»lar — bəlkim butpərəslikkə beqixlanoqan dərəhliklərdur. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuloqan yaki nəqixləngən boluxi mumkin. ■ **17:2** Yər. 2:20 □ **17:3** «**Mən taqliringlarda wə etizliringlarda, həm baylıqliringni həm həziniliringni... tapxurimən**» — baxqa birhil tərjimisi: «Dalida turuqan mening teqimni bolsa, həm baylıqliringni həm həziniliringni... tapxurimən». Israildiki «yukiri jaylar» butpərəslikkə ait, yirginqlik jaylaroqa aylanduruloqanidi. ■ **17:3** Yər. 15:13 ■ **17:4** Qan. 28:68; Yər. 15:14; 16:13

— Adəmgə tayanqan, adəmning ət-küqini tayanqı kılqan, kəlbı Pərwərdigardin qətnigən adəmning həlioqa lənət bolsun!

⁶ U qəl-bayawanda əskən qara arqa qatqilidək bolidu; bəht-yahxilıq kəlsimu u buni kərməydu; u bəlki qəldiki kaşjirak yərlərdə, adəmzatsız xorluq bir zeminda turidu.

⁷ Pərwərdigarqa tayanqan, Pərwərdigarnı tayanq kılqan adəm bəht-bərikətlik bolidu! ■

⁸ U sular boyıda tikləngən, erik boyıda kəng yiltiz tartqan dərəhdək; pizqirim issiktin u qorkmaydu; uning yopurmaqliri həmixə yexildur; qurqakqılıq yili u solaxmaydu wə mewə berixtin qalmaydu. ■

⁹ Kəlb həmmidin aldamqı, uning dawası yəktur. Kimmu uni qüxinəlisun?

¹⁰ Mənki Pərwərdigar insan kəlbini kəzitip təkxürimən; hər birsigə əz yolliri boyiqə, kılqan əməllirining mewisi boyiqə təkşim kılıx üqün, insan wijdanini sinaymən. □ ■

¹¹ Huddi əzi tuqmıqan tuhumlarıni besiwaloqan kəkliktək, haramdin baylıqlarqa erixkən kiximu xundak bolidu; künlirining yerimi ətməyla erixkinidin ayrilidu, u ahirida əhmək bolup qıkidu. □

¹² Xan-xərəplik bir təht, əzəldin yukirioqa

■ **17:7** Zəb. 2:12; 34:8; Pənd. 16:20; Yəx. 30:18 ■ **17:8**

Zəb. 1:3 □ **17:10** «**insan wijdanini sinaymən**» — «wijdan» ibraniy tilida «bərək» degən bilən ipadilinidu. ■ **17:10** 1Sam.

16:7; Zəb. 7:9 □ **17:11** «**Huddi əzi tuqmıqan tuhumlarıni besiwaloqan kəkliktək...**» — baxqa birhil təjimisı: «Huddi tuhumlarıni besip lekin tərəldürməydiqan bir kəkliktək...».

tiklengən, dəl bizning baxpanahimiz bolğan jaydur;

¹³ i Pərwərdigar, Sən Israilning ümidisən! Səndin waz kəqkən həmməylən yərgə qarap qalidu; Səndin yiraklaxkanlar tupraqta yatқанlar arisida tizimlinidu; qünki ular həyatlik sulirining mənbəsi bolğan Pərwərdigardin waz kəqkən. ■

¹⁴ Meni saqaytkin, i Pərwərdigar, mən xuning bilən jəzmən saqaytilimən! Meni kutkuzoqin, xuning bilən jəzmən kutkuzulimən! — Qünki Özüng mening mədhiyəmdursən! □

¹⁵ Mana, ular manga: — Pərwərdigarning səz-bexariti kəni?! Kəni, u əməlgə axurulsun!» — dəydu. ■

¹⁶ Lekin mən bolsam, Sanga əgəxkinimdə «pada bakquqi» boluxtin heq kaqқан əməsmən, wə əjəl künini heq arzu kilmioqanmən, — Sən bilisən! Aqzimdin barliq qiqқанlar Sening yüz

■ **17:13** Zəb. 73:27; Yəx. 1:28; Yər. 2:13; Yh. 8:8 □ **17:14** «meni kutkuzoqin, xuning bilən jəzmən kutkuzulimən!» — bu ayəttiki «kutkuzux» hərgiz Yərəmiyaning öz həyatining aman-esən saqlinixini tilixila əməs. Muħim ix xuki, u bu ayəttiki gəp bilən 1-11-ayətlərdiki bexarətkə, bolupmu: «Kəlb həmmidin aldəmqi, uning dawasi yoktur» degəngə bolğan inkasi. U birinqidin özining, ikkinqidin həlqining kəlbining gunahining toluq tügilitixi (saqaytilixi)ni tiləydu. «Dawasi yok» kəlbni bolsa pəkət həmmigə qadir bir Huda saqaytalaydu. Bu ix dəl «yengi əhdə»din ibarət — 31:31-34ni kəring. ■ **17:15** Yəx. 5:19; 2Pet. 3:4

aldingda boloqan. □

17 Manga wəhımə bolmioqaysən; külpətlik künidə Sən mening baxpanahımdursən. ■

18 Manga ziyankəxlik kılouqılar yərgə qarap qalsun, lekin meni yərgə qaratmioqaysən! Ular dəkkə-dükkigə qüxsun, lekin meni dəkkə-dükkigə qüxürmigəysən; ularning bexiqə külpət künini qüxürgəysən; ularni ikki həssilik həlakət bilən üzül-kesil paqaklap taxlıoqaysən!■

«Xabat» küni — yəni xəmbə küni, yəni dəm elix küni — rəhim pırsiti

19 Pərwərdigar manga mundaq degən: — Baroqin, Yəhuda padixahliri xəhərgə kiridioqan wə qikidioqan «Həlkning baliliri» degən dərwarzida, həmdə Yerusalemning barlıq dərwarzilirida turoqin, ularoqa mundaq degin: — □

20 Pərwərdigarning səzini anglanglar, i muxu dərwarzilardin kiridioqan Yəhudaning padixahliri, barlıq Yəhuda wə Yerusalemda turuwatqan halayıq!

21 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Öz jen-inglaroqa həzi bolunglar! «xabat» künidə

□ **17:16 «pada bakquqi»** — xübhısizki, pəyoqəmbərnıng həlkə boloqan rolini kərsitidu. «Lekin mən bolsam, Sanga əgəxkinimdə «pada bakquqi» boluxtin heq kaqқан əməsmən» degənnıng baxқа birhil tərjimisi: «Mən bolsam, balayı'apətni qüxürüx üqün Sanga esilmidim!» ■ **17:17** Yər. 16:19 ■ **17:18** Zəb. 35:4-5; 40:14-15; Yər. 15:15 □ **17:19 «xabat küni»** — bu bexarət (19-27-ayət)ning temisi «xabat küni», yəni xəmbə küni, yəni dəm elix küni. Huda muxu yərdə bu kün arqilik həlkigə mehir-xəpkitini kərsətməkqi.

heqkandak yükni kətürmənglar, Yerusalemning dərważiliridin heqnersini epkirmənglar; ■

22 xabat künliridə əyliringlardin heq yükni kətürüp elip qıkmanglar, wə heqkandak əmgək kılmanglar; bəlki Mən ata-bowiliringlarəya buyruqinimdək, xabat künini Əzümgə ataloqan mukəddəs bir kün dəp qaranglar. □ ■

23 Ləkin ular heq anglimioqan yaki kulak salmioqan, bəlki anglimasliqqa həm tərbiyini qəbul kılmasilikqa boynini kattik kıloqan. ■

24 Xundak boliduki, silər awazimni kəngül koyup anglisanglar, — dəydu Pərwərdigar, — yəni xabat künidə xəhər dərważiliridin heq yükni elip kirmisənglar wə heq əmgək kılmasilik arqilik xabat künini Manga pak-mukəddəs bir kün hesablisanglar,

25 bu xəhər dərważiliridin Dawutning təhtigə olturidioqan padixahliri wə əmirliiri jəng hərwiliriəya olturup wə atlarəya minip kiridu; ular, ularning əmirliiri, Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlarmu kirip-qıqixidu; bu xəhər mənggü awat bolidu. ■

26 Xundak kılsanglar, həklər Yəhuda xəhərliridin, Yerusalem ətrapidiki yezilardin,

■ 17:21 Nəh. 13:19 □ 17:22 «xabat künliridə əyliringlardin heq yükni kətürüp elip qıkmanglar, wə heqkandak əmgək kılmanglar... xabat künini Əzümgə ataloqan mukəddəs bir kün dəp qaranglar» — oqurmənkərgə ayanki, Huda Musa pəyoqəmbər arqilik Yəhudiylarəya, «xabat küni» (xəmbə küni)ni Əzini seqinixqa, heqkandak mehnət kılmay hər adəm wə mal-waranning dəm alidioqan küni bolsun dəp buyruqan.

■ 17:22 Mıs. 20:8; 23:12; 31:13; Əz. 20:12 ■ 17:23 Yər. 11:10; 13:10; 16:12 ■ 17:25 Yər. 22:4

Binyaminning zeminidin, *oʻarbtiki* «Xəfəlah» egizlikidin, jənubtiki *taoqliktin*, Yəhudadiki jənubiy bayawanlardin Pərwərdigarning öyigə «köydürmə kurbanlik»lar, «inaklik kurbanlikliri», «axlik hədiyə»lər wə huxbuylarni tutup, *Pərwərdigarəa boləjan* rəhmətlirini eytixka kiridioʻan bolidu.

²⁷ Lekin silər Manga kulak salmisanglar, yəni xabat künini Özümgə pak-muqəddəs hesablimay, xabat künidə Yerusalemining dərwaziliridin yük kətürüp kirsənglar, əmdi Mən dərwazilarəa bir ot yaqimən, u Yerusalemdiki ordilarni yəwetidu, uni heq eqürəlməydu. □

18

Sapalqidin aloʻan sawaʻ

¹ Bu səz Pərwərdigardin Yərəmiyaəa kelip, mundak deyildi: —

² «Ornungdin tur, sapalqining öyigə quxkin, Mən sanga səzlimni anglitimən».

□ **17:27 «Lekin silər Manga kulak salmisanglar, yəni xabat künini Özümgə pak-muqəddəs hesablimay, ... əmdi Mən dərwazilarəa bir ot yaqimən, u Yerusalemdiki ordilarni yəwetidu...»** — bu 19-27-ayətlarning intayin muhim bir alahidiligi wə əhmiyiti bar. Pərwərdigar Israiləa mehri-xəpkitini bildürux üqün, Öz Təwrat-qanunining tələplirini pəkət birlə pərmanoʻa, yəni «xabat künini hərmətlənglar» degəngə yiojinqaklaydu; ular pəkət muxu addiy tələpkila əməl kilsa, U ularning pəs əhwalini pütünləy əzgərtəlytti. Xundak bolsimu, ular hərəbir yənəla bu kiqik pərmanoʻa əməl kılalmioʻan. Adəmləning insaniy gunah təbiiti hərdaim xundaqtur!

³ Xunga mən sapalqining öyigə qüxtum; wə mana, sapalqi oqaltək üstidə bir nərsini yasawatkanidi.

⁴ U seqiz laydin yasawatkan qaqa turup-turup qoli astida buzulatti. Xu qaoqda sapalqi xu laydin özi layiq kərgən baxqa bir qaqini yasaytti.

⁵ Wə Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

⁶ «I Israil jəməti, bu sapalqi kiloqandək Mən sanga kilalmamdim? — dəydu Pərwərdigar. — Mana, seqiz layning sapalqining qolida boləqinioqa ohxax, silər Mening qolumdisilər, i Israil jəməti. ■

⁷ Bəzidə Mən məlum bir əl, məlum bir məmlikət toqruluk, yəni uning yulunuxi, buzuluxi wə həlak kilinixi toqruluk səzləymən; ■

⁸ xu qaoq Mən agahlandıroqan xu əl yamanliqidin towa kilip yansa, Mən ularoqa kilməqci boləqan yamanliqtin yanimən.

⁹ Mən yənə bəzidə məlum bir əl, məlum bir məmlikət toqruluk, yəni uning quruluşu wə tikip əstürülüşü toqruluk səzləymən;

¹⁰ xu qaoq xu əl kəz aldimda yamanlik kilip awazimni anglimisa, Mən yənə ularoqa wədə kiloqan, ularni bərikətliməqci boləqan yaxxiliktin yanimən.

¹¹ Əmdi hazır Yəhudadikilərgə wə Yerusalemda turuwatqanlaroqa mundak degin: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən silərgə yamanlik təyyarlawatimən, silərgə qarxi bir pılan tüzawatimən; xunga hərbinglar

rəzil yolunglardin yeninglar, yolliringlarni wə kilmixliringlarni tüzitinglar.■

12 — Lekin ular: «Yaq! Ham hiyal qilma! Biz öz pılanlirimizə əgixiwerimiz, öz rəzil kənglimizdiki jahillikimiz boyiqə kiliwerimiz» — dəydu.□ ■

13 Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Əllər arisidin: «Kim muxundak ixni anglap bakkan?!» dəp soranglar. «Pak qız» İsrail dəhxətlik yirginlik ixni qiloqan! ■

14 Liwan karliri aydaladiki qiyaliktin yəqap ketəmdü? Uning yiraktin qüxkən muzdək suliri qurup ketəmdü?

15 Lekin Mening həlkim bolsa Meni untuqan; ular yəq bir nərsilərgə huxbuy yaqıdu; mana, bular ularni yaxawatqan yolidin, yəni qədimdin boləqan yollardin putlaxturup, kətürülüp tüz qilinmiqan bir yolda mangduqan. ■

16 Xuning bilən ularning zeminini dəhxət basidiqan həm daim kixilər ux-ux qilidiqan obyekt qilidu; uningdin etüwatqanlarning həmmisini dəhxət besip, bexini qayqixidu.

□ ■

17 Mən huddi xərktin qikqan xamaldək ularni

■ 18:11 2Pad. 17:13; Yər. 7:3; 25:5; 26:13; 35:15 □ 18:12

«Yaq! Ham hiyal qilma!» — ibraniy tilida «Yaq! Ümid yəq!».

■ 18:12 Yər. 2:25 ■ 18:13 Yər. 2:10 ■ 18:15 Yər. 2:32; 3:21; 6:16; 13:25 □ 18:16 «... ularning zeminini dəhxət basidiqan

həm daim kixilər ux-ux qilidiqan obyekt qilidu; uningdin etüwatqanlarning həmmisini dəhxət besip, bexini qayqixidu — bu hərəkətlər (ux-ux qilix, baxni qayqixix) bəlkim həyran boləqanliqı, yaki mazaq qiloqanliqini bildüridu. ■ 18:16

Yər. 12:11; 19:8; 49:13; 50:13

düxmən aldida tarkitiwetimən; Mən balayi'apət künidə ularoşa yüzümni əməs, bəlki arqamni kilmən».□ ■

Yərəmiya əzigə ziyankəxlik qiloquqilarning yamanlığını öz bexioşa qüxürüxini tiləydu

¹⁸ Kixilər: «Kelinglar, Yərəmiyaşa kəst qılayli; qünki ya kahınlardin kanun-tərbiyə, ya danixmənlərdin əkil-nəsihət ya pəyoqəmbərlərdin söz-bexarət kəmlik qılmaydu. Kelinglar, tilimizni bir qilip uning üstidin xikayət qılayli, uning sözliridin heqkaysisioşa qulak salmayli» — deyixti.□ ■

¹⁹ — I Pərwərdigar, manga qulak saloşaysən; manga qarxilixidioşanlarning dəwatқанlirini anglişoşaysən.

²⁰ Yahxilikqa yamanlik qilix bolamdu? Qünki ular jenim üqün ora kolioşan; mən ularoşa yahxi bolsun dəp, oşəzipingni ulardin yandurux üqün

□ **18:17 «xərktin qıqqan xamal»** — Qanaanda (Pələstində), adəttə həmmi qurutidioşan, qang-topa tarkitidioşan dəhxətlik xamal bolidu. ■ **18:17** Yəx. 27:8; 29:6; Yər. 4:11,12,13; 13:24

□ **18:18 «Kelinglar, Yərəmiyaşa kəst qılayli; qünki ya kahınlardin kanun-tərbiyə, ya danixmənlərdin əkil-nəsihət ya pəyoqəmbərlərdin söz-bexarət kəmlik qılmaydu»** — ular Yərəmiyani kəstləp əltürüxkə bahənə-səwəb tapmaqçi idi. Kərünərlikki, xu qaoşdiki Təwrat-kanun əgıtidioşan kahınlar, «danixmənlər» wə atalmix «pəyoqəmbərlər» Yərəmiyaning sözi toşruluk süküt qılatti yaki ularoşa zit sözləni qılatti. Ular: «Biz bəribir diniy adəmlərmiz, diniy ərbablarning sözini anglawatimiz» dəp Hudaning sözini rət qilip Yərəmiyani əltürüxni kəstləytti. ■ **18:18** Yər. 9:7; Mal. 2:7

Sening aldingda *dua qilip* turoqanlikimni esingdə tutkaysən.

²¹ Xunga baliliringni kəhətqilikkə tapx-uroqaysən, kiliqning bisioqa elip bərgəysən; ayalliri baliliridin juda qilinip tul qalsun; ərliri waba-ələm bilən yokalsun, yigitlər jəngdə kiliqlansun. ■

²² Ularning üstigə basmiqilarni elip kəlginingdə əyliridin nalə-pəryad anglansun; qünki ular meni tutuxka ora kوليوان, putlirim üçün kismaklarni yoxurun saloan.

²³ Əmdi Sən, i Pərwərdigar, ularning meni kətl qilixka boləan kəstlirining həmmisini obdan bilisən; ularning kəbihliklirini kəqürmigəysən, ularning gunahlirini kəzüng aldidin yumioqaysən; bəlki ular Sening aldingda yikitilsun; oqəziping quxkən künidə ularni bir tərəp qiləqaysən.

19

Qəkiləan kozidin aləan sawak

¹ Pərwərdigar mundak dəydu: — Barəin, sapalqidin bir sapal kozini aləin; andin əlning aqsakalliridin wə kahinlarning aqsakalliridin birnəqqini apirip,

² «Sapal parqiliri» dərwezisiəqa yəqin boləan «Hinnomning oqlining jiləisi»əqa berip xu

yərdə Mən sanga eytidioqan sözlərni jakarliqin.

□

³ Mundak degin: — Pərwərdigarning səzini anglanglar, i Yəhədaning padixahliri wə Yerusalemdikilər! Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən muxu yərgə balayi'apətni qüxürimənki, kimki uni anglisila qulakliri zingildap ketidu. ■

⁴ Qünki bu həlk Məndin waz keqir, bu yərni Manga «yat» kıləqan, uningda nə əzliri, nə atabowiliri, nə Yəhəda padixahliri heq tonumioqan baxka ilahlarəqa huxbuy yakkan; ular bu yərni gunahsizlarning kanliri bilən tolduroqan. ■

⁵ Ular Baaloqa əz balilirini köydürmə qurbanlıklar süpitidə köydürüx üqün Baalning «yukiri jaylar»ini kuroqan; Mən bundak bir ixni heqqaqan buyrup bakmioqan, heq eytmioqan, u hərgiz oyumoqa kirip bakmioqan.

⁶ Xunga mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — bu yər kəlgüsüdə «Tofət», yaki «Hinnomning oqlining jilojisi» dəp atalmaydu, bəlki «Kətl jilojisi» dəp atilidu. ■

⁷ Mən bu yərdə Yəhəda həm Yerusalemn-

□ **19:2 «Hinnomning oqlining jilojisi»** — bəzidə «Hinnomning jilojisi» (ibraniy tilida «Gə-Hinnom») dəp atilidu. Kөрünüp turuptiki, bəlkim sapalqılar xu yərdə sapal parqilirini taxliwetətti. Keyin, həlk xu yərgə hərhil əhlətlərni tökkəqkə, u yər «dozah»ning bir simwoli bolup qaləqan. Xuning bilən «gə-hinnom» degən sөz «dozah»ni bildüridioqan sөz bolup qaləqan. Ərəb tili arkilik bu sөz «jəhənnəm» xəklidə uyəqur tiləqa kirgən. ■ **19:3** 1Sam. 3:11; 2Pad. 21:12 ■ **19:4** Yəx. 65:11; Yər. 2:13,17,19; 5:7,19; 7:6; 15:6; 17:13 ■ **19:6** Yər. 7:32

ing pılan-tədbirlirini kuruq kiliwetimən; Mən ularni düxmənlirining kiliqi bilən, yəni janlirini izdigüqilərnin qolida yikitimən; Mən jəsətlirini asmandiki uqar-қанatlarəqa wə yər-zemindiki həywanatlarəqa ozuk boluxka beriwetimən. ■

8 Mən bu xəhərnə dəhxət basidioqan həm kixilər ux-ux kiliديوqan obyekt kilimən; uningdin ətüwatқанlarning həmmisi uning barlik yarawabaliri tüpəylidin dəhxət besip üxkirtidu.

9 Mən ularni düxmənlirining həm janlirini izdigüqilərnin qattik kistayديوqan qorxawining besimi astida oquullirining gəxini həm kızlirining gəxini yəyديوqan kilimən, ularning hərbiəri öz yekininin gəxini yəydu. ■

10 Əmdi sən özüng bilən billə aparəqan həmrahliringning kəz aldida həliki kozini qeqiwətkin;

11 xundak kilip ularəqa mundak degin: — Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Birsi sapalqin-in gosisini qaytidin həq yasiyalmiəqudək dərijidə qeqiwətkinidək Mənmə bu həlk wə bu xəhərnə xundak qeqiwetimən. Ular jəsətlirini Tofəttə kəmidu, hətta kəmgüdək yər qalmioquqə. ■

12 Mən bu yərnə wə buningda turawatқанlarnimə muxundak kilimən, — dəydu Pərwərdigar, — bu xəhərnə Tofətkə ohxax

■ 19:7 Yər. 15:3; 16:4 ■ 19:9 Law. 26:29; Qan. 28:53; Yiq. 4:10

■ 19:11 Yər. 7:32

qilimən. □

¹³ Yerusalemdiki öylər wə Yəhuda padixahlirining öyliri, — yəni ularning egziliridə turup asmandiki barliq yultuz-səyyarilərgə huxbuy yakқан wə Məndin baxқа yat ilahlarğa «xarab hədiyə»lərnı tökkən barliq öyliri huddi Tofət degən jaydək buloqanoqan jaylar bolıdu.■

¹⁴ Wə Yərəmiya Pərwərdigar uni bexarət berixkə əwətkən Tofəttin kaytip kelip, Pərwərdigarning öyining həylisioğa kirip turup barliq həlkqə mundak dedi:

¹⁵ — Samawi koxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən bu xəhər wə uning barliq xəhərlirigə qarap eytkən balayi'apətning həmmisini ularning bexioğa qüxürimən; qünki ular boynini kattik qilip Mening səzlimni həqqaqan anglimioqan.■

20

Yərəmiyaning dərrigə besilip, qamap qoyuluxi

□ **19:12 «Tofət»** — bu yər toqruluk 7:31ni wə izahatni kəring. «Tofət» degən səz ibraniy tilida «oqak» həm «uyat» degənnimu bildürıdu. U yənə «tükürük» degən səzning ahangioqimu ohxap ketıdu. Bu yər «Hinnomning oqli (Ibn-Hinnom)ning jiloqisi»ğa jaylaxқан, Yerusalem xəhırining jənubiy tərıpidə idi. Həlk axu yərdə əhlətlərnı wə napak nərsilərnı taxlap kəydürətti. Xuning bilən u intayin «haram», əng buloqanoqan jay dəp həsablandı.

■ **19:13** Yər. 7:18 ■ **19:15** Yər. 7:26; 17:23

¹ Əmdi Immərning ooqli, kahin Paxhur — u Pərwərdigarning öyidə «amanlıq saxlay begi»mu idi, Yerəmiyaning bu bexarətlərnı bərgənlikini anglıdı.

² Paxhur Yerəmiya pəyoqəmbərnı urıqızdı wə uning putini Pərwərdigarning öyidiki «Binyamınning yukiri dərwezisi»ning yenidiki takakqa saldı. □

³ İkkinqi küni, Paxhur Yerəmiyani takaktin boxattı; Yerəmiya uningqa: — Pərwərdigar ismingni Paxhur əməs, bəlki «Magor-missabib» dəp atıdı, dedi. □

⁴ — Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən seni əzünggə wə barlıq aqınıliringgə wəhimə salıquqi obyekt kılımən; ular düxmənlirining kılıqi bilən yikilıdı; sən öz kəzüng bilən bunı kərisən; Mən barlıq Yəhudani Babil padıxahıning qolıqqa tapxurımən; u ularni Babilıqqa sürgün kılıp elip ketıdı həmdə ularni kılıq bilən urıdı.

⁵ Mən bu xəhərning həmmə baylıqliri — barlıq məhsulatliri, barlıq kimmət nərsiliri wə Yəhuda padıxahlırining barlıq həzinilirini düxmənlirining qolıqqa tapxurımən; ular ularni olja kılıp buliwelip Babilıqqa elip ketıdı. ■

□ **20:2 «Paxhur Yerəmiya pəyoqəmbərnı ... takakqa saldı»** — «takak» ıbraniy tilıda «burıquq» degən bolup, pəkət adəmning putlirini tutupla qalmay, yənə bəlkim bədinini burap adəmni kıyınaydıqan birhil əswab idi. □ **20:3 «Pərwərdigar ismingni Paxhur əməs, bəlki «Magor-missabib» dəp atıdı»** — «Paxhur»ning mənisi bəlkim «ərkinlik». «Magor-missabib» — «tərəp-tərəplərnı wəhimə basıdı» degən mənidə. ■ **20:5** Yər. 15:13; 17:3

6 Sən bolsang, i Paxhur, həmmə əydikiliring birgə sürgün bolup ketisilər; sən Babiloğa kelisən; sən xu yərdə dunyadin ketisən, xu yərgə kəmülisən; sən həm sening yaloğan bexarətliringgə kulak saloğan aqiniliringmu xundak bolidu.

Yerəmiya yənə dad kətüridu

7 I Pərwərdigar, Sən meni kayil kəlip pəyoğəmbərlikkə kəndürdüng, mən xundakla kəndürüldüm; Sən məndin zor kəlding, xundakla oğəlibə kilding; mən pütün kün tapatəning obyektı bolimən; həmmə kixi meni mazaq kilidu. □

8 Mən qağanla söz kilsam, «Zorawanlik həm bulangqilik kelidu» dəp jakarlixim kerək; xunga Pərwərdigarning sözi meni pütün kün ahanət wə məshirining obyektı kilidu. ■

9 Ləkin mən: «Mən uni tiloğa almaymən, wə yaki Uning nami bilən ikkinqi söz kilmaymən» desəm, Uning sözi kəlbimdə lawuldap ot bolup, səngəklirimgə kapsaloğan bir yalkun bolidu;

□ **20:7 «Sən meni ... kəndürdüng...»** — «kəndürdüng» degən bu sözni xərhləx səl təs. Adəttə u «əzitkuluk kilix», «aldax» degənni bildüridu. Təwrat, «Hox.» 2:14-ayəttə bolsa u «kəngül elix»ni bildüridu. Təwəndiki ayətlər (8-13)gə qarışqanda Huda Yerəmiyani heq aldimidi — uning pəyoğəmbərlikining jaxamuxəkkətlilikini aldin'ala uningoğa kərsətkən (məsilən, 1-babta). Xunga bizninggə «kəndürüx» toğra kelidu; xundak deginimiz bilən, Yerəmiya muxu yərdə bəlkim, «manga duq kəlgən jaxamuxəkkətlər əsli oyliqinimdin kəp», «Sən meni aldap koydung» degənni puritip dadlıoğan boluximu mumkin. ■ **20:8** Yəx. 57:4

iqimgə siqduruxka həlim qalmaq, eytmay qidap turalmaymən.

¹⁰ Xundak, kiliwerimən, gərqə mən nuroqun kixilərnin piqirlaxkan kəstlirini anglisammu; tərəp-tərəplərnə wəhimə basidu! «Uning üstidin ərz qilinglar! Uning üstidin ərz qilayli!» dəp, barliq ülpət-həmrahlirim putlixip ketiximni paylap yürməktə; ular «Ü bəlkim aldinar, xundak bolqanda biz uning üstidin qəlibə qilimiz, uningdin intikam alalaymiz» deyixiwatidu. □

¹¹ Ləkin Pərwərdigar bolsa kudrətlik wə dəhxətlik bir palwandək mən bilən billidur; xunga manga ziyankəxlik qiləuqilar putlixip qəlibə qilalmaydu; ular muwəppəkiyə qazanmişaqqa, qattik hijil bolup yərgə qarap qalidu; ularning bu rəswaqilikə mənggölük bolup, hərgiz untulmaydu. ■

¹² Əmdi Sən, i həkkaniylərnə sinaydioqan, insanning wijdani wə qəlbini kəridioqan samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar, ularning üstigə bolqan kisasəngni manga kərgüzgəysən; qünki mən dəwayimni aldingə qəyoqanmən. □ ■

¹³ Pərwərdigarnə küy eytip mahtanglar, Uni mədhiyələnglər; qünki U namrat kixini rəzillik

□ **20:10 «tərəp-tərəplərnə wəhimə basidu»** — ibraniy tilidə «magor-missabib». 3-ayəttiki izahətnə kəring. ■ **20:11**

Yər. 1:8,19; 15:20; 17:18; 23:40 □ **20:12 «həkkaniylərnə sinaydioqan, insanning wijdani wə qəlbini kəridioqan...»** — «wijdan» ibraniy tilidə «bərək» dəgən səz bilən ipadilinidu.

■ **20:12** Yər. 11:20; 12:3; 15:15; 18:19-23

kiloquqilardin kutkuzoqan.□

Qamaktin qiqip yəna qüxkünükkə qüxüx

14 Mening tuquloqan künümgə lənət bolsun; apam meni tuqқан küni mubarək bolmisun! ■

15 Atamoqa həwər elip: «sanga oqul bala tuquldi!» dəp uni alamət xadlanduroqan adəmgə lənət bolsun! ■

16 Bu adəm Pərwərdigar rəhim kılmay oqulatqan xəhərlərdək bolsun; u ətigəndə nalə, qüxtə aləzkadilik quqanlirini anglisun — □ ■

17 qünki u meni baliyatqudin qüxkinimdila əltürüwətmigən; apam mening gөрüm bolsiidi, uning korsiqi mən bilən təng həmixə qong bolsiidi!

18 Nemixқа mən japa-muxəkkət, azab-oқubətни kөрüxkə, күnlirimni hijalət-ahanət iqidə ötküzüxkə baliyatqudin qikkandimən?■

□ **20:13** «U namrat kixini rəzillik kiloquqilardin kutkuzoqan» — «namrat kixi» bəlkim Yerəmiyaning əzini kərsitidu. ■ **20:14** Yər. 15:10 ■ **20:15** Ayup 3:3 □ **20:16** «Atamoqa həwər elip: «Sanga oqul bala tuquldi!» dəp uni alamət xadlanduroqan adəmgə lənət bolsun! (15-ayət) Bu adəm Pərwərdigar rəhim kılmay oqulatqan xəhərlərdək bolsun...» — pəyoqəmbərning əzining qayoqu-həsərəttin qikkən bu aqqıq səzlrini xübhısizki, Hudaning yolyoruqi bilən biz üqün hatiriligini bilən, biz: «Huda bularni qoқum əməlgə axuroqan», dəp qarimaymiz. Pəyoqəmbərning bu səzlrini hatiriləxtiki məqsiti bizning pəyoqəmbərning xunqə kıynilip kətkənlikini obdan qüxinimiz üqündur. ■ **20:16** Yər. 19 ■ **20:18** Ayup 3:20

21

Pərwərdigar Yerusalemni düxmənlərgə tapxuridu

¹ Padixah Zədəkiya Malkiyaning oqli Paxhurni həm Maaseyahning oqli, kahin Zəfaniyani əwətkəndə, Yerəmiyağa Pərwərdigardin təwəndiki munu bir söz kəldi: — □

² (*Ular:* «Biz üçün Pərwərdigardin yardəm sorioqin; çünki Babil padixahi Nebokədnəsar bizgə hujum kilidu; Pərwərdigar Özining *ətəkənk*i karamət kiləjan ixliri boyiqə, bizgimu ohxax muamilə kilip, uni yenimizdin yandurarmikin?» — *dəp soridi*.)

³ Yerəmiya ularğa: — Zədəkiyağa mundak dənqlar, — dedi)

⁴ — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən qolliringlar tutqan, silərnəni qorxiwaləjan Babil padixahi həm kalduylərgə sepil sirtida jəng kilixkə ixlitidioqan, jəng qoralliringlarni qayriwetimən wə bularni bu xəhərning otturisida yiqiwalimən; □

⁵ Mən Özümü sozuləjan qolum wə küqlük bilikim bilən, oqəzipim bilən, qəhrim bilən wə həssiləngən aqqikim bilən silərgə jəng kilimən!

□ **21:1 «Malkiyaning oqli Paxhur»** — demisəkmü, bu 20-babtiki «Paxhur» əməs; ləkin bu Paxhurmu keyinki wəqitlarda Yerəmiyağa ziyankəxlik kilidioqan adəm bolidu (29:25-27ni kərüng). «Zəfaniya» bolsa özining mustəqil kəzqarixi yoq boləjan yənə bir «yumiləq tawuz»ğa ohxaydu. (29:29diki wəqəni kərüng). U bəlkim ahirda Babilning «qarawul begi» tərpidin əlümgə məhkum kilinoqan «Zəfaniya»ğa ohxax adəm idi (52:24-27ni kərüng). □ **21:4 «kalduylər»** — demisəkmü, «kalduylər» Babilliklarni, bolupmu Babil ləxkərlirini kərsitidu.

⁶ Mən bu xəhərdə turuwatqanlarni, insan bolsun, haywan bolsun urimən; ular dəhxətlik bir waba bilən əlidu.

⁷ Andin keyin, — dəydu Pərwərdigar, — Yəhuda padixahı Zədəkiyani, hizmətkarlırını, həlkni, yəni bu xəhərdə wabadin, kiliqtin wə kəhətqiliktin kəlip qaloqanlar bolsa, Mən ularni Babil padixahı Nebokadnəsarning kəlioqə, ularning düxmənlirining kəlioqə wə jəni izdigüqilərnin kəlioqə tapxurimən; Nebokadnəsar ularni kiliq tiqi bilən uridu; u nə ularni ayimaydu, nə ularqə iqini həq əqritmaydu, nə rəhim kilmaydu.

⁸ Ləkin sən bu həlkqə mundak deyixing kərək: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən aldinglarda hayat yoli wə mamat yolini salimən;

□

⁹ kim bu xəhərdə kəlməkqi bolsa, kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlidu; ləkin kim xəhərdin qikiq, silərnə kərxiwəloqan kəldiyərgə təslim bolsa, u hayat qəlidu; uning jəni əzigə əloqan əljidək bolidu. ■

¹⁰ Qünki Mən bu xəhərgə yahxilik üqün əməs, bəlki yamanlik kəlix üqün yüzümni kəratkuzdum, — dəydu Pərwərdigar; u Babil padixahının kəlioqə tapxurulidu, u uni ot selip kəydüriwetidu.

Ordidikilər toqruqluq

□ **21:8 «ləkin sən bu həlkqə mundak deyixing kərək»** — «bu həlk» Yerusalemda qəmilip qəloqan həlkni kərsitidu. ■ **21:9** Yər. 38:2

11 Wə Yəhuda padixahning jəməti toʻqrulik Pərwərdigarning səzini anglanglar: —

12 I Dawutning jəməti, Pərwərdigar mundaq dəydu: — hər ətigəndə adalət bilən həküm qikiringlar, bulanoqan kixini əzgüqining qolidin qutkuzunglar; bolmisa, qiləanliringlarning rəzilliki tūpəylidin, kəhrim partlap, ottək həmmi ni kəydüridu; uni əqürələydiəqan həküm bolmaydu; □ ■

13 Mana, Mən sanga qarxidurmən, i jiləa üstidə, tūzləngliktiki qiyada olturoquqi, yəni «Kim üstimizgə qūxūp hujum qilalisun, kim əylirimizgə besip kirəlisun?!» degūqi, — dəydu Pərwərdigar. □

14 Mən silərnin qilmixinglarning mewisi boyiqə silərgə yəqinlixip jazalaymən, — dəydu Pərwərdigar; wə Mən uning ormanliqida bir ot yaqimən, u bolsa uning ətrapidiki həmmi ni

□ **21:12 «I Dawutning jəməti, ...: — hər ətigəndə adalət bilən həküm qikiringlar»** — qaridoqanda, padixahning sotliri ətigəndə ətküzülətti. Yənə kelip «hər ətigəndə» degən ibarə bəlkim «adalət birinqi ix bolsun, hər künidə əng muhim ix bolsun» degən kəqmə mənidə ixlilitgən boluxi mumkin. ■ **21:12** Yər. 22:3 □

□ **21:13 «jiləa üstidə... qiyada olturoquqi...»** — bizninggə bu ordida olturoqan padixah-əmirlərnəni kərsitidu. Əslidə padixah ordising quruluqi üqün, Yerusalemdiki ikki taq arisidiki kiqik jiləa «tūzlənglik» qilip tinduruloqan andin uning üstigə orda quruloqan. Xundaq qilip Kidron jiləisi üstidə, — yəni «pələkkə taqaxqan» bir intayin bihətər jayda — orda kərünətti. Demək, bu səzlər padixah həm ordidikilərgə eytiləqan boluxi kərək. Bəzi tərjimanlar bu ayət Yerusalemi xəhirini kərsitidu, dəp qaraydu. Padixahning ordising alahidə əhwali wə kəynidiki ayətlərgə qaridoqanda, bizninggə u ordidikilərnin əzlrini kərsitidu.

keydürüp tügitidu. □ ■

22

Padixahğa eytiloqan bir söz

¹ Pərwərdigar manga mundaq dedi: «Baroqin, Yəhuda padixahining ordisoqə qüxüp bu sözni xu yərdə kiloqin: — □

² Pərwərdigarning sözini angla, i Dawutning təhtigə olturoquqı, Yəhuda padixahi — Sən, ələmdar-hizmətkarliring wə muxu dərwazilardin kirip-qikidoqan həlking, —

³ Pərwərdigar mundaq dəydu: Adalət wə həkqaniylik yürüzümlər; bulanoqan kixini əzgüqining qolidin kütquzumlar; musapirlarni, yetim-yesirlərnı wə tul hotunlarnı heq harlimanglar yaki bozək kilmanglar, gunahsiz qanlarnı bu yərdə təkmənglar. ■

⁴ Silər bu əmrlərgə həkikətən əməl qilsanglar, əmdi Dawutning təhtigə olturoqan padixahlar, yəni ular, ularning əməldar-hizmətkarliri wə

□ **21:14 «Mən uning ormanlikida bir ot yakimən»** — «ormanlik» nemin kersitidu? Ordining bir pəhri boləqan Sulayman padixah bina kiloqan həywətlik «Liwan ormanliqi öyi» (Liwaning kedir yaqıqıdin yasaləqan) idi. 22:6nimu kəring. ■ **21:14** Yər. 17:27 □ **22:1 «Baroqin, Yəhuda padixahining ordisoqə qüxüp bu sözni xu yərdə kiloqin»** — bizningqə, bu söz bəlkim Zədəkiyadin ilgiriqi bir padixahğa eytiləqan bolsa kərek, qünki bu söz birhil «kütquzux» ümidini elip kələtti; ləkin 21-bab, 12-14-ayətlərdə Zədəkiya pəkət «jazalax»ni kütidu (uningəqə ikki hil jaza elip kelinidu). ■ **22:3** Yər. 7:6; 21:12

həlki jəng hərwilirioğa olturup wə atlaroğa minip bu öyning dərweziliridin kirip qıqixidu. □ ■

⁵ Birəq silər bu səzlərni anglimisanglar, Mən Öz namim bilən kəsəm iqkənki, — dəydu Pərwərdigar, — bu orda bir harabə bolidu. □

⁶ Qünki Pərwərdigar Yəhuda padixahining öyi toqruluk mundəq dəydu: — Sən Manga huddi Gilead, Liwanning qokkısıdək boləqining bilən, bərək Mən seni bir qəl-bayawan, adəmlər waz kəqkən xəhərlərdək kılımən. □

⁷ Mən hərbiəri yahxi qorallanoqan wəyran kıləuqılarni sanga qarxi əwətimən; ular «esil kedirliringni» kesiwetip, otka taxlaydu. □ ■

⁸ Nuroqun əllər bu xəhərdin ötüp, hərbiəri yeqinidin: «Nemixka Pərwərdigar bu uluq xəhərnı bundəq kıləqandu?» dəp soraydu. ■

⁹ Wə ular jawabən: «Qünki ular Pərwərdigar Hudasing əhdısidin waz keqip, baxka ilahlaroğa qokunup ularning kulluqioğa kirgən»

□ **22:4 «Dawutning təhtigə olturoqan padixahlar, yəni ular, ularning əməldar-hizmətkarliri...»** — muxu yərdiki «ular» ibraniy tilida «u». Məlum bir zamanda Dawutning təhtigə olturoqan padixah pəkət bir bolidu, əlwəttə. ■ **22:4** Yər. 17:25

□ **22:5 «Mən Öz namim bilən kəsəm iqkənki...»** — ibraniy tilida «Mən Özüm bilən kəsəm iqkənki...». □ **22:6 «Sən Manga huddi Gilead, Liwanning qokkısıdək...»** — Gilead wə Liwan güzəl ormanlıqiri bilən dangki qıqқан jaylardur.

Yukirida eytkinimizdək, padixahning ordisi hərhil yaqraq bilən bezəlgənidi. □ **22:7 «Mən hərbiəri yahxi qorallanoqan wəyran kıləuqılarni sanga qarxi əwətimən; ular «esil kedirliringni» kesiwetip, otka taxlaydu»** — ordidiki qiraylıq yaqraq tüwrük-yasaqlar toqruluk yukiriki 6-ayəttiki izahətni kəring. ■ **22:7** Yər. 15:6 ■ **22:8** Qan. 29:23; 1Pad. 9:8

— dəydu.

1-bexarət — Yəhoahaz padixahning jazasi

¹⁰ Əlginigə yioqlimanglar, uning üqün ah-zarlimanglar; bəlki sürgün bolqini üqün kattik yioqlanglar, qünki u öz yurtioqa heqqaqan qaytip kəlməydu. □

¹¹ Qünki Yəhuda padixahı Yosiyaning oqlı, yəni atisi Yosiyaning ornioqa təhtigə olturoqan, bu yərdin sürgün bolqan Xallum toqruluk

□ **22:10 «Əlginigə yioqlimanglar, uning üqün ah-zarlimanglar; bəlki sürgün bolqini üqün kattik yioqlanglar...»** — (izahət: — təwəndiki 10-30-ayətlər bolsa, Yəhudaning üç padixahining jazasi toqruluk bexarətlərdin ibarət. Xunga, bexarətlər miladiyədin ilgiri 609-597-yillar məzgilidə berilgən; xübhısizki, Yerəmiyaningmu bu yərdə ularni bir yərdə bayan qilixning məksiti, bu ərziməs padixahlarni 23-babtiki bexarəttə kərsitilgən «həqiqiy bakquqi» — yəni Məsih bilən selixturuxtin ibarəttur. Padixahlar («həlkni bakquqi») əyiblik (22), Yerusalemdikilər əzlimu əyiblik (20-23), qünki ular bu padixahlar («bakquqilar»)ning əyx-ixrətlilik turmuxioqa qizikqan, həxəmətlilik ordısidin pəhirləngən; ular yənə bu padixahlarning qokunqan butlirioqa qokunqan, xuningdək ularning yat əlning padixahliri («sening axniliring») bilən bolqan ittapaqlixilirini toluq kolliqan. Undak ittapaqlixix Pərwərdigarəqa tayanmasliqtin ibarət idi). (1-bexarət (10-12) toqruluk izahət: — miladiyədin ilgiri 609-yili Yosiya padixah Misir padixahı Pirəwn tərıpidin jəngdə əltürülgən. U adalətlilik-diyanətlilik padixah bolup, nuroqun həlk uning əlümigə kattik əkünüxti. Yəhoahaz təhtidə üç ayla olturoqan, andin miladiyədin ilgiri 609-597-yilliri Pirəwn tərıpidin sürgün qilinoqan. Bu bexarət xu qaoqda berilixi kərək idi. Xunga bexarəttiki «əlgini» bolsa Yosiyani, «sürgün bolqini» bolsa Yəhoahazni kərsitidu).

Pərvərdigar mundaq dəydu: U hərgiz bu yərgə qaytmaydu; □

¹² qünki u əsir qilinip apiriloqan yurtta əlidu, u bu zeminni ikkinqi kərməydu. □

2-bexarət — Yəhoakim padixahning jazasi

¹³ Əyini adilsizlik bilən, balihana-rawaqlirini adalətsizlik bilən quroqanning həlioqa way! U qoxnisini bikar ixlitip, əmgikigə heqkandak hək bərməydu; □ ■

¹⁴ u: «Əzümgə kəngtaxa bir ordini, azadə rawaqlar bilən qoxup salimən; tamlirioqa derizilərnə kəng qikirimən; tamlirini kedir tahtaylar bilən bezəymən, əylirini pərəng sirlaymən» — dəydu. *Uning həlioqa way!*

¹⁵ Sən kedir yaqiqidin yasaloqan tahtaylarni qaplap, *ata-bowiliring* bilən bəsləxsəng qandakmu padixah boluxka layiq bolisən? Sening atang yəp-iqixkə təxəkkür eytip, adalət

□ **22:11 «Xallum»** — Yəhoahazning birinqi ismi, mənisi «həساب elix» boləqəqka, Yerəmiya bəlkim uni muxu yərdə qəstən ixlitidu; uningdin hesab elinidiloqan bolidu. □ **22:12 «u əsir qilinip apiriloqan yurtta əlidu, u bu zeminni ikkinqi kərməydu.»** — bu bexarətning əməlgə axuruluxi toqrisida «2Pad.» 34:23ni kərüng. □ **22:13 «Əyini adilsizlik bilən, balihana-rawaqlirini adalətsizlik bilən quroqanning həlioqa way!...»** — bu Yəhoakimni kərsitidu. Bu bexarət (13-19, 20-23) Yəhoakim toqrulux bexarət. «2Pad.» 23:34-24:6dimu hatiriləngən, Pirəwn Yəhoahazni sürgün qiləqandin keyin ukisi Yəhoakimni «qonqak padixah» boluxka tikligən. U on bir yil təhtkə olturoqan, rəzil padixah idi. Yəhudiy tarihxunas yosefus Yəhoakimning əlümi bexarəttək boləqanlikini hatiriləngən (Yosefusning «Qədimki ixlar»i, 10-bab, 6:3). ■ **22:13** Law. 19:13; Qan. 24:14,15; Həb. 2:9

wə durus ixlarni yürgüzgən əməsmu? Xunga u buning yaxhilikini kərgən. □

¹⁶ U məminlərnin wə namratlarning dəwasini toqra soriqan; xunga həlkning əhwali yahxi idi. Bundaq ix Meni tonuxtın ibarət əməsmu?» — dəydu Pərwərdigar.

¹⁷ — Birək kəzüng wə kənglüng bolsa pəkət öz jazanə-mənpətinggə erixix, gunahsızlarning kənini təküx, zorluq-zumbuluk wə bulangqilik kılıx pəytini kəzləp tikilgəndur.

¹⁸ Xunga Pərwərdigar Yəhuda padixahı Yosiyanın oqlı Yəhoakim toqruluk mundaq dəydu: — Həlk uning ölümidə: «Ağ, akam! Ağ, singlim!» dəp ağ-zarlar kətürməydu; yaki uning üqün: «Ağ, begim! Ağ, uning həywisi!» dəp ağ-zarlar kətürməydu; ■

¹⁹ u exəkning dəpnisidək kəmülidu, jəsiti Yerusalem dərwezilirinin sirtioqa qərüp taxlinidu. □ ■

Yerusalemdikilərgə agah berix

²⁰ Liwanoqa qikip pəryad kıl, Baxanda awazingni kətür, Abarimning qoqkıliridinmu nalə kətür;

□ **22:15 «Sening atang yəp-ıqıxkə təkəkür eytip, adalət wə durus ixlarni yürgüzgən əməsmu?»** — «atang» bolsa durus padixah Yosiya idi. «...yəp-ıqıxkə təkəkür eytip...» ibraniy tilida pəkət səzmusez bolsa: «u yegən wə ıqkən...» deyilidu.

■ **22:18** Yər. 16:4, 5, 6 □ **22:19 «u exəkning dəpnisidək kəmülidu, jəsiti Yerusalem dərwezilirinin sirtioqa qərüp taxlinidu»** — Yəhudiy tarixunas Yosefusning degini boyiqə bolqanda, Neboqadnəsar uning jəsitini Yerusalemning sepilidin sirtka taxliwətkənidi. ■ **22:19** Yər. 15:3; 36:30

çünki sening «axniliring»ning həmmisi nabut kilindi. □

²¹ Mən aman-esən turojiningda sanga agahlandurdum; lekin sən: «Anglimaymən!» — deding. Yaxliqingdin tartipla bundak kilip Mening awazimoqa kulak salmaslik del sening yolung bolup kelgen. □ ■

²² Xamal barlik «bakquci»liringoqa «bakquci» bolup ularni uqurup ketidu, xuning bilən axniliring sürgün boluxka qikidu; bərħək, sən xu qaoda barlik rəzilliking tüpəylidin hijil bolup rəsua bolisən. □

²³ I «Liwan»da turoquci, kedir dərəhliri üstigə uwilioquci, sən toloqak tutkan ayalning abzabliridək, dərd-ələmlər bexingoqa çüxkəndə kanqilik ingrap ketərsən!□

□ **22:20 «Liwanoqa çikip pəryad kil, Baxanda awazingni kətür, Abarimning çokkiliridinmu nalə kətür»** — bu üç jay (Liwan, Baxan, Abarim) həmmisi «yukiri jay»lar idi. Israilning eçir bir gunahı bolsa «yukiri jay»laroqa çikip xu yərdə butlaroqa «tawapgah» yasap ularoqa çokunuxtın ibarət. Lekin ularoqa «axnilar» boləjan butlarning həmmisi düxmən təripidin buzulidu yaki bulinip ketidu (22-ayətnimu kərüng). «Axnilar» ikkinçi məni bəlkim ular ittipaqdax kilməçqi boləjan «yat əllər»nimu kərsitidu (22-ayətnimu kərüng). □ **22:21**

«Mən aman-esən turojiningda sanga agahlandurdum» — bu bəlkim Yerəmiyadin ilgiriki pəyoçəmbərlərninğ səzilirini kərsitidu. ■ **22:21** Yər. 5:23; 7:23-28; 11:7, 8; 13:10, 11; 16:12; 17:23; 18:12; 19:15 □ **22:22 «bakquçılar»** — «bakquçılar», xübhısizki, padixahlar, atalmix «pəyoçəmbərlər» wə kahinlarni kərsitidu.

«Axnilar» bolsa bəlkim ular çokunojan butlarni həmdə yənə ezi butlaroqa çokunojan ittipaqdax kilməçqi boləjan «yat əllər»nimu kərsitidu (22-ayətnimu kərüng). □ **22:23**

«kanqilik ingrap ketisən» — yaki, «nemidegən eqınarlik bolərsən-hə!»

3-bexarət, 24-30-ayət •••• Koniya, yəni «Yəhoakin» padixah sürgün qilinip qayıtip kəlməydu

²⁴ Əz həyatim bilən kəsəm iqimənki, — dəydu Pərwərdigar, — sən Yəhoakimning oqli Koniya hətta ong qolumdiki məhürlük üzük bolsangmu, Mən seni xu yərdin yulup taxlaymən;

□
²⁵ Mən seni jeningni izdigüqilərnin qoliqə wə sən kərkəkan adəmlərnin qoliqə, yəni Babil padixahı Neboqadnəsarning qoliqə wə kaldiyələrnin qoliqə tapxurimən.

²⁶ Mən seni həm seni tuqkan anang ikkinglarni özünqlar tuqulmiqan yat bir yurtqa qəriwetimən; silər xu yərdə əlisilər.

²⁷ Jeninglar qayıtip kelixkə xunqə təxna bolqan bu zeminqə bolsa, silər hərgiz qayıtip keləlməysilər.

²⁸ Koniya degən bu kixi qeqiloqan, nəzərgə elinməydiqan sapal kozimu? Həqkim

□ **22:24 «Sən Yəhoakimning oqli Koniya hətta ong qolumdiki məhürlük üzük bolsangmu, Mən seni xu yərdin yulup taxlaymən...»** — bu bexarət (24-30) Yəhoakin (qısqa ismi, Koniya) padixah toqruluktur. Yəhoakin miladiyədin ilgiri 597-yili atisi Yəhoakimning ornini besip, üq ayla təhtə olturoqan. U rəzil padixah bolup, Babil padixahı Neboqadnəsar tərpidin sürgün qilinqan. Bu ixlar «2Pad.» 23:34-24:6də hatiriləngən). Əməliyəttə Yəhoakin (Koniya, yaki Yəkoniya) wə Yəhudaning barlıq padixahliri Pərwərdigarning hokukining wəkili bolqəqqa, ularni uning «məhürlük üzük»i degili bollatti. Oqurmənlər bir padixahning «məhürlük üzük»ining əzige xunqə muhim wə qədirlilik bolidiqanlikini təsəwwur qilalaydu; əgər Huda «məhürlük üzük»ni taxliwətkən bolsa, undaqta üzükə intayin yirginqlik bir ix qoqum pəyda bolqan boluxi kərək idi.

qarimaydigan bir qaqimu? Əmdi nemixka ular, yəni u wə uning nəsli bolğanlar qəriwetilğan, ular tonumaydigan bir yurtka taxliwetilidu?

²⁹ I zemin, zemin, zemin, Pərwərdigarning səzini angla!

³⁰ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Bu adəm «pərzəntsiz, öz künidə heq oqəlibə kılalmioğan bir adəm» dəp yazoqin; qünki uning nəslidin heqkandaq adəm oqəlibə kılıp, Dawutning təhtigə olturup Yəhuda arisida həküm sürməydu. □

23

Yaloğan baqquqılar wə həqikiy baqquqi; sürgünlüktin qaytip kəlgən bir həlk, yengi baqquqılar

¹ Mening yayliqimdiki qoylarni həlak kıləuqi wə tarkitiwətküqi pada baqquqılarning həlioğa way! — dəydu Pərwərdigar. □ ■

² Xunga Israilning Hudasi bolğan Pərwərdigar Öz həlkini xundaq bekiwatқан baqquqılarğa mundaq dəydu: «Silər Mening padamni tarkitiwətkənsilər, ularni həydiwətkənsilər wə ularni izdimigənsilər wə ulardin heq

□ 22:30 «Bu adəm «pərzəntsiz, öz künidə heq oqəlibə kılalmioğan bir adəm» dəp yazoqin; qünki uning nəslidin heqkandaq adəm oqəlibə kılıp, Dawutning təhtigə olturup Yəhuda arisida həküm sürməydu» — bu 30-ayəttiki muhim bir bexarət toqruluk «Koxumqə səz»imizgə qarang. □ 23:1 «yayliqimdiki qoylar» — Yəhudiy həlkini kərsitidu, əlwəttə.

■ 23:1 Əz. 34:2

həwər almioqansilər; mana, Mən silərnin
qilmixliringlarning rəzillikini öz bexinglaroqa
qūxürimən, — dəydu Pərwərdigar —

³ wə padamning qəldisini bolsa, Mən ularni
həydiwətkən barlıq padixahlıqlardin yioqimən,
ularni öz yaylaqlirioqa qayturimən; ular awup
kəpiyidu.

⁴ Mən ularning üstigə ularni həqıkiy bəkidioqan
bəqquqılarni tikləymən; xuning bilən ular
ikkinqi kərkəmaydu yəki parakəndə bolmaydu,
ulardın həqkəysisi kəm bolmaydu, — dəydu
Pərwərdigar. ■

⁵ Mana, xu künlər keliduki, — dəydu
Pərwərdigar, — Mən Dawut üqün bir «Həqkəniy
Xah»ni ətürüp tikləymən; u padixah bolup
danalıq bilən həküm sürüp, zeminda adalət wə
həqkəniylik yürgüzidu. □ ■

⁶ Uning künliridə Yəhuda qutkuzulidu, Israil
aman-tinqliqta turidu; u xu nami bilən atiliduki

■ 23:4 Əz. 34:11,12 □ 23:5 «Mən Dawut üqün
bir «Həqkəniy Xah»ni ətürüp tikləymən; u padixah
bolup danalıq bilən həküm sürüp, zeminda adalət
wə həqkəniylik yürgüzidu» — Yəhoahəz, Yəhoakim wə
Yəhoakinning əlüxi yəki sürgün boluxi bilən Dawutning jəməti
«kesilgən bir dərəh»ning kətikidək bolidu. Ləkin Huda Məsih
(«Həqkəniy Xah») bilən yənıla bu dərəhni qaytidin kəklitidu.
«Yəx.» 11:1-6ni wə «Zək.» 3:8 wə 6:12ni kərüng. ■ 23:5 Yəx.
4:2; 40:11; Yər. 33:14,15; Dan. 9:24; Luqa 1:32,33

— «Pərwərdigar Həkkaniylikimiz». □ ■

⁷ Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Israillarni Misir zeminidin kütquzup qıkarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» degən kəsəm qaytidin ixlitilməydu, ■

⁸ bəlki xu künlərdə «Israillarni ximaldiki zemindin wə Əzi ularni həydidigən barlıq padixahlıqlardın kütquzup qıkarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqilidu. Andin ular öz yurtida turidu.

Sahta pəyoqəmbərlər toqrisida

⁹ Pəyoqəmbərlər toqruluk: — Mening kənglüm iq-baoqrimda sunuktur; səngəklirimning həmmisi titrəydu; mən məst boləqan adəm, xarab tərripidin yəngilgən adəmgə ohxaymən; bundaq boluxum Pərwərdigar wə Uning pak-mukəddəs səzliri tüpəylidindur; □

¹⁰ qünki zemin bolsa zinahorlarəqə toləqan; ularning yügürüxliri toqra yolda əməs; ularning həkuki həkkaniylik yolida əməs.

□ **23:6 «Uning künliridə Yəhuda kütquzulidu, Israil aman-tinqlikta turidu; u xu nami bilən atiliduki — «Pərwərdigar Həkkaniylikimiz»»** — bu bexarət: (1) Məsihning Hudalık təbiitini; (2) kəlgüsində Yəhuda (ikki kəbilə)ning wə Israil (on kəbilə)ning qaytidin bir bolidioqanlıqini kərsitidu. «Qoxumqə səz»imiznimu kəring. ■ **23:6** Qan. 33:28 ■ **23:7** Yər. 16:14,15 □ **23:9 «bundaq boluxum Pərwərdigar wə Uning pak-mukəddəs səzliri tüpəylidindur»** — kəz aldidiki (təwəndə, 10-40-ayətlərdə eytiləqan) gunahlar, sahtilik wə xundakla həlkning (uning Pərwərdigarning həkikiy səzlrini ularəqə yətküzüxi tüpəylidin) ezini rət kıləqanlıqı Yerəmiyaning kənglini parakəndə wə sunuk kıləqan.

Xunga *Pərwardigarning* ləniti tüpəylidin zemin
 qəşjiraydu; daladiki ot-qəp solixidu; □ ■

11 qünki həm pəyoşəmbər həm kaşin haram
 boldi; hətta Öz öyümdimu ularning rəzil
 qilmixlirini baykidim, — dəydu Pərwardigar. ■

12 — Xunga ularning yoli əzlidirigə qarangoşulukta
 mangidioşan, teyiloşak yollardək bolidu; ular bu
 yollarda putlixip, yikilidu; qünki ular jazalin-
 idioşan yilida Mən ularning bexioşə yamanlıq
 qüşürimən, — dəydu Pərwardigar. □ ■

13 Mən awwal Samariyədiki pəyoşəmbərlərdə
 əhməklikni kərgənəmən; ular Baalning namida
 bexarət berip, həlqim İsrailni azduroşan;

14 birak Yerusalemdeki pəyoşəmbərlərdimu
 yirginlik bir ixni kərdum; ular zinahorluk
 kilidu, yaloşanlıqta mangidu, rəzillik
 kiləşuqilarning kolini küqəytiduki, nətijidə
 həşqəşisi rəzillikidin yanmaydu; ularning
 həmmisi Manga Sodomdək, *Yerusalem*da

□ **23:10 «zemin bolsa zinahorlaroşə toloşan»** — bu «zina-
 horlar»ning kim ikənliki təwəndiki 11-ayəttə ayan qilinidu —
 yəni öz hoşukşini haram yolda ixlitidioşan kaşinlar wə sahta
 pəyoşəmbərlər. Ularning «zinahorluşı» bəlkim həm jismaniy
 jəhəttiki zinahorluk wə Hudaşə wapəsizlik kilip butlaroşə
 qoşunuxnimu kərsitidu. Pələstindiki butpərəslük hərdaim
 buthanidiki «paşixə ayallar» bilən başlıq idi. ■ **23:10** Yər.
 5:7, 8; 9:2 ■ **23:11** Yər. 6:13; 8:10; 14:18 □ **23:12 «ular
 jazalinidioşan yili»** — ibraniy tilida «ularni yoşlixim kerək
 boləşan yili» dəp ipadilinidu. ■ **23:12** Zəb. 35:6; 73:18; Yər.
 13:16

туруwatқанlar Manga Gomorradək boldi. □ ■

15 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar pəyoqəmbərlər toqruluk mundaq dəydu: — Mana, Mən ularni əmən bilən ozuqlandurimən, ularqa ət süyini iqküzimən; qünki Yerusalemdiki pəyoqəmbərlər haramliqning mənəsi bolup, haramliq ularin pütkül zeminəqa tarkilip kətti.■

16 Samawi qoxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Silərgə bexarət beriwatқан pəyoqəmbərlərninğ səzliřigə qulaq salmanglar; ular silərnə bimənilikke yetəkləydu; ularning səzliri Pərwərdigarning aozidin qıkkən əməs, bəlki əz kənglidə təsəwwur qıləan bir kərünüxnə səzləwatidu.

17 Ular Pərwərdigarning səzini kəzigə ilmaydioqanlarəqa: «Silər aman-tinqliqta turisilər» dəydu wə əz kənglininğ jahillikida mangidioqanlarning hərbirigə: «Heqkəndak

□ 23:14 «Yerusalemdiki pəyoqəmbərlərdimə yirginqlik bir ixni kərdum; ular zinahorluk qilidu, yaləanliqta mangidu, rəzillik qiloquqilarning qolini küqəytiduki, nətijidə heqkəysisi rəzillikidin yanmaydu...» —

Samariyədiki pəyoqəmbərlərninğ sahta bexarət («Baalning namida») bərgənliki heqkəndak əjəblinərlik ix əməs; Samariyə (Israil, yəni «ximaliy padixahlik») butpərəs padixahlar astida baldurla Hudaning yolidin qıkkənidi. Birəq Yerusalem (Yəhuda)da Huda əwətkən həkikiy pəyoqəmbərlər kəp boləoqəqa, həkikətnə ularəqa nisbətən helilə obdan bilixi kərək idi. «**ularning həmmisi Manga Sodomdək, Yerusalemda turuwatқанlar Manga Gomorradək boldi**» — oqurmənlərgə məlumki, Sodom wə Gomorra ikki intayin rəzil xəhərlər bolup, Huda ular üstigə ət yaədurup wəyran qiliwətkənidi («Yar.» 19-babni kərünğ). ■ 23:14 Yəx. 1:9 ■ 23:15 Yər. 8:14; 9:15

yamanlik bexinglaroqa qüxməydu» — dəydu.

□ ■

18 Birəq ulardin kaysi birsi Pərwərdigarning kengixidə Uning səz-kalamini bayqap qüxinix wə anglax üqün turojan? Ulardin kim Uning səzini kuləq selip angliəjan?

19 Mana, Pərwərdigardin qıqқан bir boran-qapқun! Uningdin kəhr qıkti; bərhəq, dəhxətlik bir qara kuyun qıqip kəldi; u pirқirap rəzilləarning bexioqa qüxidu. ■

20 Uning kənglidiki niyətlirini ada қilip toluq əməl қiloquə, Pərwərdigarning oəziپی yan-maydu; ahirқi күnlərdə silər buni obdan qüxinip yetisilər.

21 Mən bu pəyoəmbərlərnəi əwətmigənmən, lekin ular həwərnəi jar қilixқа қatriəjan; Mən ularoqa səz қilmidim, lekin ular bexarət bərgən.

■

22 Həlbuki, ular Mening kengiximdə turojan bolsa, Mening həlқimgə səzlimni anglatқuzəjan bolsa, əmdi həlқimni rəzil yolidin wə қilmixlirining rəzillikidin yandurojan bolatti.

23 Mən pəkət bir yərdila turidiojan Hudamu? — dəydu Pərwərdigar, — Mən yirəq-yirəqlərdiki

□ **23:17** «Ular Pərwərdigarning səzini kəzigə ilmaydiojanlaroqa: «Silər aman-tinqliқta turisilər» dəydu wə...»

— bəxқа birhil tərјimisi: «Ular meni kəmsitidiojanlaroqa: «Pərwərdigar mundaқ dəydu: Silər aman-tinqliқta turisilər» dəweridu wə...». ■ **23:17** Yər. 6:14; 8:11; Əz. 13:10; Zək. 10:2

■ **23:19** Yər. 30:23, 24 ■ **23:21** Yər. 14:14

hərjayda turidioğan Huda əməsmu? □

24 Birsı yoxurun jaylarda məküwalsa Mən uni kərəlməmdimən? — dəydu Pərwərdigar; — asman-zemin Mən bilən tolduruloğan əməsmu? — dəydu Pərwərdigar. ■

25 Mən Mening namimda yaloğan bexarətlər beridioğan pəyoğəmbərləning: «Bir qüx kərdüm! Bir qüx kərdüm!» degənlirini anglidim;

26 bundaq pəyoğəmbərlər yaloğan bexarətlərnı beridu, ular əzining kənglidiki ezitku təsəwwurliridin pəyoğəmbərlər boluxiwaloğan. Əmdi ular bundaq ixlarnı qağanoğiqə kəngligə pükidu?

27 Ular hər biri qağanoğiqə əz yekiniğa eytkən qüxliri arkilik (huddi ata-bowilirining Baaloğa qokunup namimni untuğiniğa ohxax) həlkingə namimni untulduruxni pəmləydu?■

28 Qüxni kərgən pəyoğəmbər, qüxni eytip bərsun; Mening səzümni angliğan kixi bu səzümni əstayidillik bilən səzlisun; pahalning buqday bilən selixturoquqilik nemisi bardu? — dəydu Pərwərdigar.

29 — Mening səzüm huddi keydürgüqi bir ot wə taxni qakidioğan bazoğan əməsmu? — dəydu Pərwərdigar.

30 Xunga mana, Mən pəyoğəmbərlərgə qarxidurmən, — dəydu Pərwərdigar, — ularning hər biri əz yekininidin «Mening

□ 23:23 «Mən pəkət bir yərdila turidioğan Hudamu?» — ibraniy tilida «Mən pəkət yekinda turidioğan Hudamu?».

■ 23:24 Zəb. 139:7-12; Am. 9:2, 3 ■ 23:27 Hək. 3:7; 8:33,34

səzlirim»ni oqrilap doramqilik kilidu. ■

³¹ Mana, Mən pəyoqəmbərlərgə qarxidurmən, — dəydu Pərwərdigar, — ular öz tillirini qaynap: «*Pərwərdigar* dəydu...» dəp bexarət beridu.

³² Mana, yaloqan qüxləрни bexarət kilip bularni yətküzüp, yaloqanqiliki wə baxbaxtaklıki bilən Mening həlqimni azduroqanlaroqa qarxidurmən, — dəydu Pərwərdigar; — Mən ularni əwətmigənmən, ularni buyruoqan əməsmən; ular bu həlqkə heqkəndək payda yətküzməydu, — dəydu Pərwərdigar. ■

³³ Əmdi yaki bu həlq, yaki pəyoqəmbər, yaki kahin səndin: «Pərwərdigarning sanga yükligən sözi nemə?» dəp sorisa, sən ularoqa: «Kaysi yük?! Mən silərni Özümdin yirək taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar. □

³⁴ «Pərwərdigarning yükligən sözi» dəydioqan hərəkaysi pəyoqəmbər, kahin yaki həlq bolsa, Mən bu kixini əyidikilər bilən təng jazalaymən.

³⁵ Əmdi silərnin hər biringlar öz yekinidin wə hər biringlar öz qerindixidin muxundək: «Pərwərdigar nemə jawab bərdi?» wə «Pərwərdigar nemə dedi?» dəp sorixinglar

■ **23:30** Qan. 18:20; Yər. 14:14,15 ■ **23:32** Zəf. 3:4 □ **23:33** «**Pərwərdigarning sanga yükligən sözi nemə?... Kaysi yük?!...**» — oqurmənlərgə ayan boliduki, ibraniy tilida «yük» wə «eoqir bexarət» degənlər ohxax bir söz bilənla ipadilididu. Pərwərdigarning jawabi «Silər əzünglar Manga yük!» degən mənədə. Həlqning Yərəmiyadin «Pərwərdigarning (sanga) yükligən sözi» toqruqluq sorixi həjwiye, kinayilik gəp idi — bu sözning tegidə: «Yərəmiya hərdaim bizgə eoqir sözlər, xum həwəni yətküzidü» degən mənə bar idi. Ularning qulaqliri Pərwərdigarning səzigə heq eqilmioqanidi.

kerək.

³⁶ Silər «Pərwərdigarning yükligən sözi» degənni qaytidin aqzınglarğa almaysilər; qünki hərbinglarning öz sözi özigə yük bolidu; qünki silər Hudayimiz, samawi qoxunlarning Sərdari bolğan Pərwərdigar, tirik Hudaning sözlirini burmiliqansilər. □

³⁷ Hərbinglar pəyoqəmbərdin muxundaq: «Pərwərdigar sanga nemə dəp jawab bərdi?» wə «Pərwərdigar nemə dedi?» dəp sorixing kerək.

³⁸ Lekin silər: «Pərwərdigarning yükligən sözi» dəwərgininglar tüpəylidin, mana Pərwərdigar mundaq dəydu: — Qünki silər: «Pərwərdigarning yükligən sözi» dəwerisilər wə Mən silərgə: ««Pərwərdigarning yükligən sözi» demənglər» dəp həwər əwətkənmən,

³⁹ xunga mana, Mən silərnı pütünləy untuymən, Mən silərnı silərgə wə ata-bowiliringlarğa təkdim kılğan xəhər bilən təng yüzümdin yırak taxlaymən; □

⁴⁰ Mən üstünglarğa mənggü rəswaqılıq wə hərgiz untulmaydığan mənggülük xərməndilikni qüxürimən! ■

□ **23:36 «hərbinglarning öz sözi özigə yük bolidu»** — Yərəmiyaning bu degini bizninggə mundaq: «Silərnıng yaloğan sözliringlar, jümlidin sahta pəyoqəmbərlərnıng sözliri silərgə jaza epkelidu; pəyoqəmbərlərnıng yaloğan sözlirini silər yahxi dəp qobul kılıp, xundaqla bir-biringlarğa qaytilap eytisilər; bu yaloğan bexarətlər Hudaning həkikiy «yükligən sözi» əməs, bəlki bexinglarğa Hudaning eqir jazasi bolğan «yük» qüxürıdığan sözdur. □ **23:39 «Mən silərnı pütünləy untuymən»** — yaki «silərnı yırakqa elip ketimən...» ■ **23:40** Yər. 20:11

24

Yahxi ənjürlər, yaman ənjürlər

¹ Babil padixahı Nebokədnəsar Yerusalemdin Yəhoakimning oğlu, Yəhuda padixahı Yəkoniyah, Yəhuda əmir-xahzadiliri, hünərwanlər wə təmürqilərnı əsirgə elip Babilə sürgün kıləndin keyin, Pərwərdigar mənə Öz ibadəthanisi aldidiki ikki sewət ənjürni «mana kər» dəp kərsətkən. ■

² Bir sewəttə dəslepki pixkən ənjürdək intayin yahxi ənjürlər bar idi; ikkinqi sewəttə yegili bolmaydioqan, intayin naqar ənjürlər bar idi.

³ Andin Pərwərdigar mənə: «Nemə kərdüng, Yərəmiya?» — dəp soridi. Mən: «Ənjürlərnı kərdüm; yaxiliri bolsa intayin yaxikən; naqarliri yegili bolmaydioqan, intayin naqar ikən» — dedim.

⁴ Pərwərdigarning səzi mənə kelip mundak deyildi: —

⁵ Israilning Hudasi boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən Yəhudadin sürgün boləqanlarnı, yəni Mening bu yərdin kaldiyələrnıng zeminiə əwətkənlirimni bu yahxi ənjürlərdək yahxi dəp qaraymən;

⁶ Mən ularəqə yahxi bolsun dəp kəzümni ularəqə tikimən wə ularni bu zeminiəqə qayturimən; Mən ularni oqulitip taxlimaymən, bəlki ularni qurimən; ularni yulup taxlimaymən, bəlki tikip əstürimən.

⁷ Mən ularəqə Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidioqan, Meni tonuydioqan bir kəlbni təkdım

kilimən; xuning bilən ular Mening həlkim bolidu, Mən ularning Hudasi bolimən; çünki ular pütün kəlbi bilən yenimoqa kaytidu. ■

⁸ Ləkin naqar ənjürlər, yəni yegili bolmaydığın, intayin naqar ənjürlər qandaq bolğan bolsa, — dəydu Pərwərdigar, — Bərək, Mən Yəhuda padixahı Zədəkiyani, əmir-xahzadilirini və Yerusalemdikilərnin qalğan kismini, bu zəmində qalğanları və Misirdə turuwatqanları xuningə ohxax kilimən; ■

⁹ Mən ularni yər yüzidiki barlıq padixahlıqlarə wəhimə saloquqi bir obyekt boluxqa, külpətkə qüxüxkə tapxurimən; mən ularni həydiwətkən barlıq jaylarda ularni rəswaqilikning obyektini, söz-qəqək, tapa-təninin obyektini və lənət sözlirini boluxqa tapxurimən. □ ■

¹⁰ Mən ularə həm ata-bowiliriə təkdin qılğan zəmindin yökütiloquqə ular arisiə qiliq, kəhətqilik və wabani əwətimən.

25

Söz-kalamni anglimaslik tüpəylidin yətmix yilik qulluqta bolux

■ **24:7** Qan. 30:6; Yər. 30:22; 31:33; 32:38,39; Əz. 11:19; 36:26,27 ■ **24:8** Yər. 29:17 □ **24:9** «**Mən ularni**

yər yüzidiki barlıq padixahlıqlarə wəhimə saloquqi bir obyekt boluxqa, külpətkə qüxüxkə tapxurimən...» — baxqa birhil təjmisini: «Mən ularni həryək-həryəklərə yər yüzidiki barlıq padixahlıqlarə həydilixkə, balayi'apət qüxüxkə tapxurimən....» ■ **24:9** Qan. 28:25,37; 1Pad. 9:7; 2Tar. 7:20; Yər. 15:4; 29:18; 34:17; 42:18

1 Yosiyaning oqli, Yəhuda padixahi Yəhoakimning tetinqi yilida (yəni Babil padixahi Nebokadnəsarning birinqi yilida) Yəhudaning barlik həlki toqruluk Yərəmiyaqa kəlgən səz,

2 Bu səzni Yərəmiya pəyojəmbər Yəhudaning barlik həlki wə Yerusalemda barlik turuwatqanlarqa eytip mundak dedi: —

3 Amonning oqli, Yəhuda padixahi Yosiyaning on üqinqi yilidin baxlap bügünki künqigə, bu yigirmə üq yil Pərwərdigarning səzi manga kelip turqan wə mən tang səhərdə ornumdin turup uni silərgə səzləp kəldim, lekin silər heq kulaq salmidinglar;

4 wə Pərwərdigar silərgə barlik hizmətkarlıri bolqan pəyojəmbərləni əwətip kəlgən; U tang səhərdə ornidin turup ularni əwətip kəlgən; lekin silər kulaq salmay heq anglimidinglar. ■

5 Ular: «Silər hərbinglar yaman yolunglardin wə qilmixliringlarning rəzillikidin towa kılıp yansanglar, Mən Pərwərdigar silərgə wə atabowiliringlarqa kədimdin tartip mənngügigə təkdim kılıqan zeminda turuwerisilər. ■

6 Baxqa ilahlarqa əgixip ularning kullukida bolup qoqunmanglar; Meni qolliringlar yasioqanlar bilən ojezəpləndürmənglar; Mən silərgə heq yamanlık kəltürməymən» — dəp jakarlıqan. □

7 Lekin silər Manga kulaq salmidinglar, Meni

■ 25:4 Yər. 7:13,25; 11:7,8,10; 13:10,11; 16:12; 17:23; 18:12; 19:15; 22:21 ■ 25:5 2Pad. 17:13; Yər. 18:11; 35:15; Yun. 3:8 □ 25:6 «kolliringlar yasioqanlar...» — muxu səzlər yaki yasioqan butlarni yaki yaman qilmixlirini kərsitidu.

qolliringlar yasioqanlar bilən oʻzəpləndürüp
 özünglaroqa ziyan kəltürdünglar, — dəydu
 Pərwərdigar.

⁸ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləqan
 Pərwərdigar mundəq dəydu: — «Silər Mening
 səzliməgə quləq salmiqan boləqəqə,

⁹ mana, Mən ximaldiki həmmə jəmətlərnə
 wə Mening qulumni, yəni Babil padixəhi
 Nebokədnəsarnə qəqirtimən, ularni bu zem-
 inoqə, uningda barlik turuwatqanlaroqə həmdə
 ətrəptiki həmmə əllərgə qərxilixixqə elip ke-
 limən; Mən *muxu zemindikilər wə ətrəptiki
 əllərnə* pütünləy wəyran kilip, ularni tolimu
 wəhimilik kilimən həm ux-ux obyektə, daimlik
 bir harabilik kilimən; ■

¹⁰ Mən ulardə tamaxining sadasini, xad-
 huramlik sadasini, toyi boluwatqan yigit-
 qizining awazini, tügmən texining sadasini
 wə qiraq nurini məhrum kilimən; ■

¹¹ bu pütkül zemin wəyranə wə dəhxət saloquqi
 obyekt bolidu, wə bu əllər Babil padixəhining
 yətmix yil kullukida bolidu. □

¹² Wə xundəq boliduki, yətmix yil toxqanda,
 mən Babil padixəhining wə uning elining
 bexioqə, xundəqlə Kaldiylərnəning zemini üstigə
 əz kəbihlikini quxürüp, uni mənggügə harabilik
 kilimən. ■

¹³ Xuning bilən Mən xu zemin üstigə Mən uni

■ 25:9 Yər. 19:8 ■ 25:10 Yəx. 24:7; Yər. 7:34; 16:9; Əz. 26:13

□ 25:11 «**bu əllər...**» — Yəhuda wə uning ətrəpidiki barlik
 əllərnə kərsitidu (9-ayətnə kərüng). «Babil padixəhining yətmix
 yil kullukida bolux» toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərüng.

■ 25:12 2Tar. 36:22; Əzra 1:1; Yər. 29:10; Dan. 9:2

əyibliyə barlik sөzlirimni, jümlidin bu kitabta yezilöanlarni, yəni Yerəmiyaning barlik əllərnə əyibliyə bexarətlirini qüxürimən.

¹⁴ Qünki kəp əllər həm uluö padixahlar *bu padixah həm köwmlirinimu* kü kılıdu; Mən ularning kılıöan ixliri wə kölliri yasılıöanliri boyiqə ularni jazalaymən. □ ■

Həm Yəhuda həm əllərnəng Hudaning özəzipigə uqrixə toşruluk bir alamət kərünüx

¹⁵ Qünki Israilning Hudasi Pərwərdigar manga *alamət kərünüxtə* mundak dedi: — Mening kölumdiki özəzipimğə tolöan kədəhni elip, Mən seni əwətkən barlik əllərgə iqküzgün; □ ■

¹⁶ ular iqıdu, uyan-buyan iröanglaydu wə Mən ular arisılıöa əwətkən kılıq tüpəylidin sarang bolıdu.

¹⁷ Xunga mən bu kədəhni Pərwərdigarning kölidin aldim wə Pərwərdigar meni əwətkən barlik əllərgə iqküzdüm,

¹⁸ — yəni Yerusalemöa, Yəhudaning xəhərlirigə, uning padixahlirılıöa wə əmir-xahzadilirigə, yəni ularni bügünki kündikidək

□ **25:14 «bu padixah həm köwmlirinimu»** — ıbraniy tilida «ularnimu» deyilıdu. Bizningə bu «Babil padixahı həm köwmliri»ni kərsitıdu. ■ **25:14** Yər. 27:7 □ **25:15 «Mening kölumdiki özəzipimğə tolöan kədəhni elip, Mən seni əwətkən barlik əllərgə iqküzgün»** — bu sөzlərnə Huda Yerəmiyaöa alamət kərünüxtə eytkən, dəp qaraymız. ■ **25:15** Yər. 13:12

bir harabə, wəhımə, ux-ux obyektı boluxqa həm lənət səzliri boluxqa kədəhni iqküzdüm; □

19 Misir padixaḥi Pirəwngə, hizmətkarlıriqə, əmir-xaḥzadiliriqə həm həlkiqə iqküzdüm; ■

20 barlık xaloqut əllər, uz zeminidiki barlık padixaḥlar, Filistiylərnıng zeminidiki barlık padixaḥlar, Axkelondikilər, Gazadikilər, Əkrondikilərgə wə Axdodning qaldıqliriqə iqküzdüm; □ ■

21 Edəmdikilər, Moabdikilər wə Ammoniylar, ■

22 Turning barlık padixaḥlıri həm Zidonning barlık padixaḥlıri, dengiz boyidiki barlık padixaḥlar, □ ■

23 Dedandikilər, Temadikilər, Buzdikilər wə qekə qaqlirini qüxürüwətkən əllər, ■

24 Ərəbiyədiki barlık padixaḥlar wə qəl-bayawanda turuwatqan xaloqut əllərnıng barlık padixaḥlıri, ■

25 Zimridiki barlık padixaḥlar, Elamdiki barlık padixaḥlar, Medialıqlarning barlık padixaḥlıri, ■

26 ximaldiki barlık padixaḥlarəqə, yiraktiki bolsun, yeqındiki bolsun, bir-birləp iqküzdüm;

□ **25:18 «bügünki kündikidək»** — bu ibarə bəlkim bexarət əməlgə axuruloqandin keyin qoxuloqan; bolmisa, baxqa bir mənə: «bügünki künidimu bu ixlar bolıqili turdi» boluxı mumkin. ■ **25:19** Yər. 46 □ **25:20 «barlık xaloqut əllər»** — bəlkim Misirda turoqan, Misirliklar bilən «arilixip kətkən» baxqa millətlərnı kərsitidu. ■ **25:20** Yər. 47:4-7

■ **25:21** Yər. 48; 49:1-22 □ **25:22 «dengiz boyidiki barlık padixaḥlar»** — bəlkim Tur wə Zidon bilən munasiwətlik bolıqan, ularəqə beqinoqan «ottura dengiz» boyidiki padixaḥlarnı kərsitidu. ■ **25:22** Yər. 47:4 ■ **25:23** Yər. 9:25; 49:8 ■ **25:24**

Yər. 49:31 ■ **25:25** Yər. 49:34

jahandiki barlik padixahliklaroqa iqküzdü; ularning arkidin Xexakning padixahimu *kədəhni* iqudu. □

²⁷ Andin sən ularoqa: «Israilning Hudasi, samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Iqinglar, məst bolunglar, kusunglar, Mən aranglaroqa əwətkən kiliq tūpəylidin yikilip kaytidin dəs turmanglar» — degin.

²⁸ Wə xundak boliduki, ular qolungdin elip iqixni rət qilsa, sən ularoqa: «Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər qokum iqisilər!» — degin.

²⁹ Qünki mana, Mən Əz namim bilən ataloqan xəhər üstigə apət qūxürgili turoqan yərdə, silər jazalanmay qalamsilər? Silər jazalanmay qalmaysilər; qünki Mən yər yuzidə barlik turuwatqanlarning üstigə qiliqni qūxūxkə qakirimən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar. ■

³⁰ Əmdi sən *Yərəmiya*, ularoqa muxu bexarətning səzlrining həmmisini jakarliqin:

□ **25:26 «Xexakning padixahi»** — Babilning padixahini kərsitidu. Ibraniy tili eliphəsidə «Babil» (Babilon) degən səz, «Xexak» degən səzning «tətür»isi; yəni, ibraniy tilida 2-hərp «b»ni hərpləni ahiridin sanioqanda, 2-hərp («x») bilən almax-turoqili bolidu. Barlik baxqa hərpləni «tətür»isi bilən ohxax yolda almaxturoqili bolidu. Nemixka Babil (Babilon)ni kərsitix üqün muxu «xifirlik» yol ixlitilidu? Xūbhışizki, xu künlərdə xu dəwərdiki əng küqlük məmlikətning «zawalqoqa yuzlinixi»ni kərsitix üqün bəzidə muxundak «daritma gəp»ni ixlitix qolaylik idi. ■ **25:29** 1Pet. 4:17

Pərwərdigar yukiridin xirdək hərkirəydu,
 Öz muqəddəs turaloşusidin U awazini
 koyuwetidu;

U Əzi turuwatқан jayi üstigə hərkirəydu;
 U üzüm qəyligüqilər towliqandək yər yüzidə
 barlıq turuwatқанlarni əyibləp towlaydu.■

³¹ Sadasi yər yüzining qətlirigiqə yetidu;
 Qünki Pərwərdigarning barlıq əllər bilən
 dəwasi bar;

U ət igilirining həmmisi üstigə həküm qikiridu;
 Rəzillərnə bolsa, ularni kiliqқа tapxuridu;
 — Pərwərdigar xundak dəydu.

³² Samawi koxunlarning Sərdari boləan
 Pərwərdigar mundak dəydu: —

Mana, balayi'apət əldin əlgə həmmisi üstigə
 qikip tarkilidu;

Yər yüzining qət-qətliridin dəhxətlik buran-
 qapқun qikidu.

³³ Pərwərdigar əltürgənlər yərning bir qetidin
 yənə bir qetigiqə yatidu; ularəya matəm
 tutulmaydu, ular bir yərgə yiqilmaydu,
 heq kəməlməydu; ular yər yüzidə tezəktək
 yatidu.□ ■

³⁴ I bakқuқilar, zarlanglar, nalə kətürənglar!
 Topa-qang iqidə eqininglar, i pada yetəkqiliri!
 Qünki kiroқin қilinix күnliringlar yetip kəldi,
 Mən silərnə tarkitiwetimən;

■ 25:30 Yo. 3:16; Am. 1:2 □ 25:33 «Pərwərdigar
 əltürgənlər yərning bir qetidin yənə bir qetigiqə yatidu...»
 — demisəkmə, bu bexarət Babil imperiyəsinə Pars imperiyəsi
 tərpidin bitqit қilinixidin ahirқi zamanəya atlap, xü күnlərdiki
 wəқələrnə kərsitidu. ■ 25:33 Yər. 16:4

Silər ərülgən esil qinidək parqə-parqə qekilisilər. □ ■

³⁵ Pada bakkuqilirining baxpanahi,
Pada yetəkqilirining қақar yoli yoқar ketidu.

³⁶ Bakkuqilarning azabliқ pəryadi,
Pada yetəkqilirining zarlaxliri anglinidu;
Qünki Pərwərdigar ularning yaylaqlirini
wəyran қilay dəwatidu;

³⁷ Pərwərdigarning dəhxətlik oғəziپی түpəylidin,
Tinqliқ қotanliri harabə bolidu.

³⁸ Pərwərdigar Əz uwisini taxlap қikқан
xirdəktur;

Əzgüqining wəhxiyliki түpəylidin,
Wə *Pərwərdigarning* dəhxətlik oғəziپی
tүpəylidin,

Ularning zemini wəyranə bolmay қalmaydu. □

26

Yərəmiya «sahta pəyoғəmbər» dəp xikayət қilininidu

¹ Yəhuda padixahi Yosiyaning oғli Yəhoakim
təhtkə olturoғan məzgilning bexida xu səz
Pərwərdigardin kelip mundaқ deyildi: —

² Pərwərdigar mundaқ dəydu: — Sən
Pərwərdigarning oғyining hōylisida turup
ibadət қilix üqün Pərwərdigarning oғyigə kirgən

□ **25:34** «**I bakkuqilar,...** **i pada yetəkqiliri!...**» —
demisəkmu, «bakkuqilar» wə «pada yetəkqiliri» muxu ayəttə
əllərninğ hərəhil yetəkqilirini kərsitidu. ■ **25:34** Yəx. 65:12;
Yər. 4:8; 6:26; 9:16; 12:3; 13:14,24; 18:17 □ **25:38** «**əzgüqining**
wəhxiyliki» — yaki «əzgüqining қiliqi».

Yəhudaning barlik xəhərliridikilərgə Mən sanga buyruoqan hərbi səzləni jakarlioqin; əynən eytkin! □

³ Ular bəlkim anglap koyar, hər biri öz rəzil yolidin yanar; xundak kilsa, Mən kilmixlirining rəzilliki tüpəylidin bexioqa külpət quxürməkqi boləqan niyitimdin yanimən. ■

⁴ Sən ularəqə mundak degin: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga kulak salmay, Mən silərnin aldinglarəqə koyəqan Təwrat-qanunumda mangmisanglar,

⁵ Mən tang səhərdə ornumdin turup əwətkən hizmətkarlırim boləqan pəyoqəmbərlərnin səzlini anglimisanglar (silər ularəqə heq kulak salmay kəlgənsilər!), ■

⁶ undaqta, Mən Xiloəni qandak kiləqan bolsam, əmdi bu əynimu xuningəqə ohxax kilimən, bu xəhərnəni yər yüzidiki barlik əllərgə lənət səzi

□ **26:2 «Sən Pərwərdigarning əyining həylisida turup ... Yəhudaning barlik xəhərliridikilərgə Mən sanga buyruoqan hərbi səzləni jakarlioqin; əynən eytkin! »** — 26-babtiki hatirilər wə bexarət bəlkim 7-babtimu hatiriləngən, ibadəthana iqidə boləqan wəxəning təkrarlinixi boluxi mumkin. 3-6-ayətlər Yerəmiyaning xu qaoqda ibadəthanida bərgən bexaritinəni yəküni. Muxu yərdiki təkrarlinixning məxsiti bolsa, həlkning bexarətkə boləqan inkasini təkitləx üqündur. ■ **26:3** Yər. 18:8 ■ **26:5** Yər. 7:13,25; 11:7; 25:3

qilimən». □ ■

⁷ Xuning bilən kaşınlar, pəyoqəmbərlər wə barlıq həlk Yerəmiyaning bu səzlirini Pərwərdigarning öyidə jakarlıoanlığını anglidi.

⁸ Xundak boldiki, Yerəmiya barlıq həlkə Pərwərdigar uningə tapılıoan bu səzləning həmmisini eytip bərgəndin keyin, kaşınlar wə pəyoqəmbərlər wə barlıq həlk uni tutuwelip: «Sən qoqum ölüxüing kerək!

⁹ Sən nemixka Pərwərdigarning namida bexarət berip: «Bu öy Xilohdək bolidu, bu xəhər harabə, adənzatsiz bolidu!» — deding?» — dedi.

Xuning bilən Pərwərdigarning öyidiki barlıq həlk Yerəmiyaəda doq qilip uni oriwelixti.

¹⁰ Yəhuda əmirliri bu ixlarni anglidi; ular padixahlıq ordisidin qikiş Pərwərdigarning öyigə kirdi, Pərwərdigarning öyidiki «Yengi dərwaşa»da sotka olturdi.

¹¹ Kaşınlar wə pəyoqəmbərlər əmirlərgə wə həlkə səzləp: «Bu adəm ölümgə layik, qünki silər öz kulaklıringlar bilən angliəandək u muxu xəhərni əyibləp bexarət bərdi» — dedi.

¹² Andin Yerəmiya barlıq əmirlərgə wə barlıq həlkə səzləp mundak dedi: — «Pərwərdigar meni bu əyni əyibləp, bu xəhərni əyibləp, silər

□ **26:6 «Mən Xilohni kandaq kiloan bolsam, əmdi bu əynimu xuningə ohxax qilimən»** — Pərwərdigarning ibadət qədri əsli «Xiloh» degən xəhərdə tikilgən. Israiling Hudəəa boləan wapasizliki tüpəylidin u wəyran kilinip, Hudaning «əhdə sanduqi» düxmən tərpidin u yərdin bulap ketilixi bilən Xiloh «Hudaning xan-xəripi uningdin yoqap kətkən jay» dəp ataloan («1Sam.» 4-babni kərüing). ■ **26:6** 1Sam. 4:12; Zəb. 78:60; Yər. 7:12,14

angliqan bu barlik sözlər bilən bexarət berixkə əwətkən.

¹³ Həzir yolliringlarni wə kilmixinglarni tüzitinglar, Pərwərdigar Hudayinglarning awazini anglanglar! Xundak bolqanda, Pərwərdigar silərgə jakarliqan külpəttin yanidu. ■

¹⁴ Ləkin mən bolsam, mana, kolliringlardimən; manganə kəzünglərgə nemə yahxi wə durus kərülsə xundak qilinglar;

¹⁵ pəkət xuni bilip qoyunglarki, meni öltürüwətsənglər gunahsız qanning jazasini əz bexinglarqə, bu xəhərgə wə uningda turuwatqanlarning bexiqə qüxürisilər; qünki deginim hək, Pərwərdigar həkikətən bu sözləning həmmisini kulakliringlarqə deyixkə meni əwətkən».

¹⁶ Əmirlər wə barlik həlk kahinlarqə wə pəyoəmbərlərgə: «Bu adəm ölümgə layik əməs; qünki u Pərwərdigar Hudayimizning namida bizgə sözlidi» — dedi.

¹⁷ Andin zemindiki bəzi aqsakallar ornidin turup həlk kengixigə mundak dedi: —

¹⁸ «Morəxətlik Mikah, Yəhuda padixahı Həzəkiyaning künliridə barlik Yəhuda həlkiqə bexarət berip: —

«Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: —

Zion teqi etizdək aqdurulidu,
Yerusalem dəng-təpilər bolup qalidu,
«Əy jaylaxqan taq» bolsa,

Ormanliqning otturisdiki yukiri jaylarla bolidu, halas» — degənidi. □ ■

19 Yəhuda padixahi Həzəkiya wə barliq Yəhuda həlki Mikahni əlümgə məhkum kilənmu? Həzəkiya Pərwərdigardin qorkup, Pərwərdigardin ətüngən əməsmu? Wə Pərwərdigar ularəqa kilməqci bolup jakarliəqan külpəttin yanəqan əməsmu? Biz *bu yoldin yanmisak* öz jenimiz üstigə zor bir külpətni qüxürgən bolmamdimiz?».

20 (Pərwərdigarning namida Yərəmiyaning barliq degənliridək bu xəhərnə wə bu zeminni əyibləp bexarət bərgən, Kiriət-Yearimlik Xəmayaning oqli Uriya isimlik yənə bir adəm bar idi.

21 Padixah Yəhoakim wə barliq palwanliri, barliq əmiriliri uning səzlrini angliəqanda, padixah uni əltürüxkə intilgən; lekin Uriya buni angliəqanda qorkup, Misiroqa kaqti.

□ **26:18 «Morəxətlik Mikah»** — Mikah pəyoqəmbərnəning yurti «Morəxət» idi («Mik.» 1:1). «**«Öy jaylaxqan taəq» bolsa, ..**» — Mikah «mukəddəs əy» yaki «ibadəthana» deməydu — ularning gunəhliri tüpəylidin u pəkət addiy bir «əy» bolup qaləqan. Bu bexarət Həzəkiya padixahni bəlkim qongkur təsirləndürgən. 100 yildin keyin bu aqsakallar bexarətnəng Həzəkiyaəqa boləqan təsirini tiləqa elip, padixahi Yəhoakimoqa təsir yətküzməqci bolup, bexarətni nəkil kəltüridu. «**«Öy jaylaxqan taəq» bolsa, ormanliqning otturisdiki yukiri jaylarla bolidu**» — «Mik.» 3:12. «Yukiri jaylar» degini kinayilik, həjwiyy gəptur. Qünki Yəhudadikilər hərdaim «yukiri jaylar»da buthanilarni selip xu yərlərdə butlarəqa qəkunəqan. Lekin xu qəqlarda Yerusalem butqa qəkunəqan jaydək «haram» bolup qalidu, həmdə ormanliqning kixilərnəng kəzigə əzpaz qəliqidioqan bir qismidin ibarət bolidu, halas! ■ **26:18** Mik. 1:1; 3:12

22 Ləkin Yəhoakim qaparmənlərni, yəni Akborning ooqli Əlnatan wə baxkılarni Misiroğa əwətkən;

23 ular Uriyani Misirdin elip qıqıp padixah Yəhoakimning aldioğa aparoğan; u uni kiliqlap, jəsitini pukralarning gərlükigə taxliwətkən.) □

24 — Həlbuki, xu qaoğda Xafanning ooqli Ahikam ularning Yerəmiyani əlümgə məhkum kılıp həlkning kəlioğa tapxurmaslıki üqün, uni kollidi.

27

Yerəmiya həlkni Babiloğa təslim boluxğa dəwət kılıdu

1 Yəhuda padixahi Yosiyaning ooqli Zədəkiyaning təhtkə olturoğan dəsləpki məzgilidə, xu səz Yerəmiyağa Pərwərdigardin kelip mundaq deyildi: —□

2 Pərwərdigar manga mundaq dedi: — Asarətlər wə boyunturuqlarni yasap öz boynungoğa sal; ■

□ 26:23 «**ular Uriyani Misirdin elip qıqıp padixah Yəhoakimning aldioğa aparoğan; u uni kiliqlap, jəsitini pukralarning gərlükigə taxliwətkən**» — bu wəqə bəlkim Yerəmiyaning səzliridin keyin yüz bərgən. Ləkin uning təpsilatlırini muxu yərdə (20-23-ayəttiki tirnaq iqiğə) kirgüzüxtiki məxsət, Yerəmiya uqrioğan həwp-hətərnı kərünərlik kılıp kərsitixtin ibarət. □ 27:1 «**Yəhuda padixahi Yosiyaning ooqli Zədəkiya...**» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu ayəttə «Zədəkiya»ning ornida «Yəhoakim» deyilidu. Xühşisizki, «Zədəkiya» toqridur (3-ayətni kərüng). Bu bəbtiki wəqələr bəlkim Zədəkiyaning tətinqi yilida yüz bərgən.

■ 27:2 Yər. 28:10

³ bu boyunturuklarni Edomning padixahioqa, Moabning padixahioqa, Ammoniylarning padixahioqa, Turning padixahioqa wə Zidonning padixahioqa Yerusalemoqa, Yəhuda padixahining aldioqa kəlgən ularning öz əlqilirining qoli arkilik əwətkin; □

⁴ hər birini öz hojayinlirioqa xundak bir həwəрни yətküzüxkə buyruoqin: — Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Öz hojayinliringlarəqa mundak dənglar: —

⁵ Mən zemin wə zemin yüzidə turuwatqan adəmlər wə haywanlarni zor qudritim wə sozuləqan bilikim bilən yaratqanmən; wə kim kəzümgə layik kərünsə, bularni xularəqa təqdim qilimən. ■

⁶ Həzir Mən bu zeminlarning həmmisini Babil padixahi, Mening qulum boləqan Nebəqadnəsarning qolioqa tapxurdum; hətta daladiki haywanlarnimu uning qulluqida boluxkə təqdim qildim. ■

⁷ Barlik əllər uning, oqlining həm nəwrisining qulluqida bolidu; andin öz zeminining waqti-saiti toxkanda, kəp əllər wə uluoq padixahlar

□ 27:3 «**bu boyunturuklarni Edom..., Moab.. , Ammoniylar., Turning padixahioqa wə Zidonning padixahioqa Yerusalemoqa, Yəhuda padixahining aldioqa kəlgən ularning öz əlqilirining qoli arkilik əwətkin**» — tarihtin ispat barki, bu əlqilərnin Yerusalemoqa kelixniki məqsiti Zədəkiyani Edom, Moab, Ammon, Tur wə Zidon padixahlrining Babil imperiyəsigə kətürməkqi boləqan isyanəqa ittipakdax qilixtin ibarət. ■ 27:5 Dan. 4:14,22 ■ 27:6 Yər. 25:9

unimu kulluqqa salidu.

⁸ Xundak boliduki, qaysi əl yaki padixahlıq Babil padixahi Nebokadnəsarning kulluqida boluxni, yəni boynini Babil padixahining boyunturuki astioqa koyuxni rət kilsa, Mən xu əlni Nebokadnəsarning qoli arkilik yokatkuzoquqə kiliq, kəhətqilik wə waba bilən jazalaymən, — dəydu Pərwərdigar.

⁹ — Silər bolsanglar, «Babil padixahining kulluqida heq bolmaysilər» degən pəyoqəmbərliringlaroqa, palqiliringlaroqa, qüx kərgüqiliringlaroqa, rəm aqquqiliringlaroqa yaki jadugərliringlaroqa kulak salmanglar; □

¹⁰ qünki ular silərgə yaloqanqilik kilip bexarət beridu; *gəplirigə kirsənglar*, silərnı öz yurtunglardın sürgün kilidu; qünki Əzüm silərnı yurtunglardın həydəymən, silər nabut bolisilər.

¹¹ Ləkin qaysi əl boynini Babil padixahining boyunturuki astioqa koyup kulluqioqa kirsə, xu əlnı öz yurtida turəuzimən, ular uningda terikqilik kilip yaxaydu.

¹² — Mən Yəhuda padixahi Zədəkiyaqimı xu səzlər boyiqə mundak dedim: «Boynunglarnı Babil padixahining boyunturuki astioqa koyup uning wə uning həlqining kulluqida bolsanglar, həyat qalisilər.

¹³ Əmdi nemixka Pərwərdigarning Babil padixahining kulluqioqa boysunmioqan hərqaysi əllər toqrisida deginidək, sən wə həlqing kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlməkqi bolisilər?

¹⁴ Pəyoqəmbərlərnıng: «Babilning kulluqida

□ **27:9 «qüx kərgüqiliringlar»** — yaki «qüx ərügüqiliringlar».

bolmaysilər» degən sөzlidirigə kulan salmanglar; qunki ular silergə yaloqanqilikdin bexarət kilidu.

15 Mən ularni əwətkən əməs, — dəydu Pərwərdigar, — lekin ular Mening namimda yaloqandin bexarət beridu; bu sөzlərnin aqiwiti xuki, Mən silərnə yurtunglardin həydiwetimən, xuningdək nabut bolisilər; silər wə silergə bexarət bərgən pəyoqəmbərlər nabut bolisilər».

16 Andin Mən kaqinlarqə wə bu barlik həlkəə mundak dedim: — Pərwərdigar mundak dəydu: — Silergə bexarət beridioqan pəyoqəmbərlərnin: «Mana, Pərwərdigarning əyidiki kimmətlik kaqa-kuqilar pat arida Babilin kayturulidu» degən sөzlidirigə kulan salmanglar; qunki ular silergə yaloqanqilikdin bexarət kilidu. ■

17 Ularqə kulan salmanglar; Babil padixahinin kulluqida bolsanglar, hayat qalisilər; bu xəhər nemixka wəyran bolsun?

18 Əgər bular həkikətən pəyoqəmbərlər bolsa həm Pərwərdigarning səzi ularda bolsa, ular hazır Pərwərdigarning əyidə, Yəhuda padixahinin ordisida wə Yerusalemnin əyidə qaloqan kimmətlik kaqa-kuqilar Babilqə elip ketilmisun dəp samawi koxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigarqə dua-tilawət kilsun!

19 Qunki samawi koxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar ikki *mis* tüwrük, *mis* «dengiz», das qarwiliri wə bu xəhərdə qaloqan *kimmətlik*

қақа-қуқилар тоғрулуқ мундақ дэyду: — □

²⁰ (bularni bolsa Babil padixahi Nebokadnesar Yəhoakimning oqli Yəhuda padixahi Yəkoniyahni Yəhudadiki wə Yerusalemdiki barliq esilzad-əmirler bilən təng Yerusalemdin Babiloqa sürgün qiloqanda u elip kətmigənidi) ■

²¹ Bərħək, Israilning Hudasi Pərwərdigarning öyidə, Yəhuda padixahining ordisida wə Yerusalemda qaloqan *qimmətlik* қақа-қуқилар тоғрулуқ samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar mundaq dəydu: —

²² ularmu Babiloqa elip ketilidu; ular Mən ulardin qaytidin həwər alidoqan küngiqə xu yərdə turidu, — dəydu Pərwərdigar: — xu waqit kəlgəndə, Mən ularni elip bu yərgə qayturup berimən. □ ■

28

Sahta pəyoqəmbərning Yərəmiyoqa qarxi qiqixi

¹ Xu yilda, Yəhuda padixahi Zəkəriya təhtkə olturoqan dəsləpki məzgildə, yəni tətinqi yili, bəxinqi ayda, Azzurning oqli, Gibeon xəhridiki

□ **27:19 «mis dengiz»** — ibadəthanida kaħinlar yuyunidoqan, mistin yasaloqan qong bir kəlqək das. «Das ħarwiliri» (yaki «das təglikliri») «dengiz»din kiqikrək boloqan daslarni yetkəxkə ixlitidoqan qaqliq təgliktur. «1Pad.» 7-babni kəring. ■ **27:20** 2Pad. 24:14,15 □ **27:22 «Mən ulardin qaytidin həwər alidoqan küni»** — ibraniy tilida «Mən ularni yoqlayidoqan küni». ■ **27:22** 2Pad. 25:13; 2Tar. 36:18,22; Yər. 29:10

Ḥananiya pəyoqəmbər, kahinlar wə barliq halayik aldida Pərwərdigarning öyidə manga: —

² Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — «Mən Babil padixahining boyunturukini sunduriwəttim! □

³ Babil padixahi Nebokədnəsar muxu yərdin epkətkən, Babiləja aparəjan, Pərwərdigarning öyidiki qaqa-kuqilarning həmmisini bolsa, ikki yil ətməyla Mən muxu yərgə qayturup epkelimən; ■

⁴ wə Mən Yəhuda padixahi, Yəhoakimning oqli Yəkoniyahni Yəhudadin Babiləja sürgün kilinoqanlarning həmmisi bilən tənq muxu yərgə qayturup berimən, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən Babil padixahining boyunturukini sundiriwetimən!» — dedi.

⁵ Andin Yerəmiya pəyoqəmbər kahinlar wə Pərwərdigarning öyidə turoqan barliq halayik aldida Ḥananiya pəyoqəmbərgə səz qildi.

⁶ Yerəmiya pəyoqəmbər mundaq dedi: «Amin! Pərwərdigar xundaq kilsun! Pərwərdigar sening bexarət bərgən səzliringni əməlgə axursunki, U Əzining öyidiki qaqa-kuqilar wə Yəhudadin Babiləja sürgün kilinoqanlarning həmmisini muxu yərgə qaytursun!

⁷ Ləkin əz kulikinqəja wə barliq həlkning kulikəja selip qoyulidəjan mening bu səzümni

□ **28:2 «Mən Babil padixahining boyunturukini sunduriwəttim!»** — xübhəsizki, bu sahta pəyoqəmbərnin səzi Yerəmiya 27-babta «Nebokədnəsarning buyunturukini qəbul kilixinglar kerək» wə «Pərwərdigarning öyidə qəloqan qaqa-kuqilarmu epketilidu» dəgən bexarətni inkar kilixtin ibarət. ■ **28:3** Yər. 27:16

angla!

⁸ — Mening wə seningdin burun, kədimdin tartip boləjan pəyoqəmbərlərmu nuroqun padixahliklar wə uluq dələtlər toqruluk, urux, apət wə wabalar toqruluk bexarət berip kəlgən; ⁹ tinqlik-awatlik toqruluk bexarət bərgən pəyoqəmbər bolsa, xu pəyoqəmbərnin səzi əməlgə axuruloqanda, u həkikətən Pərwərdigar əwətkən pəyoqəmbər dəp tonuloqandur!».

¹⁰ Andin Hənananiya pəyoqəmbər Yerəmiya pəyoqəmbərnin boynidiki boyunturukni elip uni sunduriwətti. □

¹¹ Hənananiya həlkə aldida səz kəlip: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən xuningə oħxax, ikki yil ətməyla Babil padixahi Nebokadnəsarning boyunturukni barlik əllərnin boynidin elip sunduriwetimən!» — dedi.

Xuning bilən Yerəmiya pəyoqəmbər qikip kətti.

¹² Hənananiya pəyoqəmbər Yerəmiya pəyoqəmbərnin boynidiki boyunturukni elip uni sunduriwətkəndin bir'az keyin, Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaqə kelip mundak deyildi: —

¹³ Barəin, Hənananiyaqə mundak degin: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Sən yaqəqtin yasaloqan boyunturukni sunduroqining bilən, lekin uning ornioqə təmürdin boləjan boyunturukni selip koydung!

¹⁴ Qünki samawi koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mən xuningə bu

□ **28:10** «Yerəmiya pəyoqəmbərnin boynidiki boyunturuk» — 27:2ni kəring.

barlik əllərninğ boynioğa təmürdin yasaloğan boyunturukni salimənki, ular Babil padixahi Nebokadnəsarning kullukida bolidu; bərheq, ular uning kullukida bolidu; Mən uningöğa hətta daladiki haywanlarnimu təkdim kilöjanmən».■

¹⁵ Andin Yərəmiya pəyoqəmbər Hananiya pəyoqəmbərgə: «Kulak sal, Hananiya! Pərwərdigar seni əwətkən əməs! Sən bu həlkni yaloğanqilikğa ixəndürgənsən!

¹⁶ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: Mana, Mən seni yər yüzidin əwətiwetimən! Sən dəl muxu yilda əlisən, qünki sən adəmlərnə Pərwərdigaröğa asiylik kilixğa dəwət kilöjənsən».□ ■

¹⁷ Hananiya pəyoqəmbər dəl xu yili yəttinqi ayda əldi.

29

Yərəmiya sürgün kilinöjanlaröğa yazoğan hət

¹ Yərəmiyaning Yerusalemdin sürgün bolöjanlar arisidiki hayat qaloğan aqsakallaröğa, kahinlaröğa, pəyoqəmbərlərgə wə Nebokadnəsar əsir kilip Babilöğa elip kətkən barlik həlkkə Yerusalemdin yollioğan heti: —

² (hət padixah Yəkoniyah, hanix, wəzirler, Yəhuda wə Yerusalemdiki xahzadə-əmirlər wə hünərwənlər Yerusalemdin kətkəndin keyin, ■

■ **28:14** Yər. 27:6 □ **28:16** «seni yər yüzidin əwətiwetimən»

— Huda bu sahta pəyoqəmbərnə əslidə «əwətkən əməs» lekin hazır U uni «ələmgə əwətidu»! ■ **28:16** Qan. 13:6; Yər. 29:32

■ **29:2** 2Pad. 24:12

³ Xafanning oqli Əlasahning wə Hilkıyaning oqli Gəməriyaning kəli bilən yollanoqan — Yəhuda padixahı Zədəkiya bu kixilərnı Babil padixahı Nebokədnəsarning aldiqə yollıqan). Yollıqan hət mundak: —

⁴ Samawi koxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi Yerusalemdin Babiləqə sürgüngə əwətkənlərnıng həmmisigə mundak dəydu: —

⁵ Əylərnı kuruqlar, ularda turuqlar; baqlarnı bərpa kilinglar, ularning mewisini yənglar;

⁶ əylininglar, oqul-kizlik bolunglar; oqulliringlar üqün kizlarnı elip beringlar, kizliringlarnı ərlərgə yatlik kilinglar; ularmu oqul-kizlik bolsun; xu yərdə kəpiyinglarki, aziyip kətmənglar; □

⁷ Mən silərnı sürgüngə əwətkən xəhərnıng tinq-awatlikini izdənglar, uning üqün Pərwərdigarəqə dua kilinglar; qünki uning tinq-awatliki bolsa, silərmu tinq-awat bolisilər.

⁸ Qünki samawi koxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Aranglardiki pəyoqəmbərlər wə silərnıng palqiliringlar silərnı aldap koymisun; silər ularəqə kərgüzgən qüxlərgə kulak salmanglar; □ ■

⁹ qünki ular Mening namimda yaloqandin

□ **29:6** «**oqul-kizlik bolunglar**» — ibraniy tilida «oqul-kizlarnı tuqdurunglar». □ **29:8** «**silər ularəqə**

kərgüzgən qüxlərgə kulak salmanglar» — helkning palqilarəqə «Biz toqluluk bir qux kərup bərsingiz» degən təlipi intayin kükilik, xu qəqdiki həlk həkikətən xu dərijidə nadanlixip kətkən bolsa kərək. ■ **29:8** Yər. 14:14; 23:31; 27:15

bexarət beridu; Mən ularni əwətkən əməsmən, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁰ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Babiloqa bekitilgən yətmix yil toxqanda, Mən silərnin yeninglaroqa kelip silərgə iltipat kərsitimənki, silərnəni muxu yurtqa qayturuxum bilən silərgə qiloqan xapaətlik wədəmni ada qilimən; □ ■

¹¹ Qünki Əzümning silər toqruluk pılanlirimni, apət elip kelidioqan əməs, tinq-awatlik elip kelidioqan, ahirda silərgə ümidwar keləqəkni ata qilidioqan pılanlirimni obdan bilimən, — dəydu Pərwərdigar.

¹² Xuning bilən ilər Manga nida qilip, yenimoqa kelip Manga dua qilisilər wə Mən silərnəni anglaymən. ■

¹³ Silər Meni izdəysilər wə Meni tapisilər, qünki silər pütün qəlbinger bilən Manga intilidioqan bolisilər. □

¹⁴ Mən Əzümni silərgə tapquzimən, — dəydu Pərwərdigar — wə Mən silərnəni sürgünlükün qayturup əsligə kəltürimən, Mən silərnəni həydiwətkən barlik əllərdin wə həydiwətkən barlik jaylardin yioqimən, — dəydu Pərwərdigar, — Mən silərnəni elip, əsli sürgün qilip ayrioqan

□ **29:10 «Babiloqa bekitilgən yətmix yil toxqanda, Mən silərnin yeninglaroqa kelip silərgə iltipat kərsitimənki...»**

— bu «yətmix yil» toqrısında «Qoxumqə sez»imizni kəring.

■ **29:10** 2Tar. 36:22; Əzra 1:1; Yər. 25:12; Dan. 9:2 ■ **29:12** Dan.

9 □ **29:13 «Silər Meni izdəysilər wə Meni tapisilər, qünki silər pütün qəlbinger bilən Manga intilidioqan bolisilər»** — yaki «Silər pütün qəlbinger bilən Meni izdəyioqan bolsanglar, silər Meni izdəp tapisilər».

yurtka qayturimən.■

¹⁵ Silər: «Pərwərdigar bizgə Babilda pəyoqəmbərlərnə tiklidi» desənglar, □

¹⁶ əmdi Pərwərdigar Dawutning təhtigə olturoqan padixah wə bu xəhərdə turuwatqan barlıq həlk, yəni silər bilən billə sürgün qilinmiqan qerindaxliringlar toqruluk xuni dəydu: —

¹⁷ Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən ularni azablaydiqan qiliq, qəhətqilik wə waba əwətimən; xuning bilən ularni huddi sesioqan, yegili bolmaydiqan naqar ənjürlərdək qilimən;

■
¹⁸ ularni qiliq, qəhətqilik wə waba bilən qoqlaymən, ularni yər yüzidiki barlıq padixahlıqlarqə həydəp apirimən; ularni xu əllərgə wəhimə, lənət, dəhxət, ux-ux qilinidiqan wə rəsua qilinidiqan obyekt qilimən. ■

¹⁹ qünki Mən tang səhərdə ornumdin turup, hizmətkarlırim bolqan pəyoqəmbərlərnə əwətip səzlimni ularqə eytkinim bilən, ular kulaq salmiqan; silər *sürgün bolqanlarmu* heq kulaq salmiqansilər, — dəydu Pərwərdigar.

²⁰ Ləkin i silər sürgün bolqanlar, Mən Yerusalemdin Babiloqə əwətkənlər,

■ 29:14 Yər. 23:3 □ 29:15 ««Pərwərdigar bizgə Babilda pəyoqəmbərlərnə tiklidi» desənglar...» — bu ayəttiki «pəyoqəmbərlər» xübhısızki, yalqan ümidlərnə qozqaydiqan sahta pəyoqəmbərlərnə kərsitidu. Muxu bexarəttin kəp ətəməy, Daniyal həm Əzakiyal degən həkikiy pəyoqəmbərlər Babilda bexarət qilixqə baxlıdi. ■ 29:17 Yər. 24:8,10 ■ 29:18 Qan. 28:25,37; Yər. 15:4; 24:9,10

Pərwərdigarning səzini anglanglar: —

²¹ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mening namimda silərgə yaləqandin bexarət beridiəjan Kolayaning oəqli Aħab tooqruluk wə Maaseyahning oəqli Zədəkiya tooqruluk mundaq dəydu: — Mana, Mən ularni Babil padixahı Nebokədnəsarning kəliəja tapxurimən, u ularni kəz aldinglarda əlümgə məhküm kilidu;

²² xuning bilən ular misal kəlinip Babilda turojan Yəhudadiki barlik sürgün kəlinəjanlarning aəzida: «Pərwərdigar seni Babil padixahı Nebokədnəsar otta kawab kəliəjan Zədəkiya wə Aħabdək kəlsun!» degən lənət səzi bolidu;

²³ qünki ular Israil iqidə iplaslik kəliəjan, qoxnilarning ayalliri bilən zina kəliəjan wə Mening namimda yaləjan səzləрни, Mən ularəja heq tapilməjan səzləрни kəliəjan; Mən bularni Bilgüqi wə guwah Boləquqidurmən, — dəydu Pərwərdigar.

Xemaya Babildin Yərəmiya tooqruluk yazəjan hət •••• Yərəmiya pəyojəmbərning yolləjan jawab hetı •••• Hudaning buning tooqruluk Yərəmiyaəja eytəjan səzi

²⁴ «Sən Yərəmiya Nəhələmlik Xemayaəja mundaq degin: —

²⁵ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Qünki sən əz namingda Yerusalemdiki barlik həlkə, kahin boləjan Maaseyahning

oqli Zəfaniyağa wə barlıq kaħinlarağa hətler yollıqıning tıpəylidin, —

²⁶ (sən Zəfaniyağa mundak yazoğan: «Pərwərdigar seni kaħin Yəhuyadaning ornioğa kaħin tikligən əməsmu? U seni Pərwərdigarning öyidə xuningoğa nazarətqi kıloğanki, bexarət beridioğan pəyoğəmbər boluwaloğan hər bir təlwinini besix üqün puti wə boynioğa takak selixing kerək. □ ■

²⁷ Əmdi sən nemixka silərgə özini pəyoğəmbər kiliwaloğan Anatotluk Yerəmiyani əyiblimiding?

²⁸ Qünki u hətta Babilda turuwatқан bizlərgimu: «Xu yərdə boloğan waqtinglar uzun bolidu; xunga öyləni selinglar, ularda turunglar, baqlarni bərpa kilinglar, ularning mewisini yənglar» dəp hət yollidi!»)

²⁹ — Zəfaniya muxu hətni Yerəmiya pəyoğəmbər aldida oqudı.

³⁰ Andin Pərwərdigarning səzi Yerəmiyağa kelip mundak deyildi: —

³¹ Barlıq sürgün bololanlarağa hət yollap mundak degin: — Pərwərdigar Nəhəlamlik Xəmaya toqruluk munak dəydu: Qünki Mən uni əwətmigən bolsammu, Xəmayaning silərgə bexarət berip, siləni yaloğanqilikka ixəndürgənliki tıpəylidin, ■

³² Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana,

□ **29:26** «U seni ... nazarətqi kıloğanki, bexarət beridioğan pəyoğəmbər boluwaloğan hər bir təlwinini besix üqün puti wə boynioğa takak selixing kerək» — oqurmənlər baxka hil tərjimiləni uqritixi mumkin. Ləkin omumiy mənsi tərjimimizningkidək bolidu. ■ **29:26** Yər. 20:1, 2, 3 ■ **29:31** Yər. 28:15

Nəhəlamlik Xemayani nəsli bilən billə jaza-laymən; muxu həlk arisida uning heqkandak nəsli tepilmaydu; u Mən Öz həlkim üçün kilmakqi boləjan yahxilikni heq kərməydu, — dəydu Pərwərdigar: — qünki u adəmlərni Manga asiylikqa kutratti.■

30

Hudaning həlkiğə təsəlli, riqbət wə ümid berix üçün Yərəmiyaning kitab yezixi

¹ Pərwərdigardin Yərəmiyağa kəlgən səz: —□

² Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən sanga hazır dəydiəjan muxu barlik səzlimni yazmioğa yazəjin; □

³ Qünki mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən həlkim Israil həm Yəhudani sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürimən, ularni ata-bowiliriəja təkdin kəlojan zeminoğa qayturimən, ular uningəja igə bolidu.

■ **29:32** Yər. 28:16 □ **30:1** «**Pərwərdigardin Yərəmiyağa kəlgən səz..**» — okurmənlərnin esidə barki, Pərwərdigar Yərəmiyağa «Yulux, səküx, həlak kəlix wə ərux» həm «kərix wə terip ətürux»ni jakarlaşqa qakirəjan (1:10). U «yulux, səküx, həlak kəlix wə ərux» toqruluk bexarətlər bərgəndin keyin, hazır uningəja «kərix wə terip ətürux» toqruluk bexarətlər (30-33-bablar) berilidu. □ **30:2** «**Mən sanga hazır dəydiəjan muxu barlik səzlimni yazmioğa yazəjin**» — «muxu barlik səzlim» bəlkim 30-31-bablarda kərulidu. Səzlər bəlkim qüx arkilik Yərəmiyağa tapxurulojan (31:26ni kərüng). Ular əsli ayrim oram kitabqə boluxi kərək idi.

⁴ Pərwərdigarning Israil toʻqruluk wə Yəhuda toʻqruluk degən səzliri təwəndikidək: —

⁵ Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: —
Anglilidü alaqzadilik həm qorqunqlukning awazi,

Bolsun nədə aman-tinqlik!

⁶ Soranglar, xuni kərüp bekinglarki, ər bala tuqamdu? Mən nemixka əmdi toloqakka qüxkən ayaldək hər bir ər kixining qatirikini qoli bilən tutkanlikini kərimən? Nemixka yüzliri tatirip kətkəndü?■

⁷ Ayhay, xu küni dəhxətliktur! Uningoqa heqkandək kün ohximaydu; u Yakupning azab-okubət künidur; lekin u uningdin kutkuzulidu.

□ ■

⁸ Xu künidə əməlgə axuruliduki, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar, — Mən uning boyunturukini boynungdin elip sunduruwetimən, asarətliringni buzup taxlaymən, yat adəmlər uni ikkinqi kullukka qüxürməydu. □

⁹ Xuning ornida ular Pərwərdigar Hudasing həmdə Mən ular üqün kaytidin tikləydiqan

■ **30:6** Yər. 4:31; 6:24 □ **30:7** «**u Yakupning azab-okubət künidur**» — «Yakup» muxu yərdə Yakupning əwladliri bolqan Israil həlkini kərsitidu, əlwəttə. Bexarət Babildin qayturuluxini kərsətkini bilən, «Yakupning azab-okubət küni»ning toluq əməlgə axuruluxi ahirki zamanda bolsa kerək. ■ **30:7** Yo. 2:11; Zəf. 1:15 □ **30:8** «**Mən uning boyunturukini boynungdin elip sunduruwetimən**» — «uning boyunturukini» degini muxu yərdə awwal Nebokadnəsarning kullukini, həmdə ahirki zamandiki Babil padixahı «dəjgal»ning kullukinimu kərsitidu.

Dawut padixahining kulluqida bolidu. □ ■

¹⁰ Əmdi sən, i kulum Yakup, korkma, — dəydu Pərwərdigar; — alakzadə bolma, i Israil; qünki mana, Mən seni yirak yərlərdin, sening nəslingni sürgün boləjan zemindin kutkuzimən; Yakup kaytip kelidu, aram tepip azadə turidu wə heqkim uni korkutmaydu. ■

¹¹ Qünki Mən seni kutkuzux üçün sən bilən billidurmən, — dəydu Pərwərdigar; — Mən seni tarkitiwətkən əlləning həmmisini tügəxtürsəmmu, lekin seni pütünləy tügəxtürməymən; pəkət üstüngdin həküm qikirip tərbiyə-sawak berimən; seni jazalimay koyup koymaymən. ■

Pərwərdigar Yəhudaning yarisini sakaytidu

¹² Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: Sening zedəng dawaliqusiz, sening yarang bolsa in-tayin eoirdu. ■

¹³ Sening dəwayingni soraydiojan heqkim yok, yarangni tangojuqi yoktur, sanga xipalik dorilar yoktur;

¹⁴ sening barliq axniliring seni untuəjan; ular sening halingni heq sorimaydu. Qünki Mən seni düxməndək zərb bilən urəjanmən, rəhimsiz bir zalimdək sanga sawak bolsun dəp urəjanmən;

□ **30:9** «Mən ular üçün kaytidin tikləydiojan Dawut padixahi...» — «Dawut padixahi» xühisizki, Dawutning əzidin uluə boləjan əwladi Kutkuzəjuqi-Məsihi kərsitidu.

■ **30:9** Əz. 34:23,24; 37:24; Həox. 3:5 ■ **30:10** Yəx. 41:13; 43:5; 44:1; Yər. 46:28 ■ **30:11** Yəx. 27:8; Yər. 4:27; 5:10,18; 10:24; 46:28 ■ **30:12** Yər. 10:19; 15:18

qünki sening kəbihliking həddi-hesabsiz, gunahliring həddidin ziyadə boləqan. □ ■

15 Nemixka zedəng tūpəylidin, dərd-əliming dawalıqusiz boləqanliki tūpəylidin pəryad kətürisən? Kəbihlikingning həddi-hesabsiz boləqanlikidin, gunahliring həddidin ziyadə boləqanlikidin, Mən xularni sanga kıləqanmən. ■

16 Ləkin seni yutuwaləqanlarning həmmisi yutuwelinidu; sening barliq kuxəndiliring bolsa sürgün bolidu; seni buləqanlarning həmmisi bulang-talang kılınidu; seni ow kıləqanlarning həmmisini owlindioqan kılīmən. ■

17 Qünki Mən sanga tengik tengip koyimən wə yariliringni saqaytimən — dəydu Pərwərdigar; — qünki ular seni: «Qerib-biqarə, heqkim halini sorimaydioqan Zion dəl muxudur» dəp həkəratlıgən.

Pərwərdigar Israil wə Yəhudani əsligə kəltüridu

18 Pərwərdigar mundaq dəydu: —

Mana, Mən Yaqupning qedirlirini sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürimən,

Uning turaləquliri üstigə rəhim kılīmən;

Xəhər harabiliri ul kılınip qaytidin kurulidu,

□ **30:14** «sening barliq axniliring seni untuqan» — «axniliring» muxu yərdə (1) Israilə «silərgə ittipaqdax bolayli» degən butpərəs əlləni (2) Yəhudadikilər qəkunəqan həm tayanəqan butlarni kərsitixi mumkin. ■ **30:14** Yər. 22:20 ■ **30:15** Yər. 5:6; 13:17 ■ **30:16** Mis. 23:22; Yəx. 41:11; Yər. 10:25

Orda-kəl'ə öz jayida yənə adəmzatlıq bolidu.□

19 Xu jaylardin təxəkkür küyliri wə xad-huramlıq sadaliri anglinidu;

Mən ularni kəpəytimənki, ular əmdi azaymaydu;

Mən ularning hərmitini axurimən, ular heq pəs bolmaydu.■

20 Ularning baliliri kədimdikidək bolidu; ularning jamaiti aldimda məzmut turquzulidu;

Ular ni horliqanlarning həmmisini jazalaymən.

21 Ularning bexi əzliridin bolidu,

Ularning həküm sürgüqisi əzliri otturisidin qıkidu;

Mən uni öz yenimoğa kəltürimən, xuning bilən u Manga yekın kelidu;

Qünki yenimoğa kəlgüqi *jenini* təwəkkül qılouqı əməsmu? — dəydu Pərwərdigar.□

22 — Xuning bilən silər Mening həlkim bolisilər, Mən silərnin Hudayinglar bolimən.■

23 Mana, Pərwərdigardin qıqқан bir boran-qapқun!

Uningdin kəhr qıkti;

Bərhək, dəhxətlik bir kara kuyun qıqip kəldi;

U pırқırap rəzillərnin bexiqə qüxidu.■

□ **30:18 «xəhər harabiliri ul qilinip qaytidin qurulidu»** — «xəhər» Yerusalemnı kərsitixi kerək. «Xəhər»ning baxқа birhil tərјimisi «hər bir xəhər...». ■ **30:19** Yər. 31:4 □ **30:21**

«Ularning bexi əzliridin bolidu, ularning həküm sürgüqisi əzliri otturisidin qıkidu...» — bu ayət yənə Dawutning əvladi bolqan Məsihni kərsitidu. Ayət Uning həm padixah həm kahin (baxқılarqə wəkil bolup Hudaning aldiqə dua qılixқа kelidiqan) bolidiqanlıqini ayan qılidu. «Қoxumqə səz»imizni kəring. ■ **30:22** Yər. 24:7; 31:1,33; 32:38 ■ **30:23** Yər. 23:19, 20; 25:32

24 Kənglidiki niyətlirini ada qilip toluq əməl
 qiloquqə,
 Pərwərdigarning kattik oqəziyi yanmaydu;
 Ahirki künlərdə silər buni qūxinip yetisilər.

31

Dawami

¹ Xu waqıtta, — dəydu Pərwərdigar, — Mən
 Israilning jəmətlirining Hudasi bolimən, ular
 Mening həlkim bolidu.

*Israil, yəni «10 qəbilə» əsligə kəltürülüp
 Yəhudaqə baqilinip, Huda aldida ibadət qilidu*

² Pərwərdigar mundaq dəydu: — Kiliqtin
 aman qaloqan həlk, yəni Israil, qəl-bayawanda
 iltipatka igə boloqan; Mən kelip ularni aram
 tapquzimən. □

³ Pərwərdigar yirak yurtta bizgə kərünüp: «Mən
 seni mənggü bir muhəbbət bilən səyüp kəldim;

□ **31:2 «Kiliqtin aman qaloqan həlk, yəni Israil, qəl-bayawanda iltipatka igə boloqan»** — «Israil» muxu yardə Asuriyə imperiyəsi miladiyədin ilgiriki 722-yili əzigə sürgün qiloqan on qəbilini kərsitidu. «Kiliqtin aman qaloqan həlk» yənə Babilqə sürgün boloqan Yəhudani kərsitidu (51:50ni kərüng). «Qəl-bayawanda iltipatka igə boloqan» degən səzlər, Israil Misirdin qutkuzulup qikip, qəl-bayawandin etüp nuroqun karamət ixlarni kərgəndək, muxu sürgün boloqan Israil bilən Yəhuda Babil wə baxka ximaliy tərəplərdin təng qutkuzulup, qəl-bayawandin etüp Hudaning iltipati bilən nuroqun karamət ixlarni kəridu.

xunga Mən özgərməs mehribanlik bilən seni
Özümgə tartip kəlgənmən.

⁴ Mən seni kaytidin qurimən, xuning bilən sən
qurulisən, i Israil kizi! Sən kaytidin daplir-
ingni elip xad-huram qiləqanlarning ussullirioğa
qikisən. ■

⁵ Sən kaytidin Samariyəning taqliri üstigə
üzümzarlar tikisən; ularni tikküqilər əzliri tikip,
mewisini əzliri yəydu. □ ■

⁶ Qünki Əfraimning egizlikidə turoğan
kəzətqilər: «Turunglar, Pərwərdigar
Hudayimizioğa ibadət kilixka Zionoğa qikayli!»
— dəp nida kətüridioğan küni kelidu. □ ■

■ 31:4 Yər. 30:19 □ 31:5 «Sən kaytidin Samariyəning
taqliri üstigə üzümzarlar tikisən; ularni tikküqilər əzliri
tikip, mewisini əzliri yəydu» — üzümzarni estürux üqün
uzun waqit kerək boləqəqka, ularning məwjut boləqanliqi xu
qaoqing aman-tinqlik künlər ikənlikini kərsitidu. ■ 31:5
Yəx. 65:21 □ 31:6 «Əfraimning egizlikidə turoğan
kəzətqilər: ...» — «Əfraim» degənlik muxu yərnə «Israil»,
yəni «ximaliy padixahlıq»ni kərsitidu (ximaliy padixahlıqtiki
on kəbilə bəzi waqitlarda kiskiqə «Əfraim» dəp ataloğan).
«Israil» Yəhudadin ayrilip qikқан waqtida, Israilning padixahı
öz puqralirini burunkidək Yəhuda bilən billə Yerusalemdiki
ibadəthanida ibadət qilsa, undaқта əzidin yüz ərüp ketixi
yaki yaltiyixi mumkin dəp qarap, ularning Yerusalemoğa bar-
masliqi üqün əzining «ibadəthana»sini kurup uningəğa butlarni
saləqan. Muxu bexarət, kəlgüsidə muxundaқ həsəthorluk
məwjut bolmaydu, Yəhuda wə Əfraimning Hudaning ibaditidə
kəlbə bir bolidu, dəydu. «**kəzətqilər**» — bularning adəttiki
burqi, duxmənlərnəning yəkin kəlgənliki toqruluk aqah berix.
Lekin xu künlər tinq-aman boləqəqka, ularning birdinbir burji
«yengi ay»ni bayqap, bayram-həytlarning yetip kəlgənlikini,
xuningdək Yerusalemoğa qikayli, dəp jakarlaxtin ibarət bolidu.

■ 31:6 Yəx. 2:2, 3; Mik. 4:2

⁷ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: —
 Yakup üqün xad-huramlıq bilən nahxa eytinglar,
 Əllərnıng bexi boluquı üqün ayhay
 kətürünglar;
 Jakarlanglar, mədhiyə okup: «I Pərwərdigar,
 Sening həlkingni,
 Yəni İsrailning qaldisini kütquzoıaysən!» —
 dənglar!□

⁸ Mana, Mən ularni ximaliy yurtlardın epke-
 limən,
 Yər yüzining qət-qətliridin yioımən;
 Ular arisida əmalar wə tokurlar bolidu;
 Həmilidar wə tuqay degənlər billə bolidu;
 Ular uluq bir jamaət bolup qayıtip kelidu.■

⁹ Ular yioıa-zarlar kətürüp kelidu,
 Ular dua-tilawət kılqanda ularni yetəkləymən;
 Mən ularni erik-əstənglər boyida, həq putlax-
 maydıqan tüz yol bilən yetəkləymən;
 Qünki Mən İsrailqə ata bolimən,
 Əfrayim bolsa Mening tunji oqlumdur.■

¹⁰ Pərwərdigarning sözini anglanglar, i əllər,
 Dengiz boyidiki yirak yurtlarqə: —
 «İsrailni tarkatquı uni qayıtidin yioııdu,
 Pada baqqıquı padisini baqqandək U ularni
 baqıdu;

□ **31:7** «Yakup üqün xad-huramlıq bilən nahxa eytinglar, əllərnıng bexi boluquı üqün ayhay kətürünglar; jakarlanglar, mədhiyə okup...dənglar!» — bu sözlər kimlərgə eytilidu? Yakup «əllərnıng bexi» dəp ataloıaqqa, bu sözlər «yat əllər»gə eytilixi mumkin (10-ayətni kərüng); yaki bolmisa sürgünlüktin yurtka baldur qayıtip keliwatqan Yəhudaqə, yaki qerındaxlırioıa dua kılıxni dəwət kılıp eytilidu. ■ **31:8** Yər. 3:18 ■ **31:9** Mis. 4:22

11 Qünki Pərwərdigar Yaqupni bədəl tələp kütuldurəqan,

Uningəqə Həmjəmət bolup əzidin zor küqlük boləquninq qanggilidin kütquzəqan!» — dəp jakarlanglar.■

12 Ular kelip Ziondiki egizliklərdə xad-huramlıqta towlaydu,

Pərwərdigarning iltipatidin, yəni yengi xarabtin, zəytun meyidin, mal-waranning qoziliridin bərk uridu;

Ularning jeni huddi mol suqiriloqan baqdək bolidu,

Ular ikkinqi həq solaxmaydu.■

13 Xu qaəqda kızlar ussulda xadlinidu,

Yigitlər wə moysipitlarmu təng xundək bolidu;

Qünki Mən ularning aq-zarlırini xad-huramlıqqa aylandurimən;

Mən ularəqə təsəlli berip, dərd-əlimining orniəqə ularni xadlıqqa qəmdürimən.

14 Mən kahinlarni molqilik bilən toyəquzimən,

Həlkim iltipatiməqə qanaət qilidu, — dəydu Pərwərdigar.

15 Pərwərdigar mundək dəydu: —

Ramah xəhəridə bir sada,

Aqqıq yioqə-zarning piəqani anglinidu,

— Bu Rahiləning əz baliliri üqün kətürgən aq-zarlıri;

Qünki u baliliri bolmioqəqqa, təsəllini qəbul

kılmay piqan kətüridu. □ ■

¹⁶ Pərwərdigar *uningoşa* mundak dəydu: —
Yioşa-zaringni tohtat, kəzliringni yaxlardin tart;
qünki munu tartqan japayingdin mewə bolidu,
— dəydu Pərwərdigar; — ular düxməning
zeminidin qaytidu;

¹⁷ bərħək, keləqiking ümidlik bolidu, — dəydu
Pərwərdigar; — wə sening baliliring yənə öz
qegrisidin kirip kelidu.

¹⁸ Mən dərwəkə Əfrainning əzi toqruluk
əkünüp:

«Sən bizgə xax torpaqqa tərbiyə bərgəndək
sawak-tərbiyə bərđing;

Əmdi bizni towa kılduroşaysən,

Biz xuning bilən towa kılıp qaytip kelimiz,

Qünki Sən Pərwərdigar Hudayimizdursən; □ ■

□ **31:15 «Ramaħ xəhiridə bir sada, aqqıq yioşa-zarning piqani anglinidu,..»** — «Ramaħ» bolsa Bəyt-Əl wə Bəyt-Ləħəm arisidiki yeza; Yaqubning ayali Raħilə (bala tuoqinida) xu yərdə ölüp kəmülgənidi. Raħilə «Israil»diki on qəbilining iqidiki ikki qong qəbilining əjdadi boləqan Əfrain wə Manassəħning qong apisi idi; muxu yərdə u ularning Israil zeminidin (sürgün bolup) əlwida ayrilip kətkənliki üqtün yioqlap taxliəanlikiəşa simwol qilinidu. ■ **31:15** Mat. 2:17,18 □ **31:18 «Mən dərwəkə Əfrainning əzi toqruluk əkünüp: «Sən bizgə xax torpaqqa tərbiyə bərgəndək sawak-tərbiyə bərđing; əmdi bizni towa kılduroşaysən, ... qünki Sən Pərwərdigar Hudayimizdursən»** — ibraniy tilida Əfrainning səzlirining həmmisi «mən», «meni» qatarlıq almaqlar bilən ipadilinidu. Qüxinixlik bolsun dəp muxu ayəttə wə 19-ayəttə Əfrain bayan qilinəqanda, «mən» degən sözni «biz» dəp tərjimə kılduq. Ibraniy tilida «towa qilix» wə «qaytip kelix» bir söz bilənla ipadilinidu. Muxu yərdə xübşisizki, həm həlkning towa qilixini wə öz yurtioşa qaytip kelixinimu kərsitidu. ■ **31:18** Yioq. 5:21

19 Qünki biz towa kılduruluximiz bilən həkikətən towa kılduk;

Biz özimizni tonup yətkəndin keyin, yotimizni urduk;

Biz yaxlıqımızdiki *qilmixning* xərm-hayasi tüpəylidin nomus kılıp, hijaləttə qalduk!» — degənlikini anglidim. □ ■

20 — Əfraim Manga nisbətən jan-jigər balam əməsmu?

Qünki Mən uni əyibligən təkdirdimu, uni hərdaim kənglümdə seşinimən;

Xunga iq-başrim uningə aşriwatidu;

Mən uningə rəhim kilmisam bolmaydu, — dəydu Pərwərdigar.

21 — Xunga əzünggə yol bəlgilirini bekitip qoyqin;

Sən sürgüngə mangoşan yolə, xu kətürülgən yolə kəngül qoyup dikqət kilqin;

Həzir xu yol bilən qaytip kəl, i jan-jigirim Israil kizi,

Muxu xəhərliringgə qarap qaytip kəl!

22 Sən qaşanoşiqə tenəp yürisən, i yoldin qikkuqi kizim?

Qünki Pərwərdigar yər yüzidə yengi ix yaritidu: — Ayal kixi baturning ətrapida yepixip həwər alidu! □

□ 31:19 «**biz özimizni tonup yətkəndin keyin, yotimizni urduk**» — «yotini urux» degən hərəkət qattik puxayman, qattik hijalətni bildürətti. ■ 31:19 Qan. 30:2 □ 31:22 «**Pərwərdigar yər yüzidə yengi ix yaritidu: — ayal kixi baturning ətrapida yepixip həwər alidu!**» — bu əjayib bexarət toşurluq «Koxumqə söz»imizni kərüng. Bizningqə u Məsihning pak qız Məryəmdin tuşuluxini öz iqiğə alidu.

Yəhuda əsligə kəltürüldü

²³ Samawi koxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mən ularni sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürginimdə Yəhudaning zeminida wə xəhərliridə həklər yənə *Yerusalem toqıruluk*: «Pərwərdigar seni bəhtlik kıləyay, i həkkanıylik turoqan jay, pak-mukəddəslikning teqi!» dəydiqan bolidu. ■

²⁴ Xu yərdə Yəhuda — xəhərliridikilər, dehqanlar wə pada baqquqi kəqmən qarwiqılar həmmisi billə turidu.

²⁵ Qünki Mən hərıp kətkən jan igilirining həjitidin qikimən, hər bir həlidin kətkən jan igilirini yengilandurimən.

²⁶ — Mən *Yerəmiya* buni anglap oyqandim, ətrapka qaridim, nahayiti tatlik uhlaptimən. □

Israil wə Yəhuda qaytidin ahalilik bolidu

²⁷ Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəmətidə wə Yəhuda jəmətidə insan nəslini wə həywanlarning nəslini terip əstürimən.

²⁸ Xundaq boliduki, Mən ularni yulux, səküx, həlak kılıx, aqdurux üqün, ularəqa nəzirimni saləqandək, Mən ularni kurux wə tikip əstürux

■ 31:23 Yər. 50:7 □ 31:26 «— Mən Yerəmiya buni anglap oyqandim, ətrapka qaridim, nahayiti tatlik uhlaptimən» — bəzi alimlar bu ayət kəlgüsidiki Israilning əhwalini kərsitip: «Ular xu qaşda: «Biz hazır oyqinip ətrapka qarisaq, yaxhi uyqudin bəhrimən bolduk» dəydu» dəp tərijimə kılıdu. Bizningə bəlkim Hudaning səzi Yerəmiyaəqa qüxidə kəlgəndur.

üqünmu ularoqa nəzirimni salimən, — dəydu Pərwərdigar.

Yengi əhdə

²⁹ Xu künlərdə ular yənə: «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərnı yegən, xunga balılarnıng qıxı kərıq sezılıdu» degən muxu maqalrı heq ıxlətməydu.

□ ■

³⁰ Qünkı hərbrırsı öz gunahı üqün əlıdu; aqqıq-qüqük üzümlərnı yegənlərnıng bolsa, əzınnıng qıxı kərıq sezılıdu.□

³¹ Mana, xu künlər kelıdukı, — dəydu Pərwərdigar, — Mən İsrail jəmətı wə Yəhuda jəmətı bılən yengı əhdə tüzımən; ■

³² bu əhdə ularnıng ata-bowılırı bılən tüzgən əhdıgə ohxımaydu; xu əhdını Mən ata-bowılırını qolıdın tutup Misırdın kütquzup yetəklıgınnımdə ular bılən tüzgənıdım; gərqə Mən ularnıng yoldıxı boləqan bolsammı, Menıng ular

□ **31:29 «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərnı yegən, xunga balılarnıng qıxı kərıq sezılıdu»** — demək, ata-bowımız yaman ıx qıləqan, bırəq bız unıng yaman aqıwıtını, Hudanınıng jazasını kərimız. 30-ayətı kərüng. ■ **31:29** Əz. 18:2, 3 □ **31:30**

«aqqıq-qüqük üzümlərnı yegənlərnıng bolsa, əzınnıng qıxı kərıq sezılıdu» — bu 30-ayətı kərıng maqal 29-ayətı kərıng məkulnıng əksıdur. «Əzakıyal pəyoqəmbər» kitabıda ızahlıqınımız («koxumqə sız»imızda, «Əz.» 18:12 toqırluluk eytıloqan)dək, ata-bowılırınınıng gunahlırı bala-əwladlırıoqa məlum bır təsırı bardır, dəp əks etıdu; leknı Huda hazır yengı əhdını (31-34nı kərüng) ular bılən tüzməkqı bolıdukı, ularnıng hərbrırnıng Huda bılən əlahıdə munasıwət-dostluğu bar bolıdu, etkəndı kı ızlar ularoqa heqkəndə təsır yətəkzıməydu. ■ **31:31** İbr. 8:8

bilən tüzüxkən əhdəmni buzoqan, — dəydu Pərwərdigar.

³³ Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidiqan əhdəm mana xuki:

— Mən Öz Təwrat-kanunlirimni ularning iqigə salimən,

Həmdə ularning kəlbəgimu yazimən.

Mən ularning İlahi bolimən,

Ular mu Mening həlkim bolidu. □ ■

³⁴ Xundin baxlap heqkim öz yekiniqə yaki öz kerindixiqə: — «Pərwərdigarni tonuqin» dəp əgitip yürməydu; qünki ularning əng kiqikidin qongioiqə həmmisi Meni tonup bolqan bolidu; qünki Mən ularning kəbiqlikini kəqürimən həmdə ularning gunahini hərgiz esigə kəltürməymən, — dəydu Pərwərdigar. ■

Yengi əhdigə kapalət berix

³⁵ Quyaxni kündüzdə nur bolsun dəp bərgən, ay-yultuzlarni keqidə nur bolsun dəp bəlgiligən, dolqunlirini xarkiritip dengizni qozoqaydiqan Pərwərdigar mundak dəydu (samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar Uning namidur): — ■

³⁶ — Muxu bəlgiligənlirim Mening aldimdin yoqap kətsə, — dəydu Pərwərdigar, — əmdi Israilning əwladlirimu Mening aldimdin bir əl boluxtin mənggügə kəlixə mumkin.

□ **31:33** «xu künlərdin keyin» — bəlkim Huda həlkini öz yurtiqə qayturoqandin keyin. ■ **31:33** Yər. 24:7; 30:22; 31:33

■ **31:34** Yəx. 54:13; Yər. 33:8; Mik. 7:18; Yh. 6:45; Rös. 10:43

■ **31:35** Yar. 1:16; Yəx. 51:15

37 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Yukirida asmanlar mөлqərlənsə, təwəndə yər ulliri təkxürülüp bilinsə, əmdi Mən Israilning barlıq əwladlirining kıləjan həmmə kilmixliri tüpəylidin ulardin waz keqip taxlıoquqi bolimən, — dəydu Pərwərdigar.

Yerusalem xəhəri kengəytilidu

38 Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — xəhər məhsus Manga atilip «Hənaniyəlning munari»din «Dokmux dərwasasi»oqi qə kaytidin qurulidu;

39 əlqəm tanisi kaytidin əlqəx üqün xu yərdin «Garəb dēngi»gi qə, andin Goatka burulup sozulidu;

40 jəsətlər wə *qurbanlıq* külliri taxlinidiojan pütkül jiloqa, xundakla Kidron dəryasioqi qə həm xərkkə qaraydiojan «At dərwasisi»ning dokmuxioqi qə yatқан etizlarning həmmisi Pərwərdigarəla pak-mukəddəs dəp hesablinidu; xəhər kaytidin heq yulup taxlanmaydu, hərgiz kaytidin aqdurup

taxlanmaydu.□

32

Yerəmiya bir etizni setiwalidu

¹ Yəhuda padixahı Zədəkiyaning oninçiqi yili, Yerəmiyaqa Pərwərdigardin kəlgən söz təwəndə hatiriləngən (xu yil Nebokədnəsarning on səkkizinçiqi yili idi;

² Xu qaşda Babil padixahining qoxuni Yerusalemnı kərxuwaləqanidi; Yerəmiya pəyoqəmbər bolsa Yəhuda padixahining ordısidiki qarawullarning həylisida kamap qoyuləqanidi.

³⁻⁵ Qünki Yəhuda padixahı Zədəkiya uni əyibləp: «Nemixka sən: «Mana, Mən bu xəhərni Babil padixahining qolıqə tapxurimən; u uni ixəqal qilidu; Yəhuda padixahı Zədəkiya kaldıyləarning qolidin qeqip qutulalmaydu; qünki u Babil

□ **31:40 «jəsətlər wə qurbanlıq külliri taxlinidioqan pütkül jiloqə»** — muxu «jiloqə» «Hinnomning jiloqisi» (Gə-Hinnom)ni kərsitidu (7-bab, 31-32-ayət wə izahətinimu kəring). Bu jiloqıqə əhlətlər həm hərhil napak nərsilər taxlinatti. Bu intayin napak, paskina jiloqining kəlgüsi zamanda (ayətning ikkinçiqi qışmıda eytiləndək) Hudaqə atap mükəddəs bolıdıqanlıqı əjayib ix bolıdu. Demək, Hudaning xəpki bilən pütkül xəhər wə uning həmmisi intayin pak-mükəddəs bolıdu. Yerusalemlə xəhırining hazırkı ətrapliri bu ayətlərdə kərsitilgən jaylarda kengəytməktə. **«jəsətlər... taxlinidioqan... jiloqə» .. «Kidron dəryasi»... «At dərwazisi»** — xəhərnıng jənubiy təripigə, «Kidron dəryasi» xərkiy təripigə, «At dərwazisi» bolsa bəlkim ximaliy təripigə jaylaxqanıdı.

padixahining qolioqa tapxurulmay qalmaydu; u uning bilən yüz turanə səzlixidu, öz kəzi bilən uning kəzigə qaraydu. U Zədəkiyani Babiloqa apiridu, u mən uningoa yekinlixip toluq bir tərəp qiloquqə xu yərdə turidu, dəydu Pərwərdigar; silər kaldiyələr bilən qarxilaxsanglarmu oqəlibə qilalmaysilər! — dəydu Pərwərdigar» — dəp bexarət berisən?» — dəp uni qamap qoyoqanidi). ■

⁶ Yerəmiya: — Pərwərdigarning səzi manga kelip mundaq deyildi — dedi: —

⁷ Mana, taqang Xallumning oqli Hənaməəl yeningoa kelip: «Əzüng üqün Anatottiki etizimni setiwal; qünki uni setiwelixka sening həmjəmətlik hokukung bar» — dəydiqan bolidu.□

⁸ Andin Pərwərdigarning deginidək taqamning oqli Hənaməəl, qarawullarning hoylisida yeningoa kelip manga: «Binyaminning zemindiki mening Anatottiki etizimni setiwaloqaysən; qünki həmjəmət hokuki seningkidur; əzüng üqün setiwal» — dedi; andin mən buning həkikətən Pərwərdigarning səzi ikənlikini bilip yəttim.

⁹ Xunga mən taqamning oqli Hənaməəldin Anatottiki bu etizni setiwaldim; pulni, yəni on

■ **32:3-5** Yər. 34:3 □ **32:7 «həmjəmətlik hokuki»** — Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun boyiqə, hər bir Israillikqa bir parqə zemin təksim qilinoqan. Əgər bu zeminni satmaqçi bolsa, awwal öz jəmətidikilərgə setiwelix pirsiti berixi kerək idi; ular bu «həmjəmət hokuki» boyiqə uni setiwelixni halmisa, andin baxqilaroqa setixka bolatti.

yəttə xəkəl kümüxnı girgə selip əlqidim. □

¹⁰ Mən tohtam hetigə imza koyup, üstigə məhürni besip peqətlidim; buningə guwahqilarnı guwah bərgüzdum, kümüxnı taraziqə saldim;

¹¹ tohtam hetini qoluməqə aldim, — birsidə soda tüzümi wə xərtliri hatiriliniq peqətləngən, yənə birsi peqətlənmigənidi —

¹² wə mən taqamning oqli Hənaməəlning kəz aldida, bu soda hetigə imza koyqan guwahqilar wə karawullarning həylisida olturoqan Yəhudiylarning həmmisi aldida hətlərnı Maaseyahning nəwrisi, Neriyaning oqli boləqan Barukqə tapxurdum.

¹³ Ularning aldida mən Barukqə mundaq tapilap dedim: —

¹⁴ Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundaq dəydu: — Bu hətlərnı, yəni peqətləngən wə peqətlənmigən bu tohtam hətlirini elip, bular uzun wəqitkiqə saklansun dəp sapal idix iqiğə saləqin;

¹⁵ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundaq dəydu: — Kəlgüsidə bu zeminda həm əylər, həm etizlər, həm üzümzarlar qaytidin setiwelinidu.

¹⁶ Mən tohtam hetini Neriyaning oqli boləqan Barukqə tapxuroqandin keyin, Pərwərdigarəqə dua qilip mundaq dedim: —

¹⁷ «Ah, Rəb Pərwərdigar! Mana, Sən asman-

□ **32:9 «on yəttə xəkəl kümüx»** — bir xəkəl 11.4 gram idi; 17 xəkəl 194 gram idi.

zeminni Əzüngning zor qüdriting wə sozulıqan biliking bilən yasıqansən; Sanga heqkandaq ix təs əməstur; □

18 Sən mingliqan kixilərgə rəhim-xəpkət kərsitisən həmdə atılarning kəbihlikining jazasinimu keyin balilirining qoyniqə qayturisən; ah Sən uluq, Küdrət İgisi Təngridursən — Samawi qoxunlarning Sərdari bolıqan Pərwərdigar Sening namingdur; ■

19 oy-nixanliringda uluq, qıloqan ixliringda qüdrətliksən; kəzliring bilən insan balilirining öz yolliri wə qıloqanlirining mewisi boyiqə hərbirigə *ınam yaki jaza* qayturux üqün, ularning barlıq yollirini kəzligüqidursən; ■

20 — Sən bügünki küngiqə Misir zeminida, İsrail iqidə həm barlıq insanlar arisida möjizilik alamətləni həm karamətləni ayan kilip kəlgənsən; xunqlaxqə bügünigə Sening naming eqizdin-eqizqə tarkilip kəlməktə.

21 Sən möjizilik alamətlər, karamətlər küdrətlik qolung, sozulıqan biliking wə dəhxətlik wəhxət arkilik Əz həlqing İsrailni Misir zeminidin qıkarıqansən; ■

22 Sən ularqə ata-bowiliriqə təkdım qilimən dəp qəsəm qıloqan, süt həm bal ekıq turidiqan bu zeminni təkdım qıloqansən.

23 Ular dərwəkə zeminqə kirip uningqə igə bolıqan; lekin ular Sening awazingqə qulak salmiqan, Təwrat-qanunungda mangmiqan;

□ **32:17** «Sanga heqkandaq ix təs əməstur» — ıbraniy tilida «Sanga heqkandaq ix karamət əməstur». ■ **32:18** Mis. 34:7

■ **32:19** Ayup 34:21; Pənd. 5:21; Yəx. 28:29; Yər. 16:17; 17:10

■ **32:21** Mis. 6:7; 2Sam. 7:23; 1Tar. 17:21

ularoqə əmr kıloqanlarning heqkaysisioqə əməl kılmiqan; xunga Sən bu külpətlərninğ həmmisini ularning bexioqə qüxürgənsən.

²⁴ Mana, xəhərnı besip kirix üqün sepiloqə selip qikiriləqan dənglük-potəylərgə kariqəaysən! Kiliq, kəhətqilik wə waba tüpəylidin xəhər hujum kiliwatқан kaldiyələrninğ kəlioqə tapxurulmay qalmaydu; Sən aldin'ala eytkininğ hazır əməlgə axuruldi; mana, Əzüng kərisən.

²⁵ Lekin Sən, i Rəb Pərwərdigar, gərqə xəhər kaldiyələrninğ kəlioqə tapxurulidiqan bolsimu, mangan: «Əzüng üqün etizni kümüxkə setiwal wə buni guwahqilaroqə kərgüzgin!?» — deding». □

²⁶ Andin Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaqə kelip mundak deyildi: —

²⁷ Mana, Mən Pərwərdigar, barliq ət igilirininğ Hudasiurmən; Manga təs qüxidiqan birər ix barmidu? □ ■

²⁸ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən bu xəhərnı kaldiyələrninğ kəlioqə wə Babil padixahı Nebokədnəsarning kəlioqə tapx-

□ **32:25** «Sən, i Rəb Pərwərdigar, gərqə xəhər kaldiyələrninğ kəlioqə tapxurulidiqan bolsimu, mangan: «Əzüng üqün etizni kümüxkə setiwal wə buni guwahqilaroqə kərgüzgin!?» — deding» — mumkinqiliki barki, gərqə Pərwərdigar Yerəmiya wə baxқа pəyoqəmbərlər arkilik kəp ketim Yəhudoqə: «Mən silərnı sürgün kıldürimən» dəp aqaqlanduroqan bolsimu, Yerəmiya yanıla: ««ahirki minutta» Yəhudani Babildin qutkuzidu» dəp oylidi. □ **32:27** «Manga təs qüxidiqan birər ix barmidu?» — ibraniy tilida «Manga karamət qüxidiqan birər ix barmidu?». ■ **32:27** Qel. 16:22

urimən; ular uni igiliwalidu.

²⁹ Bu xəhərgə hujum kiliwatқан kaldiyələr uningəja besip kirip ot koyup uni köydüriwetidu; ular xəhərdikilərninğ öylirini mu köydüriwetidu; ular bu öylərninğ ögziliri üstidə Meni qəzəpləndürüp Baaloja isriq yaqqan, yat ilahlarəja «xarab hədiyə»lərni kuyəjan. ■

³⁰ Qünki Israillar wə Yəhəudalar yaxliqidin tartip kəz aldimda pəkət rəzillikla kiliپ kəlməktə; Israillar pəkətlə öz kolliri yasioqanlar bilən qəzipimni kəzoqioqandin baxka ix kilmioqan, — dəydu Pərwərdigar. □

³¹ Qünki bu xəhər kuruloqan künidin tartip bügünki küngiqə Meninğ qəzipim wə kəhrimni xundaq kəzoqioquqi bolup kəldiki, Mən uni Öz yüzüm aldidin yoqatmisam bolmaydu.

³² Israillar wə Yəhəudalar — ular wə ularning padixahliri, əmiriliri kahinliri, pəyoqəmbərliri, Yəhəuda adəmliri wə Yerusalemde turuwatқанlarning meni qəzəpləndürgən barliq rəzilliki tüpəylidin *xəhərnini yoqitimən*.

³³ Ular Manga yüzini qaratkən əməs, bəlki Manga arkisini kiliپ tətür qarioqan; gərqə Mən tang səhərdə ornumdin turup ularəja əgətkən bolsammu, ular anglimay təlim-tərbiyini kəbul

■ **32:29** Yər. 21:10 □ **32:30 «yaxliqidin tartip...»** — bəlkim Israillning «əl boləqinidin tartip», yəni «Misirdin qikixtin tartip» degən mənide. Bolmisa «etizni al» degən səzninğ nemə mənisi bar? Jawab təwəndiki ayətlərdə, əlwəttə. **«kolliri yasioqanlar»** — degən səzlər yaqi yasioqan butlarni yaqi yaman kilmixlirini kərsitidu.

kilixni rət kiləqan. ■

³⁴ Ular Öz namim bilən ataloqan əydə yirginqlik butlirini selip uni buləqəqan;

³⁵ ular öz oqul-qizlirini ottin ötküzüp «Molək»kə atəp qurbanliq kilix üçün «Hinnomning oqlining jiləqisi»diki, Baaloqa beqixlanoqan «yukiri jaylar»ni kurup qikqan; Mən ularning bundaq ix kilixini zadi buyrup bəqmioqanmən; ularning Yəhudani gunahqa patkuzup, muxundaq lənətlik ix qilsun degən oy-niyəttə heqqaqan bolup bəqmioqanmən. □ ■

³⁶ Silər muxu xəhər toqruluk: «Dərheqikət, u kiliq, kəhətqilik wə waba arkilik Babil padixahining qolioqa tapxurulidu!» — dəwətilər; ləkin Pərwərdigar — Israilning Hudasi muxu xəhər toqruluk həzir mundaq dəydu: —

³⁷ Mana Mən, Mən ularni qəzipim, kəhrim wə zor aqqikim bilən həydiwətkən barliq padixahliqlərdin yioqimən; Mən ularni qaytidin muxu yərgə epkelimən, ularni aman-tinqliqta turoquzimən. ■

³⁸ Ular Mening həlkim bolidu, Mən ularning Hudasi bolimən. ■

³⁹ Mən ular wə ulardin keyin boləqan balilirini barliq künliridə Məndin əyminip yaxxilik kərsun dəp, ularəqə bir kəlb, bir yolni ata qilimən.

⁴⁰ Mən ularəqə iltipət kilixtin qolumni ikkinqi

■ **32:33** Yər. 2:27; 7:13,24,25; 25:3; 26:5; 29:19 □ **32:35** «Molək» — Ammoniyələrdin qokunoqan buti. ■ **32:35** Yər. 19:5 ■ **32:37** Yər. 23:3; 29:14; 31:10 ■ **32:38** Yər. 24:7; 30:22; 31:1,33

üzməslirim üçün ular bilən mənngülük bir əhdə tüzimən; ularning kaytidin yenimdin qətliməsliki üçün Mən kəlbigə kəkunqumni salimən.

⁴¹ Mən ularəya yahxilik ata kilixtin huzur elip xadlinimən wə pütün kəlbim, pütün jenim bilən ularni muxu zeminəya tikipturuzimən!■

⁴² Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən huddi bu həlkning bexiəya bu dəhxətlik külpətning həmmisini qüxürginimdək, Mən ular toqruluk wədə kiləyan barlik bəht-bərikətləni ularning üstigə qüxürimən;

⁴³ Silər muxu zemin toqruluk: «U wəyranə, adəmzatsiz wə haywanatsizdur; kaldiyələning kəliəya tapxuruləyan!» dəysilər. Ləkin kəlgüsidə uningda etizlər kaytidin setiwelinidu!

⁴⁴ Binyamining yurtida, Yerusalemining ətrapidiki yezilirida, Yəhudaning xəhərliridə, jənubtiki taqlıq xəhərliridə, qərəbtiki «Xəfələh» egizlikidiki xəhərlərdə, Yəhudaning jənubiy bayawanliridiki xəhərlərdimu kixilər kaytidin kümüxkə etizləni setiwalidu, tohtam hətlirigə imza koyidu, məhürləp, guwahqiləni guwahqə hazır kilidu; qünki Mən ularni sürgünlüktin kayturup əsligə kəltürimən — dəydu Pərwərdigar.

33

Pərwərdigar İsrail wə Yəhudani əsligə kəltürimən, dəp ikkinqi kətim wədə kilidu

■ **32:41** Yər. 24:6; Am. 9:15

¹ Yərəmiya tehi qarawullarning hoyalisida kamap koyuloqan waqtida, Pərwərdigarning səzi uningqa ikkinçi ketim kelip mundak deyildi: —

² İxni kילוquçi Mən Pərwərdigar, ixni xəkilləndürgüçi həm uni bekitküçi Mənki Pərwərdigar mundak dəymən — Pərwərdigar Mening namimdur — □

³ Manga iltija kıl, Mən sanga jawab qayturimən, xundakla sən bilməydiğan, büyük həm tilsimat ixlarni sanga ayan kılımən.

⁴ Qünki *düxməning* dəng-potəylirigə həm kiliqioqa taqabil turuxqa istihkamlar kılıx üçün qeqiloqan bu xəhərdiki öylər wə Yəhuda padixahlirining ordiliri toqruluk İsrailning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: —

⁵ «Kaldiylər bilən qarxiliximən» dəp xəhərgə kirgənlərninğ həmmissi, pəkət Mən oşəzipim wə kəhrimdə uriwətkənlərninğ jəsətliri bilən bu öylərninğ toldurux üçün kəlgənlər, halas. Qünki Mən ularninğ barliq rəzilliki tütəylidin yüzümni bu xəhərdin örüp yoxuroqanmən. □

⁶ Həlbuki mana, Mən bu xəhərgə xipa kılıp dərdigə dərman bolimən; Mən ularninğ saqaytimən, ularoqa qəksiz arambəhx həm

□ **33:2 «ixni kילוquçi»** — nemə ix ikənliki bəkim keyinki 4-26-ayətlərdə təswirlinidu. □ **33:5 ««Kaldiylər bilən qarxiliximən» dəp xəhərgə kirgənlər... pəkət Mən oşəzipim wə kəhrimdə uriwətkənlərninğ jəsətliri bilən bu öylərninğ toldurux üçün kəlgənlər, halas. Ularninğ barliq rəzilliki tütəylidin yüzümni bu xəhərdin örüp yoxuroqanmən»** — oqurmənlər ayəttiki baxka hil tərjimilərninğ uqritixi mumkin. Lekin omumiy mənisi tərjimimizningkidək bolidu.

həqikətəni yexip ayan qilimən. □

⁷ Mən Yəhudani həm Israilni sürgündin qayturup əsligə kəltürimən; ularni awwalkidək qurup qikimən. ■

⁸ Mən ularni Mən bilən qarxilixip gunahqa petip sadir qiloğan barliq kəbihlikidin paklandurimən, Mening aldimda gunahqa petip, Manga asiyliq qiloğan barliq kəbihliklerini kəqürimən; ■

⁹ yər yüzidiki barliq əllər Mən ularoqa yətküzgən barliq iltipatni anglaydu, xuning bilən bu *xəhər* kixini xadlandurup, Əzümgə mədhİYələrni qozop, xan-xərəp kəltürüp nam-xəhrət hasil qilidu; əllər Mən ularoqa yətküzgən barliq iltipat wə arambəhxliktin *Məndin* qorqup titrəydiyən bolidu.

¹⁰ Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər muxu yər toqruluk: «U bir harabilik, adəmzatsiz wə haywanatsiz boldi!» dəysilər — durus. Ləkin harabə boləğan, adəmzatsiz, ahalisiz, haywanatsiz boləğan Yəhudaning xəhərliridə wə Yerusalem koqilirida

¹¹ yənə tamaxining sadasi, xad-huramliq sadasi wə toyi boluwatqan yigit-qizning awazi anglinidu, xundakla Pərwərdigarning əyigə «təxəkkür kurbanlikliri»ni aparəğanlarning «Samawi qoxunlarning Sədari boləğan Pərwərdigaroqa təxəkkür eytinglar, qünki Pərwərdigar mehribandur, uning muhəbbiti

□ **33:6 «Halbuki mana, Mən bu xəhərgə xipa qilip dərdigə dərman bolimən; Mən ularni saqaytimən, ...»** — xühşisizki, Huda Yerəmiyaoqa eytqan «büyük həm tilsimat ixlar» bu ayəttin baxlap uningoqa eqip kərsitilidu. ■ **33:7** Yər. 24:6; 31:4; 32:44

■ **33:8** Yər. 31:34

mənggülyüktür» dəydiyan awazliri qaytidin anglinidu; qünki Mən sürgün boloyanlarni qayturup zemindiki awatlikni əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.■

12 Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boloyan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Harabə boloyan adəmsiz wə haywanatsiz boloyan bu yərdə wə uning barlik xəhərliridə qoy baqquqilarning öz padilirini yatquzidiyan qotanliri qaytidin bar bolidu. □

13 *Jənuhiy* taqliktiki xəhərlərdə, *qərbtiki* Yəhudaning «Xəfələh» egizlikidiki xəhərlərdə, jənuhiy bayawarlardiki xəhərlərdə, Binyaminning yurtida, Yerusalemləning ətrapidiki yezilirida wə Yəhudaning xəhərliridimu qoy padiliri ularni sanioquqining qoli astidin qaytidin ətidu, — dəydu Pərwərdigar.□

14 Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən İsrail jəmətigə həm Yəhuda jəmətigə eytkən xəpətklik wədəmgə əməl qilimən.■

15 Xu künlər wə u qaqda Mən Dawut nəslidin

■ 33:11 Yər. 7:34 □ 33:12 «Harabə boloyan adəmsiz wə haywanatsiz boloyan bu yərdə wə uning barlik xəhərliridə qoy baqquqilarning öz padilirini yatquzidiyan qotanliri qaytidin bar bolidu» — 4-, 10- wə bu 12-ayəttə, Pərwərdigar Yərəmiyaqə «Sən bilip baqqiyan həm büyük həm tilsimat ixlarni sanga kərsitimən» degən wədisi boyiqə, kəlgüsi zamanda karamət ixlarni kərsitidiyan üq bexarət bizgə tonuxturulidu. □ 33:13 «sanioquqining qoli astidin ətüx» — bəlkim qoylar qotanoqə qaytip kirgəndə, ularin heqqaysisining kəm qalmasıliki üqün təxkürülüxtur. ■ 33:14 Yər. 29:10

«Həkkaniy Xah»ni zeminda ətürüp qıqirimən; U zeminda toqra həküm wə həkkaniylik yürgüzidu. □ ■

¹⁶ Xu künlərdə Yəhuda kütquzulidu, Yerusalem arambəhxtə turidu; *xu qaşda* Yerusalem: «Pərwərdigar həkkaniylikimizdur» degən nam bilən atilidu.

¹⁷ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Dawutning Israil jəmätining təhtigə olturuxqa layik nəslü üzülüp qalmaydu,

¹⁸ yaki Lawiylardin boləqan kaşinlardin, «kəydürmə kurbanlik», «axlik hədiyə» wə baxqa kurbanliklarni Mening aldimda daim sunidioqan adəm üzülüp qalmaydu. ■

¹⁹ Pərwərdigarning səzi Yərəmiyaqə kelip mundak deyildi: —

²⁰ Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər Mening kündüz bilən tüzgən əhdəmni wə keqə bilən tüzgən əhdəmni buzup, kündüz wə keqini öz waqtida kəlməydiqan kilip koysanglar,

²¹ xu qaşda Mening Kulum Dawut bilən tüzgən əhdəm buzulup, uningqə: «Əz təhtinggə həküm süridioqan bir oşlung daim bolidu» deginim əməlgə axurulmaydu wə hizmətkarlırim, kaşinlar boləqan Lawiylar bilən tüzgən əhdəm buzuloqan bolidu.

²² Asmanlardiki qoxunlar boləqan yultuzlarni

□ **33:15** «...u qaşda Mən Dawut nəslidin «Həkkaniy Xah»ni zeminda ətürüp qıqirimən...» — oqurmənlərnin esidə barki, Huda Dawut padixah-pəyoqəmbərgə: «Kütquzoşuqi-Məsih» sening nəslingdin qıqidu» dəp wədə bərgən (məsilən, «2Sam.», 7-babni, Zəburdiki 18-, 45- wə 72-küylərnin həm məzkur kitab 23:5nimu kəşung). ■ **33:15**

Yər. 23:5 ■ **33:18** Yər. 17:26

sanap bolqili bolmioqandək, dengizdiki kumlarni elqəp bolqili bolmioqandək, mən kulum Dawutning nəslini wə Əzümgə hizmət kiliđioqan Lawiylarni kəpəytimən.

²³ Pərwərdigarning səzi Yərəmiyaqə kelip mundak deyildi: —

²⁴ Bu həlkning: «Pərwərdigar Əzi tallioqan bu ikki jəməttin waz keqip, ularni taxlidi» deginini baykimidingmu? Xunga ular Mening həlkimni: «Kəlgüsidə heq bir əl-dələt bolmaydu» dəp kəzgə ilmaydu. □

²⁵ Pərwərdigar mundak dəydu: — Mening kündüz wə keqini bekitkən əhdəm əzgirip kətsə, yaki asman-zemindiki qanuniyətlərnı bekitmıgən bolsam,

²⁶ Mən Yakupning nəslidin wə Dawutning nəslidin waz keqip ularni taxlayđioqan bolimən, xuningdək İbrahim, İshak wə Yakupning nəslı üstıgə həküm sürüx üqün *Dawutning* nəslidin adəm tallımayđioqan bolimən! Qünki bərhək, Mən ularni sürgünlüktin qayturup ularni əslıgə kəltürimən, ularqə rəhımdıllıq kərsıtimən. ■

□ **33:24 «Pərwərdigar Əzi tallioqan bu ikki jəməttin waz keqip, ularni taxlidi...»** — «ikki jəmət» xübhisizki, İsrail wə Yəhüdani, yəni Hudaning pütün həlkını kərsıtidu; demək, pütkül İsrail həlki əzıning keləqıki toqruluk ümıdsızlınıp kətkən. Bəzi alımlar «ikki jəmət» «Dawut jəməti həm Lawiy jəməti»ni kərsıtidu, dəp qaraydu; ləkin bizningqə keyıinki «Mening həlkimni ... kəzgə ilmaydu» degən ıbarə həm 25-, 26-ayətlər «Yakupning nəslı»ni, yəni Hudaning pütün həlki (İsrail wə Yəhuda)ni kərsətkəqkə, 24-ayətmu pütün həlkını kərsıtıxı kerək. ■ **33:26** Yər. 31:20

34

Pərwərdigar Zədəkiyağa xum həwər yətküzidu

¹ Babil padixahı Nebokədnəsar, pütün qoxuni wə həkümranlikiğa bekiğan barliq padixahliqlar wə əllərninğ həmmisi Yerusalemoğa wə uning ətrapidiki barliq xəhərlərgə jəng kılğan wəktida, Pərwərdigardin Yerəmiyağa kəlgən söz: —

² İsrailning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Zədəkiyaning yenioğa berip uningə mundak degin: — Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, bu xəhərnı Babil padixahining kəlioğa tapxurimən, u uningə ot qoyup kəydüriwetidu. ■

³ Sən bolsang, uning kolidin qaqalmaysən; bəlki sən tutulup uning kəlioğa tapxurulisən; seninğ kəzliring Babil padixahining kəzligə qaraydu, uning bilən yüz turanə səzlixisən wə sən Babiloğa sürgün bolup ketisən. ■

⁴ Ləkin, i Yəhuda padixahı Zədəkiya, Pərwərdigarning səzini angla; Pərwərdigar seninğ tuoqrangda mundak dəydu: — Sən kiliq bilən əlməysən;

⁵ sən aman-tinqliqta əlisən; ata-bowiliring bolğan əzüngdin ilgiriki padixahlar üqün matəm tutup huxbuy yaqkandək ular ohxaxla sən üqünmu *huxbuy* yaqıdu; ular sən üqün: «Ah, xahim!» dəp matəm tutidu;

■ 34:1 2Pad. 25; Yər. 52

■ 34:2 Yər. 21:10; 32:29

■ 34:3

Yər. 32:4

çünki Mən xundak wədə kıloqanmən, — dəydu Pərwərdigar.□

⁶ Andin Yerəmiya pəyoqəmbər bu səzlərninğ həmmisini Yəhuda padixahı Zədəkiyaqə Yerusalemda eytti.

⁷ Xu qaoqda Babil padixahining koxuni Yerusalemda wə Yəhudadiki kəloqan xəhərlərdə, yəni Lakixta wə Azikahta jəng kiliwatatti; çünki Yəhudadiki mustəhkəm xəhərlər arisidin pəkət bularla ixoqal bolmioqanidi.

Öz kullirioqə uwal kıloqanlaroqə agah berix

⁸ Padixah Zədəkiya *kullirimizoa* azadliq jakarlayli dəp Yerusalemdikilərninğ həmmisi bilən əhdini kesip tüzgəndin keyin, Pərwərdigardin təwəndiki bu səz Yerəmiyaqə kəldi □ ■

⁹ (əhdə boyiqə hərbi əz ibraniy kullirini, ər bolsun, kiz-ayal bolsun, qoyuwetixi kerək

□ **34:5 «Sən üqün huxbuy yakidu»** — ibraniy tilida səzmusez bolsa «sən üqün köydüridu» degənliktur. Həklərninğ köydürgini bolsa, bizningqə huxbuy boluxi kerək idi. Əməliyətə Təwrat həm İnildə əlgənlər üqün hərəkəndə kərbənləq-hədiyə, nəzir-qiraətninğ həqkəndəq pəydisi yoq, dəp kərsitilidu.

□ **34:8 «əhdini kesip tüzüx»** — kona zamanlarda ikki tərəp bir-biri bilən əhdə tüzməqçi bolsa, awwal kala yaki qoyini soyup, nimtə (ikki parqə) kılıp parqilaytti; andin ikki tərəp soyup ikki parqə kıləqan malning otturisidin təng ötüp bir-birigə kəsəm kılatti. Bu ixning əhmiyiti bəlkim: «Kəysimiz əhdini buzsəq, Huda uni bu soyəqan maləqə ohxəx kilsun!» deməkliktur. 18-20-ayətlərnə kərunğ. ■ **34:8** Mis. 21:2

idi; heqkaysisi öz kerindixi boləqan Yəhudiyni kulluqta qaldurmasliki kerək idi. □

¹⁰ Əhdigə qoxuloqan barlik əmirlər wə barlik həlk xuningə, yəni hərəkaysimiz öz kuli yaki dedikini qoyuwətəyli, ularni kulluqta qalduruwərməyli degən səzigə boysundi. Ular boysunup ularni qoyuwətti.

¹¹ Lekin uningdin keyin ular bu yoldin yenip qoyuwətkən kul-dedəklərni özigə qayturuwaldi. Ular bularni kaytidin məjburiy kul-dedək kiliwaldi). □

¹² — Xu qaşda Pərwərdigarning səzi Yərəmiyağa kelip mundak deyildi: —

¹³ Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən ata-bowiliringlarni Misirning zeminidin, yəni «kulluq öyi»din qikarəqinimda, ular bilən əhdə tüzgənidim;

¹⁴ *xu əhdə boyiqə* hərbinglar yəttinqi yilida silərgə özini satkan hərəkaysi kerindixinglar boləqan ibraniiy kixilirini qoyuwetixinglar

□ **34:9 «əhdə boyiqə hərberi öz ibraniiy kullirini, ... qoyuwetixi kerək idi; heqkaysisi öz kerindixi boləqan Yəhudiyni kulluqta qaldurmasliki kerək idi»** — mumkinçiliki barki, bu əhdə pəkət bu əmirlərgə kolaylik boluxi üçün tüzülgənidi. Kəhətçilik boləqan waqıtta, öz kullirioğa ozuq berix məs'uliyitidin keqip, kullirini kətküziwetətti.

□ **34:11 «Lekin uningdin keyin ular bu yoldin yenip qoyuwətkən kul-dedəklərni özigə qayturuwaldi... kul-dedək kiliwaldi»** — bu wəkə Babilning qoxuni Yerusalemnii qorxiwelixtin waqitlik waz keqip Misir bilən jəng kiliqka kətkən waqtida boləqan boluxi mumkin. Əmirlər wə həlk bəlkim hətərlik pəyt bizdin etüp kətti, Hudadin qorqiweriximizning həjiti yoq, deyixi mumkin idi. 21-22-ayətlərni 35-bab, 5-7-ayətlər bilən selixturing.

kerək; u kulluqungda altə yil boləqandin keyin, sən uni azadlıqqa qoyuwetixing kerək, degənidi. Ləkin ata-bowiliringlar buni anglimay heq kulak salmioqan. ■

¹⁵ Ləkin silər bolsanglar, *xu yaman yoldin* yenip, kəz aldimda durus ixni kərüp, hərbinglar öz yeqinioqa «azad bol» dəp jakarlıdinglar, xuningdək Öz namim bilən ataloqan əyde əhdə tüzüdinglar;

¹⁶ ləkin silər yənə yenip Mening namimoqa daq kəltürüp, hərbinglar öz rayioqa koyuwətkən kulni həm ihtiyarioqa koyuwətkən dedəkni qayturuwelip qaytidin özünglaroqa kul-dədək boluxka məjburlidinglar.

¹⁷ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər mənə kulak salmidinglar, hərbinglar öz qerindixinglaroqa, hərbinglar öz yeqininglaroqa azad bolunglar dəp heq jakarlimidinglar; manə, Mən silərgə bir hil azadlıqni — yəni qiliqqa, wabaqa wə kəhətqilikkə boləqan bir azadlıqni jakarlaymən; silərnə yər yüzidiki barlıq padixahlıqlaroqa bir wəhxət baskuqi qilimən. ■

¹⁸ Xuning bilən Mən əhdəmni buzoqan, kəz aldimda kesip tüzgən əhdining səzlırigə əməl qilmioqan kixilərnə bolsa, ular əzliri soyup ikki parqə qilip, otturisdin ətkən həliki mozaydək qilimən;

¹⁹ Yəhudaning əmirliri wə Yerusalemning əmirliri, ordidiki ələmdarlar, kaqınlar, xuningdək mozayning ikki parqisining

■ **34:14** Mis. 21:2; Qan. 15:12 ■ **34:17** Qan. 28:25; Yər. 15:4; 24:9,10

otturisidin ötkən barlıq həlkəni bolsa,

²⁰ Mən ularni düxmənlirining qolıoqa, jenini izdigüqilərnin qolıoqa tapxurimən; xuning bilən jəsətliri asmandiki uqar-qanatlaroqa wə zemindiki həywanlaroqa ozuk bolidu; ■

²¹ Yəhuda padixahi Zədəkiya wə uning əmiririninimü düxmənlirining qolıoqa, jenini izdigüqilərnin qolıoqa, xundakla silərgə hujum kilixtin qikinip turəlan Babil padixahinin qoxuninin qolıoqa tapxurimən. ■

²² Mana, Mən əmr kilimən, — dəydu Pərwərdigar, wə ular bu xəhər aldioqa yənə kelidu; ular uningoqa hujum kilip ot qoyup köydüriwetidu; wə Mən Yəhudaning xəhərlirini wəyranə, heq adəmzatsiz kilimən.

35

Yəhudaning wapasizliki, Rəkabiylarning wadarliki

¹ Yəhuda padixahi Yosiyaning oqli Yəhoakimning künliridə, Pərwərdigardin Yərəmiyaqa söz kelip: —□

² «Rəkabning jəmətidikilərnin yenioqa berip ular bilən səzlixip ularni Pərwərdigarning öyigə apirip, uning kiqik öylirinin birigə təklip kilip ularning aldioqa xarab tutkin» — deyildi.

■ 34:20 Yər. 7:33; 16:4; 19:7 ■ 34:21 Yər. 37:11 □ 35:1 «**Yəhoakimning künliridə**» — bu wəqə Zədəkiya padixah təhtkə olturəlan wəqitta, yəni yukirida eytiləlan bexarətlərdin ilgiri boləlanidi, əlwəttə.

³ Xuning bilən mən Habazziniyaning nəwrəsi, Yerəmiyaning oqli Jaazaniyani, uning ukilirini wə barlıq bala-qaqilirini, xuningdək Rəkabning pütkül jəmətini elip kelixkə qıqtım;

⁴ Mən ularni Pərwərdigarning öyigə, Igdaliyaning oqli, Hudaning adimi bolıqan Hənaning oqulliriqə təwəlik öygə apardım; bu öy əmirləarning öyining yenida, Xallumning oqli, ixikbəkər Maaseyahning öyining üstidə idi;

⁵ mən Rəkabning jəmətidikiləarning aldıqə xarabkə liq tolıqan piyalilər wə kədəhləрни qoyup ularqə: «Xarabkə eoziz teginqlar!» — dedim.

⁶ Ular mənə mundak dedi: «Biz xarabni iqməymiz; qünki əjdadimiz Rəkabning oqli Yonadab bizgə: «Silər wə oqul-əwladliringlar zadi xarab iqmənglar;

⁷ yənə kelip öyləрни qurmanglar, nə uruq terimanglar, nə üzümzarləрни tikmənglar, nə bu-lardın heqkaysisıqə zadi igə bolmanglar; barlıq künliringlarda qedirlarda turunglar; xuning bilən silər turuwatqan zeminda uzun künləрни kərisilər» — dəp əmr qaldurıqan.

⁸ Xuning bilən bizning əjdadimiz Rəkabning oqli Yonadabning: «Barlıq kününglərdə zadi xarab iqmənglar» degən awaziqə kulak selip, biz wə bizning ayallirimiz həm oqul-qizlirimiz uning əmrigə toluq əməl qilip kəlgənmiz;

⁹ biz yənə turoqudək öyləрни salmiqan; bizdə heq üzümzar, etiz, uruq degənlər yok;

¹⁰ bəlki biz qedirlarda turup kəldük, əjdadimiz Yonadabning bizgə barlıq əmr qilıqanliriqə

əməl kılıp kəldük. □

11 Ləkin Babil padixahi Nebokədnəsar zeminoğa besip kirqəndə, xundak ix boldiki, biz: «Barayli, Kaldiylərninğ qoxuni həm Suriyəninğ qoxunidin qeqip Yerusalemlə xəhirigə kirəyli» — dedük. Mana xu səwəbtin Yerusalemda turuwatimiz».

12 Andin Pərwərdigarning səzi Yərəmiyağa kelip mundak deyildi: —

13 «Samawi qoxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Barəin, Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlarğa mundak degin: — Buningdin tərbiyə almamsilər, xuningdək Mening səzlimigə kulak salmamsilər? — dəydu Pərwərdigar.

14 — Mana, Rəkabning oqlı Yonadabning oqlupərzəntlirigə «xarab iqmənglar» dəp tapiloqan səzlimigə əməl kılınip kəlgən; bügünki künigigə ular heq xarab iqip bəqmioqan, qünki ular atisininğ əmrigə itaət kילוqan. Ləkin Mən tang səhərdə ornumdin turup silərgə səz kılıp kəlgən bol-sammu, silər Manga heq kulak salmioqansilər.

15 Mən tang səhərdə ornumdin turup kullirim boləan pəyqəmbərlərninğ əwətip: «Hərbiringlar həzir öz rəzil yolunglardin yenip, qilmixinglarninğ tüzitinglar, baxka ilahlarğa

□ 35:10 «biz qedirlarda turup kəldük, əjdadimiz Yonadabning bizgə barlik əmr kילוqanlirioğa əməl kılıp kəldük» — jəmiy bolup 250 yillik məzgil iqidə. «Rəkabning oqlı Yonadab» bəlkim «2Pad.» 10:15də tiloğa elinoqan «Rəkabning oqlı Yəhənadab» boluxi mumkin. ■ 35:14 Yər. 11:7; 25:3; 26:5; 29:19; 32:33

əgixip qokunmanglar; xundak kilsanglar Mən ata-bowiliringlaroşa təkdin kılolan zeminda turuwerisilər» dəp kəlgənmən; ləkin silər Manga kılak salmay həq anglimioqansilər. ■

16 Bərək, Rəkabning oqlı Yonadabning əwladlırı atısınig ularoşa tapılıoqan əmrigə əməl kılolan; ləkin bu həlk Manga həq kılak salmioqandur.

17 Xunga samawi koxunlarınig Sərdari bololan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən Yəhudaning üstigə həm Yerusalemning üstigə Mən aldin'ala eytkan barlık balayı'apətni quxürimən; qünki Mən ularoşa səz kılolan, ləkin ular anglimioqan; Mən ularni qakiroqan, ləkin ular jawab bərmigən».

18 Andin Yerəmiya Rəkab jəmətigə mundak dedi: — Samawi koxunlarınig Sərdari bololan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Qünki silər atanglar Yonadabning əmrigə itaət kilip, barlık yolyoruklırini tutup, silərgə tapılıoqanlırining həmmisi boyiqə ix kərüp kəlgənsilər, —

19 əmdi samawi koxunlarınig Sərdari bololan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Rəkabning oqlı Yonadabning nəslidin aldimda hizmət kılouqı hərgiz üzülüp

qalmaydu. □

36

Padixah Yəhoakim bexarət hatiriləngən oram yazmini kəydüridu

¹ Yəhuda padixahi Yosiyaning oqli Yəhoakimning tətinqi yili, Yerəmiya oqa Pərwərdigardin təwəndiki səz kəldi: —

² Əzünggə oram kəqəz aləin; uningəqa Yosiyaning künliridə sanga səz qiləinimdin tartip bügünki küngiqə Mən Israilni əyibligən, Yəhudani əyibligən həm barlıq əllərnə əyibligən, sanga eytkən səzlərnəing həmmisini yazəin. ■

³ Yəhudaning jəməti bəlkim Mən bexioqa qüxürməkqi boləan barlıq balayi'apətni anglap, hərbi əzlrining rəzil yolidin yanarmikin; ular xundak qilsa, Mən ularning kəbihlikini wə gunahini kəqürüm qilimən.

⁴ Xuning bilən Yerəmiya Neriyaning oqli Barukni qakirdi; Baruk Yerəmiyaning aəzidin qikkənlirini anglap Pərwərdigarning uningəqa eytkən səzlrining həmmisini bir oram kəqəzəgə yezip bərdi.

□ **35:19 «Rəkabning oqli Yonadabning nəslidin aldimda hizmət qiloquqi hərgiz üzülüp qalmaydu»** — ularning Huda aldida nemə hizmət qilidiəanliki Muqəddəs Kitabta hatiriləngən əməs; əmma Yəhudiylarning keyinki hatiriliri boyiqə ularning keyinki ibadəthanida qurbangahta ot üqün otun elip berix hizmiti bar idi. Rəkabiylar toqruluk yənə «Koxumqə səz»imizni kərüng. ■ **36:2** Yəx. 8:1; Yər. 30:2

5 Yərəmiya Barukqa tapilap mundak dedi: — Özüm kamap qoyuloqanmən; Pərwərdigarning öyigə kiriximgə ruhsət yok; lekin özüng berip kirgin;

6 Pərwərdigarning öyidə roza tutkan bir künidə, sən aozimdin qikkanlirini anglap yazoqan, Pərwərdigarning bu oram yazmida hatiriləngən sözlirini həlkning kulaklirioqa yetküzgin; həmmə xəhərlərdin kəlgən Yəhudadikiləarning kulikioqimu yetküzgin.

7 Ular bəlkim Pərwərdigar aldioqa dua-tilawitini kilip hər biri əzlrining rəzil yolidin yanarmikin; çünki Pərwərdigarning bu həlkə agahlandıroqan oəzipi wə kəhri dəhxətliktur.

8 Neriyaning oqli Baruk Yərəmiya pəyoqəmbər uningə tapilioqinining həmmisini ada kilip, Pərwərdigarning öyidə Pərwərdigarning sözlirini oqup jakarlidi.□

9 Yəhuda padixahi Yosiyaning oqli Yəhoakim təhtkə olturoqan bəxinqi yili tokkuzinqi ayda xundak boldiki, barlik Yerusalemdikilər həmdə Yəhuda xəhərliridin qikip Yerusalemoqa kəlgən barlik həlk üqün, Pərwərdigar aldida bir məzgil roza tutuximiz kerək dəp elan kilindi.

10 Xu waqit Baruk Pərwərdigarning öyigə

□ 36:8 «Neriyaning oqli Baruk Yərəmiya pəyoqəmbər uningə tapilioqinining həmmisini ada kilip, Pərwərdigarning öyidə Pərwərdigarning sözlirini oqup jakarlidi» — Barukning qong atisi Maaseyah Yerusalemnin xəhər baxliki boləanidi (32:12ni həm «2Tar.» 34:8ni kəring). U muxu ixni kiləanda bəlkim əzining jenini wə keləqikini təwəkkül kiləan. Uning Yərəmiyaqa həmrəh boluxning intayin japalik wə hətərlilik ikənlikini qüxinix üqün 45-babni kəring.

kirip, pütükqi Xafanning oqli Gəməriyaning öyidə turup, Yerəmiyaning səzlrini barlıq həlkning kulikiəyə yətküzüp okudı; bu öy Pərwərdigarning öyining yukiriki həylisidiki «Yengi dərwezə»yə jaylaxkanıdı. □

¹¹ Xafanning nəwrisi, Gəməriyaning oqli Mikah bolsa yazmidin Pərwərdigarning səzlrining həmmisigə kulak saldı.

¹² Andin u padixahning ordisiəyə qüxüp pütükqining öyigə kiriwidi, mana, əmirləarning həmmisi xu yərdə olturatti; pütükqi Əlixama, Xəmayaning oqli Delaya, Akborning oqli Əlnatan, Xafanning oqli Gəməriya wə Hənanıyaning oqli Zədəkiya qatarlıq barlıq əmirlər xu yərdə olturatti.

¹³ Xuning bilən Mikah Barukning səzligənlinini həlkning kulikiəyə yətküzüp okuəyanda əzi angliəyan barlıq səzləni ularəyə bayan kildi.

¹⁴ Xuning bilən barlıq əmirlər Kuxining əwrisi, Xələmiyaning nəwrisi, Nətaniyaning oqli Yəhudiyni Barukning yenioyə əwətip uningəyə: «Sən həlkning kulikiəyə yətküzüp okuəyan oram yazmini qolungəyə elip yenimizəyə kəl» — dedi. Xuning bilən Neriyaning oqli Baruk oram yazmini kolioyə elip ularning yenioyə kəldi.

¹⁵ Ular uningəyə: «Oltur, uni kulikimizəyə yətküzüp okup bər» — dedi. Baruk uni ularəyə anglitip okudı.

□ **36:10 «pütükqi Xafan»** — Xafan toqruluk «1Pad.» 22-babni kərüng. **«yukiriki həyola»** — bolsa «1Pad.» 6:36 həm 7:12də «iqki həyola» degən nam bilən ataləyan. «Yengi dərwezə» «Yər.» 26:10də tiləyə elinəyan. Xübhısizki, Baruk xu yərdə turup Yerəmiyaning səzini okuytti, barlıq həlk angliyalaytti.

16 Xundak boldiki, ular barlıq sözlərni angliqanda, alaqzadə bolup bir-birigə qarixip: «Bu sözlərninğ həmmisini padixahğa yətküzmisək bolmaydu» — dedi.

17 Andin Baruktin: «Bizgə degin əmdi, sən bu sözlərninğ həmmisini kandaq yazding? Ularni Yərəmiyaning öz aqzidin angildingmu?» — dəp soridi.

18 Baruk ularoqa: «U bu sözlərninğ həmmisini öz aqzi bilən manga eytti, mən oram kəqəzgzə siyah bilən yazdim» — dedi.

19 Əmirilər Barukğa: «Barqin, sən wə Yərəmiya məküwelinglar. Kəyərdə bolsanglar həqkimgə bildürmənglar» — dedi.

20 Xuning bilən ular oram yazmini pütükqi Əlixamaning əyigə tikip qoyup, ordioğa kirip padixahning yenioğa kelip, bu barlıq sözlərni uning kuliqioğa yətküzdi.

21 Padixah Yəhudiyni yazmini elip kelixkə əwətti, u uni Əlixamaning əyidin epkəldi. Yəhudiy uni padixahning kuliqioğa wə padixahning yenida turoğan barlıq əmirlərninğ kulaklırioğa yətküzüp okudi.

22 Xu qaq tokkuzinqi ay bolup, padixah «kixlik əy»idə olturatti; uning aldidiki oqaqta ot kalaklık idi.

23 Xundak boldiki, Yəhudiy uningdin üq-tət səhipini okuqanda, padixah kələmtiraxi bilən bu qismini kesip, yazmining həmmisini bir-birləp otta kəyüp yəkiqəqə oqaqtiki otka taxlıdi.

□

24 Ləkin bu bərlək sözlərnə angliqan padixah yaki hizmətkarlırınınə həcəkaysisi kərkəmidə, ulardın kiym-keqəklirini yirtkənlər yəq idi.

25 Uning üstigə Əlnatan, Delaya wə Gəmariyalar padixahın oram yazmını kəydürməslikini ətüngənidi, ləkin u ularqə kulaq salmıdı.

26 Padixah bolsa xahzadə Yərahməəl, Azriəlning oqlı Seraya wə Abdəəlning oqlı Xələmiyani pütükqi Barukni wə Yərəmiya pəyoqəmbərnə kəloqə elixkə əwətti; ləkin Pərwərdigar ularnə yoxurup saklıdı.

İkkinqi oram yazma

27 Padixah Baruk Yərəmiyaning aqlzidin anglap yazqan sözlərnə hatiriligən oram yazmını kəydürüwətkəndin keyin, Pərwərdigarning səzi Yərəmiyaqə kelip mundak deyildi: —

28 Yənə bir oram kəqəznə elip, uningqə Yəhuda padixahı Yəhoakim kəydürüwətkən birinqi oram yazmıda hatiriləngən bərlək sözlərnə yazqın.

29 Wə Yəhuda padixahı Yəhoakimoqə mundak degin: — Pərwərdigar mundak dəydu: — Sən bu oram yazmını kəydürüwəttin wə Mening toqruluk: Sən buningqə: «Babil padixahı qokum kelip bu zeminni wəyran kilidu, uningdin həm insanni həm haywannı yokitidu» — dəp yezixkə kəndakmu petinding?» — deding.

□ **36:23 «kələmtirax bilən kesix»** — adəttə bu saymannı diwanbegi yaki pütükqi «oram yazmılar»nı yasap təyyarlıxkə ixlitətti. Muxu yərdə əksiqə kimmətlik bir oram yazmını yokitix üqün ixlətkən.

30 Xunga Pərwərdigar Yəhuda padixahı Yəhoakim toqruluk mundak dəydu: — Uning nəslidin Dawutning təhtigə olturuxka heq adəm bolmaydu; uning jəsiti sirtka taxliwetilip kündüzdə issikta, keqidə kırawda oquq yatidu.

31 Mən uning wə nəslining bexioqa, hizmətkarlırining bexioqa kəbihlikining jazasını qüxürimən; Mən ularning üstigə, Yerusalemda turuwatqanlarning üstigə həm Yəhudaning adəmliri üstigə Mən ularoqa agahlandıroqan barlık külpətlərnı qüxürimən; qünki ular Manga heq kulak salmiqan.

32 Xuning bilən Yerəmiya baxka bir oram kəoqəzni elip Neriyaning ooqli Barukka bərđi; u Yerəmiyaning aozioqa qarap Yəhuda padixahı Yəhoakim otta kəydürüwətkən oram yazmida hatiriləngən həmmə səzlərnı yazdı; ular bu səzlərgə ohxaydıoqan baxka kəp səzlərnımu koxup yazdı.□

37

Zədəkiya padixah boləoan qaoqdiki bəzi wəqəlar — kirix səz

¹ Babil padixahı Nebokədnəsar Zədəkiyani Yəhudaning zeminiəqa padixah kildi; xuning

■ 36:30 Yər. 22:19 □ 36:32 «u Yerəmiyaning aozioqa qarap Yəhuda padixahı Yəhoakim otta kəydürüwətkən oram yazmida hatiriləngən həmmə səzlərnı yazdı» — birinqi «oram yazma»ning məzmuni bəlkim «Yerəmiya»diki 1-20-bablar idi.

bilən u Yosiyaning oqli Yəhoakimning oqli Koniyaning ornioğa həküm süridi. □

² U, yaki hizmətkarliri, yaki zemindiki həlk Pərwərdigarning Yerəmiya pəyoğəmbər arkilik eytkən səzligə heq kulak salmidi.

Zədəkiya Hudadin yardım tiləydu

³ Padixah Zədəkiya Xələmiyaning oqli Yəhukalni həm kahin Maaseyahning oqli Zəfaniyani Yerəmiya pəyoğəmbərninğ yeniğa əwətip uningğa: «Pərwərdigar Hudayimizğa biz üqün dua kılqaysən» — degüzdi

⁴ (xu qaqda Yerəmiya zindənda kəmaklik əməs idi; u həlk arisığa qıqip-kirixkə ərkin idi.

⁵ Pirəwnning qoxuni Misirdin qıqqanidi; Yerusalemni qorxiwalğan Kaldiyələr bularning həwirini anglap Yerusalemnin qekinip kətkənidi). □ ■

⁶ Andin Pərwərdigarning səzi Yerəmiya pəyoğəmbərgə kelip mundak deyilidi: —

⁷ Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Siləni mənğa iltija kıldurup izdəxkə əwətkən Yəhuda padixahığa mundak dənglar: — Mənğa, silərgə yardım berimiz dəp qıqip kəlgən Pirəwnning qoxuni bolsa, əz zeminiğa, yəni Misirğa qaytip ketidu.

□ **37:1 «Koniya»** — «Yəkoniyah»ning baxqa bir atilixi. □ **37:5 «Pirəwnning qoxuni Misirdin qıqqanidi; Yerusalemni qorxiwalğan kaldiyələr bularning həwirini anglap Yerusalemnin qekinip kətkənidi»** — xu wəqə bəlkim miladiyədin ilgiri 588-yili bolğanidi; «Pirəwn» Misirning padixahı Pirəwn-Hofrani kərsitidu (44:30ni kəring). ■ **37:5 Yər. 34:21**

⁸ Andin Kaldiylər bu xəhərgə qayıt qayıp kəlip jəng kəlip uni ixəjal kəlidu, uni ot kəyup kəydürəwetidu.

⁹ Pərwərdigar mundak dəydu: — Əz-əzünqlarni aldap: «Kaldiylər bizdin qekinip kətkən» — demənglar; ular kətkən əməs!

¹⁰ Qünki gərqə silər əzünqlarə qə jəng kəlidə qə Kaldiylərnin toluk kəxunini uruwətkən bolsanglarmu wə ularningkidin pəkət yarilanə qənlarla kə qə qə bolsimu, ularning hər biri yənə əz qə qə turup bu xəhərnə ot kəyup kəydürəwetkən bolatti.

Yerəmiya kə qə əlinip ərz kəlinidu

¹¹ Pərwərdigar kəxunə tūpəylidin Kaldiylərnin kəxunə Yerusalemə qekinip turə qə wakitta, xu wəkə yūz bərdi: —

¹² Yerəmiya Binyamindəki zeminə qə yol əlip, xu yərdəki yurtdəxliri arisidin əz nəsəwəsinə igiləx üqün Yerusalemə qə qə qə,

¹³ u «Binyamin dərwəzisi» qə yətkəndə, Hənanianing nəwrəsi, Xələmiyaning oqlı kəzət bəgi Iriya xu yərdə turatti; u: «Sən Kaldiylərgə qekinip təslim bolmaq qə!» dəp uni tutuwəldi.

¹⁴ Yerəmiya: «Yə qə! Mən Kaldiylər təpəkə kə qə təslim bolmaq qə əməsmən!» — dēdi. Ləkin u uningə qə kə qə salmidi; Iriya Yerəmiyanə qə əlip uni əmirlər əldə qə apardı.

¹⁵ Əmirlər bolsa Yerəmiyanə qə əz əz əlinip uni urə qə, uni diwanbəgi Yənatanning əyidiki

qamakhaniya solidi; qünki ular xu öyni zindaniya aylanduroqanidi. □

16 Yərəmiya zindandiki bir gundihaniya qamilib, xu yərdə uzun künlər yatkandin keyin,

17 Zədəkiya padixah adəm əwətip xu yərdin ordisiya elip kəldi. U xu yərdə astirtin uningdin: «Pərwərdigardin söz barmu?» dəp soridi. Yərəmiya: «Bar; sən Babil padixahining qolिया tapxurulisən» — dedi.

18 Yərəmiya Zədəkiya padixahqa iltija kilip: — «Mən sanga yaki hizmətkarliringiya yaki bu həlkəyə nemə günah qiloqiniyoya, bu zindaniya qamar qoydunglar?»

19 Silərgə bexarət berip: «Babil padixahi sanga yaki bu zemiya jəng kilixka qikmaydu!» degən pəyqəmbərliringlar qeni?» — dedi

20 — «Əmdi i padixah təksir, sözlirimgə kulak selixingni ötünimən; iltijayim aldingda ijabat bolsun, dəp ötünimən; diwanbegi Yonataning öyigə meni qaytkuzmiyaysən; sən undaq kilsang, xu yərdə ölimən».

21 Zədəkiya padixah pərman qüxürüp, Yərəmiyani qarawullarning həylisida turuquzuxni, xuningdək xəhərdiki həmmə nan tügəp kətmisila, uningya hərküni «Naway koqisi»din bir nan berilixni tapilidi; xuning bilən

□ **37:15 «Əmirlər bolsa Yərəmiyadin qəzəplinip uni uruquzup,...»** — muxundak rəzillik qiloqan əmirlər Zədəkiya padixahlikidiki əmirlər idi. 36-babta kərsitilgən, Hudadin qorqqan yahxi əmirlər bolsa, Yəhoakim padixahlikidiki əmirlər idi; bu wəqədin ilgirila ular Yəkoniyah padixah bilən billə (miladiyadin ilgiriki 597-yili) Babiloya sürgün boluqanidi.

Yerəmiya qarawullarning hoyalisida turdi.■

38

Yerəmiya hain dəp ərz qilinip su azgilioğa taxlinidu

¹ Mattanning oqli Səfatiya, Paxhurning oqli Gədəliya, Xəməliyaning oqli Jukal wə Malkiyaning oqli Paxhurlar bolsa Yerəmiyaning həlkəçə:

² «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Bu xəhərdə kəlip kəlojan adəmlər bolsa kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlidu; ləkin kimki qikip Kaldiylərgə təslim bolsa həyat kəlidu; jeni əzigə oljidək kəlidu; u həyat kəlidu. ■

³ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Bu xəhər qokum Babil padixahining koxunining kəlioğa tapxurulidu, u uni ixətal kəlidu» — dəwatқан səzlrini anglidi.

⁴ Əmirələr padixahqa: «Silidin ətünimiz, bu adəm əlümgə məhkum kəlinsun; qünki nemixqa uning bu xəhərdə kəlip kəlojan jənggiwar ləxkərlərnin qollirini wə həlkning qollirini ajiz kəlixioğa yol koyulsun? Qünki bu adəm həlkning mənprəətini əməs, bəlki ziyinini izdəydu» — dedi.

⁵ Zədəkiya padixah: «Mana, u silərnin qollirinqləroğa tapxuruldi; silərnin yolunglarni toskudək mən padixah qanqilik bir adəm idim?» — dedi.

6 Xuning bilən ular Yerəmiyani tutup qarawullarning həylisidiki xahzadə Malkiyaning su azgilioğa taxliwətti; ular Yerəmiyani aroqamqilar bilən uningğa qüxərđi; azgaldə bolsa su bolmay, pəqət patkəkla bar idi; Yerəmiya patkəkğa petip kətti.

Efiopiyəlik aqwat Yerəmiyani azgaldin kütquzidu

7 Əmma padixahning ordidiki bir aqwat Efiopiyəlik Əbəd-Mələk Yerəmiyaning su azgilioğa qamar koyuloqanlikini anglidi (xu qaoqda padixah bolsa «Binyamin dərwezisi»da olturatti). □

8 Əbəd-Mələk ordidin qikiq padixahning yenioğa berip uningğa:

9 «I padixahi'aləm, bu adəmlərnin Yerəmiya pəyoqəmbərgə barlıq kılıqini, uni su azgilioğa taxliwətkini intayin əsəbiy rəzilliktur; u axu yərdə kəhətqiliktin ölöp qalidu; qünki xəhərdə ozuk-tülük qalmidi» — dedi.

10 Padixah Efiopiyəlik Əbəd-Mələkkə buyruq berip: «Muxu yərdin ottuz adəmni özünq bilən elip berip, Yerəmiya pəyoqəmbərnə ölöp kətməsliki üqün su azgilidin elip qikəroqin» — dedi.

11 Xuning bilən Əbəd-Mələk adəmlərnə elip ularğa yetəkqilik kılıp, padixahning ordidiki həzinining astidiki öygə kirip xu yərdin lata-puta

□ **38:7 «bir aqwat Efiopiyəlik»** — «aqwat» degən bu söz bəzidə pəqət «əməldar»nilə bildüridu.

wə jul-jul kiyimlərnı elip, xularnı tanılar bilən azgaloqa, Yerəmiyaning yenioqa qūxürüp bərđi.

¹² Efiopiyəlik Əbəd-Mələk Yerəmiyaqa: — Bu lata-puta wə jondaq kiyimlərnı koltukliring həm tanılar arisioqa tikip koyoqin — dedı. Yerəmiya xundaq kıldı.

¹³ Xuning bilən ular Yerəmiyani tanılar bilən tartip, su azgilidin qıqardı; Yerəmiya yənıla qarawullarning hoylisida turdı.

Zədəkiya astirtin məslihət soraydu, Yerəmiya jawab beridu

¹⁴ Padixah Zədəkiya adəm əwətip Yerəmiya pəyoqəmbərnı Pərwərdigarning əyidiki üqinqi kirix ixikigə, öz yenioqa aparoquzdı. Padixah Yerəmiyaqa: — Mən səndin bir ixni sorimakqımən; uni məndin yoxurmiqaysən — dedı.

¹⁵ Yerəmiya Zədəkiyaqa: «Mən uni sanga ayan kılsam, sən meni jəzmən ölümgə məhkum kılmamsən? Mən sanga məslihət bərsəm, sən anglımaysən!» — dedı.

¹⁶ Padixah Zədəkiya Yerəmiyaqa astirtin kəsəm iqip uningqa: «Bizgə jan-tinik ata kıloqan Pərwərdigarning hayati bilən kəsəm iqimənki, mən seni ölümgə məhkum kılmaymən, yaki seni jeningni izdigüqi kixilərnıng kolioqa tapxurmaymən» — dedı.■

¹⁷ Yerəmiya Zədəkiyaqa: Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Sən ihtiyarən Babil padixahining əmirlirining yenioqa qıqip təslim

bolsang, jening hayat qalidu wə bu xəhər otta köydürüwetilməydu; sən wə öydikiliring hayat qalisilər.

¹⁸ Ləkin sən qıqıp Babil padixahining əmirliğə təslim bolmisang, bu xəhər kaldiyələning qolıoqa tapxurulıdu, ular unıoqa ot qoyup köydürüwetıdu, sən ularning qolıdın qaqalmaysən — dedi.

¹⁹ Padixah Zədəkiya Yərəmiya oqa: «Mən Kaldiyələrgə qıqıp təslim bolıqan Yəhudiylərdın qorqımən; Kaldiyələr bəlkim meni ularning qolıoqa tapxuruxı, ular meni kıyin-kıstak kılıxı mumkın» — dedi.

²⁰ Yərəmiya mundak dedi: — Ular seni tapxurmaydu. Səndın ətünimənki, gepıngə kırip Pərwərdıgarning awazıoqa itaət kıloqaysən; xundak kılsang sanga yahxi bolıdu, jening hayat qalıdu.

²¹ Ləkin sən qıqıp təslim boluxnı rət kılsang, Pərwərdıgar manga ayan kıloqan ıx mundak: —

²² mana, Yəhuda padixahining ordısıda qalqan barlıq kız-ayallar Babil padixahining əmirliğınınıng aldıoqa elıp ketılıdu. Xuning bilən bu *kız-ayallar* sanga *tənə kılip*: «Sening jan dostlıring seni ezıkturdi; ular senıng üstüngdın oqalıbə kıldı; əmdı hazır putlıring patkəkka pıtıp kətəkəndə, ular yüz ərüp sanga arqısını kıldı!» — dəydu. □

□ **38:22 «sening jan dostlıring seni ezıkturdi»** — «sening jan dostlıring» padixahning «məslıhətqi»lırı həm «pəyoqəmbərlırı»nı kərsıtıdu. Ular padixahnı «Mısıroqa ıtıpaqdax bolup Babiloqa ısyən kətürəyılı» dəp azdurup balayı’apətnı kəltürgənıdı.

23 Sening barliq ayalliring həm baliliring kaldiy rg  elip ketilidu. Sən  z ng ularning  olidin  aqalmays n; q nki sən Babil padixahining  oli bilən tutuwelinis n, xundakla sən bu xəhərning otta  oyd r wetilixig  s w bqi bolisən.

24 Zədəkiya Yer miya qa mundak dedi: — Sən bu s h bitimizni bax a heqking  qandurmioqin, xundila sən  lm ys n. □

25  mirl r mening sən bilən s zl xkinimni anglap yening a kelip səndin: «Sening padixahğa nem  deg nliringni, xundakla uning sanga  andaq s zl rni  iloqanliqini bizg  eyt; uni bizdin yoxurma; xundak  ilsang biz seni  lt rm ymiz» desə,

26 undakta sən ularğa: «Mən padixahning aldio a:  Meni Yonatanning  yig   aytkuzmio ays n, bolmisa, mən xu y rd   lim n» — deg n iltijayimni  oy qanm n» — dəysən.

27 D rw k   mirl rning həmmisi Yerəmiyaning yenioğa kelip xuni soridi; u ularğa padixah buyruqan bu barliq s zl r boyiqə jawab b rdi. Xuning bilən ular jimip ketip uning yenedin  iqip k tti; q nki bu ix heqking  qandurulmioqanidi.

28 Xundak  ilip Yerusalem ixo al  ilinoquq  Yerəmiya  arawullarning h ylisida turdi.

□ **38:24 «qandurmioqin ...sən  lm ys n»** — b kim padixah uning a t hdit selix  q n  m s, b ki «Misiroğa ittipaqdax bolayli» degan  mirl r bu s h b tning m zmunini anglap  alsa Yerəmiyani  lt r xi mumkin, dem kqi.

39

Yerusalemning ixoqal qilinixi wə keyinki wəqələr

¹ Yerusalem ixoqal qilinowanda təwəndiki iqlar yüz bərđi: — Yəhuda padixahı Zədəkiyaning tokkuzinqi yili oninqi ayda, Babil padixahı Nebokadnəsar wə barlıq qoxuni Yerusalemə jəng kılıxqa kelip uni muhasirigə aldı; ■

² Zədəkiyaning on birinqi yili, tətinqi ayning tokkuzinqi künidə, ular xəhər sepilidin bəsüp kirdi.

³ Xuning bilən Babil padixahıning əmirlirining həmmisi, yəni Samgarlıq Nərgal-Xarəzər, bax həziniqi Nebu-Sarsekim, bax sehırgər Nərgal-xarəzər wə Babil padixahlıqıning baxqa əməldarliri kirip «Ottura dər waza»da olturdi. □

⁴ Yəhuda padixahı Zədəkiya wə barlıq jənggiwar ləxkərlər ularni kərüp qaqməqqi bolup, tün keqidə xəhərdin bədər tikiwetixti; u padixahning baqqisi arkilik, «ikki sepil» arilikidiki dər wazidin qıkip *Jordan jilojısidiki* «Arabah tüz ləngliki»gə qarap qeqixti.

⁵ Kaldiylərninq qoxuni ularni qooqlap Yeriho tüz lənglikidə Zədəkiyaə qə yetixip uni kolo qə elip Hamat zeminidiki Riblah xəhirigə, Babil padixahı Nebokadnəsarninq aldio qə apardı; u xu yərdə uning üstidin həküm qıqardı.

■ **39:1** 2Pad. 25:1; Yər. 52:4 □ **39:3** «**bax həziniqi**» — ibraniy tilidiki «Rab-Saris» deyilidu. Bu səzninq toluq mənisi bizgə naməlüm, «bax həziniqi» bizninq pərzimiz. «**Ottura dər waza**»da olturdi — kona zamanlarda xəhər dər wazisi əmədarlar yaki mətiwərlər sot qilidio qan, həküm qıkiridio qan jay idi.

6 Babil padixahı Riblah xəhiridə Zədəkiyaning oqullirini kez aldida eltürüwətti; Babil padixahı Yəhudadiki barlıq mətiwərlərnimu eltürüwətti.

7 U Zədəkiyaning kəzlrini oyup, uni Babilə apirix üqün mis kixənlər bilən kixənləp qoydi.

8 Kaldiylər padixahning ordisini wə pukralarning əylirini ot qoyup köydürüp Yerusalemning sepillirini kəmürüp taxlidi.

9 Xahənə qarawul begi Nebuzar-Adan xəhərdə kəlip qaloqan baxka həlkni, əzigə təslim bolup qıqqanlarni, yəni qaloqan həlkning həmmisini qoloqə elip, Babilə sürgün kildi.

10 Həlbuki, qarawul begi Nebuzar-Adan Yəhuda zeminida heq təwəliki bolmioqan bəzi namratlarni qaldurdi; xu qaqda u ularəqə üzümzarlar wə etizlarni təksimləp bərdi.

11-12 Babil padixahı Nebokədnəsar Yərəmiya toqruluk qarawul begi Nebuzar-Adan arkilik; «Uni tepip uningdin həwər al; uningəqə heq ziyan yətküzmə; u nemini halisa xuni uningəqə kəlip bər» — dəp pərman qüxürgənidi.

13 Xunga qarawul begi Nebuzar-Adan, xundakla bax həziniqi Nebuxazban, bax sehərgər Nərgal-Xarəzər wə Babil padixahning baxka bax əməldarlırining həmmisi adəm əwətip □

14 Yərəmiyani «Qarawullarning həylisi»din elip Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıyaning əz əyigə apirixi üqün uning qolıqə tapxuroquzdi. Lekin Yərəmiya pukralar

□ 39:13 «**bax həziniqi Nebuxazban**» — 3-ayəttə «Nebu-Sarsekim» isimlik yənə bir «bax həziniqi» tiləqə elinidu.

arisida turdi.□

Hudaning sadıq adimi Əbəd-Mələkkə bolıan wədisi

¹⁵ Yərəmiya «Kərawullarning hıylisi»da kəmap qoyulıan waqtıda, Pərwərdigarning səzi uningıqa kelip mundaq deyilgənidi: —

¹⁶ Barıqin, Efiopiyəlik Əbəd-Mələkkə mundaq degin: «Samawi koxunlarning Sərdari bolıan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundaq dəydu: — Mana, Mən öz səzlimni muxu xəhər üstigə qüxürimən; awat-hələwət əməs, bəlki balayı'apət qüxürimən; xu küni bu ixlar öz kəzüng əldida yüz beridu.

¹⁷ Ləkin xu küni Mən seni kütquzimən, — dəydu Pərwərdigar; — Sən kərkidiıan adəmlərnıng qolııqa tapxurulmaysən;

¹⁸ qünki Mən qoqum seni kütquzimən; sən kiliqlanmaysən, bəlki öz jening özünggə oljidək

□ **39:14 «Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqlı Gədaliya»** — bu ayəttiki «Xafan» 36:10-11də tilııa elinıan «Xafan» boluxi mumkin. Kariıanda, uning ailisidikilər Yərəmiyaııa yaxhi muamilə kılıp kəlgən. «**Yərəmiyani ... elip .. Gədaliyanıng öz öyigə apirixi üqün ...**» — alimlarning bu ayəttiki «öz öyigə» degən səz toqrisida ikki pikri bar, yəni «öz öyi» (1) Yərəmiyanıng yurti, yənə Anatotni yaki (2) Gədaliyanıng «öz öyi»ni kərsitidu. Gədaliya Nebokədnəsarning buyruki bilən Pələstingə waliy dəp bekitilgənidi (40:5ni wə «2Pad.» 25:22ni kərüng). Bizningə ikkinqi pikir toqıra, qünki 40:5də Nebuzar-Adanning Yərəmiyaııa «Gədaliyanıng yenıııa kəytkin» degən səzini baykaymiz. Muxu waqtta Yərəmiya waliy öyidə kəng-azadilikte turuxni əməs, bəlki namrat həlk arisida turuxni tallidi.

kalidu; çünki sən Manga tayinip kəlgənsən — dəydu Pərwərdigar».

40

Yərəmiya ikkinqi kətim azad qilinip qoyuwetilidu

¹ Kərawul begi Nebuzar-Adan uni Ramah xəhəridin qoyuwətkəndə, Pərwərdigar Yərəmiyaqə səz kildi. U qəqda Nebuzar-Adan Yerusalem həm Yəhudadiki bərlək əsirlərnə elip Babilqə sürgün qilməqci idi; Yərəmiyamə ularning arisida zənjir bilən baqlanqan həlda elip mengiləqanidi. □

² Kərawul begi Yərəmiyani bir qətkə tartip uninqə mundəq dedi: «Pərwərdigar Huday-ing muxu yərgə balayı'apət qüxürimən dəp aqahlandurdi;

³ Mana, Pərwərdigar Əz degini boyiqə xundəq qilip uni kəltürdi; çünki silər Pərwərdigar al-dida gunah sadir qiləqansilər wə uning awaziqə kuləq salmiqansilər; xunga bu ix bexinglarqə qüxti.

□ **40:1 «Kərawul begi Nebuzar-Adan uni Ramah xəhəridin qoyuwətkəndə, Pərwərdigar Yərəmiyaqə səz kildi...»** — Nebuzar-Adan allıqəqan Yərəmiya toqruluk «Yerusalemda turuwərsun» dəp pərman qüxürgənidi (39:11-14ni kəring). Un-ing «həlk arisida» turəqliki tüpəylidin, bəlkim tasadipiyliktin ular sürgün qilinqanda ular bilən təng elip ketilgənidi. «Pərwərdigarning səzi Yərəmiyaqə kəldi» — 2-5-ayətlərgə qariqanda, Pərwərdigarning bu səzi «kapir» boləqan, Babillik ləxkər Nebuzar-Adan arqilik kəldi!

⁴ Lekin mən qolungni ixkəlləngən zənjirlərdin yexip seni qoyuwetimən; mən bilən billə Babiloqa berix sanga muwapıq kərünsə, qeni kəl, mən səndin həwər alimən; əmma mən bilən billə Babiloqa berixni muwapıq əməs dəp qarisang, kerək yoq. Mana, pütkül zemin aldingda turidu; qəyergə berix sanga layıq, durus kərünsə xu yərgə barəin».

⁵ Yerəmiya tehi yenidin mangmay turup, Nebuzar-Adan uningoa: «Boldi, Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədaliyaning yenioqa qayt; Babil padixahi uni Yəhudadiki xəhərlərgə həkümranlik qilixka bəlgiligən; həlk arisida uning bilən billə turiwər, yaki hərəkəndə baxka yərgə baray desəng xu yərgə barəin» — dedi. Xuning bilən qarawul begi uningoa ozuk-tülük həmdə bir sowoqat berip uni qoyuwətti.

⁶ Xuning bilən Yerəmiya Mizpah xəhirigə, Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədaliyaning yenioqa kəldi; u uning bilən billə, pukralar arisida turdi.

Mizpah xəhiri «Yəhuda əlkə»sining yengi mərkizi qilinidu

⁷ Dalada qaloqan Yəhudaning ləxkər baxliqliri həm ləxkərliri Babil padixahining Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədaliyani zemin üstigə həkümranlik qilixka bəlgiligənlikini, xuningdək uningoa Babiloqa sürgün bolmioqan zemindiki yoksul ər-ayallar bala-qaqiliri bilən tapxuruloqanlikini anglap qaldı;

⁸ xuning bilən bu ləxkər baxliqliri adəmliri bilən Mizpah xəhirigə, Gədaliyaning yenioqa

kəldi; baxlikliri bolsa Nətanianing oqli Ixmail, Kareahning oqulliri Yohanan həm Yonatan, Tanhumətning oqli Seraya, Nətofatlik Əfayning oqulliri wə Maakatlik birsining oqli Yəzaniya idi. □

⁹ Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədaliya ular wə adəmlirigə: «Kaldiylərgə bekinixtin qorkmanglar; zeminda olturaklixip Babil padixahioqa bekininglar, xundak kilsanglar silərgə yahxi bolidu.

¹⁰ Mən bolsam Kaldiylər zeminoqa kəlgəndə *silərgə* wəkil bolup ularning aldida turux üqün Mizpah xəhiridə turimən; silər bol-sanglar, xarab, ənjür-hormilar wə zəytun meyi məhsulatlirini elip küp-idixinglaroqa qoyunglar, özünglar tutkan xəhərlərdə turiweringlar» — dəp kəsəm iqti.

¹¹ Ohxaxla Moabda, Ammoniyalar arisida, Edomda həm baxqa hərbi yurtlarda turoqan Yəhudiylarmu Babil padixahi Yəhudada həlkning bir qaldisini kalduroqan wə ular üstigə həkümranlik qilixka Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədaliyani bəlgiligən dəp anglidi;

¹² xuning bilən barlik Yəhudiylar həydəp tarkitiwetilgən həmmə jay-yurtlardin kaytip, Yəhuda zeminoqa, Mizpah xəhirigə, Gədaliyaning yenioqa kəldi. Ular xarab, ənjür-hormilarning məhsulatlirini zor kəngriqiliktə aldi.

□ **40:8 «Maakatlik birsining oqli Yəzaniya»** — «Jəzaniya»ning baxqa xəkli «Yaazaniya» — «2Pad.» 25:23ni kərüng.

Ixmail Gədaliyani oltürüwetidu, Mizpahdiki halkni əsirgə alidu

¹³ Kareahning oqli Yoħanan wə dalada qaloqan ləxkərlərnin barlıq baxlıqliri Mizpah xəhirigə, Gədaliyaning yenioqa kelip uningoqa:

¹⁴ «Sən Ammoniylar padixahi Baalis Nətanianing oqli Ixmailni seni oltürüxkə əwətkənlikini bilməmsən?» — deyixti. Ləkin Ahikamning oqli Gədaliya ularning gepigə ixənmidi.

¹⁵ Kareahning oqli Yoħanan Mizpahda Gədaliyaqa astirtin söz kılıp: «Manga ruhsət kılqaysən, baxkılar uningdin həwər tapquqə mən berip Nətanianing oqli Ixmailni oltürəy; heqkim buni bilməydu. Uning seni oltürüp, xuning bilən ətrapingoqa yioqiloqan Yəhudadikilərnin həmmisi tarkitiwetilip, Yəhudaning kəldisi yokitiwetilixining nemə həjiti bar? — dedi.

¹⁶ Birəq Gədaliya Kareahning oqli Yoħananqa: «Sən undəq kılma; qünki sən Ixmail toqruluk yaloqan eytiwatisən» — dedi.

41

¹ Əmdi yəttinqi ayda xundəq boldiki, xahzadə, xundəqlə padixahning bax əməldarlıridin biri bolqan Əlixamaning nəwrisi, Nətanianing oqli Ixmail on adəm elip Mizpahqa, Ahikamning oqli Gədaliyaning yenioqa kəldi; ular xu yərdə, yəni Mizpahda nan oxtup

oqizalanoqanda, □ ■

² Nətaniyaning oqli Ixmail həm u epkəlgən on adəm ornidin turup, Ahikamning oqli Gədalıyaqa kiliq qapti; ularning xundak kilixi Babil padixahi Yəhuda zemini üstigə həkümranlıqqa bəlgiligənni ɵltürüxtin ibarət idi.

³ Ixmail Mizpahda Gədalıyaqa həmrəh boləjan barlıq Yəhudiylar wə xu yərdə turuwatqan barlıq Kaldiy jənggiwar ləxkərləni ɵltürüwətti.

⁴ Xundak boldiki, Gədalıyani ɵltürüwətkəndin keyin, ikkinqi künigiqə heqkim tehi uningdin həwər tapmiojanidi,

⁵ mana Xəqəm, Xiloq həm Samariyədin səksən adəm yetip kəldi. Ular saqilini qüxürgən, kiyimlirini yırtqan, ətlirini tiləjan, Pərwərdigarning öyigə sunuxka qolida hədiyələni həm huxbuyni tutqan halda kəlgənidi. □

⁶ Nətaniyaning oqli Ixmail ularni qarxi elixka mangoqiniqə yioqlioqanoqa selip Mizpahdin qikti; ularqa: «Mərhamət, Ahikamning oqli Gədalıya bilən kərüxüxkə apirimən» — dedi.

⁷ Xundak boldiki, ular xəhər otturisiqa yətkəndə, Nətaniyaning oqli Ixmail wə uning bilən billə boləjan adəmlər ularni ɵltürüp

□ **41:1 «padixahning bax əməldarliri...»** — «padixah» qoqum Zədəkiyani kərsitidu. ■ **41:1** 2Pad. 25:25 □ **41:5**

«**Ular saqilini qüxürgən, kiyimlirini yırtqan, ətlirini tiləjan...**» — demisəkmu, həlk bundak hərəkətlər arqilik kattik kayoquni bildürətti. Xübhisizki, muxu yərdə ularning kayoqusi Hudaning Yəhuda wə Israil üstigə jaza qüxürgənliki tüpəylidin boləjan. Əməliyəttə kayoquni bildürüxkə «ətlirini tilix» Təwratta kət'iy mən'i kiliqəjan.

jəsətlirini su azgiloğa taxliwətti.

⁸ Həlbuki, ular arisidin on adəm İxmailoğa: «Bizni ɵltürwətmə, günki dalada bizning yoxurup koyoğan buoqday, arpa, zəytun meyi wə həsəl katarlıq ozuq-tülükimiz bar» — dedi. Xunga u qolını yioqıp, buradərliri arisidin ularni ɵltürmidi.

⁹ İxmail ɵltürgən adəmlərnin jəsətlirini taxliwətkən bu azgal bolsa, intayın qong idi; uni əsli padixah Asa İsrail padixahı Baaxadin qorkup kolap yasioqanidi. Nətaniyaning oqli İxmail bu azgalni jəsətlər bilən toldurdi. □

¹⁰ İxmail Mizpahta turoğan həlkning kaldisining həmmisini, jümlidin qarawul begi Nebuzar-Adan Ahikamning oqli Gədaliyoğa tapxuroğan padixahning kızliri wə Mizpahta qaloğan barlıq kixilərnı əsirgə elip kətti; Nətaniyaning oqli İxmail ularni əsirgə elip Ammoniyələrnin kexioğa ɵtöxkə yol aldı.

Yohanan həlkni İxmailning qanggilidin kutulduridu

¹¹ Kareahning oqli Yohanan wə uning kexidiki həmmə ləxkər baxlıqliri Nətaniyaning oqli İxmail sadir qiloğan barlıq rəzilliktin həwər tapti;

□ 41:9 «İxmail ɵltürgən adəmlərnin jəsətlirini taxliwətkən bu azgal bolsa, intayın qong idi; uni əsli...» — baxka hil təjimi: «Xu azgal İxmail Gədaliya bilən billə ɵltürgən adəmlərnin jəsətlirini taxlioğan yər bolup, uni əsli...» — əyni ibraniy tilidiki tekistni qüxinix təs. «**Baaxadin qorkup...**» — Asa padixah bəlkim azgalni Mizpah muhasirigə elinoqanda su saqlax üqün kolioqanidi.

12 xuning bilən ular barlıq adəmlirini elip Nətaniyaning oqli Ixmailoqa jəng kılıxka qıkti; ular Gibeondiki qong kəl boyida uning bilən uqraxti.

13 Ixmailning qolida turoqan barlıq həlk Kareahning oqli Yoqanan həm uning həmrahliri boləqan barlıq ləxkər baxlıqlirini kərgəndə huxal boldi.

14 Ixmail Mizpahdin elip kətkən barlıq həlk yoldin yenip, Kareahning oqli Yoqananning yenioqa kəldi.

15 Ləkin Nətaniyaning oqli Ixmail səkkiz adimi bilən Yoqanandin kəqip, Ammoniylar tərıpigə ətüp kətti.

16 Andin Kareahning oqli Yoqanan həm uning həmrahliri boləqan barlıq ləxkər baxlıqliri Nətaniyaning oqli Ixmail Ahikamning oqli Gədaliyani əltürgəndin keyin Mizpahdin elip kətkən həlkning qaldisining həmmisini öz kəxioqa aldi; u ularni, yəni jənggiwar ləxkərlər, kiz-ayallar, balilar wə orda əməldarlırini Gibeondin elip kətti.

17 Ular Kaldiyilərdin əzlırini kaqurux üçün Misiroqa karap yol elip Bəyt-Ləhəmgə yəkin boləqan Gerut-Qimhamda tohtap turdi.

18 Səwəbi bolsa, ular Kaldiyilərdin kərkətti; qünki Babil padixaşi zemin üstigə həkümranlıkka bəlgiligən Ahikamning oqli Gədaliyani Nətaniyaning oqli Ixmail ətürəwətkənidi.

42

Qaloqanlar Pərwərdigardin yol soraydu, birak uningoa kulak salmaydu

¹ Barlik ləxkər baxliqliri, jümlidin Kareahning oqli Yohanan həm Hoxayaning oqli Yəzaniya wə əng kicikidin qongioiqə barlik həlk □

² Yərəmiya pəyoqəmbərning yenioqa kelip uningdin: «Təlipimizni ijabət kiləysən, Pərwərdigar Hudayingoa həlkning qaldisi boləqan bizlər üqün dua kiləysənki (kəzüng kərginidək burun kəp boləqan bizlər hazır intayin az qalduk),

³ Pərwərdigar Hudaying bizgə mangidioqan yol, kilidioqan ixni kərsətkəy» — dəp iltija qildi.

⁴ Yərəmiya pəyoqəmbər ularoa: «Maqul! Mana, mən Pərwərdigar Hudayinglaroa səzliringlar boyiqə dua qilimən; xundak boliduki, Pərwərdigar silərgə qandak jawab bərsə, mən uni silərgə həqnemisini qaldurmay toluqi bilən bayan qilimən» — dedi.

⁵ Ular Yərəmiyaoqa: «Pərwərdigar Hudaying seni əwətip bizgə yətküzidioqan səzning həmmisigə əməl qilmisak, Pərwərdigar bizgə həkikiy, gepidə turudioqan guwahqi bolup əyiblisun!» — dedi.

⁶ «Biz seni Pərwərdigar Hudayimizning yenioqa əwətimiz; jawab yahxi bolsun yaman bolsun, uning awazioqa itaət qilimiz; biz Hudayimizning awazioqa itaət qiloqanda, bizgə yahxi bolidu».■

□ **42:1 «Hoxayaning oqli Yəzaniya»** — bu «Yəzaniya» 40:8də tiləq elinəqan «Yəzaniya» boluxi mumkin. ■ **42:6** Yər. 7:23

7 Xundak boldiki, on kündin keyin, Pərwərdigarning sözi Yerəmiyağa kəldi.

8 U Kareahning oqli Yoħanan, ləxkər baxlıqlirining həmmisi wə əng kiqikidin qongioiqə barlık həlkni qakirip

9 ularğa mundak dedi: — «Silər meni təlipinglarni Israilning Hudasi Pərwərdigarning aldioğa yətküzüxkə əwətkənsilər. U mundak dedi: —

10 «Silər yənila muxu zeminda turiwərsənglarla, Mən silərni kurup qikimən; silərni oqlatmaymən; Mən silərni tikip əstürimən, silərni yulmaymən; qünki Mən bexinglarğa qüxürgən balayi'apətkə ökünimən. ■

11 Silər kərkidioğan Babil padixahidin kərkmanğlar; uningdin kərkmanğlar, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən silərni kütquzux üqün, uning kolidin kütuldurux üqün silər bilən billə bolimən.

12 Mən silərgə xundak rəhimdillikni kərsitimənki, u silərgə rəhim kılıdu, xuning bilən silərni öz zemininglarğa kaytixka yol koyıdu.

13 Birak silər Pərwərdigar Hudayinglarning awazioğa kulak salmay «Bu zeminda kət'iy turmaymiz» — desənglar

14 wə: «Yaq. biz Misir zeminiğa barayli; xu yərdə nə uruxni kərməymiz, nə kanay-agah signalini anglımaymiz, nə nanoğa zar bolmaymiz; xu yərdə yaxaymiz» — desənglar,

15 əmdi Pərwərdigarning səzini anglanglar, i Yəħudaning bu qaldisi boləğan silər: Samawi

■ 42:10 Yər. 24:6; 31:4; 33:7

qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — «Silər Misiroqə kirip, xu yərdə olturaklıxixqə kət'iy niyətkə kəlgən bolsanglar,

¹⁶ əmdi xundak boliduki, silər qorkidioqan kiliq Misirda silərgə yetixiwalidu, silər qorkidioqan kəhətqilik Misirda silərgə əgixip qoqlap baridu; xu yərdə silər əlisilər.

¹⁷ Xundak boliduki, Misiroqə kirip xu yərdə turayli dəp kət'iy niyətkə kəlgən adəmlərninğ həmmisi kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlidu; ularning heqkaysisi tirik qalmaydu wə yaki Mən bexioqə quxüridioqan balayi'apəttin kutulalmaydu.

¹⁸ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Qəzipim wə kəhrim Yerusalemdikilərninğ bexioqə quxürülgəndək, silər Misiroqə kirgininğlarda, kəhrim bexinğlaroqə quxürülidu; silər lənətkə qalidioqan wə dəhxət basidioqan obyekt, lənət səzi həm rəswaqilikning obyektu bolisilər wə silər bu zeminni kaytidin heq kərməysilər. ■

¹⁹ Pərwərdigar silər, yəni Yəhudaning qaldisi toqruluk: «Misiroqə barmanglar!» — degən. — Əmdi xuni bilip qoyunğlariki, mən bügünki künidə silərnəni aqağlandurdum!».

²⁰ — Silərninğ meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioqə əwətkinignğlar «Pərwərdigar Hudayimizoqə biz üqün dua qiloqaysən; Pərwərdigar Hudayimiz bizgə nemə desə, bizgə yətküzüp

■ **42:18** Yəx. 65:15; Yər. 7:20; 18:16; 19:8; 24:9; 25:9,18; 26:6; 29:18

bərsəng biz xuning həmmisigə əməl qilimiz» degüzgininglar özünqlarni aldap jeninglaroqa zamin boluxtın ibarət boldi, halas. □

²¹ Mən bügünki kündə silərgə Uning deginini eytip bərdim; lekin silər Pərwərdigar Hudayinglarning awaziya və yaqi Uning meni silərninğ yeninglaroqa əwətkən heqkaysi ixta Uningoqa itaət qilmidinglar. □

²² Əmdi hazır xuni bilip qoyunqlarki, silər olturaklixayli dəp barıdıoğan jayda qiliq, qəhətqilik və waba bilən əlisilər».

43

¹ Xundak boldiki, Yərəmiya ularning Hudasi Pərwərdigarning həmmə səzlrini barlıq həlkəyə eytip tügətti (Hudasi Pərwərdigar Yərəmiyani ularoqa bu barlıq səzləni eytix üqün əwətkən),

² xuning bilən Hoxiyaning oqli Azariya və Kareahning oqli Yohanan və xundakla barlıq

□ **42:20 «— Silərninğ meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioqa ... «Pərwərdigar Hudayimizoqa...» degüzgininglar özünqlarni aldap jeninglaroqa zamin boluxtın ibarət boldi, halas»** — ayətninğ baxqa birhil tərjimisi «Silərninğ meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioqa: «Pərwərdigar Hudayimizoqa ... » degüzüp əwətkininglarda özünqlar jeninglarni aldap qoyoqansilər, halas». □ **42:21 «Mən bügünki kündə silərgə Uning deginini eytip bərdim; lekin ... Hudayinglarning awaziya və yaqi Uning meni silərninğ yeninglaroqa əwətkən heqkaysi ixta Uningoqa itaət qilmidinglar»** — xübhisizki, ularning kənglidiki, yəni: «Hudaning səzigə heq itaət qilmaymiz» degən pözitsiyisi pəyoqəmbərgə ayan idi.

həli qong adəmlər Yərəmiyaşa mundak dedi: — «Sən yaloqan eytiwatisən! Hodayimiz Pərwərdigar seni bizgə: «Silər Misirda olturaklixix üçün barmanglar!» deyixkə əwətkən əməs; □

³ bəlki Neriyaning oqli Baruk qokum seni bizgə qarxilaxturup, bizni Kaldiylərnin qolışa tapxuruxka küxkürtməktə; xuning bilən ular bizni əlümgə məhkum qilidu yaki bizni Babiləşa sürgün qilidu».

⁴ Xuning bilən Kareahning oqli Yoħanan, ləxkər baxliqlirining həmmisi wə barliq həlk Pərwərdigarning: «Yəħuda zeminida turup qelinglar» degən awazişə kulak salmidi;

⁵ bəlki Kareahning oqli Yoħanan wə barliq ləxkər baxliqliri həydiwetilgən barliq əllərdin Yəħuda zeminida olturaklixixka qaytip kəlgən Yəħudanin pütün qaldisini,

⁶ yəni ərlər, qız-ayallar, balilar wə padixahning qizlirini, jümlidin qarawul begi Nebuzar-Adan Ahikamning oqli Gədalıyaşa tapxuroqan hər bir kixini həmdə Yərəmiya pəyqəmbər həm Neriyaning oqli Barukni elip,

⁷ Misir zeminişə kirip kəldi; ular Pərwərdigarning əmrigə itaət qilmidi. Ular Tahpanəs xəhrişə yetip kəldi.

Bexarət — Nebokadnəsar Misirəşa besip kirip, bulang-talang qilidu

□ **43:2 «Hoxayaning oqli Azariya»** — bu adəm 42:1diki «Hoxayaning oqli Yəzaniya» degən adəm bilən bir boluxi mumkin.

⁸ Pərwərdigarning sözi Yərəmiyağa Tahpanəstə kelip mundak deyildi: —

⁹ Yəhudiylarning көz aldidila, қолungоја бирнəqqə qоng taxlarni elip Pirəwnning Tahpanəstiki ordising kirix yolining yenediki hixliқ yoldiki seқiz layоја kəmүp yoxurup,

¹⁰ ularоја mundak degin: — Samawi қоxunlarning Sərdari bolоjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən Mening қulum bolоjan Babil padixahi Nebоқadnəsarni қakirip epkelimən, u mən kəmүp yoxurоjan bu taxlar üstigə öz təhtini salidu; ularning üstigə xaһanə qedirini yeyip tikidu. ■

¹¹ U kelip Misir zeminida jəng kilidu; өlүmgə bekitilgənlər өlidu; sürgүн boluxқа bekitilgənlər sürgүн bolidu; қiliққа bekitilgənlər қiliqlinidu. □ ■

¹² Mən Misirdiki butlarning өylirigə ot yaқturoқuzimən; u ularni keydürүp, butlirini elip sürgүн kilidu; қoy padiқisi өз tonini kiygəndək Nebоқadnəsarmu Misir zeminini өзigə kiyiwalidu; u xu yərdin aman-esən қikidu.

■ 43:10 Yər. 25:9; 27:6 □ 43:11 «U (Nebоқadnəsar) kelip Misir zeminida jəng kilidu; өlүmgə bekitilgənlər өlidu» — bu ayəttiki «өлüm» bəlkim wabani kərsitidu. 15:2nimu kərүng.

■ 43:11 Yər. 15:2; Zək. 11:9

□

¹³ U Misir zeminidiki «Kuyax ibadəthanisi»diki tüwrüklərni qeqiwetidu; u Misirdiki butlirining öylirigə ot qoyup köydüriwetidu. □

44

*Pərwardigarning Misiroğa qaqqan
Yəhudiylaroğa butpərəsliki tūpəylidin
qūxüridioğan jazasi*

¹ Misirda turəqan, yəni Migdolda, Tahpanəstə, Nofta wə *Misirning jənubiy tərifi* Patros zeminida turəqan barlıq Yəhudiylar toqruluk bu söz Yerəmiyağa kelip mundaq deyildi: —□

□ **43:12 «Koy padiqisi öz tonini kiygəndək Nebokədnəsarmu Misir zeminini özigə kiywalidu»**

— baxqa birhil tərjimisi: «U (Nebokədnəsar) koy padiqisi öz tonidiki pitlarni tərgəndək Misir zeminidin həqnərsə qaldurmay həmmi teriwalidu». Ayəttiki ibraniy tili ikki bislik boləqəqə, ikkila tərjimisi bəlkim toqra boluximu mumkin. Yənə xuni deyimiz kerəkki, koylar wə koy padiqiliri Misirliklarəqə intayin yirginqilik boləqan («Yar.» 46:34ni kəring). Xuning bilən hexarət Misirliklar üqün intayin kinayilik, eqir gəp boluxi kerək idi. □ **43:13 «Kuyax ibadəthanisi»** —

Misirdiki «Heliopolis», yəni «On» degən xəhərgə jaylaxqan. U hazırki Qəhirə xəhirining on kilometr xərk tərripidə. **«U Misirdiki butlirining öylirigə ot qoyup köydüriwetidu»** — miladiyədin ilgiriki 568-yili Nebokədnəsar Misiroğa tajawuz qiləqan; bu wəqədin ilgiri baxqa bir tajawuzlukning bar-yoklukü toqruluk tehi həwərimiz yok. □ **44:1 «Nof»** — keyin «Məmfis» dəp ataləqan. Migdol, Tahpanəs, Nof wə Patros degən jaylar asasen Misirning pütkül territoriyəsini öz iqigə aləqanidi.

2-3 «Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mən Yerusalem həm Yəhudadiki həmmə xəhərlər üstigə quxürgən barliq balayi'apətni kərgənsilər; mana, ularning sadir qiloqan rəzilliki tūpəylidin bügünki kündə ular harabilik bolup, adəmzatsiz qaldi; qünki ular nə əzliri, nə silər, nə ata-bowiliringlar bilməydiqan yat ilahlaroqa qokunuxka, huxbuy yekixka berip, Meni oqəzəpləndürgən.

4 Mən tang səhərdə ornumdin turup kullirim boloqan pəyoqəmbərlərnə silərgə əwətip: «Mən nəprətlinidiqan bu yirginxlik ixni qiloquqi bol-manglar!» — dəp agahlandıroqanmən.

5 Lekin ular itaət qilmioqan, heq kulak salmioqan; ular rəzillikidin, yat ilahlaroqa huxbuy yekixtin qolini zadi üzmiqən.

6 Xuning bilən qəhrim həm oqəzipim *ularoqa* təkülgən, Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-koqilarda yekiloqan, kəyqən; ular bügünki kündə wəyranə wə harabilik bolup qaldi.■

7 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Huda Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Silər nemixka əz-əzünglaroqa zor külpət kəltürməkqisilər, əzünglaroqa heqkandak qaldi qaldurmay əzünglardin, yəni Yəhudaning iqidin ər-ayal, bala-bowaklarni üzməkqisilər!?

8 Nemixka əz qolliringlarning yasioqini bilən, silər olturaqlaxkan Misir zeminida yat ilahlaroqa huxbuy yekip Meni oqəzəpləndürisilər? Xundak

kilip silər həlak bolup yər yüzidiki barlıq əllər arisida lənət sözi wə rəsua kilinidiqan bir obyekt bolisilər.

⁹ Silər Yəhuda zeminida həm Yerusalemining rəstə-koqilirida sadir kilinoqan rəzillikni, yəni ata-bowiliringlarning rəzillikini, Yəhuda padixahlirining rəzillikini wə ularning ayallirining rəzillikini, silərnin öz rəzillikini hən ayalliringlarning rəzillikini untup qaldinglarmu?

¹⁰ Bügünki künqə qədər həlkinglar özini heq təwən tutmidi, Məndin heq qorqmidi, ular Mən silərnin aldinglaroqə həm ata-bowiliringlarning aldiqə koyoqan Təwrat-kanunumda yaki bəlgilimilirimdə heq mangoqan əməs.

¹¹ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mana, Mən bexinglaroqə külpət quxürüp, barlıq Yəhudani həlak kiloquqə silərgə yüzümni karitimən; ■

¹² Mən Misir zeminioqə xu yərdə olturaklixayli dəp kət'iy niyət kiloqan Yəhudaning qaldisioqə qol salimən, ularning həmmisi Misir zeminida tügixidu; Misir zeminida yikilidu; ularning əng kiqikidin qongioqə qiliq bilən, qəhətgilik bilən əlidu; ular qiliq bilən wə qəhətgilik bilən əlidu, ular lənət oqulidiqan wə dəhxət baskuqi obyekt, lənət sözi həm rəsua kilinidiqan bir obyekt bolidu. ■

¹³ Mən Misir zeminida turuwatqanlarni Yerusalemini jazalioqəndək qiliq bilən,

kəhətqilik bilən wə waba bilən jazalaymən;
 14 xuning bilən Misir zeminida olturaklixayli dəp
 xu yərgə kirgən Yəhüdaning kaldisidin Yəhüda
 zeminioğa qaytixka heqkaysisi qaqalmaydu
 yaki heqkim kalmaydu; xu yərgə qaytip
 olturaklixixka intizar bolsimu, qaqalioqan az bir
 qismidin baxkiliri heqkaysisi kaytmaydu».

15 Andin öz ayallirining yat ilahlaroğa huxbuy
 yakidioqanlikini bilgən barlik ərlər, wə yenida
 turoqan barlik ayallar, — zor bir top adəmlər,
 yəni Misirning *ximaliy tərifi wə jənubiy tərifi*
 Patrostin kəlgən barlik həlk, Yerəmiyağa
 mundak jawab bərdi: — □

16 «Sən Pərwərdigarning namida bizgə eytkən
 sözgə kəlsək, biz sanga heq kulak salmaymiz!

17 Əksiqə biz qokum öz aozimizdin
 qikqan barlik səzlərgə əməl kilimiz;
 əzimiz, ata-bowilirimiz, padixahlirimiz wə
 əmirlicirimiz Yəhüdadiki xəhərlərdə həm
 Yerusalemdiki rəstə-koqilarda kiloinidək bizlər
 «Asmanlarning hanixi»oğa huxbuy yekiwərimiz
 wə uningə «xarab hədiyə»lərnə kuyuwərimiz;
 qunki əyni qəoqda bizning nenimiz pütin bolup,
 tokkuzimiz təl, heq külpətnə kərməy ətkən. □ ■

18 Əmma «Asmanlarning hanixi»oğa huxbuy
 yekixni wə uningə «xarab hədiyə»lərnə
 kuyuxni tohtatqinimizdin baxlap, bizning

□ 44:15 «**Misirning ximaliy tərifi wə jənubiy tərifi Pa-
 trostin kəlgən barlik həlk**» — ibraniy tilida «Mizraimda,
 Patrosta turoqan barlik həlk». «Mizraim» — Misirning ximaliy
 tərifi, «Patros» — Misirning jənubiy tərifi. □ 44:17

«**Asmanning hanixi**» — birhil ayal but, əlwəttə. ■ 44:17 Yər.
 7:18

həmmə nərsimiz kəm bolup, kiliq bilən həm kəhətqilik bilən həlak bolup kəldük.

19 Biz ayallar «Asmanlarning hanixi»ğa huxbuy yaqqinimizda wə uningğa «xarab hədiyə»lərnü kuyqinimizda, bizning uningğa ohxitip poxkallarnü etiximizni həm uningğa «xarab hədiyə»lərnü kuyuximizni ərlirimiz kollimioqanmu?».

20 Yərəmiya barlik həlkqə, həm ərlər həm ayallarğa, muxundak jawabni bərgənlərnüing həmmisigə mundak dedi: —

21 — «Pərwərdigarning esidə kəlip kəngligə təgkən ix dəl silər, ata-bowiliringlar, padixahliringlar, əmirliringlar xundakla zemindiki həlkning Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-koqilarda yaqqan huxbuyi əməsmu?»

22 Ahirida Pərwərdigar silərnüing kilmixinglarning rəzillikigə həm sadir kילוan yirginqlik ixliringlarğa qidap turalmioqan; xunga zəmininglar bügünki kündikidək harabilik, adəmnü dəhxət baskuqi, lənət obykti wə adəmzatsiz bolqan.

23 Səwəbi, silər huxbuy yaqqansilər, Pərwərdigarning aldidə gunah sadir kilip, Uning awazioğa kulak salmay, Uning nə Təwrat-kanunida, nə bəlgilimiliridə nə agah-guwahlıqlirida heq mangmioqansilər; xunga bügünki kündikidək bu balayi'apət bexinglarğa qüxti».

24 Yərəmiya barlik həlkqə, bolupmu barlik ayallarğa mundak dedi: — «I Misirda turoqan barlik Yəhuda Pərwərdigarning səzini anglanglar!

25 Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Silər ayallar öz aqzinqlar bilən: «Biz «Asmanlarning hanixi»qa huxbuy yekix, uningqa «xarab hədiyə»lərnı kuyux üqün iqqən kəsəmlirimizgə qokum əməl kilimiz» degənsilər wə uningqa öz qolliringlar bilən əməl kilqansilər. Əmdi kəsiminglarda qing turiweringlar! Kəsiminglarqa toluk əməl kiliweringlar! □

26 Lekin xundak bolqanda, i Misirda turqan barliq Yəhuda Pərwərdigarning səzini anglanglar! Mana, Mən Əzümning uluq namim bilən kəsəm kilqanmənki, — dəydu Pərwərdigar, — Misirning barliq zeminida turuwatqan Yəhudalik heqkaysi kixi Mening namimni tilqə elip: «Rəb Pərwərdigarning hayati bilən!» dəp kaytidin kəsəm iqməydu.

27 Mana, Mən ularning üstigə awat-halawət əməs, bəlki balayi'apət quxürux üqün ularni kəzləwatimən; xunga Misirda turuwatqan Yəhudadiki barliq kixilərnıng həmmisi tügigüqə kiliq wə kəhətqilik bilən halak bolidu.

□ 44:25 «**Silər ayallar öz aqzinqlar bilən...**» — baxqa birhil tərijimisi: «Silər wə ayalliringlar öz aqzinqlar bilən...». «**«Biz «Asmanlarning hanixi»qa huxbuy yekix, uningqa «xarab hədiyə»lərnı kuyux üqün iqqən kəsəmlirimizgə qokum əməl kilimiz» degənsilər**» — muxu ayəttiki hərəkətnıng igisi «ayallar» bolsimu, lekin səzlər «ayallar siyqisi» bilən əməs, bəlki «ərlər siyqisi» xəklidə ipadilınidu. Bu bəlkim: «Silər ərkəklər ayalliringlarqa boysunidoqan «Saymahunlar boldunglar» degəndək kinayilik, həjwiyy gəp bolsa kerək.

■ 44:27 Yər. 31:28

²⁸ Kiliqtin kütulup kaçqanlar bolsa intayin az bir top adəmlər bolup, Misir zeminidin Yəhuda zeminioğa kaytip kelidu; xuning bilən Misir zeminioğa olturaqlixayli dəp kəlgən Yəhudaning qaldisi kimning səzining, Meningki yaki ularning inawətlik boləanlikini ispatlap bilip yetidu.

²⁹ Mening silərnı bu yərdə jazalaydioəanlikimioğa, Mening səzlimning qoqum silərgə külpət kəltürməy koymaydioəanlikini bilixinglar üqun silərgə xu aldin'ala bexarət boliduki, — dəydu Pərwərdigar,

³⁰ — Mana, Mening Yəhuda padixahı Zədəkiyani uning düxmini, jenini koqlap izdigən Babil padixahı Nebokadnəsarning kəlioğa tapxuroqinimdək Mən ohxaxla Misir padixahı Pirəwn Hofrani öz düxmənlirining kəlioğa həmdə jenini izdigən kixilərnıng kəlioğa tapxurimən — dəydu Pərwərdigar».□

45

Baruqqa berilgən agah həm təsəlli

□ 44:30 «**Mening Yəhuda padixahı Zədəkiyani uning düxmini, jenini koqlap izdigən Babil padixahı Nebokadnəsarning kəlioğa tapxuroqinimdək Mən ohxaxla Misir padixahı Pirəwn Hofrani öz düxmənlirining kəlioğa həmdə jenini izdigən kixilərnıng kəlioğa tapxurimən**» — Pirəwn Hofra əsli padixah Zədəkiyani Nebokadnəsarəğa isyan kətürüxkə kətratkanidi. U miladiyədin ilgiriki 570-yili məhpiy öltürülgən. Xuning bilən bu ix Misirda turoqan Yəhudiylarəğa bir agah-bexarət idi.

1 Yəhuda padixahi Yəhoakimning tətinqi yili, Neriyaning oqli Baruk Yərəmiyaning aqziya qarap bu sözləni oram kəqəzge yazqinida, Yərəmiya pəyoqəmbər uningqa bu sözni eytkan:
—

2 «İsrailning Hudasi Pərwərdigar sən Baruk toqruluk mundak dəydu: —

3 Sən: «Həlimoqa way! Qünki Pərwərdigar kayoqumoqa dərd-ələm qoxup qoydi; mən ah-zarlar kixtin qarqidim, zadila aram tapalmidim!» — deding.

4 — *Yərəmiya*, sən uningqa mundak degin: —

Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən qurup qikqanlirimni hazır oqulitimən, Mən tikkənlirimni, yəni bu pütkül jahanni hazır yulup taxlaymən. □

5 Mən bundak kiloqan yərdə sən özüng üqün uluoq ixlarni izdixingə toqra keləmdu? Bularni izdimə; qünki mana, Mən barliq ət igiliri üstigə balayi'apət qüxürimən, — dəydu Pərwərdigar, — lekin jeningni sən baridiqan barliq yərlərdə

□ 45:4 «**bu pütkül jahanni...**» — yaki «bu pütkül zeminni...». Lekin 5-ayətkə qaridoqanda «jahanni» toqridur.

özünggə olja kılıp berimən». □ ■

46

*46-51-bablar — Əllər toqruluk bexarətlər
•••• «1» Misir — Misirning qoxuni Karxemix
xəhridə məqlup bolidu*

¹ Yerəmiya pəyoqəmbərgə kəlgən Pərwərdigarning əllər toqruluk səzi təwəndə:

² Misir toqruluk: Əfrat dəryasi boyidiki Karkemix xəhiring yənida turuwatqan, Pirəwn-Nəqoning qoxuni toqruluk (bu qoxunni

□ 45:5 «Mən bundak kılıqan yərdə sən özüng üçün uluq ixlarni izdixingə toqra keləmdu? Bularni izdimə; qünki mana, mən barlıq ət igiliri üstigə balayı'apət qüxürimən, ...Lekin jeningni sən barıdıqan barlıq yərlərdə özünggə olja kılıp berimən» — bu 45-babtiki bexarət padixah Yəhoakimning təhtkə olturoqan waqıtida berilgən bolsa, nemixka muxu yərdə (Yerəmiya wə Baruk Misirda qalqan waqıtta) «oram yazma»qə qoxuloqan? Bəlkim uning muxu yərdə hatir-ilinix səwəbi, Yerəmiya wə Baruk Misirda, Pərwərdigarqə asiylik kılıqan wə asiylik kılmaqçı bolqan Yəhudaning xu az bir qaldisi arisida (yukiriki bexarətlər kərsətkəndək) tehimu eqir hətərdə qalqan; xunga hazir bu bexarət Barukqa tehimu əhmiyətlik, tehimu təsəlli berixi mumkin idi. Yerəmiya pəyoqəmbər ezi Misir zeminida olgən yaki ɵltürölgən boluxi mumkin. Uning kitabining qolimizda turqanlığı üçün biz xübhısiziki Barukqa qərdarmiz. ■ 45:5 Yər. 21:9; 38:2; 39:18

Babil padixahı Nebokadnəsar Yəhuda padixahı Yəhoakimning tətinqi yili bitqit kıləjan): — □

³ «Kalkan-siparlarni elip səpkə qüxünglar! Jənggə qikixka təyyarlininglar!

⁴ Atlarni hərwilarəja kətinglar! Atliringlarəja mininglar! Bexinglarəja dubuləja selip səptə turunglar! Nəyziliringlarni biləp ittiklitinglar! Sawut-kuyaqlarni kiyiwelinglar!■

⁵ Lekin Mən nemini kərimən?! — dəydu Pərwərdigar; — Mana, muxu *ləxkərlər* dəkkə-dükkigə qüxüp qekinidu; batur-palwanliri bitqit kılınip kəynigə kərimay bədər kaqıdu! Tərəp-tərəplərnə wəhimə basıdu! — dəydu Pərwərdigar.

⁶ — Əmdi əng qakқанlarmu kaqalmaydu, batur-palwanlarmu aman-esən kutulup qalmaydu; mana, ximal tərıpidə, Əfrat dəryasi boyıda ular putlixip yikilidu!

⁷ Suliri dəryalardək əzlrini dolkunlitip, Nil dəryasi *kəlkün kəbi* kətürülgəndək əzini

□ 46:2 «Misir toqruluk: Əfrat dəryasi boyidiki Karkemix xəhirining yenida turuwatқан, Pirəwn-Nəqoning qoxuni toqruluk (bu qoxunni Babil padixahı Nebokadnəsar Yəhuda padixahı Yəhoakimning tətinqi yili bitqit kıləjan): —» — Misir toqruluk bu bexarət Pirəwnning qoxuni bitqit kılınıxtin ilgiri berilgən, muxu yərdə keyinki waqıtta hatiriləngən, əlwəttə. Okurmənlərnəng diqqitigə ərziyduki, «Yəhudaning padixahı Yəhoakimning tətinqi yili» Yəhudaning kəlgüsi üqün həm Yərəmiyaning bexarətliri üqün intayin muhim yil boləjan. Xu yil ottura xərktiki «küq təngpungluğu» Babilning padixahı Nebokadnəsarəja ətkən. ■ 46:4 Yər. 51:11

kötürgən kimdur!? □

8 Suliri dəryalardək əzlrini dolqunlitip, Nil dəryasidək özini kötürgən dəl Misir əzidur; u: «Mən özümni kötürüp pütkül yər yüzini qaplaymən; mən xəhərlər həm ularda tu-ruwatqanlarni yokitimən!» — dəydu.

9 Etilinglar, i atlar! Hə dəp aloqa besip qepinglar, i jəng hərwiliri! Qalkən kötürgən Efiopiya həm Liwiyədikilər, okyalirini egildürgən Lidiyədikilər, palwan-baturlar jənggə qıqsun!

□ ■

10 Ləkin bu kün bolsa samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigarning künidur; u kisaslik bir kün, yəni Əz yawliridin kisas alidəqan küni bolidur; Uning qiliqi kixilərnə toyquqə yutidur; u qanəquqə ularning qanlirini iqidur; qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Rəb Pərwərdigarning ximaliy zemində, Əfrat dəryasi boyida qilməqəqi boləqan bir

□ **46:7 «Suliri dəryalardək əzlrini dolqunlitip, Nil dəryasi kəlkün kəbi kötürülgəndək özini kötürgən kimdur!? »** — hər yil Nil dəryasiəqə kəlkündək uluəq su kelidur. Bu su Misirning pütkül zemini besip suəqiridur, Misirning zemini bəqidur, desəkmə bolidur. □ **46:9 «Efiopiya».. «Liwiya»... «Lidiya»** — «Efiopiya» ibraniy tilidə «Kux» deyilidur, «Liwiya» («Libya») ibraniy tilidə «Put» deyilidur, «Lidiya» (həzirki Türkiyədə) ibraniy tilidə «Lud» deyilidur. Bu yərlərdiki adəmlərnəng həmmisi «yallanma ləxkərlər» idi. ■ **46:9** Yəx. 66:19

qurbanliki bar! □

11 Gileadқа qikip tutiya izdəp tap, i Misirning kizi! Ləkin sən özünngə nuroqun dorilarni alsangmu bikar; sən üqün heq xipalik yoxtur! ■

12 Əllər hijaliting toqruluk anglaydu, sening pəryadliring pütkül yər yüzigə pur ketidu; palwan palwanğa putlixidu, ikkisi təng məoqlup bolup yikilidu!

Nəboqadnəsarning Misir zeminiğa besip kirixi toqruluk bexarət

13 Pərwərdigarning Babil padixahı Nəboqadnəsarning Misir zeminiğa tajawuz kilip kirixi toqruluk Yərəmiya pəyoqəmbərgə eytkən sözi: —

14 Misirda jakarla, Migdolda elan kil, Nofta wə Tahpanəstimu elan kil: Qing tur, jənggə bəl baqla; qünki kiliq ətrapingdikilərnı yu-

□ **46:10 «(Pərwərdigar) Öz yawliridin kisas alidiğan küni»** — mumkinçiligi barkı, bexarəttiki «kisas», Pərwərdigarning özigə sadıq bolğan padixah Yosiyani (miladiyədin ilgiriki 609-yılı) eltürüwətkən Pirəwn-Nəko üstidin aloğan bir kisasni kərsitidu («2Pad.» 23:29 wə 33-35ni kərüng). Uning üstigə «Pərwərdigarning küni» adəttə ahırki zamandiki kıyamət küni kərsitidu, xunga bexarətning xu küni toqruluk məlumatlıri bar boluximu mumkin. ■ **46:11** Yər. 8:22

tuwatidu; □

¹⁵ Sening baturliring nemixka süpürüp taxlinidu? Ular qing turalmaydu; çünki Pərwərdigar ularni səptin ittirip yikitiwetidu.

¹⁶ U ulardin köplirini putlaxturidu; bərħək, ular kaçqanda bir-birigə putlixip yikilidu; xuning bilən ular: «Bolə, turayli, zomigərning kiliqidin keçip öz həlkimizgə wə ana yurtimizə qaytip ketəyli!» — dəydu; □

¹⁷ Xu yərgə *qaytkanda* ular: «Misir padixahı Pirəwn pəkət bir kiykas-sürən, halas! U pəytni bilməy ötküziwətti!» — dəydu.

¹⁸ Öz həyatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Padixah, nami samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — taqlar arisida Tabor teqi boləqandək, Karməl teqi dengiz boyida *asmanoqa takixip* turoqandək birsi kelidu. □

¹⁹ Əmdi sən, i Misirda turuwatқан kız, sürgün

□ **46:14 «Misirda ... Migdol... Nof ... Tahpanəs...»** — bu xəhərləning həmmisi Misirda, əlwəttə. **«Qing tur, jənggə bəl baqla; çünki kiliq ətrapıngdikiləni yutuwatidu»** — bexarət berilgən waqti bəlkim miladiyədin ilgirki 604-yili boluxi mumkin. Xu qaqlada Nebəqadnəsar Filistiyəni ixəqal kilip Misirning qəgrisida tajawuz kilixka təyyar turatti. Miladiyədin ilgirki 568-yili Nebəqadnəsar Misirəqa tajawuz qiləqan; bu wəqədin ilgiri baxka bir tajawuzluq bar-yokluqi toqlurluq tehi həwərimiz yok. □ **46:16 «Bolə, turayli, zomigərning kiliqidin keçip öz həlkimizgə wə ana yurtimizə qaytip ketəyli!»** — bu səzləni bəlkim Misir qoxunidiki qətəl «yallanma ləxkərlər»i eytidu (21ni kərüng). □ **46:18 «Tabor» wə «Karməl»** — taqliri bək egiz bolmisimu, ular ətrapidiki yərlərgə qariəqanda kökkə taqaxkandək kərünidu. Mənisi Nebəqadnəsar qoxuni bilən besip kirgəndə, ular baxka padixahlar wə ularning qoxunliridin zor dərijidə küqlük kərünidu.

boluxka layiq yük-taklarni təyyarlap qoy; çünki Nof harabə bolup köydürüldü, heq adəmzatsiz bolidu.

²⁰ Misir bolsa qirayliq bir inəktur; lekin uni nixan kıloqan bir köküyün keliwatidu, ximaldin keliwatidu! □

²¹ Uning arisidiki yallanma ləxkərlər bolsa bordak torpaqlardək bolidu; ularmu arkiqəa burulup, birliktə qeqixidu; ular qing turuwalmaydu; çünki külpətlik kün, yəni jazalinix küni ularning bexiqəa qüxkən bolidu. □

²² *Misirning* awazi yilanningkidək «küx-küx» kılıp anglinidu; çünki *düxmən* qoxunliri bilən atlinip, otun kəsküqilərdək uninqəa qarxi paltılarni kətürüp kelidu. □

²³ Ormanliqi qoyuqluqidin kirgüsiz bolsimu, ular uni kesip yikitidu, — dəydu Pərwərdigar, — çünki kəsküqilər qekətkə topidin kəp, san-

□ **46:20 «köküyün»** — mal-waranlarni qaqıdiqan birhil qiwin. Bu dəhxətlik köküyün «qirayliq inək» boləqan Misir wə barliq «torpaqliri»ni (21-ayət) tarmar kılıp həydəydu! Misirliqlar qokunəqan but «buqa ilahı» (Afis) boləqəqə, muxu «inək» wə «torpaqlar»əqə nisbətən 20-21-ayətlər intayin kinayilik, həjwiyy sezlərdur. □ **46:21 «uning arisidiki yallanma ləxkərlər bolsa bordak torpaqlardək bolidu; ularmu arkiqəa burulup, birliktə qeqixidu; ular qing turuwalmaydu»** — ottura xərktiki bəzi köküyünlər intayin zəhərlik, wəhxiy bolup, inək-torpaqlarni səwdəyi, təlwə kılıp, uyan-buyan yügürtüp qeqiwetidu. «**jazalinix küni**» — ibraniy tilida «yoklinix küni».

□ **46:22 «Misirning awazi yilanningkidək «küx-küx» kılıp anglinidu»** — mənsi bəlkim Misir qorkunqətin qekingən amalsiz qəloqan yilandək, uninqəa pəkət «küx-küx» kılıp hapalıqini bildürüxtin baxqə heqqəndəq amal qılalmaydu.

sanakşiz bolidu. □

²⁴ Misirning qizi hijaləttə kaldurulidu; u ximaliy əlning kəlioğa tapxurulidu.

²⁵ Samawi koxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən No xəhəridiki but Amonni, Pirəwnni, xundakla Misir wə uning ilahliri bilən padixahlirini jazalaymən; bərhək, Pirəwn wə uningə tayanəqlarning həmmisini jazalaymən; □

²⁶ Mən ularni ularning jenini izdigüqilər, yəni Babil padixahı Neboqadnəsarning kəlioğa həm hizmətkarlırining kəlioğa tapxurimən. Birək keyin, *Misir* kədimki zamanlardək kəytidin ahalilik bolidu — dəydu Pərwərdigar.

Israil üqün ümid

²⁷ Ləkin sən, i kulum Yəqub, kərkəma, aləkzadə bolma, i Israil; qünki mana, Mən seni yirək yurttin, nəslingni sürgün boləan zemindin kətkuzup qikirimən; xuning bilən Yəqub kəytip,

□ **46:23 «Ormanlıqı kəyuklukidın kərgüşiz bolsimu, ular uni kesip yikididu»** — Misirda dərəhlər az bolidu; xunga bu selixturma-ohxitix boluxi kərek, bəlkim «orman» nuroqunliəan həlk əhalisini kərsitidu. □ **46:25 «Mana, Mən No xəhəridiki but Amonni, Pirəwnni, xundakla Misir wə uning ilahliri bilən padixahlirini jazalaymən»** — Huda «Amon» degən but wə «Misirning ilahliri»ni kəndək jazalaydu? Həq bolmioğanda, bu söz Hudaning muxu butlarning «nam-abruy»lirini pütünləy yokitixini kərsitidu. Bu tema toəqruluk «Misirdin qikix»tiki «kəxumqə söz»imiznimu kərüng.

hatirjəmlək wə arambəhxtə turidu, həqkim uni kərkutmaydu. ■

28 Kərkma, i kulum Yakup, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən sən bilən billidurmən; Mən seni tarkitiwətkən əlləning həmmisini tügəxtürsəmmu, ləkin seni pütünləy tügəxtürməymən; pəkət üstüngdin həküm qikirip tərbiyə-sawak berimən; seni jazalimay koymaymən. ■

47

«2» Filistiya toqruluk bexarət

1 Pirəwn Gaza xəhriyə zərbə berixtin ilgiri, Yərəmiya pəyoqəmbərgə kəlgən, Pərwərdigarning Filistiylər toqrisidiki səzi: —□

2 Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, ximaldin *dolkunluk* sular ərləydu; ular texip bir kəlkün bolidu; u zemin wə uningda turoqan həmmining üstidin, xəhər wə uningda turuwatqanlarning üstidin taxkin bolup basidu; xuning bilən uning adəmliri nalə-pəryad

■ 46:27 Yəx. 41:13; 43:5; 44:1; Yər. 30:10 ■ 46:28 Yər. 10:24; 30:11 □ 47:1 «Gaza» — Filistiyaning bəx qong xəhərliridin biri. Bexarət (1-7) berilgən wəqit bəlkim miladiyədin ilgiri 609-yili idi. Xu qəqda Pirəwn-Nəko Misirdin qikip Asuriyə imperiyəsigə ittapaqdax bolup Babilə qaxri qikqan. Bu bexarəttiki «zərbə» bəlkim Pirəwn ximalə qaxrap yürux kıləqan, Filistiyaning territoriyəsindən otip boləqan wəqtdə kıləqan.

kötüridu, zeminda barlik turuwatқанlar *azabtin* nalə-zar қilidu; □

³ tolparlirining tuyaqirining taraxxixlirini, jəng hərwilirining taraxlaxlirini, qaxlirining güdürləxlirini anglap, atilar öz baliliridin həwər elixqimu қolliri boxap, arқioqimu қarimaydu. ■

⁴ Qünki barlik Filistiyəlni nabut қilidiqan күn, həm Tur wə Zidonni ularoqa yardəmdə bolodudək barlik қalqan adəmlərdin məhrum қilidiqan күn yetip kəldi; qünki Pərwərdigar Filistiyəlni, yəni Kret arilidin qiqip kəlgənlərnin қalduқini nabut қilidu. □ ■

⁵ Gazaning üsti takirlik bolidu; Axkelon xəhiridikilər dang qetip қalidu; қақанoқiqə ətlirinqlarni tilisilər, i Filistiyə küqliridin aman

□ **47:2 «ximaldin dolқunluқ sular ərləydu; ular texip bir kəlkün bolidu»** — demisəkmü, Mukəddəs Kitabta «kəlkün» zeminni besip kirgən zor қoxunoqa ohxutilidu. Muxu «sular» awwal Pirəwning қoxuni bolqan boluxi mumkin, kəynidiki «kəlkün» Pirəwning қoxunini tarmar қiloqan Babilliklardin ibarət. «Xəhər» bolsa bəkim Yerusalemnı kərsitidu. Yerusalem Babil tərpidin ixoal қilinoqanda Filistiyəmu қattıq iskənjigə elinip tajawuz қilinoqan. ■ **47:3** Yəx. 5:28; Yər. 4:13; 6:23 □ **47:4 «Pərwərdigar Filistiyəlni, yəni Kret arilidin qiqip kəlgənlərnin қalduқini nabut қilidu»** — Filistiyələr əslidə Kret (ibraniy tilida «Kaftor») arilidin qıqqanidi. Ular turdikilər həm Zidonnikilərgə «tuoқan kəbililər» (Fənikiyiliklər) boloaqқа, Tur wə Zidon awarigə uqriqan bolsa, Filistiyələr ularoqa yardəmgə qıqqan bolatti. Lekin Filistiyələr nabut bolqan bolsa, «ularoqa yardəmdə bolodudək ... adəmlar» bolmaytti. ■ **47:4** Yər. 25:22

qaloqlarlar? □ ■

⁶ Apla, i Pərwərdigarning kiliqi, sən qaqañoiqə tinmaysən? Öz kiningoqa kaytkin, aram elip tinqlanoqin!

⁷ Lekin u qandaqmu tohtiyalisun? Qünki Pərwərdigar uningoa pərman qüxürgən; Axkelon xəhirigə həm dengiz boyidikilərgə zərb kilixqa uni bekitkəndur!

48

«3» Moab toqruluk bexarət

¹ Moab toqruluk: Samawi koxunlarning Sərdari bololan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Neboning halioqa way! Qünki u harabə kilinidu; Kiriayim hijalətkə qaldurulup, ixoal kilinidu; yukiri qoroqan bolsa hijalətkə qaldurulup alakzadə bolup kətti. □ ■

² Moab yənə heq mahtalmaydu; Həxbonda kixilər uningoa: «Uni əl kataridin yokitayli»

□ **47:5 «Gazaning üsti taqirlik bolidu»** — bəzi alimlar buni «Gazadikilər kayoqurup qaqlirini qüxüridu» degən mənide dəp qaraydu. Bizningə birinqi mənisi xəhər harabilik bolup «taqir yər» bolidu. Bu söz ikki bislik bolup ikkinqi mənidimu boluxi mumkin. «Dang ketip qalidu»ning baxqa birhil təjimi: «tügixidu». **«Filistiyəning küqliridin aman qaloqlarlar»** — buning baxqa birhil təjimi: «Filistiyə jiloqisida qaloqlarlar». **«qaqañoiqə ətliringlarni tilisilər»** — «ətlirini tilix» qattik kayoquni bildürətti. Bu adət Təwratta mən'i kilinoqan. ■ **47:5** Qan. 14:1; Yər. 16:6; 25:20 □ **48:1 «yukiri qoroqan»** — (ibraniy tilida «Misgab») bəlkim bir xəhəring ismi boluxi mumkin. ■ **48:1** Yər. 25:21; 27:3

dəp suyikəst qilidu; sənmu, i Madmən, tügəxtürülsən; qiliq seni qoqalaydu. □

³ Həronaimdin ah-zarlar kətürüldü: — «Ah, wəyranqilik, dəhxətlik patiparaqqilik!»

⁴ Moab bitqit qilindi! Uning kiqikliridin pəryadliri anglinidu.

⁵ Bərək, Luhitka qikidoqan dawan yolidin tohtimay yiqilar kətürüldü; Həronaimoqa quxidoqan yolda həlakəttin azabliq nalə-pəryadlar anglinidu. ■

⁶ Keqinglar, jeninglarni elip yügürümlər! Qəldiki bir qatqal bolunglar! ■

⁷ Qünki sən öz qiloqlaringoqa wə bayliqlaringoqa tayanolanliqing tūpəylidin, sənmu əsirgə quxisən; *butung* Kemox, uning kaqinliri həm əmiriliri bilən billə sürgün bolidu. □ ■

⁸ Wəyran qiloquqi hər bir xəhərgə jəng qilidu;

□ **48:2 «....Neboning həlioqa way! ... Kiriatayim hi-jalətkə kaldurulup, ixəqal qilinidu (1-ayət); Həxbon ...Madmən,...»** — demisəkmü, Nebo, Kiriatayim, Həxbon, Madmən wə təwəndiki ayətlərdiki Həronaim, Luhit, Aroər, Bəyt-Gamul, Dibon katarliqlar Moabtiki xəhərlərdur. Həritini kərüng. «Həxbon» bolsa Moabning qəgrisoqa jaylaxqan bolup, bəxarət boyiqə baxqa xəhərlərdin ilgiri bəlkim düxmən tərpidin ixəqal qilinip andin düxməning qoxuni üqün baza bolidu. «Həxbon» wə «suyikəst» («hexab») ibraniy tilida yeqin sözlərdur. Yəhudiy tarixxunas Yosefusning hatirisi boyiqə, Moab Nebokədnəsar padixah tərpidin miladiyədin ilgiriki 582-yili igilini, nuroqun xəhərliri wəyran qilinoqan. ■ **48:5** Yəx. 15:5 ■ **48:6** Yər. 17:6 □ **48:7 «butung Kemox, uning kaqinliri həm əmiriliri bilən billə sürgün bolidu»** — Kemox Moab qoqunoqan but idi. Ularning uningoqa öz balilirini qurbanliq qilix aditi bar idi («2Pad.» 3:27ni kərüng). ■ **48:7** Yər. 49:3

xəhərlərdin heçkaysi keqip qutulalmaydu; Pərwərdigar degəndək jilojimu harabə bolidu, tüzlənglikmu həlakətkə yüzlinidu.□

⁹ Daldioğa berip keqix üçün Moabğa qanatlarni beringlar! Qünki uning xəhərliri harabilik, adəmzatsiz bolidu □

¹⁰ (Pərwərdigarning hizmitini kəngül koyup qilmioğan kixi lənətkə qalsun! Kiliqini qan təküxtin qalduroğan kixi lənətkə qalsun!).□

¹¹ Moab yaxlıqıdin tartip kəng-kuxadə yaxap arzanglıri üstidə tinoğan xarabək əndixisiz bolup kəlgən; u heçqağan küptin küpkə quyulğan əməs, yaki heç sürgün bolğan əməs; xunga uning təmi birhil bolup, puriki heç

□ 48:8 «Pərwərdigar degəndək jilojimu harabə bolidu, tüzlənglikmu həlakətkə yüzlinidu» — «jiloğa» wə «tüzlənglik» Moabning jənubiy wə ximaliy qismini kərsitidu.

□ 48:9 «Daldioğa berip keqix üçün Moabğa qanatlarni beringlar!» — bu jümlidiki ibraniy tilini qüxinix təs. Oqurmənlər baxka hil tərjimilərnı uqritixi mumkin. □ 48:10 «Pərwərdigarning hizmitini kəngül koyup qilmioğan kixi lənətkə qalsun! Kiliqini qan təküxtin qalduroğan kixi lənətkə qalsun!» — bu kinayilik, həjwiyy səzlər kəlgüsidə Moabğa hujum qilidioğan Babillik ləxkərlərgə eytilidu.

əzgərmigən. □ ■

¹² Xunga , — dəydu Pərwərdigar, — Mən uning yenioʻa ularni öz küpidin təkidiʻoʻan tökküqilərnı əwətimən; ular uning küplirini qurukʻdaydu, uning qəgünlirini qəkiwetidu. □

¹³ Ətkəndə Israil jəməti öz tayanqisi bolʻoʻan Bəyt-Əl tūpəylidin yərgə qarap qaloqandək Moabmu Kemox tūpəylidin yərgə qarap qalidu. □ ■

¹⁴ Silər qandakmu: «Biz batur, jənggiwar palwanmiz!» — deyələysilər?

¹⁵ Moabning zemini harabə qilinidu; *düxmən* ularning xəhərlirining *sepillirioʻa* qikidu; uning esil yigitliri kətl qilinixka qūxidu, — dəydu padixah, yəni nami samawi qoxunlarning Sərdari bolʻoʻan Pərwərdigar.

¹⁶ — Moabning həlakiti yəqinlaxti, uning külpiti

□ **48:11 «Moab yaxliqidin tartip kəng-kuxadə yaxap arzan-gliri üstidə tinoʻan xarabtək əndixisiz bolup kəlgən»**

— xarab tinixi üqün uzun waqit midirtilimay turuxi kerək. Tinoʻan «arzanqlar», (duʻ, qəkündə) nahayiti aqqıq bir nərsə, əlwəttə. Xunga baxka küpkə quyulmay qalsa, təmi kırtıq, aqqıq bolidu, əlwəttə. «**U həqqaqan küptin küpkə quyuloʻan əməs, yaki həq sürgün bolʻoʻan əməs; xunga uning təmi birhil bolup, puriki həq əzgərmigən**» — bu ohxitix bəlkim Moabning həq qiyinqilikka uqrimay, kərənglik qiloʻanliki, tolimu kerilip kətkənlikini kərsitidu. ■ **48:11** Zəf. 1:12 □ **48:12 «Mən uning yenioʻa ularni öz küpidin təkidiʻoʻan tökküqilərnı əwətimən»** — bu ohxitixniki «xarab» Moabtiki ahalini, «küpliri», «qəgünliri» uning yurt-xəhərlirini kərsitidu. □ **48:13 «Bəyt-Əl»** — muxu xəhər Israil (ximaliy padixahlik)ning qong butpərəs mərkizi bolup, ular xu yərdə «altun mozay but»ni quroʻan («1Pad.» 12-babni, «Hox.» 10:5 həm 8:5-6, «Am.» 7:10-17ni kəring). ■ **48:13** 1Pad. 12:29

bexioqa qüxüxkə aldiraydu.

17 Uning ətrapidiki həmməylən uning üqün ah-zar kətürünglər; uning nam-xəhritini bilgənlər: «Küqlük xahənə həsisi, güzəl tayikimu xunqə sunduruldioqu!» — dənglər.

18 Xan-xəhritəngdin qüxüp qəojirap kətkən yərdə oltur, i Dibonda turuwatqan kiz; qünki Moabni həlak qiloquqi sanga jəng kilixka yetip kəldi; u istihkam-qoroqanliringni bərbat qilidu.

19 Yol boyida kəzət kil, i Aroərdə turuwatqan kiz; bədər tikiwatqan ərdin wə qeqiwatqan kizdin: «Nemə boldi?» dəp sora;

20 «Moab hijalətkə qəldi, qünki u bitqit qilindi!» *dəp jawab berilidu.* Ah-zar tartip nalə-pəryad kətürünglər; Arnonda: «Moab həlak qilindi» — dəp jakarlanglar. ■

21 Jaza həkəmi tüzlənglik jayliri üstigə qikirildi; Holon, Yahəz wə Məfaat üstigə,

22 Dibon, Nebo həm Bəyt-Diblataim üstigə,

23 Kiriataim, Bəyt-Gamul həm Bəyt-Meon üstigə,

24 Keriot, Bozrah həm Moabdiki yirəq-yəkin barliq xəhərləning üstigə qikirilidu.

25 Moabning Münggüzi kesiwetilidu, uning biliki sundurulidu, — dəydu Pərwərdigar. □

26 — Uni məst qilinglar, qünki u Pərwərdigarəqa aldida həkawurluq qiloqan; Moab öz kusuqida

■ 48:20 Yəx. 16:7 □ 48:25 «Moabning münggüzi kesiwetilidu» — Təwratta, «münggüz»lər kəp həllarda adəmləning abruy-xəhriti yaki həqükini bildüridu. Bu adəmning bexidin əskən əməs, əlwəttə!

eoqinap yatsun, xuning bilən rəswa kılinsun. □

27 Qünki sən *Moab* Israilni mazak kılğan əməsmu? U oqrılar qatarida tutuwelinoqanmu, sən uni tiloqa alsangla bexingni qayqaysən?!

28 Xəhərlərdin qıqıp tax-kıyalar arisini turaloqu kilinglar, i Moabda turuwatqanlar; oqar aozıda uwilioqan pahtəktək bolunglar!

29 Biz Moabning həkawurluqi (u intayin həkawur!), yəni uning təkəbburluqi, həkawurluqi, kənglidiki məoqrur-kərəngliki toqrisida angliduq. □ ■

30 Mən uning noqilik kılidioqanlikini bilimən, — dəydu Pərwərdigar, — biraq *noqilıqi* karoqa yarimaydu; uning qong gəpliri bikar bolidu.

31 Xunga Mən Moab üqün zar yioqlaymən, Moabning həmmisi üqün zar-zar kətürimən; Kir-Harəsəttikilər üqün ah-pioqan anglinidu.

32 I Sibmahtiki üzüm teli, Mən Yaazərning zar-yioqisi bilən təng sən üqün yioqlaymən; sening peləkliring sozulup, əslidə «Ölük den-

□ **48:26 «Moabni məst kilinglar»** — yukırıda (25-babta) Yərəmiya «Pərwərdigarning oqəzipigə toloqan kədəh» toqruluk səzligəqkə, bəzi alimlar bu «məstlik» xu kədəhtin iqıxtin boluxi kerək, dəp qaraydu. Bizningqə bu bir tərəptin toqra, Hudaning oqəzi bexioqa qıxürülgəndə dəsleptila əqlini yokıtip aljioqanliki bolidu. Bu ayətning təkitləydiqini ularning hamaqətlıxip kətkənlikidin ibarət. □ **48:29 «Biz Moabning həkawurluqi ..., yəni uning təkəbburluqi, ... kənglidiki məoqrur-kərəngliki toqrisida angliduq»** — bu ayəttiki «Biz... angliduq» degüqi Hudaning Özidur. Huda Əzi toqruluk «Biz» dəp ixlətkənliki Təwrattiki baxqa yərlərdimu bar; məsilən «Yar.» 1:26, 3:22, 11:7ni həm «Yəx.» 6:8ni kəring. Bəzi alimlar ayəttiki «biz»ni Yərəmiya həm Yəhuda həlkini kərsitidu, dəp qaraydu. ■ **48:29** Yəx. 16:6

giz»ning neriqa yətkənidi; ular əslidə Yaazər xəhiringiqimu yətkənidi. Ləkin sening yazlıq mewiliringgə, üzüm həsulung üstigə buzoquqi besip kelidu.□

³³ Xuning bilən xadlıq wə huxallıq Moabning baq-etizliridin wə zeminidin məhrum kılınidu; Mən üzüm kəlqəklərdin xarabni yökıtimən; üzüm qəyligüqilərnıng təntənə awazlırı kəytidin yangrimaydu; awazlar bolsa təntənə awazlırı əməs, jəng awazlırı bolıdu. ■

³⁴ Qünki nalə-pəryadlar Həxbondin kətürülüp, Yahəzoıqə wə Elealahəıqə yetıdu; nalə awazlırı Zoardin kətürülüp, Həronaiməıqə wə Əglat-Xelıxiyəəıqə yetıdu; hətta Nırmıdiki sularmu

□ **48:32 «I Sibmahtiki üzüm teli, Mən Yaazərning zar-yıqısı bilən təng sən üqün yıqlaymən...»** — 30-ayəttiki səzlıgüqi Huda boləqəndin keyin («Mən ..bılimən...») xübhisizki, 31-, 32- həm 36-ayətlərdiki səzlıgüqımu Hudaning Əzıdur. Bu adəmni həyran kəldurıdu. Huda Yaazərdikilərnı jazalaydu; xuning bilən ular Sibmahtiki yökıqə qan üzümzarlar üqün yıqlaydu. Ləkin Huda ularnı jazalıxı bilən ular bilən təng kəyoqurıdu. **«Əlök dengiz»** — ıbranıy tilıda «Yaazər dengızı». **«Ular (senıng peləklıring) əslıdə Yaazər xəhiringiqımu yətkənıdı...»** — «Yaazər» bolsa Moabning xımalıy qəgrasıqə yıraqraq bolup, xərək tərıpi «qəl-dalılar», şərb tərıpi «dengız». Demək, Moab hılwət jay boləqını bilən helı yıraqlarə təsırı boləqan bırı məmlıkətkə aylənoqan. «Yazlıq mewılırı» ənjür, horma wə üzümlərnı kərsıdu. ■ **48:33** Yəx. 16:10

qurup ketidu. □ ■

³⁵ Mən Moabta «yukiri jaylar»da qurbanlik kılouqılarni wə yat ilahlaroqa huxbuy yakquqılarni yokitimən, — dəydu Pərwərdigar.□

³⁶ — Xunga Mening kəlbim Moab üçün nəydək mungluk mərsiyə kətüridu; Mening kəlbim Kir-Hərəstikilər üçünmu nəydək mungluk mərsiyə kətüridu; qünki u igiliwaloqan baylik-həzinilər yokaq ketidu.

³⁷ Həmmə bax takir kılduruloqan, həmmə saqal qüxürülgən; həmmə qol titma-titma kesilgən, həmmə qatirakka bəz kiyilgən. □ ■

³⁸ Moabning barlik öy əgziliri üstidə wə məydanlarda matəm tutuxtin baxka ix bolmaydu; qünki Mən Moabni heqkimgə yakmaydioqan bir kaqidək qeqip taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar,

³⁹ — ular piqandin zarlixidu; *Moab* xunqilik parə-parə kiliwetiliduki, u hijaləttin kəpqiłikkə arkisini kılidu; Moab ətrapidiki həmmə

□ **48:34** «...nalə-pəryadlar Həxbondin kətürülüp, Yahəzoqiğə wə Elealahəqiğə yetidu...» — Elealah Həxbonning ximaliy təripidin 2 kilometr yırağ; Yahəz uning jənubiy təripidin 2 kilometr yırağ. Bu üqisi Moabning ximalioqa jaylaxqan. Zoar, Həronaim wə Əglat-Xelixiya Moabning jənubioqa jaylaxqan. Ayətning omumiy mənsi, «təjawuzluk baxlandi» degən bolup, bu həwər Moabning pütkül zeminiqə pur ketidu. ■ **48:34** Yəx. 15:5, 6 □ **48:35** «yukiri jaylar» — butpərəslikkə atap beoqxıłanoqan jaylar idi. □ **48:37** «Həmmə bax takir kılduruloqan, həmmə saqal qüxürülgən; həmmə qol titma-titma kesilgən, həmmə qatirakka bəz kiyilgən» — demisəkmü, bu hərəkətlərninğ həmmisi kattik matəmni bildüridu. ■ **48:37** Yəx. 15:2, 3; Yər. 47:5

təripidin rəsua kəlinidəqan, wəhəmə saləuqi obyekt bolidu. □

40 Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, birsi bürküttək qanatlırını kerip *pərwaz kəlip*, Moab üstigə xungəup qūxidu. ■

41 Xəhərliri ixəqal bolidu, istihkamlar igiliwelinidu; xu küni Moabdiki palwanlarning yūriki toloqakka qūxkən ayalning yūrikidək bolidu. □

42 Moab əl qataridin yokitilidu; qünki u Pərwərdigar aldida həkawurluk kəloqan;

43 wəhxət, ora wə kiltak bexinglarəqə qūxūxni kütməktə, i Moabda turuwatqanlar, — dəydu Pərwərdigar.

44 — wəhxəttin kaqқан orioqə yikilidu; oridin qikқан kiltakka tutulidu; qünki uning üstigə, yəni Moab üstigə jazalinix yilini qūxūrimən — dəydu Pərwərdigar. □

45 Kaqқанlar Həxbon *sepilining* daldisida turup amalsiz qalidu; qünki Həxbondin ot, həm *məhrum* Sihon *padixahning* zemini otturisdin bir yalkun partlap qikidu wə Moabning qekilirini, sokuxkak həlkning bax qokqilirini yu-

□ 48:39 «wəhəmə saləuqi obyekt» — baxqilar Moabning bexioqə qūxkən apətkə qarap «bundak dəhxətlik ix əz beximizəimu qūxərmu?» dəp wəhəmigə qūxidu. ■ 48:40 Yər. 4:13 □ 48:41 «xəhərliri ixəqal bolidu» — «xəhərliri»ning baxka tərijimisi «Keriyot» (xəhərnin ismi). □ 48:44 «jazalinix yili» — ibraniy tilida «yoqlinixi yili».

tuwalidu. □ ■

⁴⁶ Halingoʻa way, i Moab! Kemoxka tawə boləqan əl nabut boldi; oʻqulliring əsirgə qūxidu, qizliring sürgün bolidu.

⁴⁷ Lekin, ahirki zamanlarda Moabni sürgünlükidin qayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.

Moab üstigə qikiridioqan həküm muxu yərgiqə.

49

«4» Ammoniylar tooʻruluk həküm

¹ Ammoniylar tooʻruluk. Pərwərdigar mundak dəydu: — Israilning pərzəntliri yokmikən? Uning mirashorliri yokmidu? Əmdi nemixka Milkom Gadning zeminiqə warislik kildi,

□ **48:45** **qaqʻanlar Həxbon sepilining daldisida turup Amalsiz qalidu; qünki Həxbondin ot, həm (məhrum) Sihon padixahning zemini otturisdin bir yalkun partlap qikidu»** — Amoriylarning padixahi Sihon nəqqə yüz yil ilgiri Həxbon xəhirini ixoqal qiləqan, andin keyin Moabning pütkül zeminini igiliwəloqanidi («Qəl.» 21:28-29ni kəring). **«ot.... Moabning qekilirini, soquxkak həlkning bax qokqilirini yutuwalidu»** — «qekilirini... bax qokqilirini...» bəlkim Moabning həmmisini, jumlidin «bax boləqanlarni» əz iqigə elixi mumkin. Yərəmiyaning bexariti aldin'ala kərsətkən bu həlakət tehimu kədimki yənə bir bexarətning əməlgə axuruluxi bolidu («Qəl.» 24:17ni wə 21:28-29ni kəring). ■ **48:45** Qəl. 21:28

Milkomoğa təwə bolğan həlk nemixka Gadning xəhərliridə turidu? □ ■

² Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Ammoniylarning Rabbah xəhiridə jəng sadalirini anqlitimən; u harabilik dəng bolidu; təwə xəhərliri ot qoyup küydürülidu; Israil kaytidin əzlrini igiliwaləqanlarəqa igidarqilik kılıdu, — dəydu Pərwərdigar. ■

³ — Zarlanglar, i Həxbon! Qünki Ayi xəhiri harabə kılinoqan! Rabbah kizliri, əzünglarəqa bəz rəhtni baqlap matəm tutunglar; sepil iqidə uyan-buyan patiparak yügürunglar; qünki Milkom wə uning kahinliri, uningoğa təwəlik əmiriliri sürgün bolidu. □ ■

⁴ Nemixka küq-həywitingni danglaysən? Sening küqüng ekip ketiwatidu, i: «Kim manga yekinxixka petinalisun?» dəp öz baylıqliringoğa tayanəqan, asiylik kıləuqu kiz! ■

⁵ Mana, Mən barlık ətrapıngdikilərdin wəhxət

□ **49:1 «Milkom»** — Ammoniyar qəkunəqan but idi. Gad bolsa Israilning on ikki qəbilisining biri; ularəqa əslidə təksim kılinoqan zemin İordan dəryasining xərki tərpidə idi. Yərəmiya bəxarət bərgən wəqıttə, Gadtikilər heli baldur Asuriyə imperiyəsi tərpidin sürgün boləqanidi. Keyin əsliy qəxniliri boləqan Ammoniyar ularning zeminini igiliwaləqanidi. Huda ularəqa: «Bu zeminni Əz həlkimgə təksim kıləqanidim, ular kaytip kelip uningoğa kaytidin igidarqilik kılıdu» dəp agahlandıridu. ■ **49:1** Am. 1:13 ■ **49:2** Am. 1:14

□ **49:3 «sepil iqidə uyan-buyan patiparak yügürunglar»** — baxka birhil tərjimisi: «əzünglar titma-titma tilinoqan həldə uyan-buyan yügürunglar». «Milkom» — Ammoniylarning bir buti idi. Baxka ismi «Molək» idi. ■ **49:3** Yəx. 32:12; Yər. 4:8; 6:26; 48:7 ■ **49:4** Yər. 21:13; 48:7

qikirip üstünggə qüxürimən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Rəb Pərwərdigar, — xuning bilən silər hərbinglar həydiwetilisilər, aldi-kəybinggə qarimay qaqisilər; qaqqanlarni yənə yioqoquqi həqkim bolmaydu.

⁶ Lekin keyinki künlərdə, Ammoniyarlarni sürgünlükidin qayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.

«5» Edom toqurulux həküm

⁷ Edom toqurulux: Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Temanda hazır danalix tepilmamdu? Danixmənliridin nəsihət yoqap kəttimu? Ularning danalixini dat besip qaloqanmu?! □ ■

⁸ Burulup keqinglar, pinhan jaylardin turaloqu tepip turunglar, i Dedanda turuwatqanlar! Qünki Mən Əsawoqa tegixlik balayi'apətni, yəni

□ **49:7 «Edom toqurulux: ...»** — bu bexarət (7-22)ning Təwrattiki «Obadiya» degən qisim bilən kəp ortaq yərliri bar. Obadiyaqa «qoxumqə səz»imizdə qüxəndürginimizdək ixinimizki, Yərəmiya pəyoqəmbər Hudaning yolyoruki bilən ilgiriki pəyoqəmbər Obadiyaning bexaritudiki kəp səzlərnəni nəqil kəltüridu. Ikki bexarətning bəzi yərliri ohximioqqa, səzliridiki pərqlərnəni tepip selixturuxning kəp əhmiyiti bar. **«Temanda hazır danalix tepilmamdu? Danixmənliridin nəsihət yoqap kəttimu? Ularning danalixini dat besip qaloqanmu?!»** — Teman Edomdiki qong xəhər. Edomdikilər öz danixmənliri bilən intayin məqrurlinatti. ■ **49:7 Ob. 8**

uni jazalaydigan künini bexioqa qüxürimən. □ ■

⁹ Üzüm üzgüqilər yeningoqa kəlsimu, ular azraq wasanglarni qalduridu əməsmu? Oqrlar keqiləp yeningoqa kirsimu, ular əzlrigə quxluqla buzup, oqrlilaydu əməsmu? □ ■

¹⁰ Mən Əsawni yalingaqliwetimən, u yoxurunodək jay qalmioquqə dalda jaylirini eqip taxlaymən; uning nəsli, qerindaxliri həm qoxniliri yokaydu; u əzi yok bolidu.

¹¹ Lekin yetim-yesirliringni qaldur, Mən ularning hayatini saklaymən; tul hotuninglar Manga tayansun.

¹² Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, *oqəzipimning* kədəhidin iqixkə tegixlik bolmioqanlar qoqum uningdin iqməy qalmaydigan yərdə, sən jazalanmay qalamsən? Sən jazalanmay qalmaysən; sən qoqum uningdin iqisən. □

□ **49:8 «pinhan jaylar»** — ibranij tilida «qongqur jaylar» degən səz bilən ipadilinidu. U bəlkim hərhil oqar-əngkürlerini əz iqigə alidu. **«Mən Əsawoqa tegixlik balayi'apətni, yəni uni jazalaydigan künini bexioqa qüxürimən»** — Edomning baxqa ismi «Əsaw» idi. Muxu bexarəttə «Edom» yaki «Əsaw» uning əwladliri boləqan Edomluqlarni kərsitidu, əlwəttə. ■ **49:8** Yər. 25:23 □ **49:9 «Üzüm üzgüqilər yeningoqa kəlsimu, ular azraq wasanglarni qalduridu əməsmu?»** — Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun boyiqə üzüm həsulini aloqanda üzgüqilər kəmbəqəllərnin teriwelixi üqün bir'az wasanglarni qaldurux kerək idi («Law.» 19:10). Asiyadiki bəzi dələtlərdə bu bir adətkə aylinip qaloqan. ■ **49:9** Ob. 5 □ **49:12 «oqəzipimning kədəhidin iqixkə tegixlik bolmioqanlar»** — Yəhuda əməs, bəlkı tajawuzqilarning oqər yoluqa «tasadipi» udul kelip qaloqan, Yəhudaning wə baxqa əllərnin gunəhliri bilən munawətsiz boləqan baxqa əllərnı kərsitixi mumkin.

¹³ Qünki Öz namim bilən kəsəm iqkənmänki, — dəydu Pərwərdigar, — Bozrah dəhxət basidioğan həm rəsua kılınıdioğan bir obyekt, harabilik wə lənət səzi bolidu; uning ətrapidiki xəhərliri daimlik harabilik bolidu. □

¹⁴ Mən Pərwərdigardin xu bir həwəni anglaxka muyəssər boldum, — wə bir əlqi əllər arisioğa əwətilgənidi —

U: «Uningoğa hujum kılıxka yioqilinglar! Uningoğa jəng kılıxka ornunqlardin turunglar!» — dəp həwər beridu. □ ■

¹⁵ Mana, Mən seni əllər arisida kiqik, İnsanlar arisida kəmsitilgən kılımən. □

¹⁶ Sening əzgilərgə dəhxət salidioğanliqing, Kənglündiki təkəbburlukung əzüngni aldap qoydi;

Həy tik kıyaning yerikliri iqidə turoquqi, Turaloqung egizlikning yukiri tərpidə boluquqi, Gərqə sən qanggangni bürkütningkidək yukiri yasisangmu,

Mən xu yərdin seni qüxüriwetimən,

□ **49:13 «Öz namim bilən kəsəm iqkənmänki...»** — ibraniy tilida «Özüm bilən kəsəm iqkənmänki». **«Bozrah ... rəsua kılınıdioğan bir obyekt»** — «Bozrah» bəlkim Edomdiki əng muhim xəhər boluxi mumkin idi. □ **49:14 «bir əlqi əllər arisioğa əwətilgənidi»** — «əllər» Israiloğa yat boluğan əllərni kərsitidu. **«Uningoğa jəng kılıxka ornunqlardin turunglar»** — «uningoğa» yəni Edomoğa. Bəlkim bu əlqi düxmən əlləning biridin qıqқан bolup, u baxka əllərni Edomni yokitixka qakiridu. ■ **49:14 Ob. 1** □ **49:15 «Mən seni əllər arisida kiqik, insanlar arisida kəmsitilgən kılımən»** — «seni» — Huda hazır Edomni «seni» dəp, ularoğa biwasitə söz kildidu.

— dəydu Pərwərdigar. □ ■

17 — Wə Edom tolimu wəhimilik bolidu; Edomdin ətidiqanlarning həmmisi uning barliq yara-wabaliri tūpəylidin wəhimigə qūxūp, ux-ux kilidu. ■

18 Sodom, Gomorra wə ularning ətrapidiki xəhərliri bilən birgə ərūwetilgəndək Edommu xundak bolidu, — dəydu Pərwərdigar, — heqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaklaxmaydu. ■

19 Mana, Iordan dəryasidiki qawar-qatqallıktin qikip, daim ekip turidiqan xu sular boyidiki yaylaktiki *koylarni* tarqatqan bir xirdək Mən *Edomdikilərn*i bədər kaqkuzimən. Əmdi kimni halisam Mən uni Edomning üstigə tikləymən; qünki Manga kim təng kelələydu? Kim Meningdin hesab elixqa Meni qakiralaydu? Mening aldimda turalaydiqan pada bakkuqi barmu? □ ■

20 Xunga Pərwərdigarning Edomni jazalaxniki məksitini, xuningdək Temandikilərn*i* jazalax niyitini anglanglar: ularning kiqikirimu tartip epketilidu; bərhək, kilmixliri tūpəylidin Pərwərdigar uning yaylıqini wəyrənə kilidu. ■

21 Ular**ning** yikilip kətkən sadasini anglap yər

□ **49:16** «Həy tik kıyaning yerikliri iqidə turoquqi, turaloqung egizlikning yukiri tərpidə boluquqi» — demisəkmü, Edom pinhanraq, qikix intayin təs boluqan taqlik rayonda idi. «Tik kıya» («Sela») degən söz Moabning «Sela» isimlik (həzirkı «Petra»), intayin pinhan bir xəhirini kərsitiximu mumkin. ■ **49:16** Yər. 48:29 ■ **49:17** Yər. 50:13 ■ **49:18** Yər. 19:25; Yər. 50:40; Am. 4:11 □ **49:19** «daim ekıwatqan xu sular» — Iordan dəryasining əzi. ■ **49:19** Ayup 41:2; Yər. 12:5; 50:44 ■ **49:20** Yər. 50:45

yüzidikilər təwrinip ketidu; nalə-pəryadliri «Kizil dengiz» oiqə anglinidu.

²² Mana, birsi bürküttək qanat yeyip pərwaz kılıp, Bozrağ üstigə xungoqup qūxidu. Xu küni Edomdiki palwanlarning yūriki toloqakka qūxkən ayalning yūrikidək bolidu. □ ■

«6» *Suriya paytähti Dəməxk toqıruluk həküm*

²³ Dəməxk toqıruluk: —

Hamat, Arpad xəhridikilər hijalətkə qaldurulidu; qünki ular xum həwər anglaydu; ularning yūriki su bolup ketidu; dawuloqup kətkən dengizdək ular heq tinqlinalmaydu. □ ■

²⁴ Dəməxk zəipləxti, keqixka burulidu; uni wəhimə basidu; azablar toloqakka qūxkən ayalni tutkandək, azab wə dərd-kayoqu uni tutidu. ■

²⁵ Nam-dangki qıqқан yurt, Mən huzur aloqan xəhər xu dərijidə taxliwetilgən bolidu!

²⁶ Xunga uning yigitliri koqilirida yikilidu, jənggiwar palwanlar xu küni yokitilidu, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar;

□ **49:22 «Bozrağ»** — intayin yukiri qiya tax üstigə, «bürkütning qanggili»dək jaylaxkanıdi. ■ **49:22** Yər. 48:40,41

□ **49:23 «dawuloqup kətkən dengizdək ular heq tinqlinalmaydu»** — baxka birhil təjimi: «dawuloqup kətkən dengizdək ularning kəngülliri heq aram tapmaydu». Hamat həm Arpad degən ikki xəhər Nebokədnəsar Misiroqa yürux kılqan qaoqda (miladiyədin ilgiriki 604-yili) besip ötkən jaylar idi. Xühisizki, Nebokədnəsar ularoqimu hujum kılqanıdi. Muxu ikki xəhər Dəməxkning ximaliy təripidiki kiqik padixahliklar idi. ■ **49:23** Yəx. 17:1 ■ **49:24** Yər. 4:31; 6:24; 30:6

27 — həm Mən Dəmæxkning sepiligə bir ot yaqimən, u Bən-Ĥadadning ordilirini yutuwalidu. □ ■

«7» Kedar həm Ĥazor tooqruluk h k m

28 Babil padixahı Nebokadnəsar y ngg n Kedar tooqruluk həm Ĥazorning padixahlikliri tuoqluk s z: —

Pərwərdigar mundak d ydu: —

«Ornungdin tur, Kedaro a hujum kilip, xərktiki adəmlərni bulang-talang kil!» — deyilidu; □

29 Hujum kiloanlar ularning qedirliiri həm padilirini elip ketidu; ularning qedir p rdiliri, barlik kaqa-kuqa, t gilirini bulap ketidu; h k ularo a: «T r p-t r pl rni w him  basidu!» d p warkiraydu.

30 Keqip ketinglar, b d r tikip pinhan jaylardin turalo u tepip turunglar, i Ĥazordikil r, — d ydu P rw rdigar, — q nki Babil padixah  Nebokadn sar sil rg  j ng kilixka k st kiloan, sil rg  qarap niyiti buzuloan.

31 — Ornungdin tur, sepil-d rwazilaro a ig  bolmioan aramhuda yaxap, tinq-aman turoan  lg  j ng kilixka qik; ular yaloquz turidu —

□ 49:27 «**Bən-Ĥadad**» — D m xkning k plig n padixahlirining ismi idi. ■ 49:27 Am. 1:4,14 □ 49:28 «**Ornungdin tur, Kedaro a hujum kilip, xərktiki adəmlərni bulang-talang kil!**» — bu söz Nebokadnəsarning ko xunio a eytilixi mumkin. Kedar w  Ĥazormu qarwiqi k qm n h lk bolup, qedirda yaxap, sepil-d rwazilik bolmioan, əlwəttə.

dəydu Pərwərdigar, □

³² — ularning təgiliri olja, top-top mal-waranliri ətəniymət bolidu; Mən qekə qaqlirini qüxürgənlərnı tət xamaləta tarkitimən, ularning bexioəta hər ətrapidin külpət qüxürimən, — dəydu Pərwərdigar; □ ■

³³ — Həzor bolsa qılberilərnıng turaləqusi, mənggügə wəyranə bolidu. Həqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaklaxmaydu. ■

«8» *Elam toojruluk həküm*

³⁴ Yəhuda padixahi Zədəkiya təhtkə olturoqan dəslepki waqıtlirida, Yerəmiya pəyoqəmbərgə kəlgən Pərwərdigarnıng səzi mundak idi: —

³⁵ Samawi qoxunlarnıng Sədari boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən Elamning oqolluk küqi boləqan okyasini sundurimən. □

³⁶ Asmanlarnıng tət qetidin tət xamalni qikirip Elamning üstigə qüxürimən; Mən ularni bu tət xamaləta tarkitimən; xuning bilən Elamdin

□ **49:31 «Ornungdin tur, sepil-dərwazilarəta igə bolmioqan aramhuda yaxap, ting-aman turoqan əlgə jəng kilixka qik; ular yaloquz turidu»** — bu səzmu bəlkim Nebokədnəsarnıng qoxunioəta eytilixi mumkin. Kedar wə Həzordikilər qedirlarda turup, həq sepil-dərwazilik boləqan əməs. □ **49:32 «qekə qaqlirini qüxürgənlər»** — «qekə qaqlirini qüxürgüx» Kedar-dikilər həm Həzordikilərnıng aditi bolsa kerək idi. ■ **49:32** Yər. 9:25; 25:23 ■ **49:33** Yər. 9:10; 10:22 □ **49:35 «Elamning oqolluk küqi boləqan okyasi...»** — Elam həzirki Iran zeminida turoqan bir həlk idi. Elamning qoxunining qənləp atidioqan, dəhətlik mərgən okyaqiliri bilən dangki qikqanıdi.

həydəlgənlərnin barmaydıoan əl-məmləkətlər qalmaydu.

37 Mən Elamni düxmənliri aldida həm jenini izdigüqilərnin aldida dəkkə-dükkigə qüxürimən; dəhşətlik oşəzipimni bexioşa təküp, külpətlərnə qüxürimən; ularni bərbat qiloquşə Mən qiliqni ularning kəynidin qoşlaxka əwətimən.

38 Mən Öz təhtimni Elamda tikləymən, xu yərdin padixahı wə xahzadilirini yoş qilimən, — dəydu Pərwərdigar.

39 — Lekin ahirki zamanlarda, Mən Elamni sürgünlükidin qayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.■

50

«9» Babil toşruluk həküm

1 Pərwərdigar Yerəmiya pəyoşəmbər arqilik Babil toşruluk, yəni Kaldiylərnin zemini toşruluk eytkən söz: —

2 Əllər arisida xu həwərnə elan qilip jakarlanglar, tüq kətürünqlar; jakarlanglar, uni yoxurmanglar! — «Babil ixşal qilindi; Bəl bolsa hijalətkə qalduruldi, Marduk patiparaq bolup kətti; Babilning oyma butliri hijalətkə

■ 49:39 Yər. 48:47

qalduruldi, yirginqlik nərsiliri patiparakçilikka qüxti!» — dēnglar. □ ■

³ Qünki ximaldin uningoa jəng kilmakçi boləan bir əl kelidu; u uning zeminini wəyran kīlidu, heqkim xu yərdə turmaydu; insan həmə haywanmu keqip ketidu, ular yok bolidu.

⁴ Xu künlərdə, xu qaoqda, — dəydu Pərwərdigar, — Israil həlki kelidu, ular həmə Yəhuda həlki bilən billə kelidu, ular yioqliəan həlda mengip Pərwərdigar Hudasini izdəxkə kelidu.

⁵ Ular Zionning yolini soraydu, yūzlrini uningoa qaritip: «Hərgiz untulmas mēnggūlūk bir əhdə bilən əzimizni Pərwərdigaroqa baəqlayli» — dəydu.

⁶ — Mening həlkim azəan koylardur; ularning bakquçiliri ularni azdurəan, ularni taəlarda tenitip yūrgən; ular taədin dēnggə kezip yūrüp, əz aramgahini untuəandur.

⁷ Ularни uqratqanlarning həmmisi ularni yəp kətkən, kūxəndiliri ular toqruluk: «Bizdə *bu ixlarda* heq gunah yok, qünki ular ata-bowilirining ümidi boləan Pərwərdigar, yəni həkkanilylikning yaylak-turaləusi boləan Pərwərdigarning aldida gunah sadir kīləan!»

□ **50:2 «Əllər arisida xu həwəрни elan kīlip jakarlanglar...! — «Babil ixəqal kīlinidi; Bəl bolsa hijalətkə qalduruldi, Marduk patiparak bolup kətti; Babilning oyma butliri hijalətkə qalduruldi, yirginqlik nərsiliri patiparakçilikka qüxti»** — Babil xəhirining ixəqal kīlinixi Israilning birinçi sürgünidin 70 yil keyin (miladiyədin ilgiriki 539-yili) Pars imperiyəsi təripidin boləan. «Bəl» həmə «Marduk» (yaki «Merodak») Babildiki ikki qong butning ismi idi. ■ **50:2** Yəx. 46:1; Yər. 51:44

— degən. ■

⁸ *I həlkim*, Babil otturisdin keqinglar, kaldiyələrnin zeminini taxlap qıkinglar, padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar. □ ■

⁹ — Qünki mana, ximaliy zemindin Babilə hujum kılmakqi boləan zor bir top uluq əllərnı kəzəymən; ular əzlrini uningə qarxi səpkə kəxidu; xuning bilən Babil xu yərdin qıqkanlar tərıpidin əsirgə qüxidu. Ularning oklirining həmmisi batur mərgənlərnin kidək bolidu; ularning heqkaysisi jəngdin kuruq kol kəlməydu. □

¹⁰ Kaldiyə bolsa olja bolidu; olja aləan barlık bulıquqilar uningdin kənaətlidü, — dəydu Pərwərdigar;

¹¹ — Qünki silər xadlanəansilər, silər yayrap kətkənsilər, i mirasim boləan *həlkimni* bulangtalang kılquqilar! Qünki silər qeməndə turoqan mozaylərdək səkrigənsilər, ayqırlərdək huxaliktin kixnigənsilər!

¹² Əmdi ana *yurtung* zor hijalətkə qaldurulidu; rəswaqilik seni tuququqini kaplaydu; mana, u

■ 50:7 Yər. 31:23 □ 50:8 «**I həlkim, Babil otturisdin keqinglar, ... padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar**» — bu səzgə qarşında ottura xərktiki bəzi padıqılar tekilərnı koy padiliriqə «yetəkqi rol»da ixlitidu. Xunga «padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar» degini, «birinqi bolup Babildin qıqip, baxkılarə qılğə bolunglar» degən mənıdə. ■ 50:8 Yəx. 48:20; Yər. 51:6; Wəh. 18:4 □ 50:9 «**Ularning oklirining həmmisi batur mərgənlərnin kidək bolidu; ularning heqkaysisi jəngdin kuruq kol kəlməydu**» — demək, bətləngən hər bir okı zayə kətməydu. Baxka birhil tərjimisi: «Oklirining həmmisi jəngdin kəli kuruq (oljisiz) qaytip kəlməydiəan batur jəngqilərdək bolidu...».

əllərninǵ daxkili, — bir janggal, ƙaǵjirak yər wə qəl-bayawan bolup ƙalidu.

¹³ Pərwərdigarning ǵəziƙi tǵpəylidin, uning hēq aħalisi bolmaydu, bəlki toluk taxliwetilgən bolidu; Babilidin ətidiǵanlarning həmmisi uning barliq yara-wabaliri tǵpəylidin wəhimigə qǵxǵp ux-ux ƙilidu. ■

¹⁴ Babilǵa jəng ƙilix űqun uning ətrapida səpkə tizilinglar, barliq okyaqilar; uningǵa etinglar, oklarni hēq ayimanglar; qunƙi u Pərwərdigar aldida gunah sadir ƙilǵan.

¹⁵ Uning ətrapida jəng qǵƙanlirini kətüringlar; u təslim bolup ƙol kətüridu; munarlıri ərülidu, sepilliri ǵulutilidu; qunƙi bu Pərwərdigarning alǵan ƙisasidur. Uningdin ƙisas elinglar; u baxƙilarǵa nemə ƙilǵan bolsa uningǵimu xuni ƙilinglar. ■

¹⁶ Babilidin uruq teriǵuqı həm hǵsul waƙtidiki orǵaq salǵuqılarni yǵq ƙilinglar; zulumƙarninǵ ƙiliqining ƙǵrƙunqı tǵpəylidin bularning hərbiri əz eligə ƙaytip, hərbiri əz ana yurtıǵa ƙaqsun! □

¹⁷ İsrail tarkitiwetilgən ƙoy padisidur; xirlar ularni hēydiwətkən; dəsleptə Asuriyəninǵ padixahı ularni yəp kətkən, ahirida bu Babil padixahı Nebǵadnəsar uning ustihanlirini ezip ǵajiliǵan.

■ 50:13 Yər. 49:17 ■ 50:15 Wəh. 18:6 □ 50:16 «**bularning hərbiri əz eligə ƙaytip, hərbiri əz ana yurtıǵa ƙaqsun!**» — «hərbiri... hərbiri...» bəlki Babilda «ƙara əmgək» ƙilǵan qətəllik əmgəƙqıləni ƙərsitidu. Bular nuroqun Yəhudiylarni əz iqigə alidu, əlwəttə.

18 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən Asuriyoning padixahining yenioqa kelip, uni jazaliqinimdək, mən Babil padixahini həm zeminini jazalaymən. ■

19 Mən Israilni qaytidin öz yayliqioqa qayturimən, u Karməl teoqida, Baxan zeminida ozuklinidu, uning jeni Əfraim teqi üstidə həm Gilead zeminida qanaətlinidu.

20 Xu künlərdə, xu qaoqda, — dəydu Pərwərdigar, — Israilning kəbihliki izdəlsə, heq tepilmaydu; Yəhudaning gunahliri izdəlsə, heq tepilmaydu; qünki Mən qalduroqan qaldisini kəqürüm qilimən.

21 — Merataimning zeminioqa zərb bilən jəng kilixqa, Pekodta turuwatqanlaroqimu jəng kilixqa qiqinglar; ularni wəyran qilinglar, qalduqinimu halak qilinglar, — dəydu Pərwərdigar, — Mən nemini sanga buyruoqan bolsam xuni ada qilinglar. □

22 Jəng sadaliri *Babil* zeminida anglinidu; u zor halakətning sadasidur!

23 Əslidə pütkül yər yüzini uroqan bazoqan xu dərijidə sundurup qeqiwetildioqu! Babil əllər arisida xunqə bir dəhxət baskuqi bolup

■ **50:18** 2Pad. 19:35, 37; Yəx. 37:36, 38 □ **50:21** «**Merataimning zemini**» — «Merataim» bolsa Babil zeminining jənubidiki bir xəhər. Ismi «ikki həssilik asiylik» degən mənədə, Babilning harakterini kərsitix üçün ətəy misaloqa elinoqan boluxi kerək. «Pekod»dikilər aramiyədiki həlk bolup, Babiloqa ittapaqdax idi; «Pekod»ning mənisi «jaza»dur. Ayəttə berilgən buyruqlar yənla ximaldin qikqan qoxunlaroqa eytilixi kerək.

qıkkantioqu! □

²⁴ Mən sanga tuzak kurdum; sən, i Babil, heq bilməyla uningəta tutuldung; Pərwərdigar bilən qarxilixixing tüpəylidin sən tepilip tutuldung.

²⁵ Pərwərdigar qoral ambirini eqip, oʻzəzipidiki qorallirini elip qıkkardi; qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Rəb Pərwərdigar kaldiyləarning zeminida qilidioqan ixi bardur.

²⁶ Uning hər qət-qətliridin kelip uningəta hujum qilinglar, ambarlirini eqiwetinglar; əngilərnə dəwiligəndək uni harabə-harabə qilip dəwiləp wəyran qilinglar; uning heqnemisini qaldurmanglar! □

²⁷ Uning barliq torpaqlirini oltürüwetinglar! Ular soyuluxka qüxsun! Ularning halioqə way! Qünki ularning küni, yəni jazalinix waqti yetip kəldi. □

²⁸ Anglanglar! Zionəta kelip, Pərwərdigar Hundayimizning kisasini, yəni ibadəthanisi üqün aloqan kisasini jakarlaydioqan, Babil zemini-din qaqqan panah izdigüqiləarning awazini anglanglar!

²⁹ Babiləta hujum kilix üqün okyaqilarni, yəni

□ **50:23 «bazoqan»** — baxka kəp əllərnə uruwətkən Babilni kərsitidu. □ **50:26 «... ambarlirini eqiwetinglar; əngilərnə dəwiligəndək uni harabə-harabə qilip dəwiləp wəyran qilinglar; uning heqnemisini qaldurmanglar!»** — baxka birhil tərjimisi: «... ax-buoqdayni saqlioqan ambarlirini eqinglar; uni harabə-harabə qilip dəwiləp taxlap, uning heqnemisini qaldurmanglar!». □ **50:27 «Uning barliq torpaqlirini oltürüwetinglar!»** — «torpaqliri» bəlkim həm Babilning sərhil mal-waranlirini kərsətkən həm xuning bilən bir waqitta uning sərhil ləxkərlirigə simwol qilinoqan boluxi mumkin.

barlik kamanni əgküqilərnı qaqiringlar; Babilning ətrapıda bargah qurup qorxiwelinglar; heqkimni qaqquzmanglar; öz kılmixini öz bexioqa qüxürunglar; u nemilərnı kıloqan bolsa, uningöimu xuni kıinglar; qünki u Pərwərdigarqa — Israildiki Mukəddəs Boloquqioqa qarxi kərəngləp kətkənidi. ■

³⁰ Xunga uning yigitliri koqilirida yikilidu; xu künidə uning barlik jəngqi palwanliri yokitilidu, — dəydu Pərwərdigar. ■

³¹ Mana, Mən sanga qarxidurmən, i kərəngləp kətkuqi, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — qünki sening kününg, yəni Mən yeningoqa yekın kelip jazalaydioqan kün yetip kəldi;

³² kərəngləp kətkuqi putlixip yikilidu, heqkim uni qaytidin yələp turoquzmaydu; bərhək, Mən uning xəhərlirigə ot yaqimən, u uning ətrapidikilərnıng həmmisini keydürüp yutup ketidu.

³³ Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Israillar Yəhudalar bilən billə ezilip horlukni kərgən; ularni əsir kıloqanlar ularni qattik kamap tutqanidi; ularni koyuwetixni rət kıloqan.

³⁴ Lekin ularning Həmjəmət-Qutkuzoquqisi küqlüktur; samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar ularning dəwasini əstayidillik bilən soraydu, xuning bilən U ularning zeminiəqə aramlıq beridu, Babildikilərgə aramsizlik yətküzidu.

³⁵ Kaldiylər üstigə, Babilda turuwatqanlar üstigə həm də Babilning əmirliyi wə danixmənliri üstigə kiliq qüxidu, — dəydu Pərwərdigar;

³⁶ kiliq palqılar üstigə qüxkəndə, ular hamakət-əhməklərdək kərinidu; kiliq ularning palwanliri üstigə qüxüp, ular patiparaq bolup ketidu;

³⁷ kiliq ularning atliri üstigə, jəng hərwiliri üstigə, ularning səpliridə turəjan barlik yat ləxkərlər üstigə qüxidu, ular ayallardək bolidu; kiliq həziniliri üstigə qüxidu, ular bulang-talang kilinidu.

³⁸ Qurəqçilik ularning suliri üstigə qüxüp, ular qurup ketidu; bularning səwəbi zemini oyma butlarəqa tolup, ular qorqunqluk məbudlar tüpəylidin təlwixip kətkən. □

³⁹ Xunga qəldiki janiwarlar wə qilbərilər birliktə xu yərdə turidu; xu yərdə hıwquxlar makanlixidu; u mənngügə adəmzatsiz bolidu, dəwrdin-dəwrgə heq ahalilik bolmaydu.

⁴⁰ Huda Sodom wə Gomorrani ətrapidiki xəhərliri bilən billə ərüwətkinidək, heqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaklaxmaydu, — dəydu Pərwərdigar. ■

⁴¹ — Mana, ximaldin bir həlk, uluəq bir əl qikiş kelidu; yər yüzining qət-qətliridin nuroqun padixahlar qozqilidu. ■

□ **50:38 «bularning səwəbi zemini oyma butlarəqa tolup, ular qorqunqluk məbudlar tüpəylidin təlwixip kətkən»** — baxqa birhil təjimis: «bularning səwəbi zemini oyma butlarəqa toləjan, çunki ular qorqunqluk məbudlirini danglap kətkənidi».

■ **50:40** Yar. 19:25; Yər. 49:18 ■ **50:41** Yər. 6:22,30

42 Ular okya həm nəyzini tutup qorallinidu; ular wəhxiy, heq rəhim kərsətməydiqan bolidu; atlırioqa mingəndə ularning awazliri dengizdək xawqunlaydu; ular jənggə atlatqan adəmlərdək səp-səp bolup, sanga hujum kilməqçi, i Babil kizi!

43 Babil padixahi ularning həwirini anglapla qolliri titrəp boxap ketidu; oəm-kayoqu uni tutidu, toloqakqa qüxkən ayaldək azablar uni besiwolidu. ■

44 Mana, İordan dəryasi boyidiki qawar-qatqallıktin qikip, daim ekip turidioqan xu sular boyidiki yaylaqtiki qoylarni tarkatqan bir xirdək Mən Babildikilərnı bədər kaqkuzimən. Əmdi kimni halisam Mən uni uning üstigə tikləymən; qünki Manga kim təng kelələydu? Kim Meningdin hesab elixka Meni qakiralaydu? Mening aldimda turalaydiqan pada baqquqi barmu? □ ■

45 Xunga Pərwərdigarning Babilni jazalaxniki məksitini, xuningdək kaldıylərnıng zeminini jazalax niyitini anglanglar: Ularning kiqiklirimu tartip epketilidu; bərhək, qilmixliri tüpəylidin *Pərwərdigar* uning yaylıqini wəyrənə qilidu. ■

46 Babilning ixoqal qilinəanlıqini anglap yər yüzi təwrinip ketidu; uning nalə-pəryadi barlıq əllərgiqə anglinidu.■

■ 50:43 Yər. 49:24 □ 50:44 «daim ekip turidioqan xu sular» — İordan dəryasining suliri əzi. ■ 50:44 Ayup 41:2; Yər. 49:19,22 ■ 50:45 Yər. 49:20 ■ 50:46 Yər. 49:21

51

Babil tooqroluk həküm — dawami

¹ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən Babilni sokidioqan həm «Ləb-kamay»da turawatqanlarni sokidioqan bitqit kילוquqi xamalni qozoyap qikirimən; □ ■

² Mən Babiloqa yat adəmlərni əwətimən; ular uni soruwetidu, zeminini yər bilən yəksan kiliwetidu; uning bexioqa külpət qüxkən künidə ular uningqa tərəp-tərəptin qarxilixixka kelidu. ■

³ Uning okyaqilirioqa kiriqni tartkudək, ornidin turoquqilaroqa dubuloqa-sawut kiygüdək pürsət bərmənglar; uning yigitlirining həqkaysisini ayap qoymanqlar; uning pütkül qoxunini bitqit qilinglar.

⁴ Kaldiyələrninğ zeminida sanjiloqanlar, koqilirida kiliqlanoqanlar yikilsun! ■

⁵ Qünki Israil yaki Yəhudamu öz Hudasi tərpidin, yəni samawi qoxunlarning Sərdari bololan Pərwərdigar tərpidin taxliwetilgən əməs; qünki *Babilning* zemini Israildiki

□ **51:1** «Ləb-kamay» — Kaldiyəni bir kinayilik «xifir» arkilik kərsitidu. Xifirni ipadiləx yoli bolsa, «Kaldiyə» degən səzning hərbi hərpinini ibraniy tilininğ elipbə tərtpi boyiqə arkidin oquloqan hərbi bilən almaxturuxtin ibarət (məsilən, uyoyur tilida bolsa, «a»ni «y» bilən, «ə»ni «i» bilən almaxturəqanoqa ohxax). «Ləb-kamay» degən səzning əzi ibraniy tilida «tətürqilik qiloqanlarning qəlbi», «asiylik qiloqanlarning qəlbi» degənni bildüridu, bu intayin kinayilik gəptur. «Xamal» bolsa, bəlkim 2-ayəttə tiləqə elinoqan «yat adəmlər»ni kərsitidu. ■ **51:1** Yər. 4:11 ■ **51:2** Yər. 4:11; 15:7 ■ **51:4** Yər. 49:26

Mukəddəs Boloquqi aldidə sadir kıloqan gunah bilən toloqandur.

⁶ *Barlıq əllər*, Babil iqidin keqinglar, öz jeninglarni elip bədər keqinglar! Uning kəbihlikigə qetilir kəlip həlak bolmanglar; qünki bu Pərwərdigarning kisas alidiqan waktidur; U kilmixini öz bexioqa kayturidu. □ ■

⁷ Babil Pərwərdigarning qolidiki pütkül jahanni məst kıloquqi altun kədəh bolqan; əllər uning xaribidin iqqən; əllər xuning bilən sarang bolup kətkən. □ ■

⁸ Babil tuyuksiz yikilip bitqit bolidu; uningqə aq-zar kətüringlar! Uning azabliri üqün tutiya elinglar; u bəlkim saqaytilarmikin? ■

⁹ — «Biz Babilni saqaytməqdiduk, lekin u saqaymidi; uningdin waz keqip həmmimiz öz yurtimizqə kaytayli; qünki uning üstigə qikirilidiqan həküm jazasi asmanqə takixip,

□ **51:6 «Barlıq əllər, Babil iqidin keqinglar, öz jeninglarni elip bədər keqinglar! ... qünki bu Pərwərdigarning kisas alidiqan waktidur; U kilmixini öz bexioqa kayturidu»** — bəzi alimlar bu sözlər «barlıq əllər»gə əməs, bəlkə Israilqə eytilidu, dəp qaraydu. 45-ayəttə əhwal xundək bolidu, lekin bizningqə muxu yərdə Babilda hər bir əllərgə eytilidu. Qünki 9-ayəttə qaqqanlar «həmmimiz öz yurtimizqə kaytayli» deyixidu. ■ **51:6** Yər. 50:8,15,28; Wəh. 18:4 □ **51:7 «əllər sarang bolup kətkən»** — bəlkim Babilning gunahioqa qetilir, xuningdək jazasioqumu qetilir kəlip tolimu dəkkə-dükkigə qüxidu. ■ **51:7** Wəh. 18 ■ **51:8** Yəx. 21:9; Yər. 8:22; Wəh. 14:8; 18:2

kökkə yetidu». □ ■

¹⁰ — «Pərwərdigar həkkanıylikimizni barlikka kəltürgəndur; kələyli, Zionda Pərwərdigar Huda-yimizning kılolan ixini jakarlayli!» □

Pərwərdigar Media qoxunlirioğa, andin Babiloğa söz kılidu

¹¹ — Oklarni uqlanglar! Kalkanlarni tutunglar! Pərwərdigar Medianing padixahlirining rohini uroquttı; qünki Uning niyiti Babiloğa karxidur, uni bərbat kılax üqündur; bu Pərwərdigarning

□ **51:9 «Biz Babilni sakaytmaqdiduk, lekin u sakaymidi; uningdin waz keqip həmmimiz öz yurtimizoga kaytayli»**

— qaridoğanda bu sözlər Babil arisida turoğan yat əllərnin eytidioğan sözliri. «Uning üstigə qikirilidioğan həküm jazasi asmanoğa taqixip, kökkə yetidu» degənni, Hudaning jazalirini qozoiğan, kona zamandiki Babil (babe)liklar kurmaqçi bologan «asmanoğa taqixidioğan» munar bilən selixturux paydilik ix bolidu. («Yar.» 11:1-9ni kəring). ■ **51:9** Yər. 46:11 □ **51:10**

«Pərwərdigar həkkanıylikimizni barlikka kəltürgəndur»

— bəzi alimlar bu sözni «Pərwərdigar bizni kutkuzup azad kılolandur» dəp tərjimə kılidu. Lekin «tsədəkah» (həkkanıylik) Təwrattiki baxka heq yərdə xundak mənidə tepilmaydu. Bizningqə bu söz Israilning (həmmimizgə ohxax) əzining heqkandak həkkanıylik bolmioğaqka, Huda ularoga həkkanıylik elip kelidu, degənni bildüridu. Bu ayəttiki həkkanıylik əzlikidin əməs, bəlki Hudadin kelidu; «Pərwərdigar Həkkanıylikimizdur» — bu Məsih-Qutkuzoquqining, xuningdək yengi Yerusalemning bir namidur. 23:6ni həm 33:16ni kəring. **«kələyli, Zionda Pərwərdigar Huda-yimizning kılolan ixini jakarlayli!»** — 9-ayəttiki sözləni kəlgüsidə Babildin kaqidiogan yat əllər eytidu; 10-ayəttiki sözləni xübhisizki, kəlgüsidə Kanaan (Pələstin)oga kaytip kelidioğan Israilning kəldisi eytidu.

kisasidur, yəni Uning ibadəthanisi üqün aloqan kisasidur. ■

12 Babilning sepillirioqa qaritip jəng tuoqini kətürünglar; kəzətəni tehimu qingraq kilinglar, kəzətqilərnə *Babilni qəriditip* səptə turəquzunglar; bəktürmə qoyunglar; qünki Pərwərdigar Babildikilərnəng jazasi toqruluk nemilərnə degən bolsa, U xuni kənglidə pəmləp, uni ada kəlidu.

13 — I əlwək sular üstidə turəquqi, bayliqliri nurəun boləquqi, əjiling yetip kəldi, jening əlqinip üzülük waqti toxti.

14 Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar Əzi bilən kəsəm kəlip: «Top-top qəkətqilərdək Mən seni adəmlər bilən toldurimən; ular sening üstüngdin oqəlibə təntənilirini kətüridu» dedi. ■

15 — U bolsa yər-zeminni küq-qudriti bilən yasap,

Aləmni danalıqi bilən bərpa kəlip,

Asmanlarni əkil-parasiti bilən yayəquqidur; ■

16 U awazini qoyuwətsə, asmanlarda sular xawqunlaydu;

U yər qətliridin bulut-tumanlarni ərlitidu;

U yaməurlarəqa qaqmaqlarni həmrah kəlip bek-itudu,

Xamalni Əz həziniliridin qəkiridu. ■

17 Bu *butpərsələrnəng* hərbi əkilsiz, bilimdin məhrumlardur;

■ 51:11 Yər. 46:4; 50:28 ■ 51:14 Am. 6:8 ■ 51:15 Yər. 1:1; Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 40:22; 44:24; 51:13; Yər. 10:12

■ 51:16 Yər. 10:13

Hər bir zərgər əzi oyoqan but tərpidin xərməndigə qalidu;

Qünki uning qıyımə həykili yaloqanqilik,

Ularda heq tinik yoxtur.

¹⁸ Ular bimənilərdur, mazak obyektidur;

Ularning üstigə jazalinix wakti kəlgəndə, ular yokitilidu.

¹⁹ Yaqupning nesiwisi Bolocuqi bulardək əməstur;

Qünki həmmini yasıoquqi Xudur;

Israil bolsa Uning Öz mirasi boluqan kəbilisidur;

Samawi qoxunlarning Sərdari boluqan

Pərwərdigar Uning namidur. □ ■

Pərwərdigar Israiloqa söz kılıdu

²⁰ Sən Israil Mening gərzəm,

Mening jəng qoralimdursən;

Sening bilən Mən əllərnı bitqıt kılıməni,

Sening bilən padixahlıqlarnı tarmar kılıməni; □ ■

□ **51:19 «Yaqupning nesiwisi Bolocuqi...»** — Yaqup muxu yərdə Yaqup wə uning əwladlırı Israilnımu kərsitidu.

«Yaqupning nesiwisi» Hudaning Əzıdur, əlwəttə. ■ **51:19** Yər.

10:16

□ **51:20 «Sən Israil Mening gərzəm, Mening jəng qoralimdursən; sening bilən Mən əllərnı bitqıt kılıməni, sening bilən padixahlıqlarnı tarmar kılıməni...»** — əynı tek-

ısttə pəkət «Sən mening gərzəm...» deyılıdu. Əmdı Hudaning bu

səzlırı kimgə eytilıdu? Bəzi alımlar (peıllarnı «ətkən zaman» oqa

əzgərtıptı) Babiloqa eytiləqan, dəp qaraydu. Baxqılar (kəlgüsidə

Babil imperiyəsını wəyran kılıdıoqan) Pars imperiyəsıgə eytilıdu,

dəp qaraydu; bıraq bızningqə ular Israilning əzıgə eytilıdu

(24-ayətnı kərüng). Baxqa pəyqəmbərlərnıng səzlırı boyıqımu,

ahırkı zamanlarda Israil həlki Hudaning bır jazalax qoralı bolıdu

(məsilən, «Yəx.» 41:5, «Zək.» 12:7ni kərüng). ■ **51:20** Yər.

50:23

21 Sening bilən həm at həm at mingüqini bitqit kəlimən;

Sening bilən həm jəng hərvisi həm həydiğüqisini bitqit kəlimən;

22 Sening bilən həm ər həm ayalni bitqit kəlimən;
Sening bilən həm kəri həm yaxlarni bitqit kəlimən;

Sening bilən həm yigit həm kizni bitqit kəlimən;

23 Sening bilən həm padiqi həm koy padisini bitqit kəlimən;

Sening bilən həm dehqan həm boyunturukqa kətələn kalilirini bitqit kəlimən;

Sening bilən həm waliylar həm həkümranlarni bitqit kəlimən.

24 — Mən kəz aldinglarda Babilning həm barlıq kaldiylərnin Zionda kələn barlıq rəzillikini əz bexiqa qüxürüp yandurimən, — dəydu Pərwərdigar.

25 — Mana, Mən sən *Babilə* qarximən, i pütkül yər yüzini həlak kələn taq;

Mən kolumni üstünggə sozup,

Seni tik yarladin oqulitip,

Domilitip qüxürüp, seni kəyüp tügigən bir yənar taq kəlimən, — dəydu Pərwərdigar.

26 Xuning bilən ular səndin bürjək qikirix üqünmu tax tapalmaydu,

Yaki ul üqünmu həqyərdin tax tapalmaydu;

Qünki sən mənnggügə bir wəyrənə bolisən, — dəydu Pərwərdigar.

27 — Zeminda jəng tuqini kətürünglar, əllər arisida kanay qelinglar;

Babiloqa jəng kilixka əllərnı təyyarlanglar;
Ararat, minni wə Axkinaz padixahlıqlirini
qakirip yioqlar;
Uningoqa hujum qilouqi qoxunlaroqa bir sərdar
bekinglar;

Atlarnı top-top qekətkə leqinkiliridək zeminə
türkümləp qikiringlar;□

²⁸ Uningoqa jəng kilixka əllərnı təyyarlanglar,
— Medialıqlarning padixahliri, waliyliri wə bar-
lık həkümdarlırını, xundakla u həküm sürgən
zeminlarning barlık adəmlirini təyyarlanglar!

²⁹ Xuning bilən yər yüzi təwrinip azablin-
idu; qünki Pərwərdigarning Babiloqa karxi
baqlıoqan niyətliri, yəni Babilning zeminini heq
adəm turmaydioqan qəl-bayawan kiliwetix niyiti
əməlgə axmay qalmaydu.

³⁰ Babildiki palwanlar uruxtin qol üzidu;

Ular qoroqanlırıda amalsiz olturidu;

Ularning dərmanı qalmaydu,

Ular ayallardək bolup qalidu;

Uning turaloqlirioqa ot koyulidu;

Dərwaza salasunlırını sundurulidu.■

³¹ Yügürüp keliwatқан bir qaparmən yənə bir
qaparməngə, bir həwərqi yənə bir həwərqiğə
Babil padixahining aldidila uqrixip qelip un-
ingə: —

«Silining pütkül xəhərliri u qəttin bu qətkiqə
ixəqal qilindi;

³² Dərya keqıqliri igiliwelindi,

□ **51:27 «qekətkə leqinkiliri»** — ibraniy tilida bu söz bəlkim qekətkə leqinkisining esüx jəryanidiki əng ziyanlıq baskuqını kərsitixi mumkin. ■ **51:30** Yər. 50:37

Qomuxluklar otta keydürüldi,
Palwanliri dəkkə-dükkigə qüxüxti!»
— dəp jakarlixidu.□

³³ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: —

Babilning kizi təkxiliniq qingdilidiəan waqti boləan hamandək besilidu;

Birdəmdila, uning həsuli orulidiəan waqti yetip bolidu!□

³⁴⁻³⁵ Zionda turəuqi kiz: — «Babil padixahı Nebokadnəsar meni yutup,

Meni əajilap əzgən;

U iqimni boxitiləan kaqidək kilip koyəan;

U əjdihadək meni yutup,

Əzini nazu-nemətlirim bilən toyəuzəan,

Meni kurukdəp pak-pakiz kiliwətkən.

Manga, mening tenimgə kiləan zorawanlikı Ba-
bilning bexiəa qüxürülsun» — dəydu,

Wə Yerusalem: «Mening qanlirim Kaldiyədə

□ 51:32 «**Dərya keqikliri igiliwelindi, qomuxluklar otta keydürüldi, palwanliri dəkkə-dükkigə qüxüxti!**» — **dəp jakarlixidu**» — Babilning qandak yol bilən ixəal qilinəanlikining təpsilatlıri toəqruluk «Qoxumqə səz»imizni kəring. Pars qoxuni əfrat dəryasining ekix yənilixini əzgərtiwetidu, dərya kışka waqit iqidila qurup ketidu. Parslar su yok dəryadin mengip xəhərgə kirdi. Xuning bilən xəhər iqidiki «dərya keqikliri» birinqi bolup igiliwelindi. Xəhər ətrapidiki «qomuxluklarning keydürülüxi»din məqsət xəhərdin kaqқанlarəa yoxurunəqdək jaylar bolmisun üqün idi. □ 51:33 «**uning həsuli orulidiəan waqti**» — bəlkim adəmliri wə imarətliri yikətilidiəan, yəni uning jazalinix waqtini kərsitidu.

turoquqilarning bexioqa təkülsun» — dəydu.□

³⁶ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: —

Mana, Mən sening dəwayingni soraymən,

Sən üçün kisas alimən;

Mən uning dengizini qurutimən, bulikini
qaojiritimən.□ ■

³⁷ Babil bolsa dəwə-dəwə harabilər,

Qilbərilərləning turaloqusi bolidu;

Zemini adəmni dəhxət basidioqan həm daim ux-
ux kilinidioqan obyekt bolidu,

Həq adəm xu yərdə turmaydu.

³⁸ Ularning həmmisi yax xirlardək hıwlixidu,

Arslanlardək bir-birigə hiris kilixidu;□

³⁹ Ularning kəypiyati kizip kətkəndə, Mən
ularoqa bir ziyapət təyyarlap qoyimənki, ularni

□ 51:34-35 «**Babil padixahi Nebokadnəsar meni yutup, meni oqajilap əzgan; ...manga, mening tenimgə kiloqan zorawanliki Babilning bexioqa qüxürülsun**» — dəydu, wə Yerusalem: «**Mening qanlirim Kaldiyədə turoquqilarning bexioqa təkülsun**» — dəydu — bu 34-35-ayəttiki səzligüqi «Zionda turoquqi kiz» bəlkim «adəmləxtürülgən» Yerusalemoqa wəkil kelidu. «**manga, mening tenimgə kiloqan zorawanliki..**» — bəlkim Yerusalem wə uning həlkini kərsitidu.

□ 51:36 «**Mana, Mən sening dəwayingni soraymən, sən üçün kisas alimən; Mən uning dengizini qurutimən, bulikini qaojiritimən**» — Pars qoxuni Babildin etidioqan Əfrat dəryasini qurutidu. Ular xu yol bilən xəhərnə ixoqal kilidu. «Qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ 51:36 Yər. 50:38 □ 51:38 «**Ularning həmmisi yax xirlardək hıwlixidu, arslanlardək bir-birigə hiris kilixidu**» — Babilliklər həraqkəxlilikidin atiki qikqanidi. Bu ayət bəlkim xularning məst bolup «xir kəyp» boləqanliqini bildüridu. 39-ayətnimu kərüng. Babilning padixahi Bəlxazar əmir-wəzirliri bilən billə məst boləqanda, xəhəri bəsülüp ixoqal kilinəqan («Dan.» 5-babni oqung).

məst kiliwetimən; xuning bilən ular yayrap-yaxnap ketidu, — andin mənggügə uyquşa oşərk bolup, qaytidin heq oyoqanmaydu, — dəydu Pərwərdigar. □

⁴⁰ Boşuzlaxka yetiligən qozilərdək wə billə yetiləngən qoçkarlar həm tekilərdək Mən ularni boşuzlaxka qüxürimən.

⁴¹ Xexakning ixəqal kilinoqanlikişə qara! Pütkül yər yüzining pəhrining tutuloqanlikişə qara!

Babilning əllər arisida adəmni dəhxət basidioqan obyekt boləqanlikişə qara! □ ■

⁴² Dengiz Babil üstidin örləp kətti;

U nurəqunlişə dolqunlar bilən oşərk boldi. □

⁴³ Uning xəhərliri adəmni dəhxət basidioqan obyekt,

Qaşjirək yər, bir qəl, heqkim turmaydioqan zemin boldi;

Heqkandək insan balisi qaytidin xu yərlərdin ötməydu.

⁴⁴ Mən Babilda Bəlni jazalaymən;

□ **51:39** «**Ularning kəybiyati kizip kətkəndə, Mən ularəqə bir ziyapət təyyarlap qoyimənki, ularni məst kiliwetimən; xuning bilən ular yayrap-yaxnap ketidu, — andin mənggügə uyquşa oşərk bolup, qaytidin heq oyoqanmaydu**» — bu bexarətning əməlgə axuruluxini yənə «Dan.» 5-babta kəring. □ **51:41** «**Xexakning ixəqal kilinoqanlikişə qara**» — «Xexak» Babilni kərsitidioqan həjwi, kinayilik bir isim. 25:26tiki izahatni kəring. ■ **51:41** Yəx. 13:19; Yər. 25:26 □ **51:42** «**dengiz ... dolqunlar...**» — Təwrat-injilda kəp waqitlarda simwol süpitidə top-top qoxunlarni kərsitidu.

Mən uning aozidın yutuwaləşinini yanduriwalimən;

Əllər qaytidin uningə qaraq ekip kelixməydu;

Bərək, Babilning sepili əulap ketidu. □

⁴⁵ Uning otturidın qıqıqlar, i həlkim!

Hərbiringlar Pərwərdigarning kattıq əzəzipidin öz jeninglarnı elip bədər kəqinglar!

⁴⁶ Silər zemında angliniwatқан pitnə-ıwadin yürikinglarnı su kılmanglar wə kərkəmganglar;

Bu yıl bir pitnə-ıwə, kələr yılı yənə bir pitnə-ıwə qıqıdu;

Zemında zulum-zorawanlıq partlaydu, həkəmdarlar həkəmdarlarə qərxi qıqıdu.

⁴⁷ Xunga mana, xu künlər keliduki,

Mən Babildiki oyma məbudlarnı jazalaymən;

Xuning bilən uning pütkül zemini hijalətkə qaldurulidu,

Uningda əltürəlgənlər uning iqidə yikilidu;□

⁴⁸ Xuning bilən asman wə zemin wə ularda bar boləqlar Babil üstidin xadlıqtın yangraydu;

Qünki ximaldin həlak kıləuqılar uningə jəng kılıxqə kelidu — dəydu Pərwərdigar.

⁴⁹ Babil tıpəylidin pütkül yər yüzidiki əltürəlgənlər yikiləndək,

Babil İsraildə əltürəlgənlər tıpəylidin Babil

□ **51:44 «mən Babilda Bəlni jazalaymən»** — «Bəl» — (yaxı «Marduk») Babilning əng muhım buti. □ **51:47 «...Xuning bilən uning pütkül zemini hijalətkə qaldurulidu, uningda əltürəlgənlər uning iqidə yikilidu»** — demək, Babil həlqi zeminidin həq qaqlamaydıqlan bolidu.

yikilmay qalmaydu.□

⁵⁰ Kiliqtin qaqqanlar, yirak ketinglar, hayal bolmanglar;

Qət yərlərdin Pərwərdigarni seqininglar,

Yerusalemni esinglaroqa kəltürünglar.□

⁵¹ «Biz hijalətkə kalduq, qünki haqarətkə uqriduq;

Xərməndiqiliktin yüzimiz təküldi;

Qünki yat adəmlər Pərwərdigarning öyidiki muqəddəs jaylaroqa besip kirdi!».

⁵² Xunga xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar,

— Mən uningdiki oyma məbudlarni jazalaymən; Uning pütkül zemini boyida yarilinip jan həlkumida ingrixidu.

⁵³ Babil asmanlaroqa kətürülgən bolsimu,

Uning yuqiri istihkam-qoroqini mustəhkəmləngən bolsimu,

Lekin Meningdin uningoqa həlak kıləuqılar yetip baridioqan boldi, — dəydu Pərwərdigar.

⁵⁴ Babildin nalə-pəryadning awazi,

□ 51:49 «Babil tūpəylidin pütkül yər yüzidiki ɵltürülgənlər yikiləndək, Babil Israilda ɵltürülgənlər tūpəylidin Babil yikilməy qalmaydu» — ayəttiki əyni ibraniy tekstni qūxinix təs. Oqurmənlər baxkə tərjimilərnə uqritixi mumkin. Ləkin omumi y mənisi qoqum tərjimimizdək boluxi kərək. □ 51:50 «Kiliqtin qaqqanlar, yirak ketinglar, hayal bolmanglar; qət yərlərdin Pərwərdigarni seqininglar, Yerusalemni esinglaroqa kəltürünglar» — enikki, bu səzlər Babilda sürgün boləqan Israillaroqa eytilidu. □ 51:51 «Biz hijalətkə kalduq, qünki haqarətkə uqriduq; ...qünki yat adəmlər Pərwərdigarning öyidiki muqəddəs jaylaroqa besip kirdi!» — xūbhəsizki, bu səzlər Babilda sürgün boləqanlarning kayəqurup eytidioqanliri bolidu.

Kaldiylarning zeminidin zor ھalakətning sadasi kətürülıdu.

⁵⁵ Qünki Pərwərdigar Babilni ھalak qılmakqı bolıdu;

U unıngdin warang-qurunglırını yokıtıdu;
Sularning dolqunlırı ərəkəxləwatqan sulardək xarkıraydu,

Ularınıng awazi xawqunlap kelıdu.□

⁵⁶ Qünki ھalak qıloquqı unıngoqa, yəni Babiloqa jəng qılıxqa kelıdu,

Xuning bilən unıng palwanlırı əsırgə qüxıdu;

Ularınıng okyalırı sundurulıdu;

Qünki Pərwərdigar — qısaslar aloquqı Təngrıdu;

U yamanlıqni yandurmay qalmaydu.

⁵⁷ — Mən unıng əmırlırı, danıxmənlırı, waliylırı, ھəkümdarlırı wə palwanlırını məst qılımən;

Ular mənngügə uhlaydu wə qaytıdın ھəq oyoqanmaydu — dəydu Padıxah, — Nami samawı qoxunlarınıng Sərdarı bolqan Pərwərdigar.

⁵⁸ Samawı qoxunlarınıng Sərdarı bolqan Pərwərdigar mundaq dəydu: —

Babilning kəng sepillırı yər bilən yəksan qılınıdu,

Unıng egız dərwazılırı pütünləy köydürülıdu;

Xuning bilən əllərnıng jan tikıp tapqan mehnıti bıhıdə bolıdu,

□ **51:55 «...sularning dolqunlırı ərəkəxləwatqan sulardək xarkıraydu, ularınıng awazi xawqunlap kelıdu»** — «sularning dolqunlırı», «ularınıng awazi» bolsa bəlkim «ھalak qıloquqılar»ningki bolıdu. Ular «dengiz»oqa ohxıtılqan (42-ayət); 56-ayət ularınıng ھərıkıtınımu kərsıtıdu.

Əl-yurtlarning əzlrining japalıq əjiri pəkət otka yekiloqu bolidu.□

⁵⁹ Yəhuda padixahi Zədəkiya təhtkə olturoqan tətinqi yili, Babiloqa baroqinida Maḥseyahning nəwrisi, Neriyaning oqli Seraya Zədəkiyoqa həmrah bolup baroqan (Seraya bax oqojidar idi). Yərəmiya pəyoqəmbər uningqa səz tapilioqan. □

⁶⁰ Yərəmiya oram kəoqəzgə Babilning bexioqa qūxidioqan barlik külpətləni, — yəni Babil toqruluk pütüklük bu barlik səzləni yazoqanidi;

⁶¹ wə Yərəmiya Serayaqa mundak dedi: — Sən Babiloqa yetip baroqanda, bu səzlərninğ həmmisini oqup qikip wə: —

⁶² «Pərwərdigar, Sən bu jay toqruluk: — Mən uni yəksan qilimənki, uningda heqkim, nə insan nə ḥaywan turmaydioqan, mənggügə bir wəyrənə bolidu — degənsən» — dəysən;

⁶³ xundak kilip bu yazmini oqup qikqəndin keyin, uningqa tax tengip, Əfrat dəryasining otturisoqa qəruwət,

⁶⁴ wə: «Mən uning üstigə qūxürməkqi boləqan külpətlər tūpəylidin, Babil *xu taxqa* ohxaxla oqərk bolup qaytidin ərliməydu; ular ḥalidin ketidu» — dəysən.

□ **51:58 «Xuning bilən əllərninğ jan tikip tapqan meḥniti biḥudə bolidu»** — əllərninğ bikar ixligini, «japalıq əjiri» bəlkim zor xəḥər-imperiyə boləqan Babilni kəp meḥnət singdurup kurup qikqanliqini kərsitidu («Ḥəb.» 2:13ni kəruing).

□ **51:59 «Neriyaninğ oqli Seraya Zədəkiyoqa həmrah bolup baroqan (Seraya bax oqojidar idi),...»** — Seraya Barukning akisi yaki ukisi idi. 32:12də uning bowisi «Maaseyah» deyilidu.

Yerəmiyaning sözliri muxu yərdə tügidi.

52

Yerusalemning bəsulüp ixoqal qilinixi

¹ Zədəkiya Yəhudaqə padixah bolqanda yigirmə bir yexida idi; u Yerusalemda on bir yil həküm sürdi. Uning anisi Libnahlik Yerəmiyaning kizi bolup, ismi Həmutal idi. ■

² U *padixah*, Yəhoakimning kılqinidək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil ixlarni qildi.

³ Pərwərdigarning Yerusalemoqə həm Yəhudaqə karatқан oqəziپی түpəylidin, Pərwərdigar ularni Öz huzuridin həydiwətküqə bolqan arilikta, təwəndiki ixlar yüz bərdi. Birinqidin, Zədəkiya Babil padixahioqə isyan kətürdi.

⁴ Xundak boldiki, uning səltənitining tokkuzinqi yili oninqi ayning oninqi künidə Babil padixahi Nebokədnəsar pütkül qoxunioqə yetəqçilik qilip Yerusalemoqə hujum qilixka kəldi; ular uni qorxiwelip bargah kurup, uning ətrapida qaxapotəylərnı kuruxti. □ ■

⁵ Xuning bilən xəhər Zədəkiyaning on birinqi yilioiqə muhasiridə turdi.

■ 52:1 2Pad. 24:18 □ 52:4 «...uning (Nebokədnəsarning) səltənitining tokkuzinqi yili oninqi ayning oninqi künidə» — miladiyədin ilgiri 588-yili, 15-Yanwar idi. ■ 52:4 2Pad. 25:1; Yər. 39:1

⁶ Xu yili tətinqi ayning tokkuzinchi küni xəhərdə eoqir kəhətqilik həmmini başkan wə zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi. □

⁷ Xəhər sepili bəsüldi; barliq jənggiwar ləxkərlər qaçmaqçı bolup, tün keqidə xəhərdin bədər tikiwetixti. Ular padixah baqçisioqa yekin «ikki sepil» arilikidiki dərwarzidin ketixti (Kaldiylər bolsa xəhərninğ həmmə tərripidə bar idi). Ular *Jordan jiləjisidiki* «Arabah tüzləngliki»ni boylap keqixti.

⁸ Lekin Kaldiylərninğ koxuni padixahni qoqlap Yeriho tüzlənglikidə Zədəkiyoqa yetixti; uning pütün koxuni uningdin tarkilip kətkənidi.

⁹ Wə ular padixahni tutup, Hamat zeminidiki Riblah xəhirigə, Babil padixahining aldioqa apardi; u *xu yərdə* uning üstidin həküm qikardi.

¹⁰ Babil padixahi Zədəkiyaning oqullirini uning kəz aldida kətl kildi; u Yəhudaning barliq əmiririninimu Riblah xəhiridə kətl kildi;

¹¹ andin Zədəkiyaning kəzlrini oyuwətti; Babil padixahi uni mis kixənlər bilən baqlap Babiloqa elip kelip, əlgüqə zindanoqa qamap koydi.

Muqəddəs ibadəthanining harab qilinoqanliqi

¹² Bəxinqi ayninğ oninçi künidə (bu Babil padixahi Nebokədnəsarninğ on tokkuzinçi yili

□ **52:6 «zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi»** — baxqa birhil tərjimisi «ətrapidiki zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi». Bu tərjimə toqra bolsa, «ətrapidiki zemindikilər» xəhər ətrapidiki zemindin keqip panah izdəp xəhərgə kirgənlərnə kərsitidu.

idi) Babil padixahining hizmitidə boləqan, pasiban begi Nebuzar-Adan Yerusalemoğa yetip kəldi. □

¹³ U Pərwərdigarning öyini, padixahning ordisini wə xəhərdiki barlıq öylərnı köydürıwətti; barlıq bəhəywət imarətlərgə u ot koyup köydürıwətti.

¹⁴ Wə pasiban begi yetəkqilikidiki Kaldiylərnıng pütkül qoxuni Yerusalemning ətrapıdiki pütkül sepilini örüwətti.

¹⁵ Pasiban begi Nebuzar-Adan zemındiki əng namrat kixilərdin bir qismini, xəhərdə qaləqan baxka kixilərnı, Babil padixahı tərəpkə qeqip təslim boləqanlarnı wə qaləqan hünərwənlərnı əsir kılıp ularnı elip kətti. □

¹⁶ Ləkin pasiban begi Nebuzar-Adan zemındiki əng namratlarnıng bir qismini üzümzarlıqlarnı pərwix kılıxka wə terikqilik kılıxka qaldurdi.

¹⁷ Kaldiylər Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaləqan ikki tüwrükni, das təgliklirini wə Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaləqan «dengiz»ni qeqip, barlıq mislirini Babiləqə elip kətti.

□ ■

¹⁸ Ular yənə *ibadəttə ixlilidioqan* idixlar, gürjək-bəlgürjəklər, lahxigirlər, qaqılar, piyalə-təhsilər həm mistin yasaləqan barlıq əswablarnı elip

□ **52:12 «Bəxinqi aynıng oninqi künidə...(Babil padixahı Nebokədnəsarnıng on tokkuzinqi yili...)»** — miladiyədin ilgiri 586-yili, 17-Awoqust idi. □ **52:15 «qaləqan hünərwənlər»** — yaki «qaləqan top-top adəmlər». □ **52:17 «das təglikliri»** — bular bolsa «dengiz»din kiqik boləqan daslarnı kətürıdioqan təgliklərnı kərsitidu. Bu ayətlərdə tiləqə elinoqan jabduq-bisatlarnı kəprək qüxinix üqün «1Pad.» 7:8-51-ayətnı kərüng. ■ **52:17** Yər. 27:19

kətti;

¹⁹ daslar, huxbuydanlar, qaçilar, küldanlar, qiraqdanlar, piyalilər və jam-kədəhlərnı bolsa, altundın yasaloğan bolsımu, kümüxtın yasaloğan bolsımu, ularning həmmisını pasıban begı elıp kətti. □

²⁰ Sulayman padıxaḥ Pərwərdıgarning öyü üqün mistın yasatқан ikki tüwrük və «dengız», xundakla unıng təgılıkı boloğan on ikki bukıni u elıp kətti; qünki bu mis saymanlarning eoqırılığını ołqəx mumkin əməs idi.

²¹ Ikki tüwrük bolsa, hərbirining egızlıkı on səkkız gəz, aylanmısı on ikki gəz kelətti; hərbirining iqi kawak bolup, misning kəlinlıkı tət barmaq idi. □ ■

²² Tüwrükning üstidiki bexi bolsa mis bolup, egızlıkı bəx gəz idi; unıng pütün aylanmısı tor xəklidə həm anar nushısı bilən bezəlgənidi, həmmısı mistın idi; ikkinqi tüwrükmu unıngoğa ohxax bolup, umu anar nushısı bilən bezəlgənidi.

²³ Hərбір tüwrükning bexining yanlırida toqsan altə anar nushısı bar idi; torda jəmiy bolup yüz

□ **52:19** «daslar, huxbuydanlar, qaçilar, küldanlar, qiraqdanlar, piyalilər və jam-kədəhlərnı bolsa, altundın yasaloğan bolsımu, kümüxtın yasaloğan bolsımu, ularning həmmisını pasıban begı elıp kətti» — bu altun-kümüx və mistın yasaloğan barlıq qaça-kuçılar və barlıq əswablar, Yərəmiyanıng ilğiriki bir bexariti boyıqə, 54 yildın keyin Pars imperatorı Qorəxning pərmanı bilən Yerusalemoğa qayturuldi (27:21-22ni kəring). □ **52:21** «gəz» — (yaki «jəynək») Təwrattiki bir ołqəmdur, jəynəktın qolning uqıoıqə boloğan arılıqtur, təhminən 45 santimetr. ■ **52:21** 1Pad. 7:15; 2Pad. 25:17; 2Tar. 3:15

anar nushisi bar idi.

²⁴ Pasiban begi Nebuzar-Adan bolsa bax kaħin Seraya, orunbasar kaħin Zəfaniya wə ibadəthanidiki üq nəpər ixikbaqarnimu əsirgə aldi.

²⁵ U xəhərdin ləxkərlərnı baxquridiqan bir aqwat əməldarnı, xəhərdin tapqan orda məslıhətqiliridin yəttini, yərlik həlkni ləxkərlikkə tizimliqıqı, yəni qoxunning sərdarining katipini wə xəhərdin atmıx nəpər yərlik kixini tutti. □

²⁶ Pasiban begi Nebuzar-Adan bularnı Babil padıxaħining aldiqı, Riblahqı elip bardı.

²⁷ Babil padıxaħı Hamat zeminidiki Riblahda bu kixilərnı kiliqlap əltürüwətti.

Xu yol bilən Yəhuda öz zeminidin sürgün qilindi.

Yəhuda Babilqı sürgün qilinidu

²⁸ Nebokadnəsar sürgün qiloqan kixilərnıng sani mundaq idi: — yəttinqi yili üq ming yigirmə üq Yəhudiy;

²⁹ Nebokadnəsarnıng on səkkizinqi yili u Yerusalemdin səkkiz yüz ottuz ikki kixini sürgün qildi;

³⁰ Nebokadnəsarnıng yigirmə üqinqi yili pasiban begi Nebuzar-Adan Yəhudiylardın yəttə yüz kırık bəx kixini sürgün qildi; jəmiy bolup

□ 52:25 «bir aqwat əməldar...» — yaki pəkət «bir əməldar...».

sürgün qilinolanlarning sani töt ming altə yüz kixi idi.□

Yəhoakinning sürgün boluxi

³¹ Xundak boldiki, Yəhuda padixahı Yəhoakin sürgün bololan ottuz yəttinçi yili on ikkinçi aynıng yigirmə bəxinçi küni xu ix yüz bərđi: Əwil-Merodak Babiloqa padixah bololan birinçi yili, u Yəhuda padixahı Yəhoakinning kəddini kətürüp, uni zindandin qıqardı; ■

³² u uningoqa mulayim səz kılıp, uning ornini Babilda uning bilən birgə turoqan baxqa padixahlarning ornidin yukiri kildi;

³³ xuning bilən Yəhoakin zindandiki kiyimlirini seliwetip, əmrining qaloqan hər bir künidə hərdaim padixah bilən billə həmdastıhan boluxqa muyəssər boldi.

³⁴ Uning nesiwisi bolsa, Babil padixahining uningoqa beoqıxlıqan daimlik iltipati idi; bu iltipat kündilik idi, yəni u uningoqa taki aləmdin otkiqə əmrining hər bir küni muyəssər qilinolan.

□ **52:30 «Nebuzar-Adan Yəhudiylardin yəttə yüz kırık bəx kixini sürgün kildi; jəmiy bolup sürgün qilinolanlarning sani töt ming altə yüz kixi idi»** — bu sanlar «2Pad.» 24:14-16də hatiriləngəngə ohximaydu. «Yərəmiya»diki sanlar bəlkim Yerusalemdikilərnı, «2Pad.»diki san pütünləy Yəhudadikilərnı kərsitixi mumkin. Bu sanlar az kərünsimu, oqurmənlərnıng esidə boluxi kerəkki, Yərəmiyanıng həm Əzakıyalning bexarətliri boyiqə Yəhudadikilərnıng kəpinçisi «kiliq, qəhətgilik wə waba-kesəl» bilən əlgən bolsa kerək. ■ **52:31** 2Pad. 25:27-30

cclxxx

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5